

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YÖRESEL MİMARİ VE KÜLTÜREL PEYZAJ ANALİZİ:
ANTALYA ELMALI ÖRNEĞİ**

Hacer MUTLU DANACI

**DOKTORA TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

2012

**YÖRESEL MİMARİ VE KÜLTÜREL PEYZAJ ANALİZİ:
ANTALYA ELMALI ÖRNEĞİ**

Hacer MUTLU DANACI

DOKTORA TEZİ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

Bu tez Akdeniz Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 2011.03.0121.002. no'lu proje olarak desteklenmiştir.

2012

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YÖRESEL MİMARİ VE KÜLTÜREL PEYZAJ ANALİZİ:
ANTALYA ELMALI ÖRNEĞİ**

Hacer MUTLU DANACI

DOKTORA TEZİ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

Bu tez .../.../2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Meryem ATİK (Danışman).....

Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN.....

Yrd. Doç. Dr. Tahsin YILMAZ.....

Prof. Dr. Veli ORTAÇEŞME.....

Yrd. Doç. Dr. İbrahim BAKIR.....

ÖZET
YÖRESEL MİMARİ VE KÜLTÜREL PEYZAJ ANALİZİ:
ANTALYA, ELMALI ÖRNEĞİ

Hacer MUTLU DANACI

Doktora Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Meryem ATİK

Haziran 2012, 210 sayfa

Bu çalışmada, Antalya İli, Elmalı İlçesi kültürel peyzajları ve yöresel mimari öğeleri analiz edilmiştir. Peyzaj karakterlerinin 31 karakter ile ve tahıl ambarları, değirmenler, ağdalıklar, bağ evleri ve arı serenlerinde oluşan yöresel mimarinin ise 22 karakter ile istatistiksel olarak analiz edildiği çalışma sonuçları topografya ve hidroloji karakterlerinin yöresel mimari öğelerin konumunda önemli rol oynadığını; peyzajdaki yapı özellikleri ile yöresel mimarideki yapı özelliklerinin benzerlikleri ile bir araya geldiklerini; diğer yandan görsel dinamik, form, teşvik edicilik, memnuniyet ile ölçek, çevreleme, kompozisyon, birlik gibi karakterlerin diğer peyzaj karakterlerinden ve yöresel mimari özelliklerinden ayrıldığını göstermiştir. Tahıl ambarları gibi halen kullanılmakta olan yöresel mimari öğeler üzerindeki müdahale durumu artarken, bağ evleri gibi kullanılmayan yapılarda ise bir değişiklik görülmemiştir.

Çalışma, resmi bir koruma statüsünde olmayan yöresel mimari öğelerin bilimsel yöntemler ışığında literatüre girmesi ve tasarımlarda kullanılabilir hale getirilmesinin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Bu amaçla peyzaj karakterleri ile ilişkileri incelenen Elmalı yöresel mimari öğelerinin plan, kesit, görünüşlerini içeren ve yapının orijinaline uygun olarak çıkartılan yapı rölevelleri hangi yöresel mimari öğenin hangi malzeme/malzemeler ve yapım teknikleri ile yapıldıklarını gösterirken gelecekteki restorasyon çalışmalarına kaynak olacak ve yöreye özgü yeni tasarımlara da yön verecek niteliktedir.

Çalışma bulguları ile Elmalı Bölgesi kültürel peyzajları ve yöresel mimarisi ile bu iki grup arasındaki ilişkilerin incelenmesi, bilimsel bir veri tabanı oluşturmasının yanında, peyzaj ve yöresel mimarinin bütüncül olarak korunması açısından ve yerel yönetimler kadar, ilgili meslek gruplarının da uygulama alanlarını destekleyecek veriler ortaya koyulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER: Yöresel mimari, kültürel peyzaj, Elmalı

JÜRİ: Doç. Dr. Meryem Atik (Danışman)
Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN
Yrd. Doç. Dr. Tahsin YILMAZ
Prof. Dr. Veli ORTAÇEŞME
Yrd. Doç. Dr. İbrahim BAKIR

ABSTRACT
VERNACULAR ARCHITECTURE AND CULTURAL LANDSCAPE
ANALYSIS: ANTALYA, ELMALI EXAMPLE

Hacer MUTLU DANACI

Ph.D. Thesis in Landscape Architecture

Adviser: Assoc. Prof. Dr. Meryem ATİK

June 2012, 210 pages

In this study, cultural landscapes and vernacular elements in Elmalı Region of Antalya were analyzed. Landscape characters with 31 variables and vernacular elements such as granaries, mills, grape molasses, orchard houses and beehives with 22 variables were statistically analyzed. Study results showed that landscape characteristics of topography and hydrology played an important role in the location and setting of vernacular elements; construction features in the landscape and construction features of vernacular elements had similarities, where visual dynamic, form, stimulus, pleasure, scale, enclosure, composition and unity were separated from all other characters of landscape and vernacular elements. While modifications on vernacular elements such as granaries which are still used today increases; there were no changes on orchard houses which are not used any longer.

This present study is very important for the identification of vernacular elements in scientific literature, their use in new design and their preservation which do not have any legal protection. For this purpose, all building details of the types of vernacular elements in Elmalı Region consisting of plan, intersection and appearance were determined representing what kind of material and traditional building techniques were used which would provide valuable source of model for future design ideas.

Outcomes of the study included cultural landscape, vernacular elements as well as relation between both will be useful scientific information as well as basic data for an integrated protection of landscape with its vernacular elements and source of data that concerning different professional background as well as local administrations.

KEYWORDS: Vernacular architecture, cultural landscape, Elmalı

COMMITTEE: Assoc. Prof. Dr. Meryem Atik (Adviser)
Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN
Assist. Prof. Dr. Tahsin YILMAZ
Prof. Dr. Veli ORTAÇEŞME
Assist. Prof. Dr. İbrahim BAKIR

ÖNSÖZ

Anadolu, yöresel mimari açısından oldukça zengindir. Yöresel mimari, çoğu zaman içinde bulunduğu kültürel ve doğal peyzajlar ve peyzaj özellikleri ile nasıl yapılandırılması gerektiğine dair çözümler içermektedir. Özellikle kırsal kültürel peyzajlarda peyzaj ve mimari ayrılmaz bir bütündür ve çevresiyle de bir bütün olarak korunması gerekmektedir. Bu araştırma ile Elmalı kültürel peyzajları ve yöresel mimarisi incelenerek aralarındaki ilişkiler analiz edilmiştir.

Doktora tezimde, öncelikle, tez danışmanlığımı üstlenerek, arazi çalışmalarında bile her türlü yardımı esirgemeyen hocam, Doç Dr. Meryem Atik'e destekleri için çok teşekkür ederim.

Ayrıca, Tez İzleme Komitesi'nin değerli üyeleri Prof. Dr. Elmas Erdoğan'a ve Yrd. Doç. Dr. Tahsin Yılmaz'a değerli vakitlerini ayırdıkları için çok teşekkür ederim. Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nün değerli öğretim üyelerine ve Araş Gör. Ekin Oktay'a bilgi ve tecrübelerini benimle paylaştıkları için teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmada yardım ve danışmanlığını esirgemeyen ve istatistikî verilerin değerlendirilmesinde değerli vakitlerini ayıran Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. M. Ziya Fırat'a teşekkür ederim. Elmalı İlçesi hakkında dokümanların elde edilmesinde büyük yardımlarımı gördüğüm Elmalı Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'nde çalışan Sedat Öztürk'e ve arazi çalışmaları sırasında bize rehberlik yapan Elmalı Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'nden emekli Yaşar Körbay'a teşekkür ederim.

Ayrıca, destek ve yardımlarını benden hiçbir zaman esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
1. GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL BİLGİLER VE KAYNAK TARAMALARI.....	4
2.1. Kültürel Peyzaj	4
2.2. Yöresel Mimari.....	6
3. MATERYAL VE METOT	18
3.1. Materyal.....	18
3.2. Metot.....	20
4. BULGULAR.....	27
4.1. Doğal Yapı.....	27
4.1.1. Topografya	27
4.1.2. Jeolojik yapı	29
4.1.3. Toprak yapısı	29
4.1.4. İklim.....	37
4.1.5. Doğal bitki örtüsü	39
4.1.6. Hidrolojik yapı	41
4.2. Sosyo-Ekonomik Yapı.....	44
4.2.1. Nüfus.....	44
4.2.2. Ekonomik yapı	47
4.3. Tarihi ve Kültürel Yapı.....	47
4.3.1. Elmalı Bölgesi antik yerleşimleri.....	49
4.3.2. Elmalı Bölgesi höyükleri	51
4.3.3. Elmalı Bölgesi tümülüsleri	52
4.3.4. Elmalı Bölgesi anıt mezarları.....	53
4.3.5. Elmalı Bölgesi anıtsal yapıları	53
4.4. Alan Kullanımları	55
4.4.1. Yerleşim.....	55
4.4.1.1. Kentsel yerleşim	55
4.4.1.2. Kırsal yerleşim	57
4.4.2. Tarım.....	57
4.4.3. Hayvancılık	59
4.4.4. Turizm.....	60
4.5. Elmalı Bölgesi Kültürel Peyzajları	61
4.5.1. Kentsel kültürel peyzajlar	61
4.5.2. Kırsal kültürel peyzajlar.....	63
4.6. Elmalı Yöresel Mimarisi.....	67
4.6.1. Tahıl ambarları.....	67
4.6.2. Değirmenler	98
4.6.3. Ağdalıklar	117
4.6.4. Bağ evleri	125
4.6.5. Arı Serenleri.....	135

4.7. Yöresel Mimari ve Kültürel Peyzaj Analizi	141
4.7.1. Kültürel peyzaj analizi	141
4.7.1.1. Kültürel peyzaj karakterlerinin faktör analizi	144
4.7.1.2. Kültürel peyzaj karakterleri kümeleme analizi	148
4.7.2. Yöresel mimari öğelerin analizi.....	151
4.7.2.1. Tahıl ambarı analizi.....	152
4.7.2.2. Değirmen analizi	152
4.7.2.3. Ağdalık analizi	157
4.7.2.4. Bağ evi analizi.....	157
4.7.2.5. Arı sereni analizi	158
4.7.2.6. Yöresel mimari öğe karakterleri faktör analizi	165
4.7.2.7. Yöresel mimari öğe karakterleri kümeleme analizi	168
4.7.3. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari arasındaki ilişkilerin analizi.....	171
4.7.3.1. Yöresel mimarinin peyzaj karakterleri ile ilişkisi	171
4.7.3.2. Yöresel mimari öğelerin kendi özellikleri ile ilişkisi.....	175
4.7.3.3. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterlerinin faktör analizi	177
4.7.3.4. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterlerinin kümeleme analizi	182
5. TARTIŞMA	186
6. SONUÇ	197
7. KAYNAKLAR	201
8. EKLER.....	209
EK -1: Kültürel peyzaj karakter analizi arazi gözlem formu.....	209
EK -2: Yöresel mimari öğe arazi gözlem formu	210
ÖZGEÇMİŞ	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

A.K.T.K.M.	Antalya Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Mùdùrlùğü
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemleri
D.M.G.M.	Devlet Meteoroloji Genel Mùdùrlùğü
D.S.İ.	Devlet Su İşleri
E.İ.T.M.	Elmalı İlçe Tarım Mùdùrlùğü
GPS	Kùresel Konumlama Sistemi (Geographical Positioning System)
IASTE	Uluslararası Geleneksel Yerleşimler Araştırma Birliğı (International Association for the Study of Traditional Settlements)
M.T.A	Maden Tetkik ve Arama
O.G.M.	Orman Genel Mùdùrlùğü
VAF	Yöresel Mimari Forumu (The Vernacular Architecture Forum)
WHC	Dünya Miras Merkezi (World Heritage Center)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Araştırma alanı genel konumu	18
Şekil 3. 2. Seçilen yöresel mimari öğeler, tahıl ambarı (a), değirmen (b), ağdalık (c), bağ evi (d), arı sereni (e)	20
Şekil 3. 3. Elmalı İlçesi, kentsel (a) ve kırsal (b) peyzajlarından örnekler	20
Şekil 3. 4. Araştırma yöntemi akış şeması	22
Şekil 3. 5. Elmalı kültürel peyzaj değerleri dağılımı	25
Şekil 4. 1. Çalışma alanı yükseklik haritası	28
Şekil 4. 2. Çalışma alanı jeoloji haritası.....	31
Şekil 4. 3. Çalışma alanı büyük toprak grupları haritası	34
Şekil 4. 4. Çalışma alanı toprak yetenek sınıfları haritası.....	36
Şekil 4. 5. Elmalı İlçesi sıcaklık-yağış grafiği	37
Şekil 4. 6. Çalışma alanı doğal bitki örtüsü haritası.....	40
Şekil 4. 7. Elmalıdaki anıt ağaçlar, a) Koca Sedir, b) Koç Sedir, c) Katil Sedir, d) Aslan Ardıç, e) Şah Ardıç	41
Şekil 4. 8. Çalışma alanı hidroloji haritası	42
Şekil 4. 9. Avlan gölü.....	43
Şekil 4. 10. Baranda Gölü	43
Şekil 4. 11. Elmalı hazineleri (Elmalı sikkesi) dekadrahmi örnekleri	48
Şekil 4. 12. Hacimusalar Höyüğü ve doğu kerpiç sur duvarları	52
Şekil 4. 13. Ömer Paşa Cami (a) ve tarihi kentsel sokak dokusu örneği (b).....	56
Şekil 4. 14. Elmalı, geleneksel ve güncel kentsel doku alanları	56
Şekil 4. 15. Elmalı geleneksel konut ve bahçe duvarı örneği	62
Şekil 4. 16. Elmalı geleneksel kent dokusu örnekleri	62
Şekil 4. 17. Elmalı İlçesi merkezde yapılan rölöve çalışmalarından örnekler, a Fethiye Caddesi, b Hacı Haliller Sokak, c-d Beşkızal Evi	63
Şekil 4. 18. Elmalı kırsal kültürel peyzajlarından örnekler.....	65
Şekil 4. 19. Elmalı kırsal yerleşimlerinin yüksekliğe göre dağılımı	66
Şekil 4. 20. (a) ahşap tahıl ambarı, (b) yığma tuğla tahıl ambarı.....	68
Şekil 4. 21. Kocapınar Köyü'ndeki tekil ahşap tahıl ambarı.....	69
Şekil 4. 22. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambarı rölövesi, vaziyet planı (V).....	70
Şekil 4. 23. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambar rölövesi, +0.43 m kodu planı (P1).....	71
Şekil 4. 24. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambar rölövesi, + 1.62 m kodu planı (P2)	
Şekil 4. 25. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambar rölövesi çatı planı (Ç).....	73
Şekil 4. 26. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambarı rölövesi, A-A ve B-B kesiti (K1) ve (K2)	74
Şekil 4. 27. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambarı, görünüşleri, (G1) ve (G2).....	75
Şekil 4. 28. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları.....	76
Şekil 4. 29. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarları rölövesi, vaziyet planı (V).....	77
Şekil 4. 30. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarları rölövesi, toplu çatı planları (Ç)	78
Şekil 4. 31. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları rölövesi, 1-1	79
Şekil 4. 32. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları rölövesi, 2-2	80
Şekil 4. 33. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları rölövesi, 3-3	81
Şekil 4. 34. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları rölövesi, 4-4	82
Şekil 4. 35. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarı, 5 nolu ambar rölövesi	83

Şekil 4. 36. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarı 5 nolu ambar rölövesi, çatı planı (Ç).....	84
Şekil 4. 37. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarları 5 nolu ambar rölövesi, A-A kesiti (K1).....	85
Şekil 4. 38. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı.....	87
Şekil 4. 39. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, vaziyet planı (V).....	88
Şekil 4. 40. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, + 0.45 m kodu planı (P1).....	89
Şekil 4. 41. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, + 3.00 m kodu planı (P2).....	90
Şekil 4. 42. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, çatı planı (Ç).....	91
Şekil 4. 43. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, A-A kesiti (K1).....	92
Şekil 4. 44. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, B-B kesiti (K2).....	93
Şekil 4. 45. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, batı görünüşü (G1)	94
Şekil 4. 46. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, doğu görünüşü (G2)	95
Şekil 4. 47. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, kuzey görünüşü (G3).....	96
Şekil 4. 48. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, güney görünüş (G3).....	97
Şekil 4. 49. Afşar Köyü su değirmeni	99
Şekil 4. 50. İslamlar (Dereboğazı) Köyü su değirmeni.....	99
Şekil 4. 51. İslamlar Köyü su değirmeni rölövesi, vaziyet planı (V).....	100
Şekil 4. 52. İslamlar Köyü su değirmeni rölövesi, 0.20 m kodu (zemin kat) planı (P1).....	101
Şekil 4. 53. İslamlar Köyü, su değirmeni rölövesi, + 2.05 m kodu (1. Kat) planı (P2).....	102
Şekil 4. 54. İslamlar Köyü, su değirmeni rölövesi, çatı planı (Ç).....	103
Şekil 4. 55. İslamlar Köyü, değirmen rölövesi, A-A kesiti (K1)	104
Şekil 4. 56. İslamlar Köyü değirmeni, B-B kesiti (K2)	105
Şekil 4. 57. İslamlar Köyü değirmeni rölövesi, kuzaybatı görünüş (G1)	106
Şekil 4. 58. İslamlar Köyü değirmeni rölövesi, güneydoğu görünüşü (G2)	107
Şekil 4. 59. İslamlar Köyü değirmeni rölövesi, kuzeydoğu görünüşü (G3)	108
Şekil 4. 60. İslamlar köyü, değirmen rölövesi, güneybatı görünüşü (G4)	109
Şekil 4. 61. Öküzgözü I Köprüsü yakınındaki değirmen yapısı	110
Şekil 4.62. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, vaziyet planı (V)	111
Şekil 4. 63. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, + 0.15 kodu (zemin kat) planı (P1).....	112
Şekil 4. 64. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, çatı planı (Ç)	113
Şekil 4. 65. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, A-A kesit (K1) ve B-B kesiti (K2)	114
Şekil 4. 66. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, kuzeydoğu görünüşü (G1) ve güneybatı görünüşü (G2)	115
Şekil 4. 67. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, kuzeybatı görünüşü (G3)	116
Şekil 4. 68. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, güneydoğu görünüşü (G4)	116
Şekil 4. 69. Eskihisar Köyü'ndeki ağdalık yapıları (a) ve (b) (Orijinal 2012).....	117
Şekil 4. 70. Çukurelma Köyü'ndeki ağdalık yapısı (a) ve Bozhöyük Köyü'ndeki diğer ağdalıklardan biri (b).....	118
Şekil 4. 71. Bozhöyük Köyü, ağdalık yöresel mimari ögesi (Orijinal 2012).....	118
Şekil 4. 72. Bozhöyük (Semahöyük) Köyü ağdalık yapısı rölövesi, vaziyet planı (V)	119

Şekil 4. 73. Bozhöyük Köyü, ağdalık rölövesi, zemin kat planı (P1).....	120
Şekil 4. 74. Bozhöyük Köyü, ağdalık rölövesi, çatı planı (Ç)	121
Şekil 4. 75. Bozhöyük Köyü, ağdalık yapısı rölövesi, A- A kesiti (K1).....	122
Şekil 4. 76. Bozhöyük Köyü ağdalık yapısı rölövesi, kuzey (G1) ve güney (G2) görünüşü	123
Şekil 4. 77. Bozhöyük Köyü ağdalık yapısı rölövesi, batı görünüşü (G3) ve doğu görünüşü (G4)	124
Şekil 4. 78. Şınarlık Mevki bağ evlerinden örnekler	126
Şekil 4. 79. Şınarlık Mevki rölövesi alınan bağ evi vaziyet (V) planı	127
Şekil 4. 80. Şınarlık Mevki rölövesi alınan bağ evi, - 1.10 kodu (zemin kat) planı (P1).....	128
Şekil 4. 81. Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, + 1.18 kodu (I. kat) planı (P2).....	129
Şekil 4. 82. Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, çatı planı (Ç).....	130
Şekil 4. 83. Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, A-A kesiti (K1)	131
Şekil 4. 84.Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, B-B kesiti (K2).....	132
Şekil 4. 85. Şınarlık Mevkisi'ndeki bağ evi rölövesi, batı (G1) ve doğu (G2) görünüşü	133
Şekil 4. 86. Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, kuzey (G3) ve güney (G4) görünüşü....	134
Şekil 4. 87. Arı sereni.....	136
Şekil 4. 88. Büyüksöğle Köyü-Avdancık Çeşmesi, arı sereni	136
Şekil 4. 89. Büyüksöğle Köyü, Avdancık Çeşmesi, rölövesi alınan arı sereni planı (P1)	137
Şekil 4. 90. Büyüksöğle Köyü, Avdancık Çeşmesi, rölövesi alınan arı sereni çatı planı	138
Şekil 4. 91. Büyüksöğle Köyü, Avdancık Çeşmesi, rölövesi alınan arı sereni, A-A kesiti (K1).....	139
Şekil 4. 92. Büyüksöğle Köyü, Avdancık Çeşmesi, rölövesi alınan arı sereni görünüşü (G1)	140
Şekil 4. 93. Bayındır Köyü, kırsal kültürel peyzaj analiz formu.....	142
Şekil 4. 94. Bayındır Köyü, kırsal kültürel peyzaj analizi örneği	143
Şekil 4. 95. Kültürel peyzaj karakterlerine ait Scree Eğrisi	145
Şekil 4. 96.Peyzaj karakterlerine ait dendrogram	149
Şekil 4. 97. Kışlaköy, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (tahıl ambarı)	153
Şekil 4. 98. Kışlaköy, yöresel tahıl ambarı analizi örneği	154
Şekil 4. 99. Afşar Köyü, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (değirmen).....	155
Şekil 4. 100. Afşar Köyü, yöresel değirmen örneği.....	156
Şekil 4. 101. Eskihisar Köyü, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (ağdalık)	159
Şekil 4. 102. Eskihisar Köyü, yöresel mimari öge ağdalık analizi örneği	160
Şekil 4. 103. Şınarlık Mevki, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (bağ evi).....	161
Şekil 4. 104. Şınarlık Mevki, yöresel bağ evi analizi örneği	162
Şekil 4. 105. Büyüksöğle-Avdancık, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (arı sereni)	163
Şekil 4. 106. Büyüksöğle-Avdancık, yöresel arı sereni analizi örneği	164
Şekil 4. 107. Yöresel mimari öge karakterlerine ait Scree Eğrisi	166
Şekil 4. 108. Yöresel mimari öge karakterlerine ait dendrogram	169
Şekil 4. 109. Peyzaj karakterleri ve yöresel mimari özelliklerine ait Scree Eğrisi	178
Şekil 4. 110. Peyzaj ve yöresel mimari öge karakterlerine ait dendrogram.....	183

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Elmalı İlçesi, arazi çalışması yapılan köyler ve mevkiler.....	26
Çizelge 4.1. Çalışma alanındaki jeolojik özelliklerin alansal dağılımı.....	30
Çizelge 4.2. Çalışma alanındaki büyük toprak gruplarının alansal dağılımı	32
Çizelge 4. 3. Toprak Yetenek Sınıfları	35
Çizelge 4. 4. Toprak yetenek sınıfları alansal dağılımı.....	35
Çizelge 4. 5. Elmalı İlçesi İklim verileri	38
Çizelge 4. 6. Çalışma alanı doğal bitki örtüsü alansal dağılımı	39
Çizelge 4. 7. Elmalı İlçesi'ndeki anıt ağaçlar ve özellikleri	41
Çizelge 4. 8. Elmalı İlçesi 1970-2010 yılları arası nüfus durumu	44
Çizelge 4. 9. Elmalı İlçesi 2010 yılı kentsel ve kırsal nüfus durumu	45
Çizelge 4. 10. Nüfusa ait farklı yıllardaki değerler	46
Çizelge 4. 11. Elmalı Bölgesi tarihsel gelişimi.....	48
Çizelge 4. 12. 2010 yılı Elmalı İlçesi bitkisel üretim değerleri	57
Çizelge 4. 13. 2010 yılı Elmalı İlçesi tarla bitkileri üretim durumu	58
Çizelge 4. 14. 2010 yılı Elmalı açıkta sebze yetiştiriciliği üretim durumu.....	58
Çizelge 4. 15. 2010 yılı Elmalı İlçesi meyve üretim durumu	59
Çizelge 4. 16. Elmalı İlçesi, hayvan sayısı	59
Çizelge 4. 17. Rölövelerde kullanılan kısaltmalar	67
Çizelge 4. 18. Kültürel peyzaj karakterlerine ait özdeğerler ve varyans yüzdesi (rotasyon öncesi)	144
Çizelge 4. 19. Kültürel peyzaj karakterlere ait toplam varyans ve varyans yüzdeleri (rotasyon sonrası)	145
Çizelge 4. 20. Kültürel peyzaj karakterlerine ait rotasyona uğramış faktör yükü matrisi.....	147
Çizelge 4. 21. Peyzaj karakterlerinin tam bağlantılı kümele analizi.....	151
Çizelge 4. 22. Yöresel mimari karakterlere ait özdeğerler ve varyans yüzdesi (rotasyon öncesi)	165
Çizelge 4. 23. Yöresel mimari karakterlerine ait toplam varyans ve varyans yüzdeleri (rotasyon sonrası)	166
Çizelge 4. 24. Yöresel mimari karakterlerine ait rotasyona uğramış faktör yükü matrisi.....	168
Çizelge 4. 25. Yöresel mimari karakterlerinin tam bağlantılı kümele analizi	171
Çizelge 4. 26. Yöresel mimari öğelerinin baskın arazi örtüsü içinde bulunma oranları (%)	173
Çizelge 4. 27. Yöresel mimari öğelerinin peyzajdaki yapı özellikleri içindeki oranları (%)	174
Çizelge 4. 28. Yöresel mimari tiplerinin, yöresel mimarinin ulaşım, yapım teknikleri, malzemesi ve müdahale durumu içindeki oranları (%)	176
Çizelge 4. 29. Peyzaj ve yöresel mimari karakterlerine ait özdeğerler ve varyans yüzdesi (rotasyon öncesi)	177
Çizelge 4. 30. Peyzaj ve yöresel mimari karakterlerine ait toplam varyans ve varyans yüzdeleri (rotasyon sonrası)	179
Çizelge 4. 31. Peyzaj ve yöresel mimari karakterlerine ait rotasyona uğramış faktör yükü matrisi	181
Çizelge 4. 32. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterlerinin tam bağlantılı kümele analizi	185

1. GİRİŞ

İnsanlar tarih boyunca barınma, çalışma, üretme gibi ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla içinde buldukları peyzajı şekillendirmişler, farklı nitelikte yapılar inşa etmişlerdir. Bu süreç içerisinde mimari ürünler, içinde buldukları peyzaj özelliklerinden ve yöresel kültürden doğrudan etkilenmiştir.

Peyzaj, bir alandaki doğal ve kültürel öğelerin bütünüdür. Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'ne göre peyzaj, insanlar tarafından algılandığı şekli ile, özellikleri insan ve/veya doğal etkenlerin etkileşimi ve faaliyetleri sonucu oluşan alandır (Council of Europe 2000, Resmi Gazete 2003). İnsan ve doğa arasındaki etkileşim durumuna göre, peyzaj doğal, yarı doğal ve kültürel olarak ayrılabilirken, kültürel peyzajlar tarihi, geleneksel ve yöresel mimari öğeleri de içermektedir.

Kültürel peyzaj, doğadaki varlıkların veya objelerin bütünü veya bir bölümünün insan eli ile değişmiş, oluşturulmuş ve hareketlenmiş parçaları olarak tanımlanmıştır (Bayer 1977, Işıklı 2010). Burada doğal unsurlar ve çoğunlukla insan ürünü öğeler öne çıkmaktadır. Kültürel peyzajlarda kültür ve peyzajın ilişkisi yalnız peyzajın insan faaliyetleri ile şekillenmesi değil, aynı zamanda peyzajın da, kültür ile birleşerek yöresel mimariyi etkilemesi ile ortaya çıkmaktadır (Naveh 1995, Atik vd 2010).

Mimarlık, insanlığın, barınma, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapı yapma sanatıdır. Mimarlığı kuramsal olarak, Romalı mimar Vitruvius, M.Ö. 25'te, kullanışlılık, sağlamlık, güzellik olarak tanımlamıştır. Mimarlığın, doğa içinde yer alışı ve doğal kaynakların, bir değerlendirme biçimi olması nedeniyle toplumların ürettiği kültür değerlerinden biri de yarattıkları mimari öğelerin kendisidir. Kavas (2012) mimari elemanları çevresel karakterlerin yoğunlaşma noktaları olarak tanımlamıştır.

Ünlü mimar Frank Lloyd Wright her mimarlık çalışmasının doğru temellere oturması için, yerel unsurlara ve yapının içinde bulunduğu yöreye saygılı olması gerektiğini belirtmiştir (Heath 2009). Her yapı, yakın çevresiyle etkileşim ve iletişim içerisinde. Mimari ölçekte ele alınmış her mimari öğe, içinde bulunduğu yapısal ve doğal dokudan etkilenmekte ve buna göre biçimlenmektedir. Her yapısal öğe ise, içinde bulunduğu peyzajın bir parçası haline gelmektedir.

Yöresel mimari, yörede bulunan malzeme ve yapım teknikleri ile yapılmış, yöre kültüründen ve peyzajından doğrudan etkilenen yapılardır. Oliver (2003) ve Vellinga vd (2007) insanların inşa ettikleri konut ve diğer bütün yapısal unsurları kapsayan yöresel mimarinin (vernacular architecture), peyzajla ve mevcut kaynaklarla doğrudan ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Yöresel mimari, özellikle kırsal nitelikteki kültürel peyzajlarda önemli bir yer tutmaktadır.

Hızlı teknolojik gelişmeler ve küreselleşmeye rağmen yöresel mimari, hala büyük önem taşımaktadır. Özellikle, 21. yüzyılda yöresel mimari bilgi ve deneyimlerinin aktarılması ve yaşatılması çabaları, güncel yapı tasarımı ile bütünleştirilmesinin yolları araştırılmakta ve denenmektedir. Burada yöresel geleneklerin analizi, yöresel mimarinin araştırılması, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir kentsel ve kırsal gelişme ve özgün mimari tasarımlar açısından önemlidir (Asquith ve Vellinga 2006).

Rapoport'a (2006) göre, kültürel peyzajların yarı durağan öğeleri olan yöresel mimari geleneksel duyarlılığın ürünüdür ve profesyonel tasarım prensipleri ile yakından ilişkilidir. Yöresel mimari, yöreye özgü tasarım prensipleri ve malzeme kullanımı ile yeni tasarımlara kaynak oluşturabilecek niteliktedir. Aynı zamanda, yöresel mimari zaman içinde bulunulan iklim ve peyzaj koşullarına göre işlev, ekonomi, sürdürülebilirlik konularında çözüm olanakları sunmaktadır.

Verilere göre eğer Dünya'daki yapıların % 90'ı yöresel ise, bu yaklaşık 800 milyon kişinin yaşam alanı demektir ve yöresel mimarinin yapılaşma ve kentleşme araştırmalarında ihmal edilmemesi gerekmektedir (Oliver 2003, Asquith ve Vellinga 2006).

Anadolu coğrafyası, yöresel mimari açısından, farklı malzeme, gelenek, biçim ve yapım yöntemleri açısından oldukça zengindir. Türkiye genelinde farklılaşan iklim, peyzaj ve kültürel yapı, yöresel mimari örneklerinin zenginliğini de beraberinde getirmiştir.

Diğer yandan yöresel mimarinin yeniden kullanılması, ömürlerinin uzatılması, tecrübeyle kazanılmış, o coğrafya için en uygun yapı tipolojilerinin çıkartılıp yeni

yapılacak tasarımlara yön vermesi ve en önemlisi de yapıların içinde bulunduğu kültürel peyzajlar ile bir bütün halinde incelenmesi, korunması ihtiyacı bulunmaktadır.

Dyer'e (2006) göre, mimarlık tarihi ve özellikle yöresel mimari çalışmalarında, yapıların içinde buldukları peyzajla birlikte araştırılması gerekmektedir. Heath'e (2009) göre de, yöresel mimari ve bölgesel tasarımda, özellikle yöresel mimarinin içinde bulunduğu peyzajın sınırlayıcı ya da tamamlayıcı etmenlerinin anlaşılması ve analiz edilmesi gerekmektedir.

Zengin bir tarihsel geçmişe sahip olan Antalya İli, Elmalı İlçesi'ndeki kırsal kültürel peyzajların büyük bir bölümü halen çok fazla değişime uğramamıştır. İlçenin özellikle kentsel yerleşimindeki yöresel mimari birçok çalışmaya konu olmuştur. Ancak kırsal kültürel peyzajlarda yer alan tahıl ambarı, arı sereni gibi çok özel yöresel mimari öğeler üzerinde yeterince çalışılmamıştır.

Bu araştırma kapsamında, Elmalı yöresel mimari örnekleri içinde önemli bir yer tutan bağ evleri, tahıl ambarları, değirmenler, ağdalıklar ve arı serenleri içinde buldukları peyzajla birlikte incelenmiş, kültürel peyzaj ve yöresel mimari bütünleşmesi değerlendirilmiştir. Anadolu kültürünün önemli bir parçası olan yöresel mimari örnekler, yeni tasarımlara yön verebilecek rölöveler alınarak, literatüre geçmeleri sağlanmıştır. Anadolu'nun diğer yörelerinde olduğu gibi, Elmalı'da da kendine has, benzersiz çözümleri olan ve bugüne kadar ulaşabilmiş yöresel mimarinin yaşatılması, değerlendirilmesi için temel veriler üretilmiştir.

2. KURAMSAL BİLGİLER VE KAYNAK TARAMALARI

2.1. Kültürel Peyzaj

İnsan ve doğanın ortak ürünü olarak kabul edilen kültürel peyzajlarda insan yapımı ögeler önemli yer tutmaktadır. Salter (1971) kültürel peyzajı “insanoğlunun yarattığı ögeler, alanlar”, Moss ve Okey (2004) “insanoğlunun yaşadığı peyzaj”, WHC (2010) ve Mosler (2009) “insanoğlu ve onun doğal çevresi arasındaki etkileşim” olarak tanımlamışlardır.

Kültürel peyzaj olgusu Avrupa’da resim sanatı ile başlarken, pek çok Avrupalı ressam, 1500’lerden itibaren insanların özlem duyduğu doğal ve yerel peyzajları resmetmişlerdir. Coğrafyacı Otto Schluter ise ilk olarak 1900’lerde akademik anlamda “kültürel peyzaj” terimini kullanmıştır.

UNESCO’nun (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) bir alt birimi olarak kurulan IUCN (Dünya Koruma Birliği – The World Conservation Union) kültürel peyzajı “kültürel ve doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikle birlikte olan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlar” olarak tanımlamıştır (WHC 2010, Atik vd 2009).

Kültürel peyzajlara ilk olarak 1992 yılında uluslararası düzeyde resmi bir koruma statüsü getiren IUCN (Dünya Koruma Birliği) kültürel peyzajları kolay tanımlanabilen, organik olarak oluşmuş ve birleşik kültürel peyzajlar olarak 3 gruba ayırmıştır.

Amerikan Milli Park Servisi (NPS) tarafından ise kültürel peyzaj tipleri tarihi tasarlanmış peyzajlar, yöresel peyzajlar ve tarihi alanlar ve etnografik peyzajlar olarak sınıflandırmıştır (Birnbaum 1994, Karaca 2008).

Kültürel peyzaj, ülkemiz için yeni bir konu olup, farklı nitelikteki kültürel peyzajların tanımlanması, sınıflandırılması ve korunması konularında çalışmalar mevcuttur. Uslu vd’nin (2010) “Cultural Landscapes and Troy; An Old Anatolian Settlement” (Kültürel Peyzaj ve Troy; Tarihi Bir Anadolu Yerleşimi) başlıklı çalışmasında, Çanakkale’deki eski bir Anadolu yerleşmesi olan Truva’nın doğal, tarihi ve kültürel özellikleri

araştırılarak, yerleşim formu, kentsel gelişmesi, yapı tipi, malzemesi ve yapım tekniği tartışılmıştır. Alan peyzaj kalitesi ve kültürel peyzaj çerçevesinde analiz edilmiştir.

Karaca (2008) “Side Antik Kentsel Yerleşiminin Kültürel Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı doktora çalışmasında, zengin bir kültürel geçmişe sahip Side Antik Kentsel yerleşimindeki kültürel peyzaj açısından değerlendirmiştir. Çalışmada, öncelikle kültürel peyzajın tanımı, ilgili kavramlar, yurtiçi ve yurtdışındaki yaklaşımlar incelenerek Side'nin doğal ve kültürel peyzaj değerleri incelenerek saptanmış ve yöredeki kültürel peyzajların koruma-kullanım-yeniden yorumlamaları için planlama kararları geliştirilmiştir.

Erdoğan (2011a), “Peyzaj, Çevre ve Tarım” başlıklı çalışmasında, “Kültürel Peyzajlar” ile ilgili olarak tanımlama ve sınıflama yaklaşımlarını ve kültürel peyzajların korumasındaki sorunları detaylı bir şekilde ele almıştır.

Erdoğan (2011b) “Cultural Landscapes and Conservation Issues: Side Case” (Kültürel Peyzaj ve Koruma Konuları: Side Örneği) başlıklı çalışmasında Side'nin kültürel peyzaj özelliklerini tarihsel yapı içinde ele almış, bölgedeki kültürel peyzaj değerlerinin mevcut sorunlarını değinerek, koruma önceliklerini belirtmiştir.

Diğer yandan peyzajın hızla değiştiği gerçeği dikkate alınarak, kültürel peyzajların tanımlanmasına yönelik, farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Bu yaklaşımların başında peyzaj karakter analizi çalışması gelmektedir. Peyzaj karakteri, bir peyzajı bir diğerinden ayıran, tanımlanabilir ve sürekliliği olan özelliğini tanımlarken; peyzaj karakter analizi, peyzajdaki farklı, ayırt edici özelliklerin tanımlanmasına dayanmaktadır.

Işıklı (2010) “Antalya Side Bölgesi Kültürel Peyzajlarının “Peyzaj Karakter Analizi” Yöntemi ile Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmasında Side örneğinde peyzaj karakter analizi yönteminin yerel ölçekte uygulanma olanaklarını araştırmış, yöntemin bölgesel ölçeklere taşınması gerekliliği üzerinde durmuştur.

Uzun vd (2011) “National and Regional Landscape Classification and Mapping of Turkey: Konya Closed Basin, Suğla Lake and Its Surrounding Area” (Türkiye'nin

Ülkesel ve Bölgesel Peyzaj Sınıflandırılması ve Haritalanması: Konya İli Suğla Gölü ve Çevresi) başlıklı çalışması ile Konya İli, Suğla Gölü ve çevresinde peyzaj karakterlerinin de incelendiği bölgesel ölçekte peyzaj değerlerinin peyzajın yönetimi, koruma ve planlamasında kullanım olanaklarını ortaya koymuşlardır.

Atabeyoğlu (2011) “Ordu Kenti Yapısal Peyzaj Karakter Analizi ve Kentsel Planlama Stratejileri” başlıklı çalışmasında alan kullanımlarını ve kentsel yerleşim alanlarını yapısal peyzaj karakteri çerçevesinde değerlendirerek, Ordu Kenti için geleceğe yönelik alan kullanım önerileri geliştirmiştir.

Peyzaj karakter analizi sonucunda peyzaj karakter tipleri ve peyzaj karakter alanları tanımlanır. Burada peyzaj karakter tipi, topografya, alan kullanımı, tarihi yapı özelliklerine göre birbirleri ile benzerlik gösteren alanları; peyzaj karakter alanı ise coğrafi özellikleri ile benzer özellikler taşıyan alanları tanımlamaktadır (Atik ve Ortaçşme 2010). Kentsel ve kırsal kültürel peyzajları oluşturan mimari öğeler, yapı tipi ve yoğunlukları ile çoğu zaman karakter alan ve tiplerine şekil verirken, peyzaj karakter analizi yöntemi ile özellikle kırsal kültürel peyzajlardaki yöresel mimari öğelerin anlaşılması ihtiyacı vardır.

2.2. Yöresel Mimari

Kültürel peyzajlar içinde toplumların yaşam biçimlerini yansıtan, insan eliyle oluşmuş yapılar kadar özel olarak inşa edilmiş yapılar ve bugün halen kullanımı, gelişimi devam eden yöresel mimari öğeler yer almaktadır.

Son yıllarda mimari doku içinde öne çıkan ve bir bölgede yerel olarak bulunan, bir yöreye özgü, yöresel anlamına gelen yöresel mimari kültürel peyzajların tanımlayıcı unsurlarından biridir. Yörede bulunan doğal malzemelerle ve inşa teknikleriyle yapılmış yapılar bu kapsamda ele alınmaktadır (Bowyer 1980, Oliver 2003, Vellinga vd 2007). Yöresel mimari, aynı zamanda yörenin ve toplumun kültürünü, bireyselliğini yansıtmaktadır.

Yöresel mimari ile ilgili olarak 1980 yılında, Uluslararası Geleneksel Yerleşimler Araştırma Birliği (International Association for the Study of Traditional Settlements;

IASTE) ve Yöresel Mimari Formu (The Vernacular Architecture Forum; VAF) sempozyumları düzenlenmiş, Al Sayyad (2001) ise son yıllarda, yöresel mimari hakkındaki bilgi ve becerilerin, çağdaş tasarımlara temel prensip olarak aktarılmakta olduğunu vurgulamıştır.

“Vernacular” kelimesi Latin kökenli, “vernaculus” kelimesinden gelmekte olup, bir yerin özel karakteristiğini tanımlamada kullanılmaktadır. Akademik alanda, yöresel (vernacular) peyzaj, yöresel (vernacular) yapı gibi daha geniş anlamda kullanımları da bulunmaktadır. Al Sayyad (2001), kültürel deneyimlerin birbirlerinden etkilendiği ve yöresel (vernacular) formların bir geçiş süreci ürünü olduğunu vurgulamaktadır (Heath 2009). Jokilehto (1999) ise, “yer”i daha da geniş anlamda, yaygın olarak kullanılan koruma teorisindeki yöresel (vernacular), etnik (ethnicity), manevi kültürel mirasın (intangible heritage) tanımlanmasındaki yerelliğin dünya çapında önemini belirtmektedir.

Yöresel mimari ile ilgili olarak daha çok anıtsal yapılar ilgi görmüştür (Oliver 1969, Rapoport 1969, Al Sayyad 2006). Rudofsky (1964) ve akademik anlamda da Oliver (1969) ilk olarak yöresel mimari tanımını kullanmışlardır. Shelter and Society adlı eserinde, mimari teorinin tarihini anlatırken Oliver (1969) yöresel (vernacular) terimini yanında geleneksel (traditional) mimari tanımına yer vermiştir. Guidoni (1975) ise yöresel mimari ile ilgili olarak yerli (indigenous) terimini öne çıkarmıştır. Bourdier ve Al Sayyad, ilk olarak 1988’de “Traditional Dwellings and Settlements” uluslararası sempozyumunda geleneksel mimariyi tartışmışlardır (Özkan 2006).

Yöresel mimari, özellikle kırsal kültürel peyzajlarda önemli yer tutmaktadır. Tarih boyunca insanlık, olağanüstü yaratıcı kabiliyeti ile Dünya’nın her yerinde farklılık gösteren yöresel mimari örnekleri oluşturmuştur. Vellinga vd (2007) dünyadaki yöresel mimariyi kültürel farklılıklara göre, Doğu ve Orta Asya, Avustralya ve Okyanusya, Avrupa ve Avrasya, Akdeniz ve Güneybatı Asya, Latin Amerika, Kuzey Amerika, Yarı-Tropik Afrika olarak sınıflandırmıştır. May (2010) ise Dünya’daki yöresel mimariyi malzemelerine göre ahşap, taş, toprak, kil, kazık, bambu, kamış, buz olarak gruplara ayırmıştır.

Yaşam koşulları, yöresel malzemeler, iklimsel ve topografya koşulları tarafından şekillenmiş, orijinal mimari karakteristiğe sahip olan kırsal yerleşmeleri ele alan Vural vd (2007), Doğu Karadeniz’de yürütülen “Doğu Karadeniz Bölgesi, Yöresel Mimaride Bir Modüler Tasarım Örneği” (Eastern Black Sea Region, A Sample of Modular Design in the Vernacular Architecture) çalışmasında, güncel hayatın ihtiyaçlarına cevap veren, iklimsel ve topografya özellikleriyle birlikte yöresel mimariye dayalı, güncel konut tasarımları önermiştir. Çalışmada seçilen yöresel konut örneklerinin tipolojisi çıkartılarak, yeni prefabrik yapı projeleri geliştirilmiştir.

Yöresel mimari ve peyzaj tarihi ilişkisi ile ilgili Dyer (2006) “Yöresel Mimari ve Peyzaj Tarihi: İngiliz Peyzajının Yapılanmasında ve Kırsal İngiltere’nin Yeniden İnşa Edilen Mirası” (Vernacular Architecture and Landscape History: The Legacy of the Rebuilding of Rural England and the Making of the English Landscape) çalışmasında, 1950’li yıllardan sonra peyzaj tarihi kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte peyzaj ve mimarlık çalışmalarının birbirinden uzaklaşmaya başladığını belirtmektedir. Yöresel mimarinin içinde yer aldığı peyzajla birlikte bağlantısını yeniden kurabilmenin faydalarının irdelendiği bu çalışmada, mimarlık tarihi ve özellikle yöresel mimari çalışanların, eğer yapıları içinde buldukları peyzajla birlikte ele alırlarsa, çalışmalarının çok daha zengin ve başarılı olabileceği vurgulanmaktadır.

Anna-Maria (2009) malzeme kullanımı, yapım tekniği ve iklimsel koşulları ile yaşayan bir organizma niteliğindeki bir yerleşimin yapısal durumu ve peyzajını, “Sürdürülebilir Yunan Yöresel Yerleşimi ve Peyzajının Değerlendirilmesi: Mimari Tipoloji ve Yapı Fiziği” (Evaluation of a Sustainable Greek Vernacular Settlement and its Landscape: Architectural Typology and Building Physics) başlıklı makalesinde, Yunanistan’da yer alan çeşitli kerpiç malzemeden yapılmış yapılardan oluşan yerleşimleri, yapı tasarımı ve çevre koşulları içindeki iklimsel çözümleri açısından incelemiştir.

Yöresel mimari iklim ve çevre koşullarına dayanan tasarım prensipleri ve teknolojisi ile ilgilidir. Çalışma, çok özel yöresel yerleşimlerin, iklimsel ve çevresel özelliklere dayalı pasif tasarım prensiplerinin güncel mimariye adapte edilmesini sağlamak ve

çevre, yapı ve iklim arasındaki ilişkinin en iyi şekilde yapılandırılması açısından önemlidir.

Yöresel mimariyi inceleyen bir diğer çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki kırsal peyzajlardaki kültürün devamlılığı ve yöresel konut mimarisinin sürdürülebilirliğinin sağlanması üzerinde durulmaktadır. Günçe vd (2008), "Kıbrıs Geleneksel Mimari Çerçevesinde Prototip Yerleşimlerin Sorgulanması" (Questioning the -Prototype Dwellings- in the Framework of Cyprus Traditional Architecture) başlıklı çalışmasında, yöresel mimarinin analiz ederek, halkın yaşam biçimiyle, mevcut fiziksel çevreye adapte olmuş, yapı tipi önerisi getirmiştir.

Erdoğan'ın (1996) çalışmasında, Anadolu konut mimarisinin ayrılmaz parçası olan avlulu Anadolu yöresel konutlarının ve avlu olgusunun tarihi süreç içerisinde gelişimi üzerinde durulmuştur. Anadolu genelinde sınıflamaya yönelik bir tablo, arazi çalışması sırasında doldurularak konutların zemin kat plan eskizleri çıkartılmıştır. Sonuç olarak Anadolu genelinde yöresel konut avlularının, yöresel ve bölgesel olmak üzere karşılaştırmalı olarak farklılık ve benzerlikleri ortaya konmuştur.

Sami ve Özdemir (2011), "Yöresel Harran Konutları ve Kültürel Miras-Türkiye" (The Vernacular Houses of Harran and Cultural Heritage-Turkey) başlıklı çalışmasında Harran'daki yöresel mimarinin plan tipi ve malzemesi açısından incelemiş, bu yapıların iklim, peyzaj ve sosyolojik açıdan üstünlüklerini, Harran'daki diğer çağdaş yapılarla karşılaştırmıştır.

İspanya'da, kırsal peyzajlarda, artık aktif olarak kullanılmayan geleneksel yöresel tarım yapılarının yeniden kullanılması için bir yöntem araştıran Fuentes (2010), "Yöresel Tarım Yapılarının Yeniden Kullanımı ve Belgelenmesi için Bir Yöntem Araştırması" (Methodological Bases for Documenting and Reusing Vernacular Farm Architecture) başlıklı çalışmasında, yapıların yapım teknikleri ve tipolojilerini araştırmak için yapı kartları geliştirilmiş ve yapı analizleri bu formlar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Fuentes vd (2010), "Tarihi Geleneksel Tarım Yapıları İçin Yeni Fonksiyon: İspanya'daki Yeraltı Şarap Mahzenleri Üzerine Bir Çalışma" (New Uses for Old

Traditional Farm Buildings: The Case of the Underground Wine Cellars in Spain) başlıklı çalışmasında, İspanya’da, altmış yıldır, Avrupa tarım sektöründeki değişikliklerden dolayı, orijinal fonksiyonunu kaybeden yöresel tarım yapılarının mimari ve peyzaj özelliklerini analiz etmişler ve şarap mahzenlerini konum, orijinal kullanım, mülkiyet, zemin kat alanı özelliklerine göre değerlendirilerek, yeniden kullanım potansiyellerine göre sınıflandırmışlardır.

Bukchon bölgesinde, Kore yöresel konutlarını incelediği “Bukchon Hanoks Yöreselinin Yeniden Modellenmesi” (Remodelling of the Vernacular in Bukchon Hanoks) başlıklı çalışmasında Yun (2012), tasarım sürecinde, yöresel mimariyi esnek bir şekilde yorumlamış ve tasarımda bir çeşitlilik yaratmaya çalışmıştır.

Liao (2011), “Kentsel Sulak Alan Parkının Tasarımında Yöresel Peyzajın Kullanılması” (Fuse Vernacular Landscape in the Design of Urban Wetland Park) adlı çalışmasında, yöresel peyzaj bileşenlerini, doğal yöresel peyzaj, yapısal yöresel mimari ve manevi yöresel peyzaj değerleri olmak üzere üç gruba ayırmış ve peyzaj bileşenlerinin yerel kültürün şekillenmesinde nasıl bir rol oynadığını kentsel bir sulak alan parkı örneğinde ortaya koymuştur.

Yöresel mimarinin yeniden kullanılması ile ilgili, Zavadskas ve Antucheviciene (2007) “Kırsal Yapıların Yenilenmesi Alternatiflerinin Çoklu Değerlendirme Kriterine Tabi Tutulması” (Multiple Criteria Evaluation of Rural Building’s Regeneration Alternatives) çalışmada, Litvanya’nın kırsal peyzajlarında terk edilmiş, kullanılmayan yöresel mimarinin fiziksel ve sosyo-kültürel çoklu kıstaslarla değerlendirerek yapı alternatiflerini belirlemişlerdir.

Saygı ve Hamamcıoğlu Turan (2008) “Alaçatı’da Yöresel Bir Konutun Yeniden Kullanım Seçeneklerine Eleştirel Bir Bakış” adlı çalışmasında, geleneksel yaşamın halen sürdüğü, ancak turizm potansiyeli olan tarihsel yerleşmelerde yer alan yöresel konutları ele almış, yöresel mimarinin koruma sorunlarını ortaya koyarak, seçilen örnek bir alan ve konut üzerinde odaklanarak, tarihsel ve turistik yerleşmelerde yer alan konutların kullanım kararlarının yönlendirilmesi üzerine bir yöntem ortaya koymuştur.

Almagro (2007), Arap-Müslüman mimarisinin önemli bir yer tuttuğu İspanya’da, tarihi değerleri korumada ve onarımında, yeni bir yöntem önerdiği “Restorasyondan Sanal Rekonstrüksiyona, Endülüs Mimari Mirası’nın Korunması” (Preserving the Architectural Heritage of Andalus, from Restoration to Virtual Reconstruction) başlıklı makalesinde, yapıların sanal rekonstrüksiyonu ile birden fazla değişiklik gerektiren yapılarda, bilgisayar destekli grafik programları, yüzeye verilen renk, malzeme dokusu ve ışık gibi efektlerle görsel algılamaya dayalı bir analizin mümkün olduğunu belirtmiştir. Bu yöntemle, orijinal yapı öğelerine fiziksel değişiklik yaparken farklı alternatifleri deneme ve gerçeğe yakın görebilme olanağı bulunduğundan, daha doğru kararlar verebilmek mümkün olabilmektedir. Üç boyutlu sanal rekonstrüksiyon yöntemi İspanya, Endülüs Bölgesi’ndeki yöresel bazı mimari örneklerine uygulanmıştır.

Bowyer (1980) “Yöresel Yapıların Korunması” (Vernacular Building Conservation) isimli kitapta, yöresel mimari kelimesinin tanımını yaparak, İngiltere’deki yöresel mimari tasarım ve malzeme açısından sınıflandırmıştır. Malzemenin önemli olduğu yerel mimaride çeşitli malzemelere göre yapıların koruma yöntemleri değerlendirilmiştir.

Heath (2009) “Yöresel Mimari ve Bölgesel Tasarım, Kültürel Süreç ve Çevresel Tepki” (Vernacular Architecture and Regional Design, Cultural Process and Environmental Response) isimli kitabında, sürdürülebilir tasarımın sosyal, kültürel ve çevresel koşullara olan tepkinin iyi çözümlendiği bir tasarım olduğunu vurgulamış; yöresel mimaride, sosyal, kültürel ve yöresel koşullara yönelik stratejiler belirlemeye çalışmıştır. Burada, mimarlık ve tasarımda, yalnız estetik ve teknik değil aynı zamanda sosyal ve çevresel faktörlerin de göz önünde bulundurulduğu bir tasarım sürecinin öne çıktığını belirtmiştir.

Noble (2007), “Geleneksel Yapılar, Kültürel Fonksiyonları ve Yapısal Formları Üzerine Evrensel Bir Araştırma” (Traditional Buildings, A Global Survey of Structural Forms and Cultural Functions) isimli kitabında, dünyadaki geleneksel yapıları, terminoloji, fonksiyon, form, plan, kesit, konum ve organizasyon, malzeme ve yapım yöntemi, iklim ve örtü malzemeleri örnekleri vererek incelemiştir.

May (2010) ise “El Yapımı Konutlar & Diğer Yapılar, Yöresel Mimarinin Dünyası” (Handmade Houses & Other Buildings, The World of Vernacular Architecture) isimli kitabında, dünyadaki çeşitli yöresel mimarilerden kıtalar ölçeğinde örnekler vermiştir.

Tuna (2008) “Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari” isimli kitabında, Orta Karadeniz Bölgesi’ndeki yöresel yapım teknikleri ve özellikleri hakkında bilgi vererek; temeller, duvarlar, tabanlar, çatılar ve çatma (çantı) gibi detaylar ile yapıların konumları ve yerleşme özelliklerini incelemiştir.

Asquith ve Vellinga’nın (2006), “21. yüzyılda Yöresel Mimari, Teori, Eğitim ve Uygulama” (Vernacular Architecture in the Twenty-First Century, Theory, Education and Practice) çalışmasında, 21. yüzyılda hızlı teknolojik değişimler ve küreselleşmeye rağmen halen mimaride önemli bir yer tutan yöresel mimari, eğitim, araştırma ve teorik yönleri ile ele almıştır.

Disiplinlerarası bir çalışma konusu olan ve dünyada bölgelere göre değişkenlik gösteren yöresel mimari öğeleri, Vellinga vd (2007) tarafından hazırlanan “Dünya Yöresel Mimari Atlası” (Atlas of Vernacular Architecture of the World) çalışmasında, öncelikle dünyadaki yöresel mimari bölgesel ve kıtasal farklılıklar; iklim, topografya, su, bitki örtüsü, toprak, ekonomi, dil, din ve kültür açısından incelemiş ve bu yapıları, kültürel ve malzeme yönünden sınıflandırmıştır.

Kırsal alanlardaki yöresel mimari olarak çiftlik evi, kulübe, depo, çiftlik ambarı, baraka, ahır yapılarını inceleyen Allen (2007), “Kırsal Mimari” (Rural Architecture) kitabında, kırsal mimaride, malzeme, konum, stil, taşıyıcı sistem, havalandırma konularını ele almıştır.

Güneybatı Amerika’daki kırsal mimariyi model çizimlerle örneklendiren Stedman (1989), “Güney Amerika Kırsal Mimari - Çitler, Çiftlik Ambarları ve Ağılların Özellikleri” (Rural Architecture of the American Southwest-Featuring Fences, Barns and Corrals) isimli kitabında, 1970’li yıllardan sonra yöresel yapım teknik ve sistemlerine duyulan ilgiyi karşılamak amacıyla teknik bir rehber hazırlamıştır.

Tuztaş ve Civelek (2011), yöresel mimariye sosyolojik yönden baktığı “Yüksek Kültürden Yerel Kültüre Doğru: Batı Avrupa’daki Yöresel Mimari’nin İdealleştirilmesi Nosyonu” (From High Culture to the Folk Culture: The Notion of National Monument and the Idealization of Vernacular Architecture in Western Europe) adlı çalışmasında, batı mimarlığında ulusal mirası koruma kaygısıyla şekillenen “ulusal anıt” kavramını irdeleyerek oluşan kültürel ortamın yöresel mimarlığı öne çıkarmasını değerlendirmiştir.

Yöresel mimari, konut dışındaki depo, ahır, baraka, bahçe duvarı gibi yapısal öğeleri de içerirken konutlar en çok çalışılan yöresel mimari öğelerin başında gelmektedir.

Özcan (1994) “Teke Yarımadası Kıyı Kesiminin Yöresel Mimarisi” (Vernacular Architecture of Teke Peninsula Littoral) başlıklı çalışmasında, Finike, Kaş, Kalkan ve Fethiye konutlarını plan organizasyonları, cephe biçimleri, yapım malzemeleri ve mimari süslemeleri açısından incelemiştir.

Yıldırım (2004) “Sinassos Yöresel Mimarisi ve 19. yy Batılılaşma Hareketlerinin Konut Mimarisine Etkileri” başlıklı çalışmasında, Sinassos’ta yöresel öğeler, konut tasarımında geçerli olan yöntemler ve taş mimarisinin özelliklerini ortaya koyarak, bu özgünlüğü oluşturan Rum cemaatinin yapısı, bu cemaati etkileyen sosyal değişimler, sosyal değişimlerin sonucunda girilen yapım etkinliğini incelemiş, mekan geleneğinin bu etkenler sonucunda uğradığı değişiklikleri ortaya koymuştur.

Kıraş (2010), “Bursa’da İpek Üretiminin Yöresel Konut Mimarisinde Mekan Biçimlenmesi ve Mekan Organizasyonları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi” çalışmasında, Bursa’da, ipekböceği üretimi gereksinimlerinin yöresel konut planlarına olan etkisini araştırmıştır.

Aydemir’in (2010) hazırladığı “Yöresel Mimarinin ve Kırsal Dokunun Korunması: Artvin Şavşat Balıklı Mahallesi Örneği”, başlıklı çalışmasında, mahallenin doğal ve kültürel zenginliklerini tespit etmiş, yöresel kültürü araştırmış, yerleşimin yöresel mimari özelliklerini belgelemiş, yerleşimin mevcut dokusu ile çevresel ve yapısal analizlerini yaparak yerleşimin sorunları ve geçirdiği değişimler ve sosyal analizler ile yöre halkının taleplerini tespit etmiştir.

Karakaş (2001) “Süryani Kırsal Mimarisi Üzerine Bir Araştırma: Midyat-Haberli (Basibirn) Köyü Örneği” başlıklı çalışmada, geleneksel dokusu bozulmamış, günümüze kadar ulaşabilmiş evlerin rölövelerini almış ve bu evleri oluşturan form bileşenleri, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini, plan bazında projelendirmiştir. Evlerin analizinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda, her evin kendi kimlik kartını oluşturan kataloglar hazırlamıştır.

Kavas (2009)’ın “Akdeniz’in Yüksek Kesimlerindeki Geleneksel Kırsal Mimarinin Çevresel Estetiği: Ürünli Örneği” (Environmental Aesthetics of the Rural Architectural Tradition in the Mediterranean Highlander Settlement: The Case Study of Ürünli) başlıklı çalışmada çevre estetiğinin kavramsal altyapısına başvurularak çevresel tutarlılığın mimari elemanları nasıl şekillendirdiği araştırılmaktadır. Ortaya konulan çevresel temsil önerisi, kırsal mimari gelenek ile çevre arasındaki bütünleşmeyi somutlaştırmakta ve doğa ile kültür arasında kurulan “süreklilik estetiğini” açıklamaktadır.

Türkiye’de bağ evleri, bulunduğu bölgenin doğal ve kültürel yapısına göre değişiklik gösteren yöresel mimari tipleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Kadioğlu (2010), Denizli’nin Tavas İlçesi’ndeki bağ evlerini incelediği “Türkiye’de Fonksiyonel Özelliğini Kaybetmiş Geçici Yerleşmelere Bir Örnek: Tavas Bağ Evleri” başlıklı çalışmada, 1960’lı yıllardan sonra önemini kaybeden bağcılıkla birlikte üzümün, ticari bir ürün olmaktan çıkması ile önceleri geçici yerleşimleri oluşturan bağ evlerinin, sürekli ya da sezonluk villalar ile yer değiştirmeye başladığını belirtmiştir.

Üstünkök (1987), “Anadolu’daki Geleneksel Yöresel Konutlar: Değerlendirme Kriterlerinin Sorgulaması” (Traditional Vernacular Houses in Anatolia: The Question of Evaluative Criteria) başlıklı çalışmada, yerel mimarinin en tipiklerinden olan bağ evlerini incelemiştir.

Cansu (2008) “Bağ Evleri ile Günümüz Villalarının Mekân Konfigürasyonu Karşılaştırılması” çalışmada, eski Ankara bağ evleri ile çağdaş villa tipi konutlardaki ilişkileri incelemiştir. Bu iki farklı zamana ait yapılardaki benzerlik ve farklılıkları tespit edilmiştir.

Akdeniz Bölgesi'nde, Akseki-İbradı Havzası'ndaki, kışlık ve yazlık yerleşimleri ele alan Kavas (2012), "Akseki-İbradı Havzası Mimari Geleneğinde Çevre Kültür İlişkileri" çalışmasında, yerel ve bölgesel mimariyi çevre-kültür bütünü içinde ve havzadaki yöresel kışlık yerleşimde konutlar ve yazlık bağ evleri ve yerleşimleri ile incelemiştir.

Yılmaz (2003), Akdeniz Bölgesi'nde, Eğirdir Gölü'nün güneyinde yer alan ve 1960'lı yıllardan sonra bağcılığın ve meyveciliğin önem kaybetmesi ile terk edilen geçici yerleşmeler olan kelif adı verilen yöresel mimariyi "Eğirdir Gölü Güneyinde Fonksiyon Değiştiren Yerleşmelere Bir Örnek: Kelifler" başlıklı çalışmasında el almış, yıl boyunca oturlan yerleşmeler haline dönüşen bu bölgedeki çağdaş yapı malzemeleri ile yapılmış her türlü konfora sahip çok katlı veya villa tipi konutların sayılarının artmasından ve yöresel mimarini yok olmasından duyulan kaygıyı ortaya koymuştur.

Asatekin (2005) "Anadolu'daki Geleneksel Konut Mimarisi Yaklaşımı" (Understanding Traditional Residential Architecture in Anatolia) başlıklı çalışmasında, Anadolu'da 17. yüzyıldan sonra inşa edilmiş mevcut geleneksel konut mimarisini, plan tipine, yapım teknik ve malzemesine, bölgesel karakterine göre incelenmiş ve Anadolu'daki konut mimarisinin bir tipolojisinin anlaşılması amacıyla da sosyal yapı, ekonomik durum, komşuluk ilişkileri, yerleşimin büyüklüğü, kullanıcıların kültürel ve tarihsel geçmişi, yapım tekniği gibi konuları incelemiştir.

Meşhur (1999) "Tarihi Çevrenin Korunması Sürecinde Yeni Yaklaşımlar, Amasya Kenti, Yalıboyu Evleri Örneği" başlıklı çalışmasında, küreselleşme-yerelleşme çerçevesinde, korumada yerel özelliklerin giderek önem kazandığını vurgulamış, Amasya Yalıboyu Evleri örneğinde, kentsel koruma adına yapılabilecek yeni çalışmalara ilişkin öneriler geliştirmiştir.

Elmalı, özellikle ilçe merkezindeki geleneksel kent dokusu birçok çalışmanın konusu olmuştur. Polat vd (2008), "Kentsel Koruma Çalışması: Elmalı" başlıklı çalışmasında, Elmalı İlçesi merkezindeki geleneksel dokuyu, detaylı bir şekilde analiz etmiş ve 2005-2006 Bahar yarıyılında İTÜ Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğretim üyeleri ve yüksek lisans öğrencileri ile gerçekleştirilen fiziksel çevrenin detaylı analizinin yanı sıra, anketler aracılığıyla sosyo-ekonomik özellikler ışığında kentsel dokunun korunması için öneriler geliştirmiştir.

Günay (2008), “Elmalı ve Yöresel Mimarlığı” isimli çalışmasında, Elmalı'nın tarihsel, kültürel, sosyo-ekonomik durumunu ve yöresel mimarisini inceleyerek, kültür varlıklarını belgelemek ve yayın yoluyla gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlamıştır.

Gültekin ve Uçar (2011) “Antalya, Elmalı Doğal ve Kültürel Mirası Turizm Potansiyeli ve Sürdürülebilir Planlama Önerisi” (Natural and Cultural Heritage Tourism Potential and Sustainable Planning Proposal for Elmalı, Antalya) başlıklı makalesinde Elmalı İlçesi'ndeki tarihsel ve kültürel yapıyı incelemiş, mevcut turizm potansiyelini de ele alarak bu potansiyelin sürdürülebilir temele dayalı planlanması ve geliştirilmesi ihtiyacını vurgulamıştır.

Serbest (2008) “Elmalı Kentsel Sit Alanında Bulunan Tescilli Konutların Günümüzdeki Durumları, Koruma Sorunları, Değerlendirme Önerileri” başlıklı çalışmasında, Elmalı Kentsel Sit alanında bulunan tescilli konutların yenilenmesi ve sağlıklılaştırılması ihtiyaçlarını tartışmıştır.

Yöresel mimarinin içinde bulunduğu ve yakından ilişkili olduğu kültürel peyzajı anlatan, Harvey ve Fieldhouse (2005), “Kültürel Peyzaj - 21. yüzyılda Çevrenin Tasarlanması” (The Cultured Landscape-Designing the Environment in the 21st century) kitabı ile yöresel mimari elemanları, 21. yüzyıl peyzaj tasarımı açısından ele almıştır.

“Peyzajda Mimarının Sağlanamayan Birliği” (Architecture in a Landscape of Unholy Unions) başlıklı çalışmasında Blackwell (2009), yöresel yapılara ve peyzaja başka bir açıdan yaklaşmıştır. Çağdaş yapılardan örnekler verdiği çalışmasında, gerçek yöresel peyzaj ve mimarinin, tamamen tarihsel ve bölgesel olmaktan çok, kendiliğinden gelişen, o peyzaja yani söz konusu yere, bölgeye uygun olması gerektiğini vurgulamıştır.

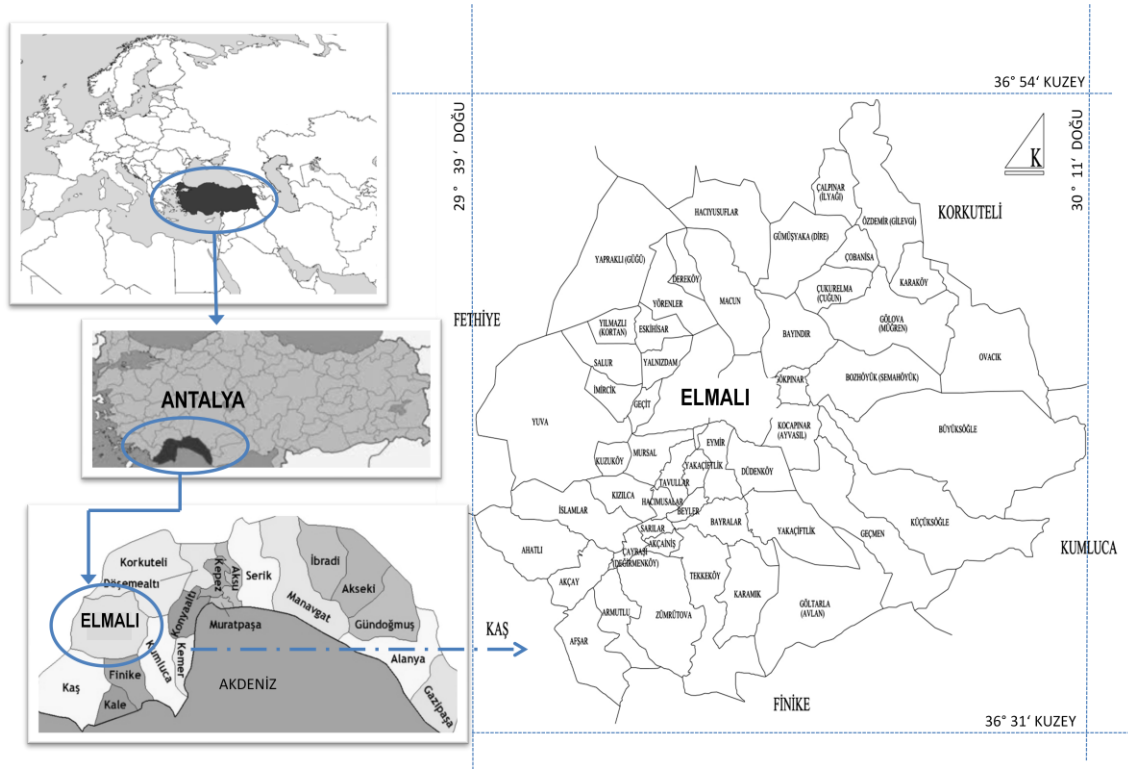
İnsanlar içinde buldukları peyzajı her zaman etkilemiş ve ondan etkilenmişlerdir. Bu etkilenmenin iki temel sonucu kültürel peyzajlar ve yöresel mimari öğelerdir. Mevcut çalışmalar kültürel peyzajı ve yöresel mimariyi ayrı alanlarda değerlendirmeye alırken, mimari öğeler her dönemde kültürel peyzajların ayrılmaz bir parçası ve peyzaj karakterlerinin tanımlayıcı unsurları olmuşlardır. Bu nedenle kültürel peyzajlar ve mimari öğelerin bir bütün olarak ele alınması, aralarındaki karşılıklı ilişkilerin bilimsel

yöntemlerle incelenmesi ve özellikle kırsal kültürel peyzajlardaki yöresel mimari karakterlerini ortaya koyacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Çalışma alanı olarak Antalya İli, Elmalı İlçesi seçilmiştir. Elmalı Akdeniz Bölgesi'nde, Toros Dağları'nın ve Antalya Körfezi'nin batısında, Teke Yarımadası'nın orta bölümünde 29° 50'- 30° 11' doğu boylamları, 36° 31'- 36° 54' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. İlçenin, Anadolu'yu Akdeniz'e bağlayan ticaret yolları üstünde olması, bol su kaynakları ve verimli toprakları nedeniyle tarih boyunca önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Bölge, kuzeyde Korkuteli, doğuda Kumluca, güneydoğuda Finike, güneyde Kaş, batıda Muğla ile komşudur (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Araştırma alanı genel konumu

Araştırma alanı olarak seçilen Elmalı, M.Ö. 9.yüzyıldaki kuruluşundan itibaren Likyalılar, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Teke Beyliği ve Osmanlılar tarafından yönetilmiştir. Elmalı 1050 ile 3050 metre arasından değişen ilginç topografyası, *Cedrus libani* (sedir), *Juniperus oxycedrus* (ardıç) ve *Quercus cerris* (meşe) başta olmak üzere zengin ormanları, tarihi dokusu ve tarım alanları ile

geleneksel yaşam şekillerinin ve alan kullanımlarının ürünü olan çok özgün kırsal kültürel peyzaj tiplerini ve sadece bu bölgeye özgü çok çeşitli yöresel mimari öğeleri içermekte olup, bu özellikleri ile araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Elmalı İlçesi ve çevresinde yapılan arkeolojik kazılar ve araştırmalar Elmalı Ovası'nın tarih öncesi dönemlerden ve özellikle de M.Ö. IX. yüzyıllardan itibaren yerleşime ait bulguları sunmaktadır. Bölgede, tarih öncesi devirlerden başlayarak, Likyalılar, Persler, Büyük İskender, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Teke Beyliği, Osmanlılar ve Cumhuriyet dönemlerinin izlerini görmek mümkündür (Ekiz 2001). Elmalı özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde bölgenin en gelişmiş yöresi olarak kültür, sanat ve ticaret alanlarında çevresine örnek bir yerleşim olmuştur (Serbest 2008, Özgen 2008).

Araştırma materyali olarak, Elmalı İlçesi kırsal kültürel peyzajları içerisinde yer alan ve sadece Elmalı Bölgesi'nde bulunan yöresel mimari öğeler seçilmiştir. İlçe merkezindeki konutların daha önceki birçok çalışma ile incelendiği ve köylerdeki konutların ise bölgedeki genel konut yapısı ile benzerlik gösterdiği dikkate alınarak, Elmalı yöresel mimari öğeleri olarak ambarlar, değirmenler, ağdalıklar, bağ evleri ve arı serenleri araştırma kapsamına alınmıştır (Şekil 3.2). Çünkü seçilen bu yapılar bu yöreye ait ender rastlanan yöresel mimari örnekleri temsil etmektedir. Elmalı kültürel peyzajlarını ise Elmalı'da yerleşimin bulunduğu kentsel ve kırsal alanlar olarak iki kategoride değerlendirmek mümkündür (Şekil 3.3).

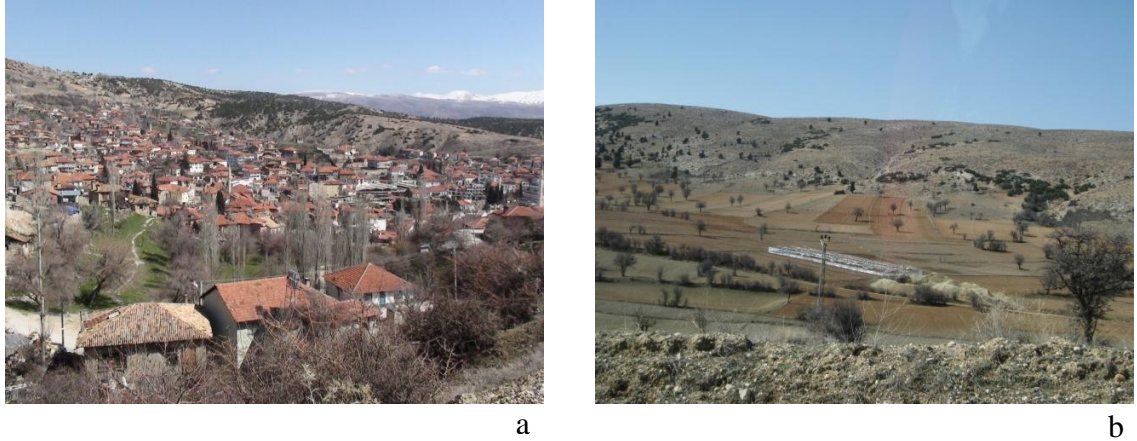
Araştırmada yardımcı materyal olarak ilçe hakkında gerekli olan harita ve dokümanlar kullanılmıştır.

- Harita Genel Komutanlığı tarafından hazırlanan topografya haritaları,
- Maden Tetkik ve Arama Kurumu'na hazırlanan jeoloji haritaları,
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'ndan elde edilen toprak haritaları,
- Orman Bakanlığı'ndan sağlanan orman meşcere haritaları ve doğal bitki örtüsü hakkında dokümanlar,
- Devlet Su İşleri'nden elde edilen hidrolojik yapıyla ilgili haritalar,
- Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nden temin edilen iklim verileri,

- Sosyal ve demografik yapı ile ilgili gerekli literatür ve istatistiksel verilerdir.

Şekil 3. 2. Şeçilen yöresel mimari öğeler, tahıl ambarı (a), değirmen (b), ağdalık (c), bağ evi (d), arı sereni (e) (Orijinal 2011)

Şekil 3. 3. Elmalı İlçesi, kentsel (a) ve kırsal (b) peyzajlarından örnekler (Orijinal 2011)

3.2. Metot

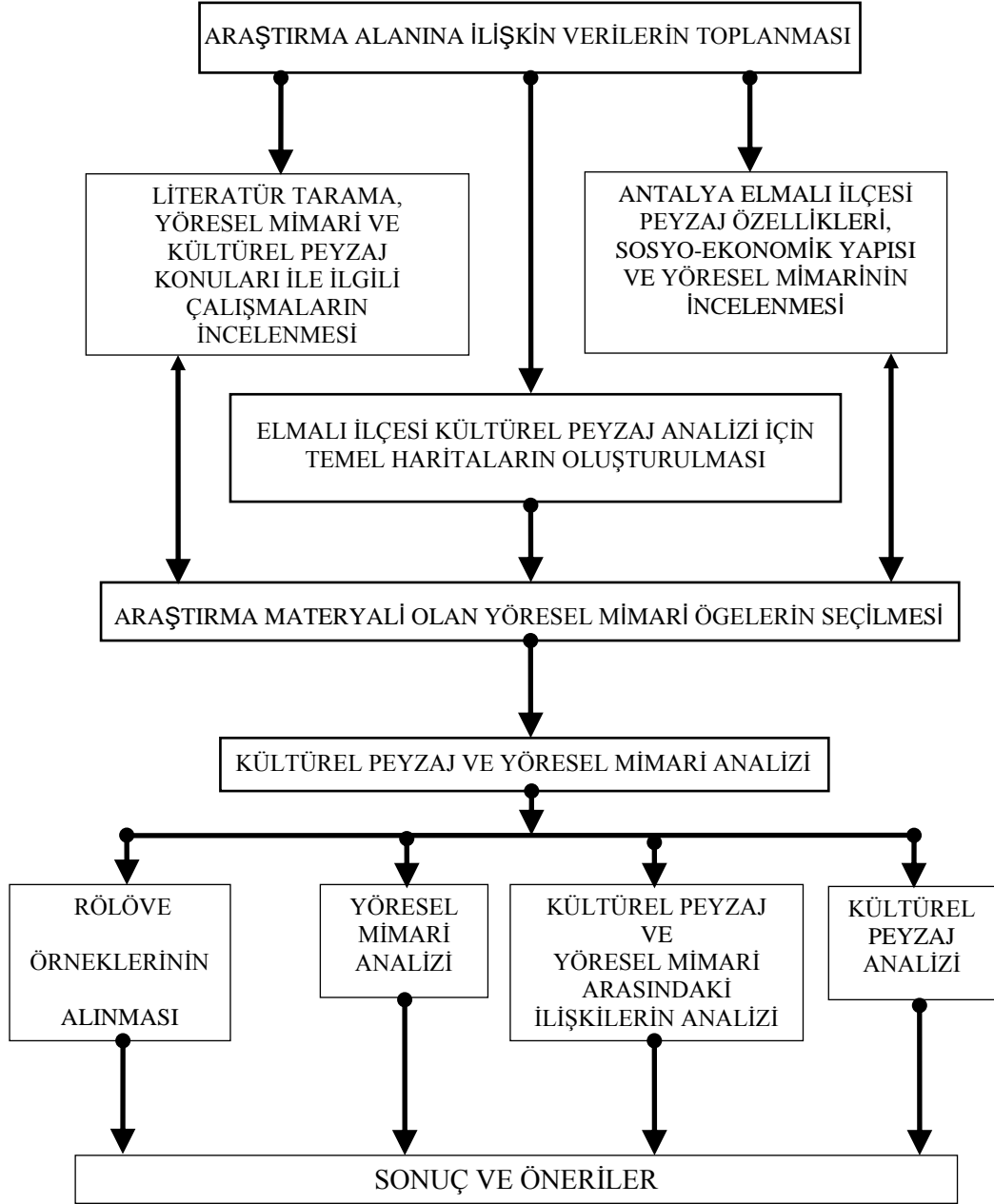
Çalışmada Elmalı İlçesi, kırsal kültürel peyzajlarındaki yöresel mimarinin içinde bulunduğu peyzaj ile olan ilişkisi incelenmiştir. Şekil 3.4'te verilen araştırma yöntemi akış şemasına göre, çalışmanın ilk aşamasında, araştırma alanı, yöresel mimari ve kültürel peyzaj kavramına ilişkin mevcut çalışmaların etüdü yapılmıştır. Elmalı İlçesi'ne ilişkin kapsamlı bir literatür araştırması gerçekleştirilmiş, peyzaj özellikleri,

sosyo-ekonomik yapı, yaşam şekli ve özellikle içerdiği yöresel mimari açısından incelenmiştir. Topografya, jeoloji, toprak, hidroloji, bitki örtüsü gibi veriler çeşitli kurumlardan toplanarak araştırma alanına ait temel haritalar oluşturulmuştur. Yapılan ön arazi çalışmaları ile araştırma materyali olan yöresel mimari öğeler tespit edilmiştir. Seçilen yöresel mimari öğelerin yer aldığı 29 köy ve 2 mevkiyi kapsayan kırsal kültürel peyzajlar ve yöresel mimari iki farklı form üzerinden analiz edilmiştir. Ayrıca, seçilen yöresel mimari öğelerin her birinden örnek rölöve projeleri alınmıştır (Şekil 3.5).

Araştırma alanına ait peyzaj tiplerinin ön analizinde kullanılan alansal ve sayısal veriler Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) yardımıyla depolanmış ve işlenmiştir. Mevcut alan kullanımlarının ve peyzaj özelliklerinin tespitinde LANDSAT TM, 2005 ve Google Earth, Ocak 2010 tarihli uydu görüntüleri kullanılmıştır. Alansal verilerin işlenmesi ve depolanmasında ArcGIS 9.2. ve NetCAD 5.1. programlarından yararlanılmıştır. Uydu görüntülerinin belirlenen alan kullanım tipleri kapsamında tanımlanması yapılarak araştırma alanına ait gerekli topografya, jeoloji, büyük toprak grupları, toprak yetenek sınıfları, bitki örtüsü ve alan kullanım haritaları oluşturulmuştur.

Elmalı İlçesi'ndeki yöresel mimari hakkında detaylı araştırma ve yerinde gözlem yapılarak, analiz yapılacak olan yöresel mimari öğeler olarak tahıl ambarları, değirmenler, ağdalıklar, bağ evleri ve arı serenlerinin bulunduğu köyler ve alanlar belirlenmiştir. Bu yöresel yapı kültürü örnekleri için tipolojik özellikleri yansıtan bir adet tekil tahıl ambarı, bir adet toplu tahıl ambarı ve bir adet büyük tahıl ambarı, iki değirmen, bir ağdalık, bir bağ evi ve bir arı serenine ait bütün yapı detaylarını gösteren rölöveler çıkarılmıştır. Yöresel mimari öğelerin röleveleri geleneksel üçgenleme yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

Elmalı kırsal peyzajlarındaki tüm köy muhtarlarıyla yapılan görüşmelerde köyler hakkında, tahıl ambarı, değirmen, ağdalık, bağ evi, arı sereni sayılarına ilişkin veriler toplanmıştır. Tahıl ambarlarının sayıca çok olduğu köyler öncelikle araştırma kapsamına alınırken değirmen, ağdalık, bağ evi, arı serenlerinin bulunduğu, ulaşılabilen bütün köy ve mevkiiler çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

Şekil 3. 4. Araştırma yöntemi akış şeması

Köy ve mevkilerin bir kısmı, 1050 m yüksekliğindeki düz Elmalı Ovası'nda yer alırken, diğer bir kısmı da, 1050-1500 m arasındaki geçiş bölgesindeki dağ yamaçlarında konumlanmaktadır. Kırkdokuz köy ve 2 beldesi olan Elmalı İlçesi'nden (Şekil 3.5), toplam 29 köy ve 2 mevki tek tek ziyaret edilerek, peyzaj özellikleri ile ilgili ve yöresel mimari hakkında olmak üzere iki farklı form üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmaları sırasında fotoğraflar çekilmiş ve GPS yardımıyla

koordinatlar alınarak incelenen tüm peyzaj ve yöresel mimari analizlerine ait bir veri tabanı oluşturulmuştur.

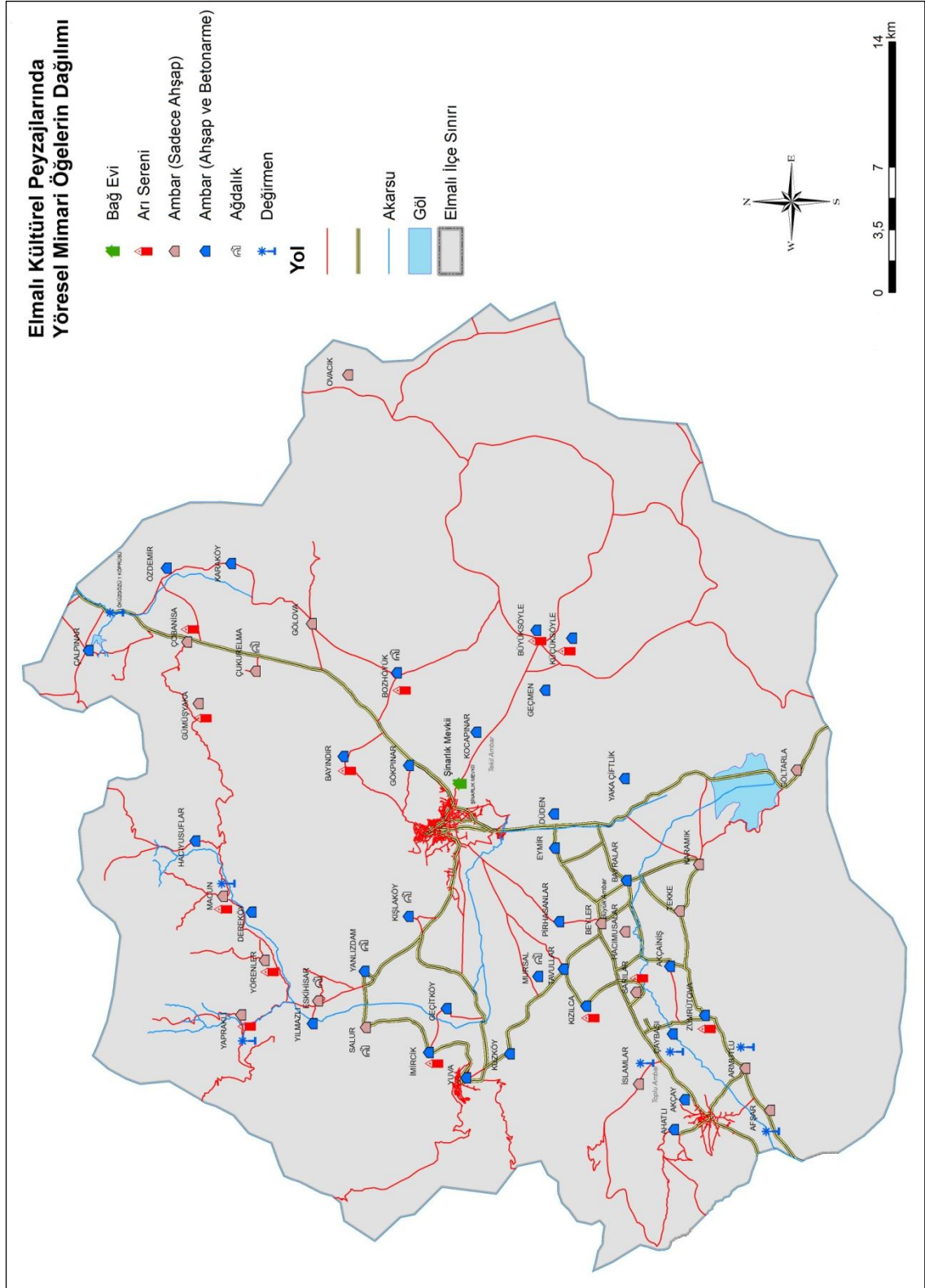
Kültürel peyzaj analizi için yapay ve doğal peyzaj unsurları hakkında bilgiler içeren standart bir arazi gözlem formu oluşturulmuştur. Arazi gözlem formunun oluşturulmasında, Swanwick (2002), Işıklı (2010) ve Atik ve Ortaçesme'nin (2010) mevcut çalışmaları temel alınmıştır. Çalışma kapsamındaki her köy ya da alana hakim üç gözlem noktası seçilerek gözlem formları doldurulmuş, sonradan kontrol edebilmek amacıyla da her gözlem noktasından fotoğraflar çekilerek, GPS koordinatları alınmıştır. Gözlem formunda topografya özellikleri, baskın alan örtüsü ve peyzaj unsurları; peyzajda nadirlik, tarihsellik, önemlilik unsurlarının olup olmadığı; görsel değerlendirme kriterleri; peyzajın güvenli, etkileyici gibi peyzajın algısına; baskın mimari stil, yapı yerleşimi ve malzemeye ve dair bilgiler bulunmaktadır (Ek 1).

Yöresel mimarinin incelenmesinde, 29 köy ve 2 mevkide, 3 tekerrürlü olarak 87 tahıl ambarı, ayakta kalabilmiş 6 değirmen ve ağdalık, 3 bağ evi ve ulaşılabilen 3 arı sereni araştırma kapsamında incelenmiştir. Yöresel mimari için form doldurulan her köy ve mevkide aynı zamanda üç tekerrürlü kırsal kültürel peyzaj analizi gözlem formu da doldurulmuştur. Tekerrür, gözlemlerdeki örnekleme sıklığıdır. Değirmenlerde olduğu gibi, bazı yöresel mimari öğeler bir köyde yalnız bir adet bulunduğundan dolayı tek tekerrürlü olarak alınmıştır. Çizelge 3.1'de arazi çalışması yapılan köyler, mevkiler ve peyzaj gözlem formu ile yöresel mimari analiz formu doldurulan yapılar ve sayıları görülmektedir. Yöresel mimari öğelerin analizinde Ek 2'de verilen gözlem formu kullanılmıştır. Yöresel mimari gözlem formunun oluşturulmasında, Ahunbay (2005), Fuentes vd (2010), Vural vd (2007), Zavadskas ve Antucheviciene'nin (2007) mevcut çalışmaları temel alınmıştır. Yöresel mimari gözlem formu, yapının içinde bulunduğu peyzaj özellikleri, yapıya ait özellikler, yapı detayları, yapıda kullanılan malzeme ve yapıya müdahale durumu bölümlerinden oluşmaktadır (Ek 2).

Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde ve istatistiksel analizinde, SPSS 15 ve Minitab 16 yazılımları kullanılmıştır. Çalışma alanındaki kültürel peyzaj analiz formuna göre, frekans dağılımı gösteren 31 kültürel peyzaj karakteri ve yöresel mimari analiz formuna göre frekans dağılımı gösteren 22 yöresel mimari öge karakteri, son olarak da

toplam 53 kültürel peyzaj ve mimari öge karakteri için faktör (factor) ve kümeleme (cluster) analizleri yapılmıştır. Burada, peyzaj karakterlerinin ve yöresel mimari özelliklerinin anlaşılmasında ve aralarındaki benzerlik, yakınlık ve uzaklıkların tespitinde, Hagerhall (2000), Hoffmann-Kroll vd (2003) ve Atik ve Ortaçşme'nin (2010) çalışmaları esas alınmıştır. Ayrıca, kültürel peyzaj ve yöresel mimari arasındaki karşılıklı ilişkiler Ki-Kare (Chi-Square) analizleri ile test edilmiştir. Analizler yapılırken frekans dağılımı göstermeyen karakterler analiz dışında tutulmuştur.

Sonuç bölümünde ise, detaylı analizi yapılan yöresel mimari ve içinde buldukları kültürel peyzaj arasındaki ilişkiler tartışılmıştır.

Şekil 3. 5. Elmalı kültürel peyzaj değerleri dağılımı (Orijinal 2011)

Çizelge 3. 1. Elmalı İlçesi, arazi çalışması yapılan köyler ve mevkiler

Köy / Mevki	tekerrür sayısı	Köy / Mevki	tekerrür sayısı	Köy / Mevki	tekerrür sayısı	Köy / Mevki	tekerrür sayısı
1050-1500 m arası yük.	3	Büyüksöğle Köyü	3	Bozhöyük	3	Avşar	1
Ahaflı	3	Avdanelek	1	Çukurelma	1	Armutlu	1
Armutlu	3	Çeşmesi civarı	3	Eskihisar	2	Oküzgözü I Mevkisi	1
Avşar	3					Yapraklı	1
Bayındır	3					Çaybaşı	1
Bozhüyük (Semahöyük)	3					İslamlar	1
Büyüksöğle	3						
Çaybaşı	3						
Çukurelma	3						
Eskihisar	3						
Geçmen	3						
Gölova (Mügren)	3						
Gümüsyaka (Dire)	3						
Hacıusuflar	3						
İslamlar (Dereboğazi)	3						
Karaköy	3						
Kışlaköy	3						
Kızılcı	3						
Macun	3						
Ozdemir (Gilevği)	3						
Yahızdam	3						
Yapraklı	3						
1050 m yükseklik	3						
Akçainiş	3						
Bayrallar	3						
Düden	3						
Salur	3						
Tekke	3						
Yılmazlı (Kortan)	3						
Yüksel (Mursal)	3						
Zümrütova	3						
Toplam örnekleme sayısı (n)	87						
TAHİL AMBARLARI							
DEĞİRMENLER							
AĞDALIKLAR							
BAĞ EVLERİ							
ARI SERENLERİ							

4. BULGULAR

4.1. Doğal Yapı

4.1.1. Topografya

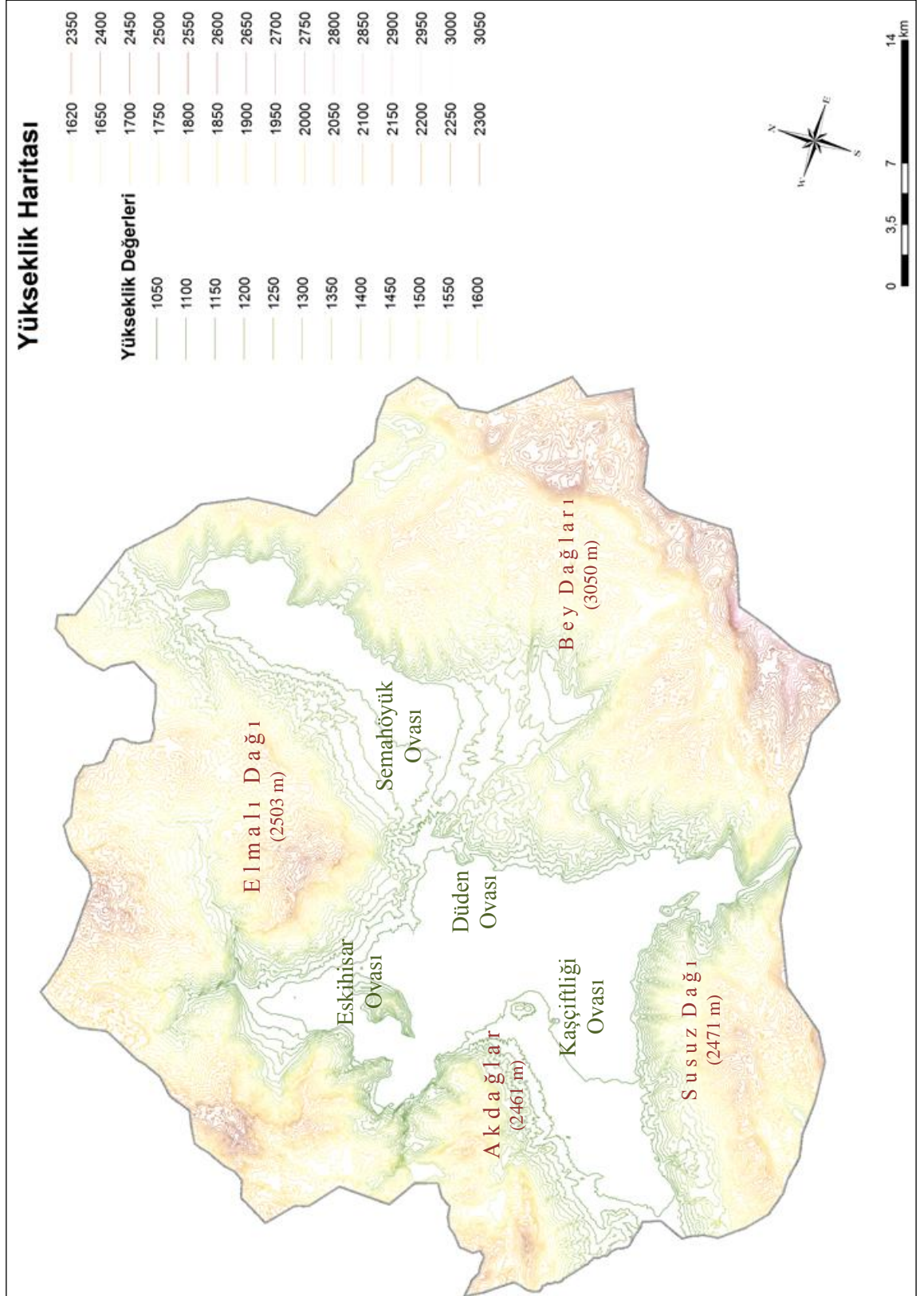
Elmalı İlçesi, Güney Anadolu'yu kapsayan Toros Dağları'nın Batı Akdeniz Bölgesi'nde uzanan kıvrımları arasına sıkışmış çanak şeklindeki bir plato üzerine kurulmuştur. Plato ve çevresinde yer yer dağ grupları görülmektedir.

Şekil 4.1'deki Elmalı İlçesi'nin yükseklik haritasına göre en düşük yükseltinin dağların ortasında yer alan Elmalı Ovası'nda 1050 m'den başlayıp, 3050 m'ye kadar ulaştığı görülmektedir.

İlçenin kuzeyinde Elmalı Dağı (2503 m), doğusunda Bey Dağları (3050 m), güneyinde Susuz Dağı (2741 m) ve batısında Akdağlar (2461 m) başlıca yükseltilerdir. Dağların ortasında kalan alanda ise Elmalı Ovası yer almaktadır.

Yerleşim bölgeleri çoğunlukla, 1050 m yüksekliğindeki düzlük alanlar ile, 1050-1500 m arasındaki dağ yamaçlarından oluşmaktadır. Bölgede, 1500 m yüksekliğin üstünde kalan tek köy Hacıyusuflar Köyüdür. Kırsal kültürel peyzajlarda yer alan köy yerleşimlerinin bir kısmı tamamen ovadaki düz alanlarda yer alırken, 1050-1500 m arasındaki köyler dağ yamaçları üzerinde konut, cami gibi yapısal ihtiyaçlarını karşılayarak, dağın eteğindeki ovaya doğru genişleyen bölümü tarımsal alan olarak bırakmışlardır.

Bölgede yöresel olarak bilinen birçok ova ismi olmakla birlikte, Elmalı Ovası coğrafik verilere göre, buldukları köylere göre dört bölüme ayrılarak incelenmektedir. Bunlar, Semahöyük, Kaşçiftliği, Eskihisar, Düden ovalarıdır. Ovalar üzerinde yer yer küçük tepelikler yer alırken bu ovalar genellikle, 1050 m yükseklikteki taban arazide yer almaktadır.

Şekil 4. 1. Çalışma alanı yükseklik haritası (Harita Genel Komutanlığı 1995)

4.1.2. Jeolojik yapı

Elmalı İlçesi ve çevre arazisi, jeoloji ile yapı açısından Eosen olarak adlandırılan ve genellikle dağların yüksek kısımlarında bulunan sert, beyaz renkli kalkerli yapıdan oluşmaktadır. Jeolojik yapıdaki kalker ve kıvrımlı yapı nedeniyle karstik yeryüzü şekilleri ortaya çıkmaktadır. Post Eosen olarak adlandırılan diğer bir yapı ise, bölgedeki boz rengiyle alçak tepeleri ve düzlükleri oluşturmaktadır (Çiftçi 2008).

Batı Toroslar'da Teke Yarımadası iç kesiminde Likya naplarının Alt Langiyen'de yerleşimi ile bölgede büyük dağ oluşum hareketleri gelişmiştir. Likya naplarının yerleşimi sonrası gelişen çöküntü alanları göllerle kaplanmış ve Pliyosen ve Kuvaterner boyunca bu göller, çevrede gelişen hızlı aşınma sonucu doldurmuş ve bugünkü geniş düzlükler meydana getirmiştir (Aksarı 2007).

Çalışma alanındaki jeolojik özelliklerin alansal dağılımı Çizelge 4.1 ve Şekil 4.2'deki gibidir. Elmalı İlçesi'nde, 27 farklı jeolojik formasyon tipi tespit edilmiştir (MTA 1997). Bölgede Beydağları formasyonu % 37.97 ile en çok alanı kaplarken, % 21.49 oranında Alüvyon jeolojik özelliklerine sahip verimli topraklar ikinci sırada yer almaktadır. Elmalı Ovası'ndaki verimli topraklara sahip köylerin büyük bir çoğunluğu bu alanlarda bulunmaktadır.

Bölgede, % 13.96 ile üçüncü sırada yer alan Orhaniye formasyonu kireçtaşlarında halen işletilen ve terk edilmiş mermer ocakları mevcuttur. Ancak bu kireçtaşlarının çörtlü olması mermerin çabuk çatlamasına neden olmaktadır. Bu nedenle çört içeriği fazla olan ocaklar kapatılmaktadır (MTA 1997).

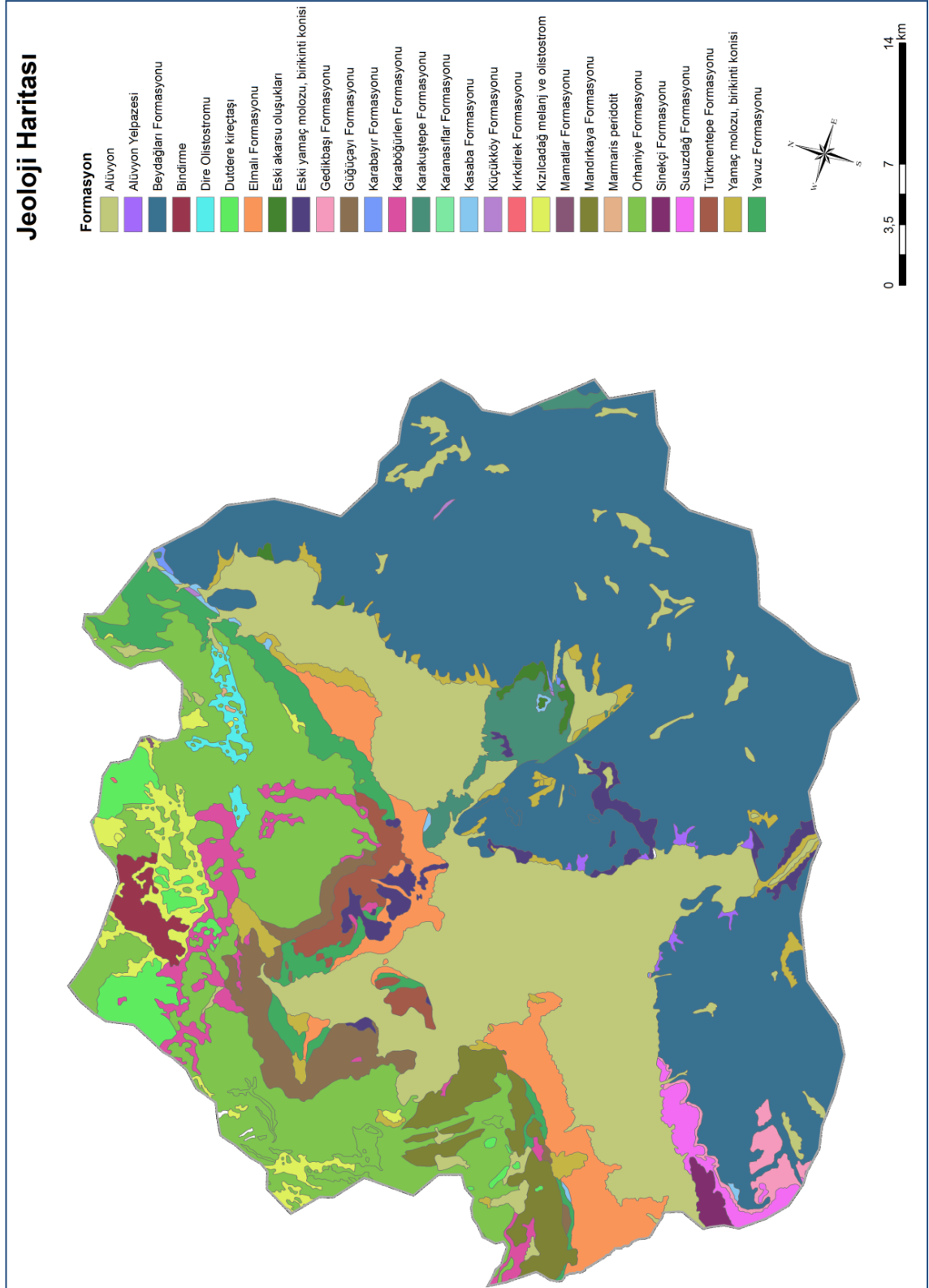
Gümüsyaka Köyü'nün batısında yer alan Dire Olistromu (% 0.49) içerisindeki kıvılcı kahverengi renkli malzeme ise tuğla yapımında kullanılmaktadır.

4.1.3. Toprak yapısı

Araştırma alanı olan Elmalı ilçe sınırları toprak yapısı, büyük toprak grupları ve toprak yetenek sınıfları olmak üzere iki bölümde ele alınmıştır.

Çizelge 4.1. Çalışma alanındaki jeolojik özelliklerin alansal dağılımı (MTA 1997)

Jeolojik özellikler	Alan (ha)	Oran (%)
Alüvyon	359672359.2	21.49
Alüvyon yelpazesi	2980141.527	0.18
Beydağları formasyonu	635443825.2	37.97
Bindirme	12495680.24	0.75
Dire olistostromu	8267374.723	0.49
Dutdere kireçtaşı	28355670.43	1.69
Elmalı Formasyonu	69368968.87	4.15
Eski akarsu oluşukları	4358361.299	0.26
Eski yamaç molozu. birikinti konisi	22260592.62	1.33
Gedikbaşı formasyonu	10606890.46	0.63
Güğüçayı formasyonu	38268663.32	2.29
Karabayır formasyonu	972301.1208	0.06
Karaböğürtlen formasyonu	31111634.68	1.86
Karakuştepe formasyonu	26954307.62	1.61
Kasaba formasyonu	2491760.08	0.15
Kırkdirek formasyonu	68914.59032	0.05
Kızılcadağ melanj ve olistostrom	31201064.72	1.86
Küçükköy formasyonu	612013.9252	0.04
Mamatlar formasyonu	175630.3672	0.01
Mandırkaya formasyonu	38279467.85	2.29
Marmaris peridotit	244671.1266	0.01
Orhaniye formasyonu	233607483.1	13.96
Sinekçi formasyonu	5096349.119	0.30
Susuzdağ formasyonu	12766841.65	0.76
Türkmentepe formasyonu	19542105.72	1.17
Yamaç molozu. birikinti konisi	29532117.31	1.76
Yavuz formasyonu	47968305.97	2.87

Şekil 4. 2. Çalışma alanı jeoloji haritası (MTA 1997)

Büyük toprak grupları: Elmalı İlçesi topraklarının % 24.82'si, 41555.28 ha alanı Kırmızı Akdeniz toprakları'ndan oluşmaktadır. Kırmızı kahverengi Akdeniz toprakları ise 29515.08 ha alan ve % 17.64 ile ikinci sırada yer almakta, bunu 20436.51 ha alan ve % 12.21 oranında alüvyal topraklar, 20421.16 ha ve % 12.20 oranında kestane rengi topraklar 11590.35 ha alan ve % 6.93 oranında kahverengi orman toprakları, 7046.85 ha alan ve 4.21 oranında kolüvyal topraklar ve % 0.81 oranında organik topraklar izlemektedir (Çizelge 4.2 ve Şekil 4.3).

Çizelge 4.2. Çalışma alanındaki büyük toprak gruplarının alansal dağılımı (Harita Genel Komutanlığı 1995)

Büyük Topraklar Grupları	Alan (ha)	Oran (%)
Alüvyal Topraklar	20436.51	12.21
Kestanerengi Topraklar	20421.16	12.20
Kırmızı Kahverengi Akdeniz Toprakları	29515.08	17.64
Kolüvyal Topraklar	7046.85	4.21
Kayalık Alanlar	34526.40	20.63
Kahverengi Orman Toprakları	11590.35	6.93
Organik Topraklar	1348.01	0.81
Kırmızı Akdeniz Toprakları	41555.28	24.82

Elmalı'da tarım alanlarının çoğunu, alüvyal ve kestane renkli topraklar oluşturmaktadır. Alüvyal topraklar, akarsular tarafından taşınıp depolanan materyaller üzerinde oluşan A ve C profilli genç topraklar olup iklime uyabilen her türlü kültür bitkisinin yetiştirilmesine elverişli, verimli topraklardır. Kestane renkli topraklar ise ABC veya A, B C profiline sahip kalsifikasyon olayı sonucu oluşmuş zonal topraklardır (Sönmez 2002).

Alüvyal topraklar: Akarsularca taşınarak depolanmış materyal üzerinde oluşan organik maddece zengin, buldukları iklime uygun her türlü kültür bitkisinin yetiştirilmesine elverişli verimli topraklardır. Elmalı Ovası'nın büyük bir bölümü verimli alüvyal topraklardan oluşmaktadır.

Kestane rengi topraklar: Ana maddesi kalkerden volkanik kayalara kadar değişen zengin topraklardır. Bu tip topraklar ilçenin kuzeydoğusunda yer almaktadır.

Kırmızı kahverengi Akdeniz toprakları: Kristal kalker çakıllı konglomera, kireçtaşı ve ana kaya üzerinde sıcak-kurak Akdeniz iklimin etkisi ile oluşan, kırmızı renkli, organik maddelerce fakir, su ve besin tutma yeteneği düşük topraklardır. Bu topraklarda kırmızı rengin nedeni, sıcak yaz döneminde toprak içeriğindeki demir oranının yükselmesidir. Daha çok Elmalı İlçesi'nin güneyinde yer almaktadır.

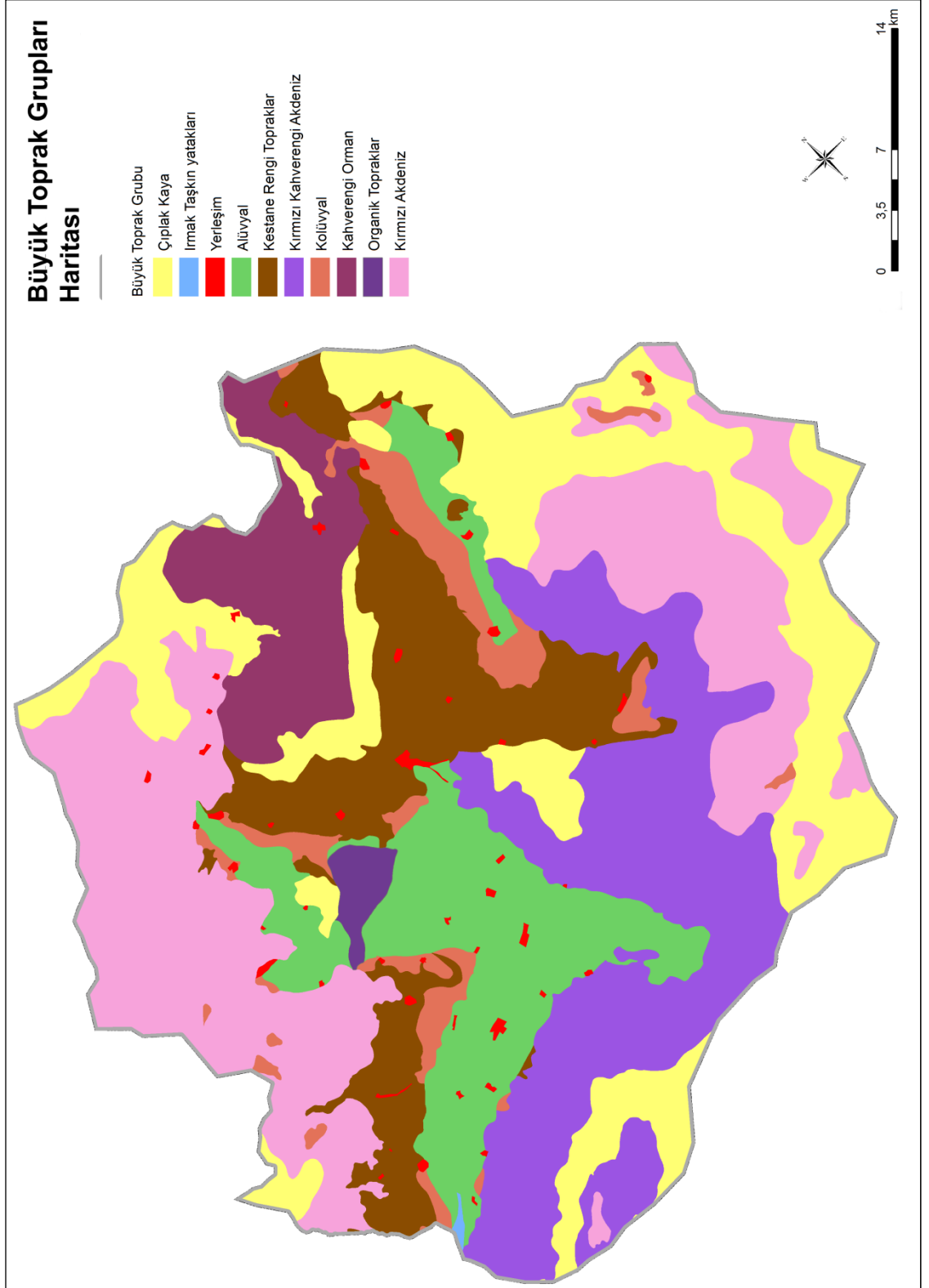
Kolüvyal topraklar: Dağlık ve tepelik arazilerin eteklerinde, dar vadi tabanlarında yer çekimi ve akıntılarla sürüklenmiş zerre büyüklüğüne göre alüvyallardaki sıralanmamış birikintiler kolüvyal toprakları oluşturmuş olup, taşındıkları ana materyale göre özellikleri değişiklik göstermektedir.

Kahverengi orman toprakları: Yüksek oranda ve değişik yaşlardaki ana kaya üzerinde oluşan, koyu kahverengi organik madde içeriğince zengin, A, B ve C katmanlarında gözenekli ve granüler yapıya sahip, derinliği sığ veya çok sığ, taşlılık, kayalılık ve şiddetli erozyon problemi olan orman ve otlak olarak değerlendirilen alanlardır. Dik ve sarp eğimleri ile aşınım şiddetlidir. Elmalı'nın kuzeydoğusunda 11590.35 ha'lık bir alan bu toprak özelliğini taşımaktadır.

Organik Topraklar: Daha çok sazlık ve bataklık gibi su kenarlarında daha fazla organik madde birikimi ile oluşmaktadır. Diğer mineral topraklardaki katmanların aksine organik topraklarda organik madde içeriği yüksektir. Elmalı'da 1348.01 ha kadar küçük bir alan organik toprak özelliği göstermektedir.

Kırmızı Akdeniz toprakları: Yüksek arazilerde, sert kristal kireç taşı ve çakıllı konglomera üzerinde oluşmuştur. Yaz sıcaklarında demirin yükseltgenmesi, kışın da toprağın yoğun yağmurla ıslanması sonucu kireç içeriği açısından fakirdir. Elmalı'nın kuzeybatısında ve güneydoğusunda toplam 41555.28 ha alan temsil etmektedir.

Çıplak kaya: Genellikle kahverengi orman ve kireçsiz kahverengi orman ve kırmızı Akdeniz toprakları üzerinde sert kalker oluşumlu geniş çıplak kayalardır. Elmalı'da dağlık kesimlerin özellikle sırt ve tepe bölümlerinde 34526.40 ha bir alan kayalıktır (Şekil 4.3 ve Çizelge 4.2).

Şekil 4. 3. Çalışma alanı büyük toprak grupları haritası (Tarım ve Köy İşleri Bak. 1993)

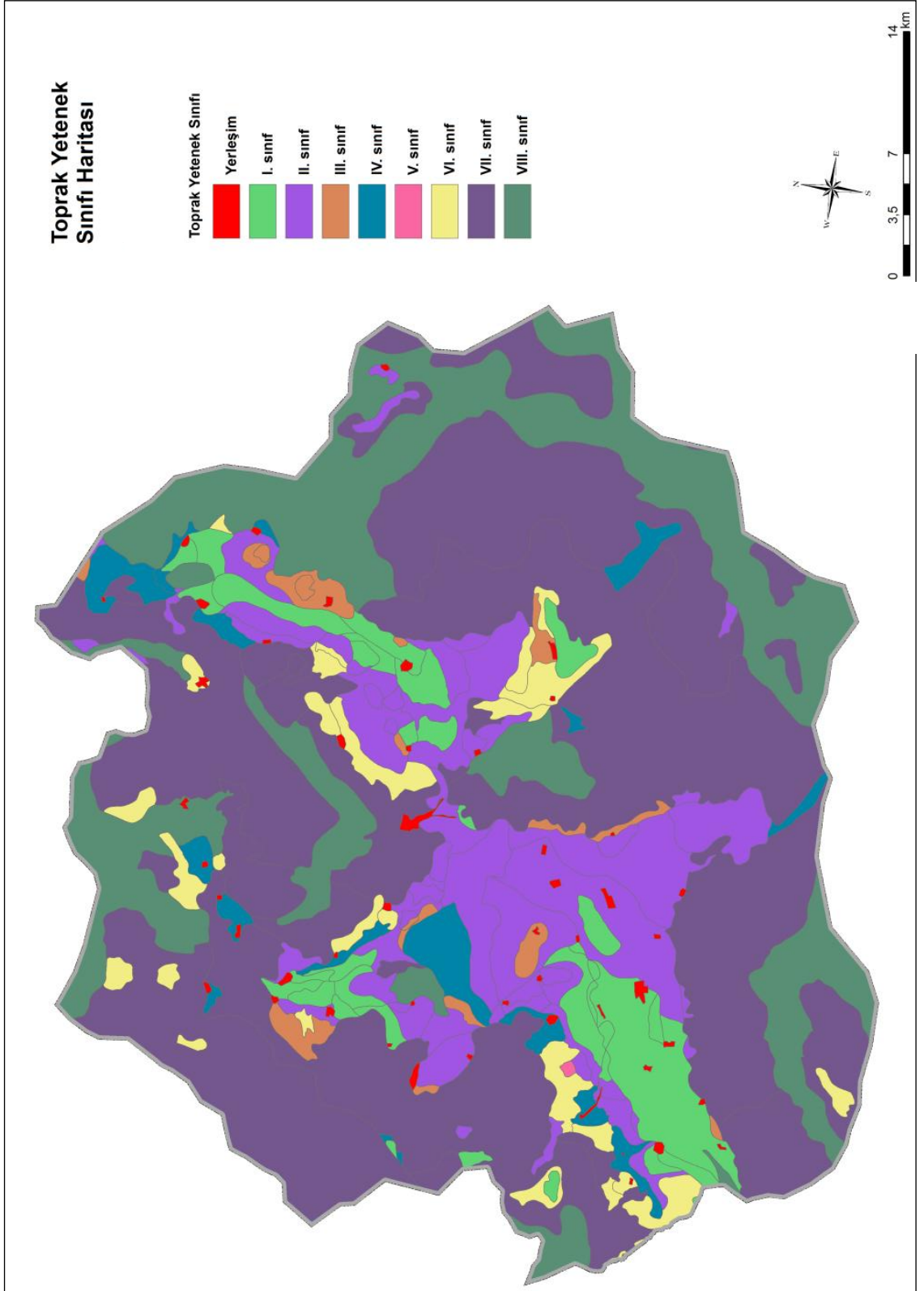
Toprak Yetenek Sınıfları: Çalışma alanı toprak yetenek sınıfları açısından incelendiğinde, I. sınıf, II. sınıf, III. sınıf, IV. sınıf, V. sınıf, VI. sınıf, VII. sınıf ve VIII. sınıf topraklar bulunmaktadır (Şekil 4.4). Toprak yetenek sınıflarının açıklamaları ve alansal dağılımı Çizelge 4.3 ve 4.4'te verilmiştir. Elmalı'nın 10806.48 ha alan ve % 6.46'sını I. sınıf, 22089.33 ha alan ve % 13.20'sini II. sınıf, 2652.78 ha ve % 1.59'unu III. sınıf, 5361.64 ha ve % 3.20'sini IV. sınıf, 49.65 ha alan ve % 0.03'ünü V. sınıf, 6500.88 ha alan ve % 3.88'ini VI. Sınıf, 84452.49 ha alan ve % 50.46'sını VII. sınıf, 34521.87 ha alan ve % 20.63'ünü VIII. sınıf topraklar oluşturmaktadır (Çizelge 4.4 ve Şekil 4.4).

Çizelge 4. 3. Toprak Yetenek Sınıfları (Tarım ve Köy İşleri Bak. 1993)

Toprak Yetenek Sınıfı	Açıklama
I. sınıf	Bölgeye adapte olmuş tüm bitkilerin yetiştirilmesine elverişli, düz, iyi drene olmuş, kolay işlenebilir, derin ve verimli arazilerdir.
II. Sınıf	Bölgede yetiştirilebilen tüm bitkiler için birinci sınıftan daha az elverişli, toprak ve suyun korunması için özel uygulamalar gerektiren arazilerdir.
III. sınıf	Toprak topografya ve şiddetli yüzey akışı gibi sınırlamalara sahip, özel koruyucu önlemler gerektiren ve ekilen ürün çeşidi ilk iki sınıfa göre daha az arazilerdir.
IV. sınıf	Eğim, toprak derinliği taşlılık ve yağışa ait çok şiddetli sınırlamalara sahip, özel birkaç bitki türü için uygun, tarım yapılabilen arazilerdir.
V. sınıf	Sürümle tarım yapılamayan, düz veya düze yakın eğimli, taşlı veya çok taşlı, genellikle çayır ve ağaçlık olarak kullanılabilen arazilerdir.
VI. Sınıf	Eğim, toprak derinliği ait çok aşırı sınırlayıcılara sahip, sürüm yapılamayan arazilerdir.
VII. Sınıf	Toprak derinliği, ana kaya, eğim, erozyon gibi çok çeşitli sınırlayıcılara sahip, tarımsal yönden ekonomik olmayan zayıf mera ve orman ağaçları dikimine uygun arazilerdir.
VIII. Sınıf	Bitkisel ürün yetişmeyen, rekreasyon veya av hayvanları barınağı olarak kullanılabilen arazilerdir

Çizelge 4. 4. Toprak yetenek sınıfları alansal dağılımı (Tarım ve Köy İşleri Bak. 1993)

Toprak Yetenek Sınıfları	Alan (ha)	Oran (%)
I. sınıf	10806.48	6.46
II. sınıf	22089.33	13.20
III. sınıf	2652.78	1.59
IV. sınıf	5361.64	3.20
V. sınıf	49.65	0.03
VI. sınıf	6500.88	3.88
VII. sınıf	84452.49	50.46
VIII. sınıf	34521.87	20.63

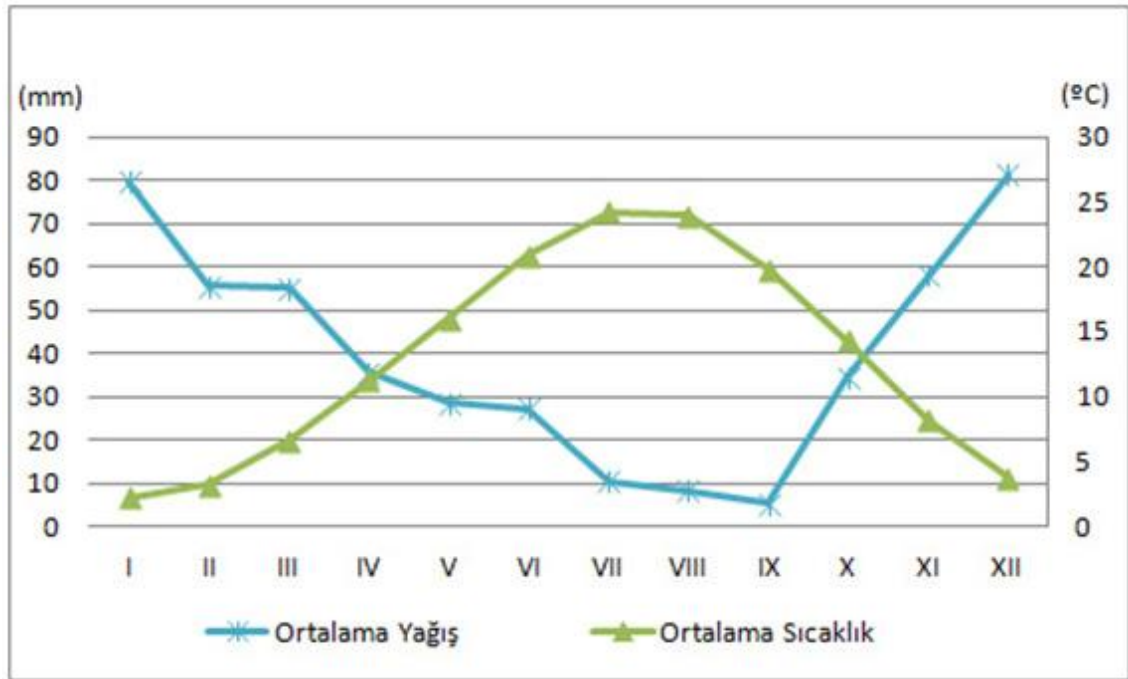

Şekil 4. 4. Çalışma alanı toprak yetenek sınıfları haritası (Tarım ve Köy İşleri Bak. 1993)

4.1.4. İklim

Elmalı İlçesi, Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer almasına rağmen deniz seviyesinden 1050 m yükseklikteki ovalar ve dağ etekleri üzerine yerleşmiş, denizden iç kısımda olduğundan ve çevresindeki yüksek dağlardan dolayı kara iklimi özelliği taşımaktadır.

Elmalı İlçesi sıcaklık ve yağış grafiği Şekil 4.5'te verilmiştir. Ortalama en düşük sıcaklık Ocak ayında 2.2 °C iken, ortalama en yüksek sıcaklık Temmuz ayında 24.2 °C dir. En yüksek sıcaklık Ağustos ayında 38.2 °C iken, en düşük sıcaklık ise Şubat ayında -18.1 °C dir. Elmalı'da yıllık ortalama sıcaklık ise 12.9 °C dir. Bölgede, Avlan Gölü gibi sulak alanların kurutulmasıyla nemlilik azalarak son 10 yılın ortalaması % 50-60 seviyesine düşmüştür. Yıllık ortalama bağıl nem değeri % 55, yıllık toplam ortalama yağış 479.5 mm'dir. Hâkim rüzgâr yönü kuzey olup kuzeybatı ve güneybatı yönlerinden ikinci derecede hâkim rüzgârlar mevcuttur. Nisan ayı 2.1 m/s ile yılın en rüzgarlı ayıdır (Çizelge 4.5) (DMGM 2011).

Şekil 4. 5. Elmalı İlçesi sıcaklık-yağış grafiği

Çizelge 4. 5. Elmalı İlçesi İklim verileri (DMGM 2011)

	Sıcaklık (°C)	Aylar												
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Min.		-15.1	-18.1	-14	-6.9	-0.3	4.5	9.6	9.6	4	-3.1	-8.1	-12.2	-18.1
Max.		17.1	22.2	26.8	28	32	35.9	38	38.2	35.6	32.3	24.8	21.5	38.2
Ort.		2.2	3.2	6.6	11.2	16	20.9	24.2	23.9	19.8	14.3	8.2	3.7	12.9
Bağıl Nem (%)		71	66	61	55	52	45	39	40	44	54	64	71	55
Toplam Yağış Miktarı (mm)		79.6	55.6	55	35.6	28.5	27.3	10.4	8.3	5.3	34.5	58.1	81.3	479.5
Ortalama Rüzgar Hızı (m/s)		1.5	1.7	1.9	2.1	2	2	2	1.7	1.6	1.4	1.4	1.4	1.7

4.1.5. Doğal bitki örtüsü

Elmalı İlçesi, Akdeniz Doğal Bitki Örtüsünün özellikleri taşımakta ve 1000 m yükseklik üzerinde çam ve sedir ormanlarına ev sahipliği yapmaktadır.

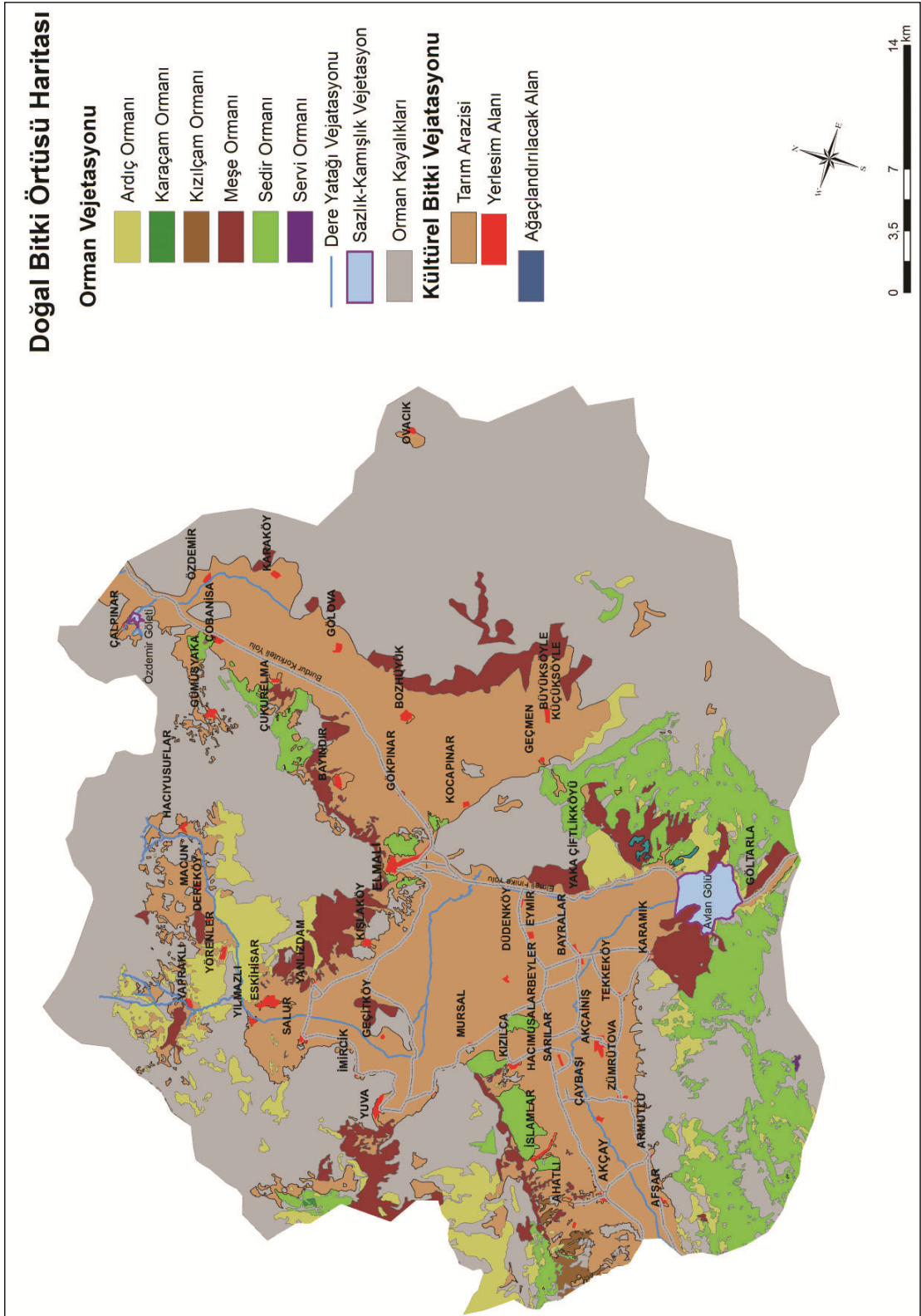
Çalışma alanındaki, orman vejetasyonunu *Juniperus oxycedrus* (Ardıç) 9500.21 ha, *Pinus nigra* (Karaçam) 14391.45 ha, *Pinus brutia* (Kızılçam) 454.99 ha, *Quercus cerris* Meşe 9240.85 ha, *Cedrus libani* (Sedir) 14391.45 ha, *Cupressus sempervirens* (Servi) 25.38 ha alanda oluşturmaktadır (Çizelge 4.6 ve Şekil 4.6).

Çizelge 4. 6. Çalışma alanı doğal bitki örtüsü alansal dağılımı (OGM 2010)

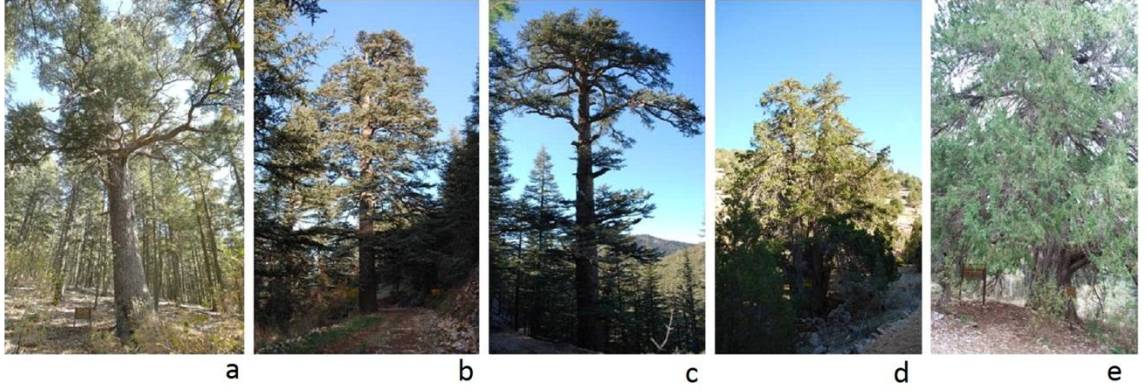
Doğal Bitki Örtüsü	Alan (ha)	Yüzde Oranı
<i>Cedrus libani</i> (Sedir) Ormanı	14391.45	8.60
<i>Pinus nigra</i> (Karaçam) Ormanı	22.44	0.01
<i>Juniperus oxycedrus</i> (Ardıç) Ormanı	9500.21	5.68
<i>Quercus cerris</i> (Meşe) Ormanı	9240.85	5.52
<i>Cupressus sempervirens</i> (Servi) Ormanı	25.38	0.02
<i>Pinus brutia</i> (Kızılçam) Ormanı	454.99	0.27
Orman kayalıkları	83896.41	50.13
Tarım arazisi	48793.66	29.16

Bunun dışında ilçedeki mevcut dere kenarlarında, sınırlı dere yatağı vejetasyonu ve sazlık-kamışlık vejetasyon ve dağların yüksek kesimlerindeki orman kayalıkları yer almaktadır. Karagöl ve Avlan gölünün çevresinde 1970’li yıllara kadar kamışlıklar sazlıklar yetişmekteydi. Avlan Gölü’nün yeniden su tutmasının sağlanmasından sonra yeniden sazlık-kamışlık vejetasyon kendi kendini onarmaktadır (Küçük 1992). Kültürel bitki vejetasyonunu, tarım arazileri ve yerleşim alanları temsil etmektedir (Şekil 4.6).

Ördübek, Tekke, Dokuzgöl, Çam Kuyuları, Elmalı İlçesi’ndeki önemli orman alanlarını temsil etmektedir. Elmalı’da, yüzyıllık anıt ağaçlara rastlamak da mümkündür. Bunlar, Koca Sedir, Koç Sedir, Katil Sedir, Aslan Ardıç, Şah Ardıç’tır (Şekil 4.7). Çizelge 4.7’de anıt ağaçların kısa tanımı yapılmıştır. Elmalı’da mimaride kullanılan sedir (*Cedrus sp.*) ormanları oldukça önemli bir zenginlik kaynağıdır (Çiftçi 2008). Bu ormanlar çoğunlukla Kızılağaç, Zümrütova, Avlan ve Tekke köyleri çevresinde yer almaktadır.

Şekil 4. 6. Çalışma alanı doğal bitki örtüsü haritası (OGM 2010)

Şekil 4. 7. Elmalıdaki anıt ağaçlar, a) Koca Sedir, b) Koç Sedir, c) Katil Sedir, d) Aslan Ardiç, e) Şah Ardiç (OGM 2010)

Çizelge 4. 7. Elmalı İlçesi'ndeki anıt ağaçlar ve özellikleri

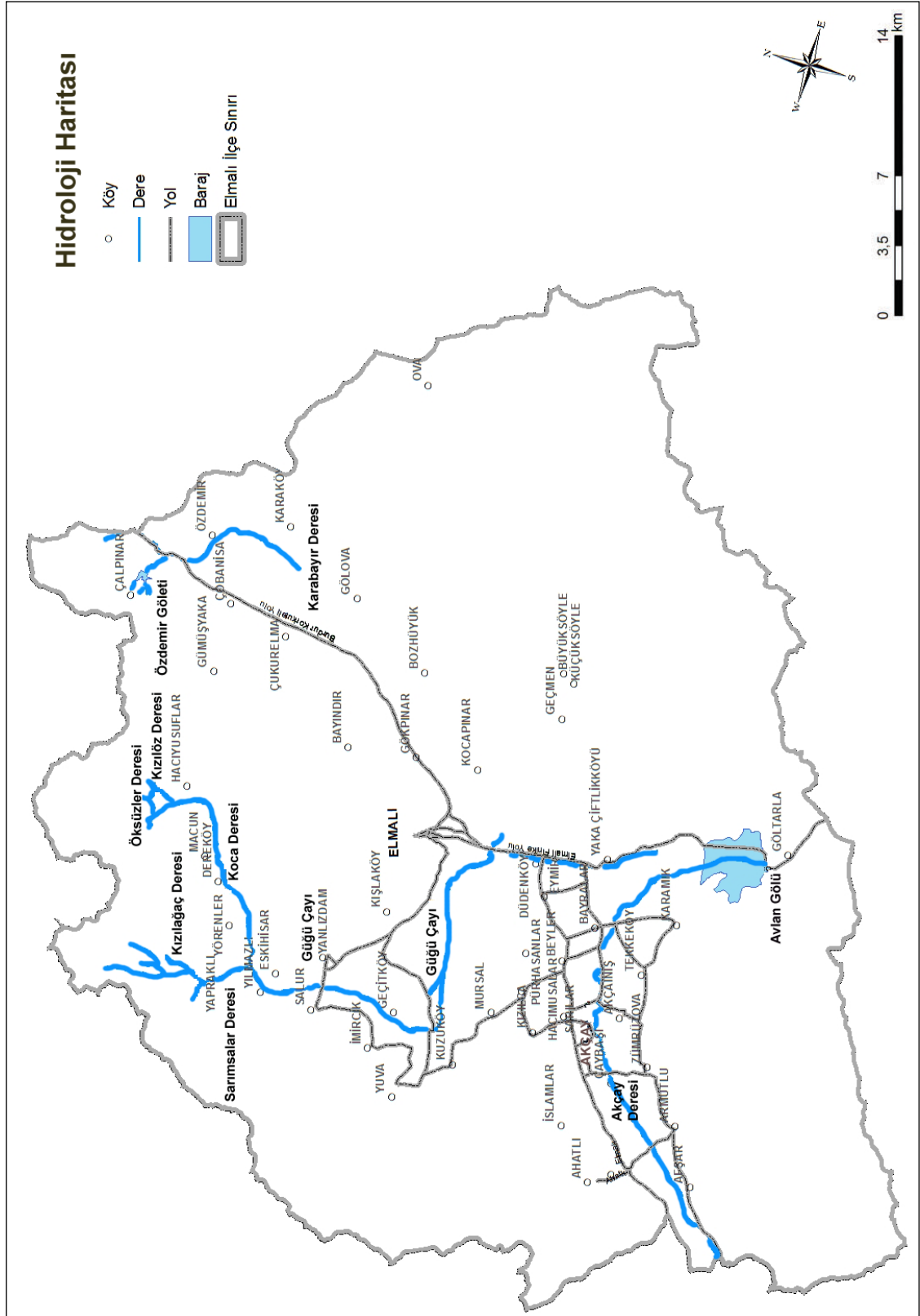
Anıt Ağacı	Koca Sedir	Koç Sedir	Katil Sedir	Aslan Ard	Şah Ardiç
Mevki	Ekizler	Tavşan A.	Oluk	Ağıllı çukı	Işıkbeli
Boy (m)	35	35	25	25	24
Çapı (cm)	230	185	182	340	235
Çevresi (cm)	730	610	634	1253	738
Yaşı	1070	650	500	1700	800

Cedrus libani (Lübnan Sediri veya Toros Sediri) olarak bilinen, *Cedrus libani* A. Rich (% 42.78) genel olarak 1000-2000 m yükselti aralığında yer almaktadır. Bölgede, yer alan ve Tabiatı Koruma Alanı olan Çıglıkara ormanında ise yaklaşık olarak 400 endemik bitki türü yaşamaktadır (Başaran vd 2007).

4.1.6. Hidrolojik yapı

Elmalı İlçesi'nin, çok eski çağlardan beri yerleşim alanı olarak seçilmesinin sebebi, Elmalı Dağı eteğinden çıkan büyük bir su kaynağının varlığıdır. Elmalı İlçesi'nde yer alan akarsu ve göller Şekil 4.8'de verilmiş olup Özdemir, Karabayır, Öksüzler, Kızılöz, Koca, Kızılağaç, Sarımsaklar, Güğü ve Akçay belli başlı akarsulardır.

Elmalı karstik bir arazi yapısına sahiptir ve yüzey suları doğrudan yer altına ulaşmaktadır. Bazı bölümlerde kesintiye uğrayarak yeryüzüne çıkan Elmalı'da bol miktarda bulunan kaynak suları Karapınar, Kırkpınar, Gökpınar, Kazanpınar, Yarsayanpınar'dır (Kurdoğlu 1969, Çiftçi 2008). Elmalı Düdeni, Karapınar,

Şekil 4. 8. Çalışma alanı hidroloji haritası (DSİ 2011)

Kazanpınar, Baranda Kaynağı, Pahılpınar ve Pınarbaşı bölgedeki diğer su kaynaklarıdır (Ekiz 2001).

Elmalı İlçesi'nde, Karagöl ve Avlan olmak üzere iki göl bulunmaktadır. Karagöl'ü besleyen esas sular Balıklar Dağı eteğinden çıkan Kazanpınar ile Mursal köyü civarından çıkan Karapınar kaynaklarıdır.

Avlan Gölü'ne dökülen Akçay ise Akdağ'dan çıkan kaynak suyundan beslenmektedir. Yumru-Akdağ arasından inen kol Subaşı yaylasında 2 metre genişlik ve 1 metre yükseklikteki bir mağaradan çıkmaktadır. Gömbe'ye doğru eğimin olmasından dolayı debili bir şekilde akarken, Akdağ'daki Yeşil Göl'ün 50 km kadar aşağı kesiminden çıkan Uçarsu ile birleşmekte ve Gömbe yaylasından sonra Kaşçiftliği ovasını boylu boyunca ikiye ayırmış olarak Avlan Gölü'ne dökülmektedir.

Yüksekliği 1043 metre olan Avlan Gölü'nün sınırları ve derinliği mevsim yağışlarına göre değişmektedir ve bazı yıllar tamamen kuruduğu görülmektedir (Ekiz 2001). Avlan Gölü (Şekil 4.9), tarım arazisi kazanmak amacıyla 1976 yılında tamamen kurutulmuştur (Başaran vd 2007). Elmalı'daki diğer iki önemli göl Baranda (Şekil 4.10) ve Dokuzgöl'dür (Şekil 4.9).

Şekil 4. 9. Avlan gölü (OGM 2010)

Şekil 4. 10. Baranda Gölü (OGM 2010)

4.2. Sosyo-Ekonomik Yapı

4.2.1. Nüfus

Elmalı İlçesi nüfusu, 2010 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 37756 (18779 kadın + 18957 erkek)'tir. Elmalı İlçesi'ni 1970 ve 2010 yılları arasındaki nüfus değerleri Çizelge 4.8'de verilmiştir.

Çizelge 4. 8. Elmalı İlçesi 1970-2010 yılları arası nüfus durumu (TUIK 2011)

Yıllar	2010	2000	1990	1980	1970
Erkek	18 957	20 119	17 555	20 719	17 330
Kadın	18 779	19 922	17 769	19 867	16 776
Kentsel	14 636	14 561	12 384	11 816	9 014
Kırsal	23 120	25 480	22 940	28 770	25 092
Toplam	37756	40 041	35 324	40 586	34106

Elmalı İlçesi kentsel nüfusu 14636 kişi, kırsal nüfusu ise 23120 kişi olarak tespit edilmiştir. Buna göre Elmalı İlçesi'nin % 62.3'ü kırsal kesimdeki, köy ve beldelerde yaşamaktadır. Çizelge 4.9'da verilen Elmalı İlçesi'nin köy ve beldelerinin ayrıntılı nüfusları, Yörenler Köyü 72 kişi ile en az nüfusa sahipken, Akçay Beldesi 1698 kişi ve Yuva Beldesi 2551 kişi olarak belde olmalarından dolayı nüfusları diğerler köylerden daha fazladır. Ayrıca kadın ve erkek nüfusunun köylerdeki dağılımları yaklaşık olarak eşittir.

Tarihi süreç içerisinde, Elmalı nüfusu ve sosyal yapısında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Elmalı'daki Müslüman nüfus, 1831 yılındaki nüfus sayımına göre 4735 kişi olarak belirtilmiştir (Anonim 1982, Çiftçi 2008). 1842 yılında, kısmen Ermeni ve Rum nüfusla birlikte toplam nüfus 10000 kişi olduğu tespit edilmiştir (Darkot 1948). Konya İl Vilayet Salnamesi'ne göre 1868'de Antalya kazasında 15057 kişi, Elmalı'da 14413 kişi, Kızılkaya'da 15310 kişi, Akseki'de 17785 kişi, Alaiye'de 13673 kişi olmak üzere Teke Sancağı genelinde 76241 erkek nüfus yaşadığı belirtilmiştir (Güçlü 1996, Çiftçi 2008). Elmalı nüfusu, 1890'lı yıllarda, 39565 Müslüman, 5000 Rum, 411 Ermeni, 24 Yahudi, 20 Katolik, 9 Protestan olmak üzere toplam 45000 kişi olarak verilmiştir. İlçe merkezinin, yani kentsel kesimin 3000-4000 kişi arası bir nüfusa sahip olduğundan

bahsedilmiştir. Konya İl Vilayet Salnamesi'ne göre, 1904 yılında, Antalya Kazası'nda ise, (44243 kadın + 45 891 erkek) 90134 kişi ile en çok Müslüman, (3243 + 3096) 6339 Rum, (19 kadın + 39 erkek) 58 Ermeni, (78 kadın + 78 erkek) 155 Musevi, (191 kadın + 212 erkek) 403 Kıpti olmak üzere toplam 712473 kişilik nüfus yaşamaktaydı (Cuinet 1891, Çiftçi 2008). Bu yıllarda kadın ve erkek nüfusunun da yaklaşık olarak eşit olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. 9. Elmalı İlçesi 2010 yılı kentsel ve kırsal nüfus durumu (TUİK 2011)

Kırsal (Köy ve Belde)	Erkek	Kadın	Toplam	Kırsal (Köy ve Belde)	Erkek	Kadın	Toplam
Bayındır	180	165	345	Yörenler	35	37	72
Bayralar	457	438	895	Yuva (Belde)	1281	1270	2551
Beyler	126	126	252	Geçit	93	91	184
Bozhüyük	439	434	873	Kışla	193	173	366
Büyüksöyle	193	234	427	Düden	322	301	623
Dereköy	45	36	81	Akçay (Belde)	815	883	1698
Eskihisar	477	455	932	Ahatlı	213	205	418
Eymir	300	292	592	Akçainiş	404	377	781
Geçmen	149	151	300	Armutlu	158	165	323
Gökpınar	314	324	638	Afşar	136	137	273
Göltarla	90	91	181	Çaybaşı	201	184	385
Hacımusalar	100	98	198	İslamlar	243	264	507
Hacıyusuflar	54	55	109	Kızılca	53	53	106
İmircik	70	69	139	Sarılar	88	88	176
Karamık	182	176	358	Zümrütova	418	418	836
Kocapınar	151	156	307	Tekke	556	559	1115
Kuzuköy	67	66	133	Çalpınar	221	211	432
Küçüksöyle	124	131	255	Çobanisa	82	88	170
Macun	140	127	267	Çukurelma	169	157	326
Mursal	200	186	386	Gümüşyaka	72	73	145
Pirhasanlar	160	181	341	Karaköy	28	36	64
Salur	340	368	708	Ovacık	44	50	94
Tavullar	153	149	302	Özdemir	266	306	572
Yakaçiftlikköyü	238	250	488	Gölova	248	263	511
Yanlızdam	146	152	298	Toplam Kırsal	5187	5205	10392
Yapraklı	119	118	237	Kentsel (Elmalı merkez)	7273	7363	14636
Yılmazlı	173	177	350	Elmalı İlçe Toplamı	18799	18957	37756

19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında çıkan savaşlar nedeniyle Teke Sancağı nüfusunda önemli değişiklikler yaşanmıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı nedeniyle askere alınması ile erkek nüfus azalmış, Rumeli'den gelen göçmenlerin sancak sınırları içerisinde ikamet etmeleri ile genel nüfus bir miktar artmıştır (Güçlü 1996, Çiftçi 2008).

Elmalı İlçesi'nin tarihsel süreç içerisindeki, nüfus ve demografik yapısı incelendiğinde, Elmalı İlçesi'nde, merkezde Müslüman ve azınlık nüfusun ve çevresinde ise dağınık göçebe halkın yaşadığı olduğu belirtilmektedir. Lozan Antlaşması'ndan (1924) sonra, Elmalı merkez ilçesi eski nüfus kayıtlarına göre Elmalı'da yaşayan 266 Rum ve 402 Ermeni, Finike İskeleyi'nden Yunanistan'a gönderilmiş; 1925-1926 Selanik-Kesriye, Grabene göçmenleri Elmalı'ya yerleştirilmiştir. 1927 yılında ise Elmalı'da (8653 kadın + 7453 erkek) 16136 kişilik nüfus tespit edilmiştir. 1937'de ise doğu göçmenleri, 1950-1952 yılları arasında Bulgaristan göçmenleri Elmalı'ya yerleşmiştir (Özdemir 1992, Ekiz 2001). Çizelge 10'da Elmalı'da 1842'den 1927'ye kadar yaşanan nüfus değişimleri verilmiştir. 1842'de 10000 olan nüfus, 1890'da 45000 kişiye ulaşmıştır ancak I. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan mübadele ile 1927 yılında 16136'ya inmiştir. 1967 yılına gelindiğinde nüfus yaklaşık 2 kat artarak 31900'e, ulaşmıştır. Doğudan gelen göçler ve Bulgaristan göçmenleri ile birlikte 1967 yılında nüfus, 31900 kişiye ulaşmıştır.

Çizelge 4. 10. Nüfusa ait farklı yıllardaki değerler (Cuinet 1891, Darkot 1948, Özdemir 1992, Güçlü 1996, Ekiz 2001, Çiftçi 2008, TUİK 2011)

Yıllar	1842	1890	1927	1942	1967
Nüfus Durumu	10000	45000	16136	21787	31900

4.2.1.1. Eğitim

Elmalı İlçesi'nde okuma yazma bilen kişi oranı % 93.8'dir. 2010 yılı itibari ile Elmalı köy ve beldelerinde okuma yazma bilenlerin sayısı toplam nüfusa oranı, % 91.4, erkek nüfus için % 97.2, kadın nüfus için ise % 85.7'dir. Yerleşmede okuma yazma bilen ve bir okul bitiren 15 yaş üzeri nüfusun eğitim kurumları itibari ile dağılımında ilçe merkezinde % 38,3'ü ilköğretim, belde ve köylerde % 56,2'si ilkokul mezunu olarak en yüksek paya sahiptir (TUİK 2011).

4.2.2. Ekonomik yapı

Elmalı'daki nüfusun % 64'ü tarım ile geçimini sağlamaktadır. Bölgedeki en önemli ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılıktır. Ayrıca Elmalı'nın önemli ürünlerinden ve geçim kaynaklarından biri olan tahin helvası, susamlı helva ve leblebinin bugün çok az üreticisi kalmıştır (Elmalı Kaymakamlığı 2011).

İlçede son 10-15 yılda yaşanan kuraklık nedeniyle tarım ve hayvancılığın ekonomik getirisi azalmış ve köylerden sahil ilçelerine seracılık yapmak üzere çalışmaya giden çiftçi aile sayısı artmıştır (Serbest 2008).

Avlan ve Karagöl kurutulmadan önce 1970'li yıllara kadar yöredeki halk sazlık ve kamışlardan sepet, hasır örgü dokumakta, sazlardan damlara örtü yapmakta; göldeki şeker kamışından da besin olarak faydalanmaktadırlar (Küçük 1992). Bugün her iki gölün de büyük oranda kurutulması ve daha sonra da onarım aşamasında olması nedeniyle saz üretimi yapılmamaktadır.

Elmalı İlçesi'nin Osmanlı döneminde de ekonomisini tarım ve çiftçilik oluşturmaktadır. Bölge, tarih boyunca hububat ve bakliyat açısından zengin bir depo olmuştur. Elmalı'da o dönemlerde çeşitli hayvan ürünlerinin toplandığı bir pazar yeri de bulunmaktaydı. Osmanlı döneminde, Elmalı'da krom madeni çıkarılırken ve Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa (1839-1925) bir tezkire ile dört krom madeninin kendisine verilmesini istemiştir (Elmalı Kaymakamlığı 2011).

4.3. Tarihi ve Kültürel Yapı

Antalya İli'nin en eski yerleşimi olan Elmalı İlçesi, birçok uygarlığın gelişmesine de tanıklık etmiştir. Bölge ilk olarak Arzava Krallığı ve Likyalıların egemenlik alanı olurken, tarihi süreç içerisinde Persler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Teke Beyliği ve Osmanlıların yönetiminde kalmıştır (Çizelge 4.11).

Kazılar, bölgenin tarih öncesi dönemlerden Cilalı Taş Devri, Bakır Taş Devri, Erken Tunç ve Demir Çağları ile Hellenistik ve Roma dönemlerinde yoğun olarak kullanılan bir yerleşim yeri olduğunu göstermiştir. Yer isimlerinden ve o dönemde basılan

sikkelerden (Elmalı hazineleri) (Şekil 4.11) anlaşıldığı üzere Elmalı ilçesi ve çevresi yerleşimleri Likya'dan çok Kabalis ve Milyas özellikleri göstermektedirler (Özgen 2008).

Çizelge 4. 11. Elmalı Bölgesi tarihsel gelişimi (Ekiz 2001, Özgen 2008)

Yıllar	Dönemler
M.Ö. IX- M.Ö. 546	Likyalılar
M.Ö. 546- M.Ö. 333	Pers (Satraplar)
M.Ö.333-M.Ö.188	Büyük İskender ve Halefleri devri
M.Ö. 188-M.S. 395	Romalılar
M.S. 395-M.S. 1080	Bizanslılar
M.S. 1080-M.S. 1324	Selçuklular
M.S. 1324-M.S. 1423	Teke Beyliği
M.S. 1423-M.S. 1920	Osmanlılar
M.S. 1923-	Cumhuriyet

Bölge Persler Anadolu'ya geldikten sonra M.Ö. 546-333 yılları arasında Likya'lılar iç işlerinde serbest olacak şekilde Perslere bağlanmıştır ve bu dönemde para basımına geçilmiştir. Nüfusun yoğun olduğu sahil kesimlerindeki yazıtlarda Pers, Fenike ve Grek dillerine de yer verilmiş ancak yöresel kültür ve geleneklerde çok fazla bir değişiklik olmadığı gözlenmiştir. M.Ö. 333-188 yılları arasında ise Büyük İskender'in Anadolu'ya gelmesiyle Likya için Hellenistik dönem başlamıştır (Ekiz 2001).

Şekil 4. 11. Elmalı hazineleri (Elmalı sikkesi) dekadrahmi örnekleri (KTB 2011)

Likya olarak anılan bölge, Roma ve Bizans İmparatorluğu'nun, Selçuklu Devleti'nin Teke Beyliği'nin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetiminde kalmıştır. Bölge V. ve VI. yüzyılları sakin geçirirken, VIII. ve IX. yüzyılları arasındaki Arap akın ve istilaları bölgenin özellikle kıyı kesimlerine büyük zarar vermiştir. Antalya Anadolu Selçuklu Döneminde 1207 yılında I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından fethedilmiştir (Ekiz 2001).

Elmalı İlçesi, 1392 yılından sonraki Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında Anadolu Eyaletine bağlı olan Teke Beyliği'nin merkezi ve Teke Beyleri'nin ikametgâhı olmuştur. İdare merkezinin Antalya'ya nakledilmesi üzerine yörenin kaza haline gelmesiyle ilçe sırasıyla "Kabalı, Emelas, Elmalı" gibi isimlerle anılmıştır (Elmalı Kaymakamlığı 2011). Elmalı, 19. yüzyıl sonunda Konya vilayetinin, Antalya Sancağına bağlıdır. Cumhuriyetten sonra 1940 yılında çıkan bir yangında, ilçe oldukça zarar görmüş ilk yerleşimler Elmadağ eteklerine isabet eden Camiatik, Camicedit, Toklular ve Tahtamescit mahallerinde gelişmiştir.

Elmalı İlçesi, Antalya Bölgesi'ndeki ilk yerleşimlerden biridir. Elmalı tarihi ve kültürel yapısı bölgedeki antik yerleşimler höyükler, tümülüsler, anıt mezarlar, geleneksel konutlar ile özetlemek mümkündür.

4.3.1. Elmalı Bölgesi antik yerleşimleri

Antik yerleşimler, eski çağ veya uygarlıklarla, özellikle eski Yunan ve Roma uygarlıklarının gelişip yayıldığı çağa ait yerleşimlerdir.

Ayvasılı: Kocapınar Köyü'nde Ayios Basileos adına yapılmış bir kilise kalıntısı yer almaktadır (AKTVKM 2011).

Gilevki Kalesi: Çobanisa ile Gilevki (Özdemir) köyleri arasında yaklaşık 100 metre yüksekliğindeki bir tepe üzerinde kurulmuştur. Yapım tekniği olarak Hellenistik Devre ait olduğu anlaşılan Gilevki Kalesi'nde herhangi bir yerleşim durumuna rastlanmamıştır (Anonim 2005).

Arneai: Kohu Dağının güney eteklerinde, sarp kayalıklar tarafından korunan bir dağ burnu üzerinde kurulmuştur. Kentin surları ile kuleleri iyi durumda olup, Likya dilinde yazılmış kitabeleri mevcuttur. Arneai kenti, Koroe kentini de içine alan bir siyasi birliğin merkezidir (AKTVKM 2011).

Balbura: Elmalı'nın kuzeybatısındaki Kocaçay'ın en yukarı kollarından biri olan Katara Suyunun ayırdığı iki tepe üzerinde kurulmuş olan bu antik kentin büyük bir kısmı Akropolis ile çayın kuzeyindeki tepe üstünde ve yamaçlarda bulunmakta ve bu kısımda birçok sarnıçlarla Bizans Devrinden kalma kalıntılara rastlanmaktadır. Balbura,

merkezi Gölhisar yakınındaki Kibyra olan Kentler Birliği'nin azası iken, M.S. 2. yy başlarında bu birliğin dağılması üzerine Likya Birliğine katılmıştır (Serbest 2008, AKTVKM 2011).

Elbessos: Elbis Dağı yakınında Likyalılar zamanında kurulmuş küçük bir köydür.

Khoma: Khoma kenti, alçak bir tepe ile onun çevresindeki bataklık bir düzlükte yer almaktadır. Hacimusalar ve Sarılar Köyleri arasında yaklaşık 400 metre kadar Elmalı karayolunun güneyindeki bu kentin Prehistorik Devirlere kadar uzanan bir geçmişi olduğu tahmin edilmektedir. "Choma" kelimesinin Yunanca'da yığma toprak tepe anlamına gelmesi Hacimusalar höyüğünün Klasik dönemlerde de höyük şeklinde olduğunu göstermektedir (Özgen 2008).

Podalia: Elmalı İlçesi, yeri kesinlik kazanmamış olan bu antik kent Karamık Köyü sınırları içerisinde Avlan Gölü'nün kuzeyinde yer almaktadır. Alana ilişkin erken Bronz çağından başlayarak Hellenistik ve Roma dönemine ait yapı parçaları dışında bilgi veren kalıntı bulunmamıştır (Anonim 2005).

Yapraklı (Güğü) Köyü Güğübeli Mevki Antik yerleşim alanı: Yapraklı (Güğü) Köyü, ovanın batıya bağlantısını sağlayan geçitlerden birini eteği üzerinde olup buradaki yazıtlı bir lahit kapağı, alanın bir Orpeeni yerleşimi olduğunu göstermektedir. Köyün kayalık sırtlarında yer alan buzağı kayası olarak bilinen mevkide, üç stelli bir kaya kabartması ve Artemis Lagbene'ye ve Tanrı üçlüsüne ait olan diğer kabartmalar, adak sahiplerinin de adının geçtiği bu steller erken ve geç Roma dönemlerine tarihlenmektedir. Bölge, tümülüs grubu ve yerleşim alanıyla kutsal bir alan olup, bugün I. derece arkeolojik sit alanıdır (Anonim 2005).

Bunların yanında, Elmalı Ovası'nın kuzeyinde yer alan Balıklar Dağı üzerinde çok sayıda antik yerleşim kalıntısı bulunmaktadır. Üç Ardıç Tepe ile kuzeyindeki Asar Tepeler arasındaki Ördek Beleni denilen yer antik bir yerleşim; yine Elmalı Ovası'nın batısındaki Akdağ üzerindeki, Girdev yaylasında, Roma devrine ait mevsimlik köy yerleşimleri tespit edilmiştir. Ayrıca Sarılar, Afşar, Armutlu kaleleri, İslamlar'da Ayaç mevki, Eskihisar antik yerleşim alanı da Elmalı ilçe sınırları içinde yer alan diğer antik yerleşimlerdendir.

4.3.2. Elmalı Bölgesi höyükleri

Höyük, tarih öncesi ve tarihi çağlarda, üst üste gelen ve çok evreli yerleşmelerin herhangi bir nedenle (salgın hastalık, doğal afet, savaş, yangın veya terk gibi) yıkılması sonucu oluşmuş yapay tepedir (Tekçam 2007).

Müğren Höyüğü: Gölova (Müğren) köyündeki höyükte Roma döneminden kalma küçük bir kale bulunmaktadır. Yapılan arkeolojik araştırmalar alanda Bronz Çağ, Helen ve Roma döneminde yerleşimlerin olduğunu göstermektedir (AKTVKM 2011).

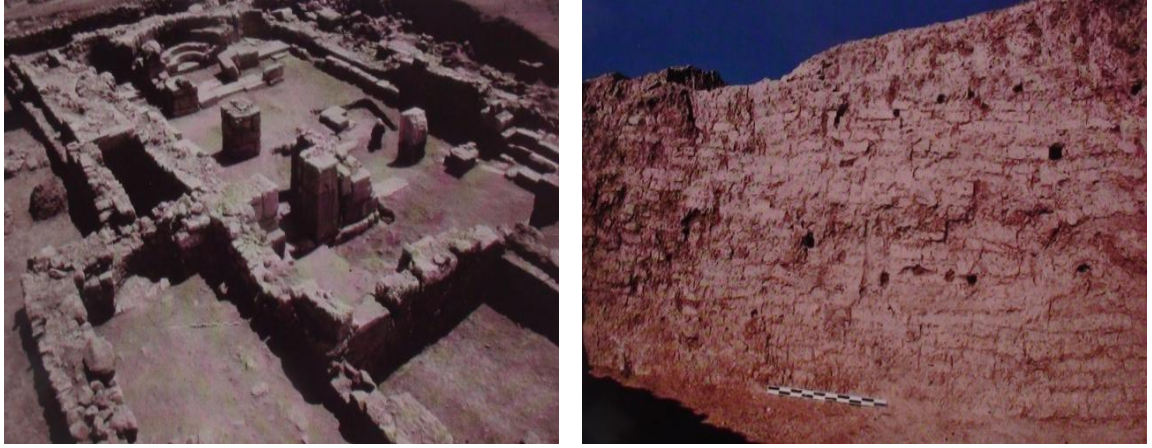
Semahöyük: Elmalı'nın doğusundaki Semahöyük Köyü içindeki bu höyük üzerinde Osmanlı ve Türk Mezarlığı bulunmaktadır (AKTVKM 2011).

Karataş-Semahöyük: Antalya Korkuteli yolu üzerinde Gökpınar Köyü'ne 3 km uzaklıktaki höyükte, M.Ö. 3000'li yıllara ait bir yapı ile megaron tipinde yapıların olduğu bir yerleşme bulunmuştur (Özgen 2008). Semahöyük, Antalya İli'nin Karain ve Beldibi gibi Prehistorik merkezlerinden sonra en eski yerleşimin merkezi olarak kabul edilmektedir (AKTVKM 2011).

Beyler Höyüğü: Elmalı - Kaş karayolu üzerinde Beyler Köyü'nde bulunan Beyler höyüğünün Bronz çağdan M.Ö. 3000 tarihinden itibaren Bizans Devri'ne kadar devamlı bir yerleşim merkezi olduğu anlaşılmıştır (AKTVKM 2011).

Hacımusalar Höyüğü: Elmalı-Kaş karayolu üzerinde, Sarılar Köyü'nde bulunan höyük, deniz seviyesinden yaklaşık 1040 m yükseklikteki Hacımusalar höyüğünde Neolitik ve Kalkolitik döneme ait tabakalar tespit edilmiş olup Erken Tunç Çağı'nın en iyi temsil edilen yerleşimlerden biri olduğu kabul edilmektedir (Şekil 4.12).

Höyükteki eserlerden alanın, M.Ö. VI.-V. yüzyıllara ait, geç duvarların ise M.Ö. II. yüzyıla Hellenistik döneme ait olduğu anlaşılmıştır. Gün ışığına çıkartılmış buluntular, höyüğün Neolitik çağdan itibaren Kalkolitik, Erken Tunç ve Demir çağlarında yerleşimin olduğu, bu yerleşimin Roma ve Erken Hıristiyanlık döneminde yoğunlaştığını göstermektedir. Hacımusalar Kilisesi'nin yerel ve kırsal bir kilise olmaktan çok önemli bir dini merkez ve antik dönem piskopos listelerinde Choma'nın piskoposluk merkezi olduğu anlaşılmıştır (Özgen 2008).

Şekil 4. 12. Hacimusalar Höyüğü ve doğu kerpiç sur duvarları (Günay 2008)

Özdemir Höyüğü: Özdemir (Gilevge) köyünde Karaköy ile Çobanisa arasındaki düz ovada bulunan Özdemir Höyüğü Elmalı Ovası'ndaki diğer yerleşmeler gibi Geç Neolitik ve Kalkolitik dönemlerine tarihlendirilmektedir (Özgen 2008).

Kocapınar Höyüğü: Elmalı'ya 7 km uzaklıkta, Kocapınar Köyü sınırları içinde düz ovada bulunan höyük, ova seviyesinden yaklaşık 9 m yükseklikte eni 150 m, boyu 400 m'dir. Erken Tunç Çağlarından Roma Dönemi'ne kadar tarihlenen yüzey buluntularına sahiptir. 1992 yılında alınan tescil kararına göre I. derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir (Anonim 2005).

Akçay Höyük: Höyük, Roma Dönemine tarihlenen mimari öğelere sahiptir. 2004 yılında I. derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir (Anonim 2005). Höyükte Neolitik ve Kalkolitik döneme ait tabakalar tespit edilmiştir (Özgen 2008).

4.3.3. Elmalı Bölgesi tümülüsleri

Tümülüs, antik çağda, mezar odasının üstüne taş ve toprak yığılarak oluşturulmuş yapay tepe olarak tanımlanmaktadır (Tekçam 2007). Elmalı İlçesi'nde, Bayındır, Kızılbil ve Karaburun gibi tümülüsler bulunmaktadır. Bu üç tümülüste İ. Özgen tarafından yapılan araştırmalar bulunmaktadır.

Bayındır Tümülüsü: Bayındır köyü yakınlarındaki tümülüste M.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen Frig ve İyonya buluntuları ele geçmiştir. Tümülüsteki fildişi ve gümüş heykelcik arkaik dönem Anadolu heykeltıraşlığının ulaştığı mükemmelliği göstermektedir (AKTVKM 2011).

Karaburun Tümülüsü: Bayındır ve Semahöyük Köyleri arasındaki bölgeye hâkim Karaburun Tepesi üzerindeki tümülüste M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen duvar resimleri Pers, Yunan, Likya ve Anadolu üslup özelliklerini yansıtmakta (Anonim 2005) ve Akdeniz ve Ege dünyası kültürlerinden haberdar olduklarının göstermektedir (Özgen 2008).

Kızılbel Tümülüsü: Elmalı Eskihisar arasındaki, Elmalı Gölü kenarında bölgeye hâkim bir tepe üzerinde bulunan Kızılbel Tümülüsü Arkaik Çağ üslubunda yapılmış duvar resimleri ile M.Ö. 525 yılına tarihlenmektedir (Özgen 2008).

4.3.4. Elmalı Bölgesi anıt mezarları

Elmalı Ovası'ndaki Likya mezarları, 1970-1976 ve 1979-1980 yılları arasında araştırılmıştır. Armutlu, Buralya, Kızılca ve İslamlar önemli mezar örnekleridir. Kuzey Likya mezarlarını diğerlerinden ayıran en önemli özelliği konut mimarisinin bir kopyası olmasıdır. Özgen (2008), Elmalı Ovası'nın günümüze ulaşmamış ahşap yapıları hakkında bu mezarlar sayesinde bilgi edinebileceğimizi, bölgede bulunan ve halen kullanılmakta olan ahşap tahıl ambarları ve arı serenlerinin bu geleneğin bir parçası olduğunu belirtmektedir.

4.3.5. Elmalı Bölgesi anıtsal yapıları

Elmalı ilçe merkezinde halen kullanılan tarihi geleneksel konut dokusu ve cami, hamam gibi ortak kullanıma açık anıtsal yapılar bulunmaktadır.

Ömer Paşa Cami ve Medresesi: Mimar Sinan'ın kalfalarından Kasım Ağa'nın eseri olan Ömer Paşa Camisi, Elmalı Cumhuriyet meydanındadır. Antalya İli içinde, yüksek sanat değeri taşıyan en güzel camilerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Giriş kapısının karşısında yer alan bir medrese, orta avlusunda şadırvan, camiye bitişik konumda bir türbe ve medresenin hemen arkasına konumlandırılmış bir hamamdan

oluşan bir külliye durumundadır. Cami giriş kapısındaki kitabesine göre 1610'da inşa edilmiştir. Yapı, 1874, 1938 ve 1968 yıllarında onarım geçirmiştir (Özgen 2008).

Bey Hamamı (Ağalar Hamamı): Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde bahsedilen fakat kitabesi olmayan hamamın 16. yy. sonu 17. yy başında Ketenci Ömer Paşa tarafından yaptırıldığı bilinmektedir (Serbest 2008).

Elmalı İlçesi'ndeki diğer anıtsal yapılar Eski Cami (Cami-i Atik), Ömer Paşa Camisi, Kütük Camisi (Cami-i Cedit), Yeni Cami (Tahta Cami / Tahtalı Cami), Karyağdı Camisi, Sinan Ümmi Külliyesi; Kap Mescit (Hanedanlar Camisi), Toklular Mescidi (Kerken Camisi), Ayanlar Mescidi, Hacı Mustafa Mescidi; Rum Kilisesi, Ermeni Kilisesidir.

Elmalı İlçesi, Teke Beyliği'nin merkezi olması dolayısıyla uzun yıllar bölgenin kültür merkezi olmuştur. Köklü ve yaygın bir kültür geleneği olan Beylik döneminde, okuma yazma oranı oldukça yüksekti. Bu dönemde, Elmalı'da biri 3, diğeri 6 dersaneli 1 İnas (kız) mektebi; Haydar Baba, Hatıpzade, Sinan Ümmi Vakıflarında 3 kütüphane bulunmaktaydı.

Teke Beyliği'ndeki sosyal ve kültürel yaşantının Elmalı'daki hareketliliği dini yapıların çeşitliliğine de yansımıştır. Elmalı civarında merkezle ilişkili tekke ve zaviyelerden en önemlisi Tekke Köyü'ndeki Abdal Musa Tekkesidir. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde bahsettiği 4 medrese ve 1 imaret bugün yıkılmış ancak Ömer Paşa Camisindeki Medrese hala ayaktadır. Yine aynı şekilde Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'ne göre 17. yüzyılda, Tahtalı Hamam, Eski Hamam, Çavuş Hamamı ve Karkalı Hamam olmak üzere 4 tane hamam bulunduğu belirtilmiştir (Ekiz 2001, Çiftçi 2008).

Osmanlı devrinde ise ilçede 7 medrese olduğu bilinmektedir. Bunların en ünlüleri Sinan-ı Ümmi, Vahabi-Ümmi-Hatıpzade, Babazade ve Ömerpaşa medreseleri olup bunların kendilerine ait kütüphaneleri de vardır. Özgen'e (2008) göre 1875 tarihli Konya Vilayet Salnamesi'nde, Elmalı kazasında, 8 sıbyan okulu, 1 rüştiye mektebi, 10 medrese olduğu belirtilmiştir. Medreseler kapatılınca Sinan Ümmi, Hatıpzade ve Babazade Medreseleri'nin kütüphaneleri birleştirilmiş ve 1926 yılında, Ömer Paşa

Camisi Külliyesindeki Medreseye taşınarak Elmalı Halk kütüphanesi kurulmuştur (Anonim 1992).

İlçedeki bu kültür zenginliği Sinan-ı Ümmi, Vahabi-Ümmi, Eroğlu Nuri, Sarıları Mehmet Efendi, Muhammed Hamdi Yazır (Küçük Hamdi) İbrahim Elmalı'lı gibi din ve bilim adamlarının yetişmesini sağlamıştır (Özgen 2008, Elmalı Kaymakamlığı 2011).

4.4. Alan Kullanımları

4.4.1. Yerleşim

4.4.1.1. Kentsel yerleşim

Elmalı İlçesi'ndeki en önemli kentsel yerleşim, Elmalı İlçe merkezidir. İlçe merkezinin hemen yakınındaki eskiden bağ evlerinin yoğun olarak yer aldığı ve kullanıldığı, şimdi tarım ve kentsel baskı altındaki Şinarlık Mevki ve çevresinde kentsel gelişme eğilimi göstermektedir. Geleneksel kentsel dokuyu oluşturan mahalleler Toklular, İplik Pazarı, Tahta Mescid, Cami-i Atik ve Karyağdı mahalleleridir. Yeni kurulan iki mahalle kentin güneyinde, daha düşük kottaki, eski bağ bölgesi içinde kalmaktadır. Ömer Paşa Camii çevresinde toplanan geleneksel ticari merkez kentin eski ve yeni yerleşim bölgesi arasındadır (Şekil 4.13).

Elmalı İlçesi, kentsel yerleşimi, geleneksel kentsel doku ve güncel kentsel doku olarak ikiye ayırmak mümkündür (Şekil 4.14). Elmalı'da, 2005 yılında Antalya Koruma Bölge Kurulu tarafından kentsel sit alanı sınırları çizilip ilan edilmiş ve tescil yapılmıştır (Oktaç 2010). Sivil mimarlık örneği olarak nitelendirilen yapıların büyük bölümünü Elmalı'nın geleneksel kerpiç konutları oluşturmakta olup, 2008 yılında Elmalı İlçesi Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmıştır.

a

b

Şekil 4. 13.Ömer Paşa Cami(a) ve tarihi kentsel sokak dokusu örneği(b) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 14. Elmalı, geleneksel ve güncel kentsel doku alanları (Elmalı Belediyesi 2011)

4.4.1.2. Kırsal yerleşim

Elmalı İlçesi'ndeki kırsal yerleşimler, ilçe merkezi dışındaki 49 köy ve 2 belden oluşmakta ve ilçe alanının % 44'ünü kaplamaktadır. Elmalı Ovası'na yerleşmiş köylerde yerleşim merkezde toplanmış olup bu yerleşimi dairesel olarak seralar ve tarlaların bulunduğu alan çevrelemektedir.

4.4.2. Tarım

Elmalı İlçe Tarım Müdürlüğünden alınan bilgilere göre, Elmalı'da nüfusun % 64'ü tarımla uğraşmaktadır (EİTM 2011). Tahıl üretimi, bölge tarımında önemli bir yere sahiptir. Köy yerleşim alanlarını bağlar ve bahçelerden sonra tarlalar çevrelemektedir. Tahıl üretiminden başka örtü altı sebze ve açıkta sebze yetiştiriciliği ve meyvecilik yapılmaktadır. Yazlık bağlarda ise Yerli Dimrit, Tilkikuyruğu, Tengömlek, Burdur Dimyiti, Acıkara gibi üzüm çeşitleri yetiştirilmektedir (Moğol 1991, Aktan 1944, Çiftçi 2008).

Elmalı'da, tarla bitkileri, açık sebze yetiştiriciliği, örtü altı sebze yetiştiriciliği ve meyvecilik olmak üzere farklı tarımsal üretim biçimleri görülmektedir. Çizelge 4.12, Çizelge 4.13, Çizelge 4.14 ve Çizelge 4.15'te ilçenin farklı üretim alanları ve farklı üretim miktarları verilmiştir. Elmalı'da tarım alanlarının sırasıyla en çok % 73'ü, 420593 da alan tarla bitkileri ekimi için, % 16.5'i, 96201 da alan meyve bahçeleri için, % 10'u, 58970 da açıkta sebze üretimi için, % 0.05'i, 3050 da örtü altı sebze yetiştiriciliği için kullanılmaktadır (EİTM 2011).

Çizelge 4. 12. 2010 yılı Elmalı İlçesi bitkisel üretim değerleri (EİTM 2011)

Ürün Adı	Ü. Alanı (da)	Ü. Miktarı (ton)	Ü. Değeri (TL)
Örtü Altı Sebze	3 050	36 600	86 400
Açıkta Sebze	58 970	221 865	171 621.850
Meyve	96 201	148 009	114 947.760
Tarla Bitkileri	420 593	233 426	78 835.435
Toplam	578 814	639 300	451 805.045

Elmalı'da yetiştirilen tarla bitkilerinin alandaki oranı % 42.80 ile buğday, % 26,15 arpa, % 26,15 ile nohut, % 2,76 ile şeker pancarı, % 0,24 ile patates, % 1,19 ile kuru fasulye, % 0,71 ile de anason olarak sıralanmaktadır (Çizelge 13).

Çizelge 4. 13. 2010 yılı Elmalı İlçesi tarla bitkileri üretim durumu (EİTM 2011)

Ürün Adı	Üretim Alanı (da)	Üretim Mikt. (ton)	Üretim Değ. (TL)
Buğday	180 000	54 000	27 000 000
Arpa	110 000	33 000	13 200 000
Nohut	110 000	9 900	9 900 000
Ş.Pancarı	11 593	77 000	8 855 000
Patates	5 000	20 000	7 000 000
K. Fasulye	3.000	450	1 350 000
Anason	1 000	60	180 000
Toplam	420 593	194 410	67 485 000

Açıkta sebze yetiştiriciliğinde ise % 47 ile karpuz, % 34 domatestir (Çizelge 4.14). Örtü altı sebze yetiştiriciliği sadece 3050 da alanda 36 600 ton ürün değerine sahip iken seraların % 98.3'ü plastik üretim yapılan seralardır. Meyve üretiminde ise sırasıyla, 126219 ton ile elma, 8531 ton ile armut ve 7960 ton ile üzüm gelmektedir (Çizelge 15).

Çizelge 4. 14. 2010 yılı Elmalı açıkta sebze yetiştiriciliği üretim durumu (EİTM 2011)

Ürün Adı	Üretim Alanı (da)	Üretim Mikt. (ton)	Üretim Değ. (TL)
Domates	20 000	100 000	25 000 000
Hıyar	600	1 200	240 000
Karpuz	27 720	112 000	5 600 000
Kavun	3 950	9 875	3 950 000
Taze Fasulye	1 500	500	1 500 000
Lahana	700	1 600	640 000
Kabak	500	1 500	150 000
Biber	3 200	7 300	5 840 000
Havuç	400	1 000	400 000
Karnabahar	400	800	520 000
Toplam	58 970	235 775	43 840 000

Tarım faaliyetlerini kolaylaştırmak ve çiftçiye destek olmak amacıyla, Elmalı İlçesi'nde toplam olarak 50 adet tarımsal kooperatif ve birlik bulunmaktadır. Bölgede,

yetiştirilen ürünlerin saklanması için 67280 ton/yıl kapasiteli 68 adet soğuk hava deposu ve 1 adet 340 ton kapasiteli Elmisko Kooperatifi Elma Boylama Tasnif Tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 4. 15. 2010 yılı Elmalı İlçesi meyve üretim durumu (EİTM 2011)

Ürün Adı	Üretim A. (da)	Üretim Mikt. (ton)	Üretim Değ. (TL)
Elma	87 366	126 219	63 109 861
Armu	2 340	8 531	6 824 999
Üzüm	4 070	7 960	3 980 000
Erik	190	832.5	416 250
Kayısı	335	851	425 500
Kiraz	220	403	604 500
Vişne	330	521.5	260 750
Şeftali	1 350	437.5	350 000
Toplam	96 201	145 755.5	75 971 860

4.4.3. Hayvancılık

Elmalı Bölgesi'nde ekonomik açıdan önemli bir diğer faaliyet de hayvancılıktır. Bölge, 19. yüzyılda, sancak kazalarından İstanbul'un et ihtiyacını karşılamaktaydı. Ordunun sefer zamanlarında çoğu zaman ihtiyaçtan fazla et üreten Antalya Sancağı'ndan koyun, keçi ve deve temin edildiği bilinmektedir (Moğol 1991). 2011 yılı verilerine göre Elmalı İlçesi'nde, çoğunluğu büyükbaş olmak üzere 75200 baş hayvan varlığı tespit edilmiştir. Kanatlılar 41000 adet hayvan ve 17760 adet kovan ile arıcılık bölgede devam eden hayvancılık faaliyetleridir (Çizelge 4.16) (EİTM 2011).

Çizelge 4. 16. Elmalı İlçesi, hayvan sayısı (EİTM 2011)

Hayvan Cinsi	Hayvan Sayısı
Kıl Keçisi (Baş)	46 000
Koyun (Baş)	19 000
Sığır (Baş)	10 200
Toplam	75200
Kanatlılar (Adet)	41 000
Arılı Kovan (Adet)	17 760

4.4.4. Turizm

Elmalı İlçesi, sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlikleri ile önemli turizm potansiyeline sahiptir fakat bölgenin turizm potansiyeli, alanın erişiminin kıyıdağı diğer yerleşimlere göre güç olmasından dolayı, yeterince değerlendirilememektedir.

Mevcut turizm faaliyeti olarak haftanın bazı günlerinden yerli ve yabancı turist kabileleri günübirlik olarak Elmalı'yı ziyaret etmektedir. Elmalı İlçesi'nde, toplam 100-150 yatak kapasiteli, birkaç otel ve pansiyondan oluşan konaklama tesisleri bulunmaktadır. Ayrıca, ilçenin yayla iklimi karakterinde olması, yazların serin geçmesi nedeniyle, Finike, Kale ve Kumluca gibi yerleşim yerlerinden gelen yazlıkçılar ile ilçede yaz aylarında geçici konaklamalar gerçekleşmektedir.

Diğer yandan 1000 m üzerindeki Elmalı'daki iklim özellikleri de yaz aylarında, Kohu Dağı Yaylası, Serkiz Yaylası, Kızıllöz ve Kızılcadağ yaylası, Baranda Yaylası, Dereköy, Söğle, Geçmen, Yuva, Ördübek, Tekke, Dokuzgöl, Çam Kuyuları ve Yapraklı yaylaları yaz aylarında serin iklim koşullarına sahip olmaları nedeniyle Antalya İli ve Finike, Kumluca, Kaş ve Demre ilçelerinden çok sayıda ziyaretçi almaktadır. Sade yayla evleri ve bu evlerin bulunduğu yaylalar ve çevresindeki ardıç, çam, köknar ve sedir ağaçları, meyve bahçeleri ziyaretçiler için cazibe kaynağı oluşturmaktadır (Elmalı Belediyesi 2011).

Elmalı İlçesi'nin kültürel mirasa dayalı turizm olanakları arasında Beyler, Semahöyük ve Müğren höyükleri gibi tarih öncesi çağlara dayanan arkeolojik alanlar da mevcuttur (Gültekin ve Uçar 2011).

Ömer Paşa Camisi, Sinan-1 Ümmi, Vahabi-Ümmi-Hatıpzade, Babazade ve Ömer Paşa Medreseleri, Abdül Vehhat (Vahab-1 Ümmi) ve Abdal Musa türbesi gibi hâlihazırda ziyaret edilen Osmanlı dönem yapıları, Sinan-i Ümmi, Hatıpzade, Babazade Medreselerinin kütüphaneleri, Kesik Minare klasik dönemden kalma Bey Hamamı, Selçuklulardan kalma Çatalçeşme çeşmesi önemli tarihi yapılardandır (Gültekin ve Uçar 2011).

Her yıl Yeşil Yayla Festivali, Tekke Köyü'ndeki Abdal Musa Festivali, Semahöyük'te gerçekleştirilen bahar festivalleri de Elmalı'daki, turizm faaliyetlerine zenginlik katmaktadır. Bölgede, Abdal Musa Türbesi'nin bulunduğu Tekke Köyü'nde her yıl Haziran ayının ilk haftasında düzenlenen Abdal Musa Şenlikleri önemli kültürel faaliyetlerdendir. Elmalı'da her yıl geleneksel olarak Eylül ayının ilk haftalarında yapılmakta olan Elmalı Yeşilyayla Yağlı Pehlivan Güreşleri, Kırkpınar'dan sonra Türkiye'nin en önemli güreş karşılaşmasıdır. Bir hafta süre ile organize edilen ve 850 kadar pehlivanın katıldığı güreşler Türkiye'nin en eski yağlı güreş organizasyonuna sahip olup, yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilmektedir (Serbest 2008, Elmalı Kaymakamlığı 2011).

4.5. Elmalı Bölgesi Kültürel Peyzajları

Elmalı İlçesi kültürel peyzajları, kentsel ve kırsal kültürel peyzajları olarak iki bölümde incelenmiştir.

4.5.1. Kentsel kültürel peyzajlar

Kentsel kültürel peyzajlar, birbirinden ayrılmış ancak bitişik durumdaki güncel ve tarihi kentsel konut dokularından oluşmaktadır. Ayrıca önceki yıllarda yerli halkın yaz aylarında taşındıkları Elmalı İlçe merkezine 2-3 km mesafedeki, artık bir kısmında kentsel özellikler taşıyan ev bahçelerinde özellikle *Vitis vinifera* (Asma-üzüm) bağlarının olduğu Şınarlık Mevkisi'ndeki, bugün terk edilmiş olan bağ evleridir.

Elmalı ilçe merkezindeki tarihi doku içerisindeki organik sokak dokusuna sahip konut alanlarının büyük bir bölümü Elmalı Dağı'nın eteklerinde, dağın yamacında gelişme göstermiştir. Evler birbirinin manzarasını kapatmayacak şekilde genellikle ovaya yönlendirilmiş, eğimli arazi üzerinde organik sokak dokusuyla konumlanmıştır. Yaya kaldırımı yoktur. Elmalı'da açık sofalı plan tiplerinin bugüne ulaşabilmiş en eski konut örnekleri görülmektedir (Günay 2008). Sokaklar genellikle bitişik nizam olmakla birlikte, yüksek avlu duvarları içinde yer alan konut yapıları Şekil 4.15'teki gibidir. Avlu duvarı üzerindeki tura çardaklar yöreye özgü yapı elemanlarındandır.

Şekil 4. 15. Elmalı geleneksel konut ve bahçe duvarı örneği (Orijinal 2011)

Zemin katlar genellikle tek katlı müştemilatların yer aldığı bahçe ve yapının giriş kapısı tarafındaki sokak ile ilişkilidir. Zemin katlar genelde sağır cephelidir ve yapıya açılan kapılar genellikle iki kanatlı, ahşap ve üstünde tepe penceresi olan giriş kapıları olarak tasarlanmışlardır (Şekil 4.16 ve Şekil 4.17).

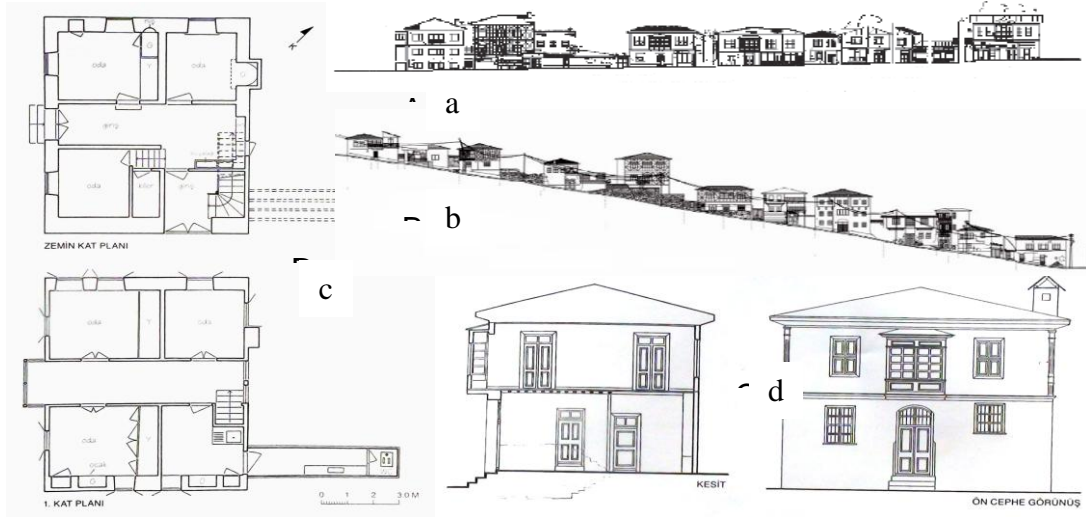
Çatı, ahşap kırma, bazen de beşik çatıdır. Çatı örtüsü olarak kullanılan yaygın malzeme alaturka kiremittir. Konutlar genellikle ahşap karkas arası kerpiç dolgu olarak inşa edilmiştir (Serbest 2008, Günay 2008).

Şekil 4. 16. Elmalı geleneksel kent dokusu örnekleri (Orijinal 2011)

20. yüzyılın ortalarına doğru inşa edilen nitelikli konutlar ise yığma kâgir örneklerdir. Pencere boyutları büyümüştür, yapı yığmadır ve bazen balkonlarda kolonlar kullanılmıştır. Bazılarında dairesel formlar hâkimdir. Bu yapılar genelde her katında farklı ailelerin oturduğu 2-3 katlı apartman tipine geçiş yapılarıdır. Bu yapıların

çoğunda merdivenler ortak değildir. Birinci, ikinci ve üçüncü katlarda oturanların ayrı merdivenleri ve giriş kapıları bulunmaktadır. Renkleri gridir, pencere kayıtları oldukça azaltılmıştır.

Şekil 4. 17. Elmalı İlçesi merkezde yapılan rölöve çalışmalarından örnekler, a Fethiye Caddesi (Oktaç 2010), b Hacı Haliller Sokak (Polat vd 2008), c-d Beşkazalı Evi (Günay 2008)

4.5.2. Kırsal kültürel peyzajlar

İnsanların kentler dışındaki faaliyetleri sonucu oluşturdukları çevre görünümü olan kırsal kültürel peyzajlarda, genel olarak kendiliğinden gelişen serbest yerleşimler ve düzenli yerleşmeler görülmektedir (Ürgenç 2000).

Elmalı kırsal kültürel peyzajlarındaki genellikle taş, kerpiç ve ahşap ile inşa edilmiş yöresel mimari örnekleri arasında köy evleri yanında, güncel (betonarme) yapım teknikleri ile yapılmış köy evleri de bulunmaktadır. Köylerde konut yapıları dışında köy merkezinde yer alan bir cami, genellikle boş okul yapıları, meyveciliğin gelişmiş olduğu köylerde yer yer depo yapıları, küçük ölçekli hayvan barınakları, hemen hemen her evin bahçesinde yer alan tahıl ambarları, değirmenler, bağcılığın olduğu köylerde ağdalıklar ve arı kovanları yer almaktadır (Şekil 4.18).

TUİK verilerine göre Elmalı İlçesi nüfusunun % 62.3'ü kırsal kesimde, 49 köy ve 2 beldede yaşamaktadır (Şekil 4.18). Köylerdeki çiftçilik alanları seralar, bağlar, meyve

bahçeleri, tarlalar ve bunları zaman zaman ayıran yapay ve doğal çitlerden oluşmaktadır. Bunların dışında bazı köylerde dağ yamaçlarında ormanlık ve maki alanlar, ovalık kısımlarda çayır, otlak alanları, köy meydanları ya da harman yerleri gibi açık alanlar yer almaktadır. Köy konut bahçeleri genellikle yapay ya da doğal bir çitle çevrilmiş; bahçelerde, meyve ağaçları ve bazen küçük sebzelikler bulunmaktadır.

Ovadan itibaren 1050-1500 m yükselti aralığındaki köylerde ise yerleşimler dağ yamacına yaslanmıştır (Şekil 4.19). Dağın eteğine ve düzlük alanlara gidildikçe aynı şekilde seralar ve tarım arazileri yer almaktadır. Köylerin tamamında organik sokak dokusu hâkimdir ve yapılar genellikle ayrık düzende ve bahçelidir.

Şekil 4. 18. Elmalı kırsal kültürel peyzajlarından örnekler (Orijinal 2011)

4.6. Elmalı Yöresel Mimarisi

Elmalı İlçesi kırsal kültürel peyzajlarında yer alan yöresel mimari öğelerden bağ evleri (bir bağ evi), tahıl ambarları (bir tekil ambar, bir toplu ambar ve bir büyük ambar), değirmenler (iki değirmen), ağdalıklar (bir ağdalık) ve arı serenleri (bir arı sereni) seçilerek detaylı olarak incelenmiş ve örnek rölöveler alınmıştır. Çünkü bu yapılar geleneksel yöntemlerle yapılmış yöreye özgü kültürel değerlerdir. Ayrıca koruma altında değildirler, sayıları da gün geçtikçe azalmaktadır. Bu nedenle detaylarının gelecekte de korunabilmesi ve kullanılabilmesi için tespit edilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Rölövelerin sunumlarında resimler üzerinde Çizelge 4.17'deki kısaltmalar kullanılmıştır.

Çizelge 4. 17. Rölövelerde kullanılan kısaltmalar

Tanım	Kısaltmalar
Vaziyet Planı	V
Zemin Kat Planı	P ₁
Birinci Kat Planı	P ₂
Çatı Planı	Ç
A-A Kesiti	K ₁
B-B Kesiti	K ₂
Görünüş 1	G ₁
Görünüş 2	G ₂
Görünüş 3	G ₃
Görünüş 4	G ₄

4.6.1. Tahıl ambarları

Tahıl ambarları Likya Bölgesi'nde 2500 yıl öncesinden bugüne kadar yapımı ve kullanımı süregelen özgün, yöresel kültürel peyzaj öğeleridir (Günay 2008). Elmalı kentsel dokusunun yer aldığı ilçe tahıl ambarlarının sayısı yok denecek kadar az olmakla birlikte Köy muhtarlarından elde edilen bilgilere göre, Elmalı'nın kırsal kültürel peyzajlarındaki en yaygın yöresel mimari tipinin tahıl ambarları olduğu ve bölgede yaklaşık 2208 adet geleneksel yöntemlerle yapılmış ahşap ambar olduğu belirlenmiştir (Şekil 4.20a). Aynı şekilde yığma tuğla kullanılarak yapılmış olan, çalışma kapsamı dışında tutulan güncel tahıl ambarlarına da rastlamak mümkündür (Şekil 4.20b).

Aynı şekilde köy muhtarlarından elde edilen bilgilere göre, Elmalı İlçesi köylerinde hemen hemen her evin bir tahıl ambarı bulunmaktadır ve bu ambarlardan yaklaşık % 82'si halen kullanılmaktadır. Ambarlar, evlerin bahçelerinde büyük bir kısmının eve, konuta yakın ancak; evden ayırık olarak da konumlandırıldığı gözlemlenmiştir. Bazı köylerde, İslamlar Köyü'nde olduğu gibi toplu halde olanları da mevcuttur. Karamık ve Beyler Köyü'nde olduğu gibi büyük ölçekli ambarlar da bulunmaktadır. Ancak hepsinin plan tipi, yapım sistemi ve malzemesi aynıdır.

a

b

Şekil 4. 20. (a) ahşap tahıl ambarı, (b) yığma tuğla tahıl ambarı (Orijinal 2011)

Ambarlar her zaman dikdörtgen planlıdır. Ambarların yapımında kullanılan ahşap yörede katran adıyla bilinen mantarlara, böceklere ve ahşap yiyen larvalara karşı dayanıklı olan *Cedrus libani* (sedir) ağacıdır. Çatılar çoğunlukla iki yana eğimlidir ve örtü malzemesi önceleri ahşap pedavra iken sonraları kiremide dönüşmüştür (Günay 2008). Çalışma analiz sonuçlarına göre, tahıl ambarı çatılarının çoğu (% 79.3) alaturka veya marsilya kiremidi ile kaplanmıştır. Az bir kısmı ise metal (% 17.2) ile kaplıdır. Aynı şekilde çok az bir kısmı da orijinalinde olduğu gibi ahşap pedavra (% 3.4) olarak kalabilmiştir.

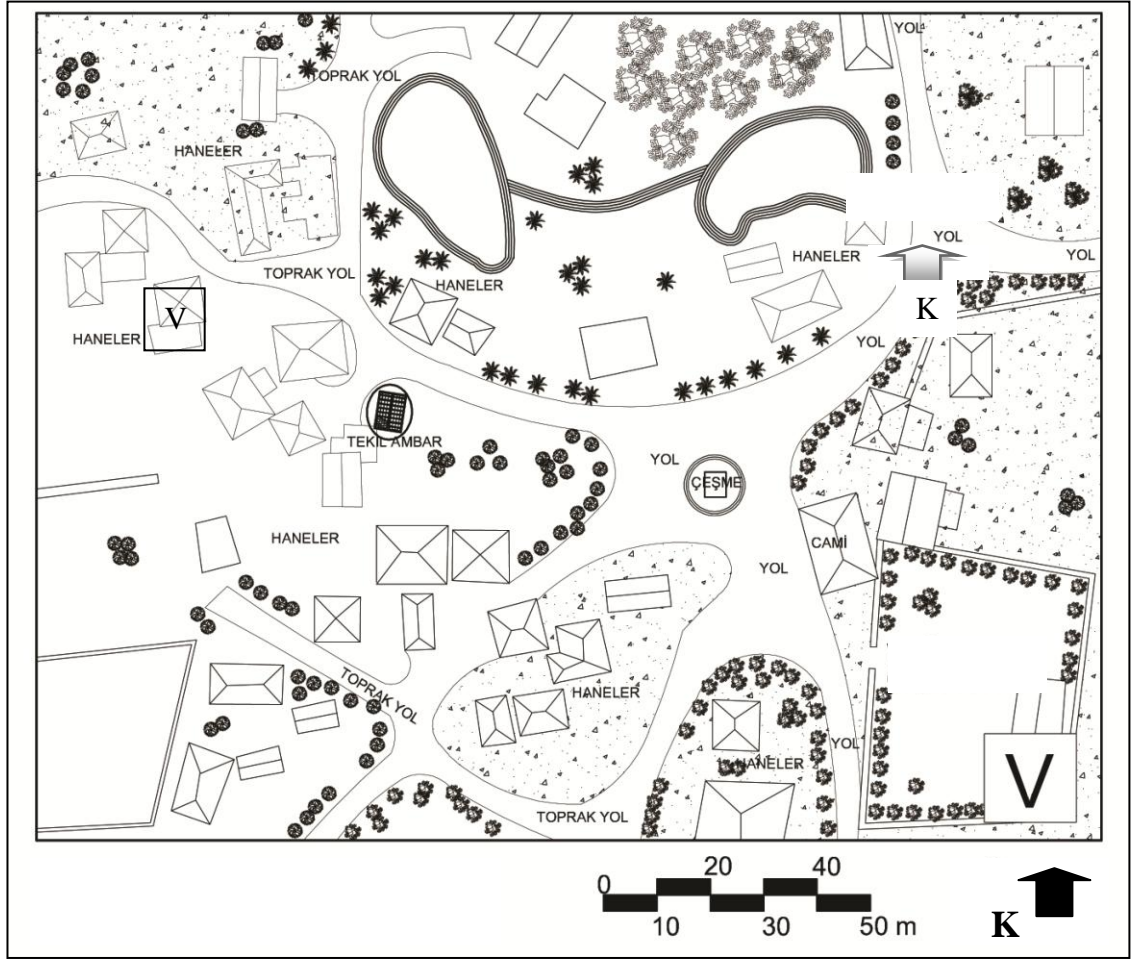
Ambarlar yığma taş temel duvarı üzerine tamamen ahşap malzemeden yapılmıştır. Zemin katta depo kısmı bulunmaktadır. Tahıl, ambara üst kattaki dış sofada veya yapı içindeki zeminde yer alan kapaktan doldurulmakta ve özellikle büyük hacimli olanlarında tahıl, alt katın ahşap duvarındaki kilitli kapaklardan boşaltılmaktadır.

Yapıların bazılarında teras yoktur. Dış sofaya ya da ambar giriş kapısına doğrudan çıkan çoğunluğu ahşap, bazıları taş veya betonarme bir merdivenle ulaşılmaktadır.

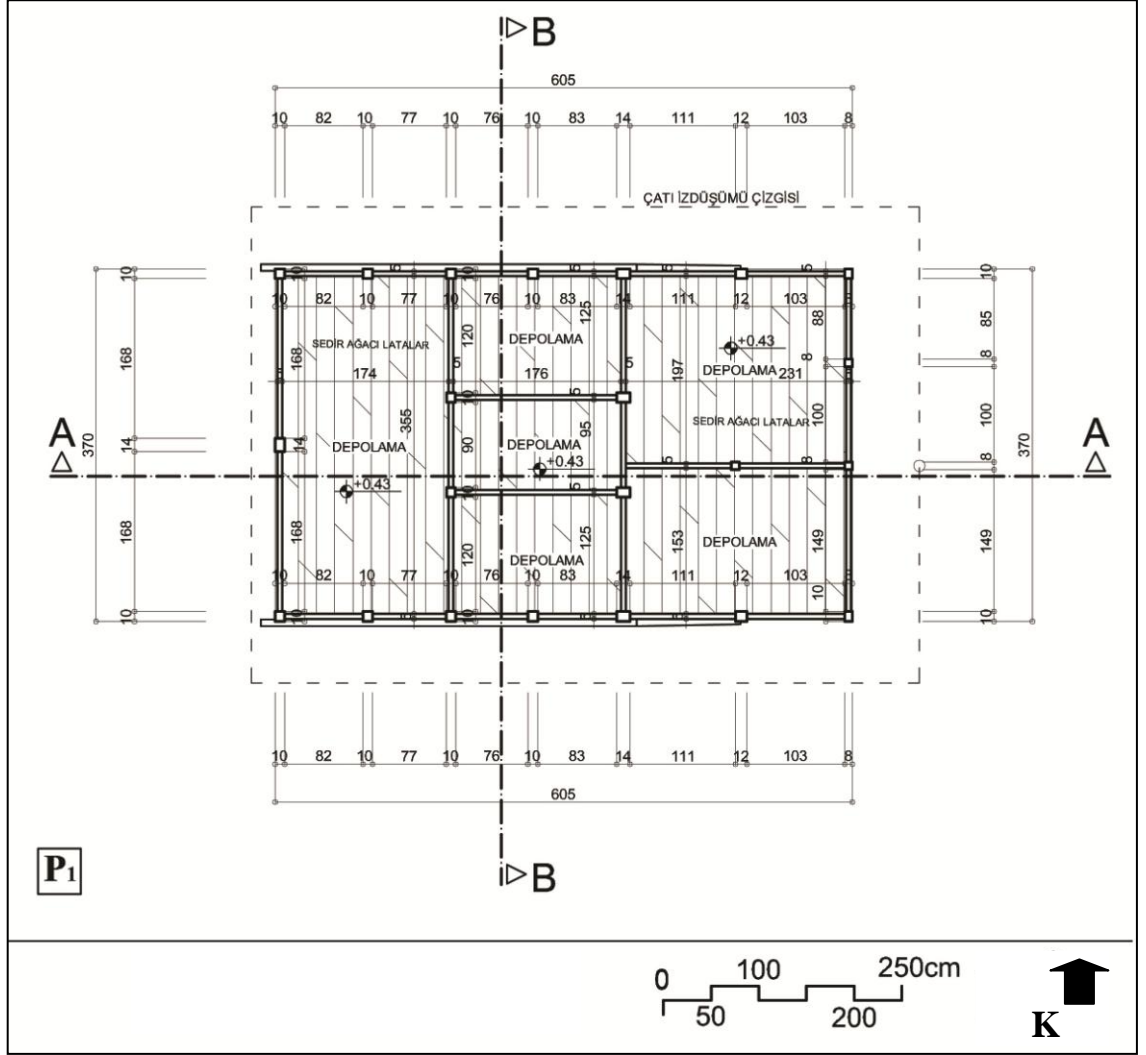
Ahşap geçme sistemi ile yapılan ambar yapılarında, ambarın üst katındaki özellikle tohumluklar için ayrılan bölmeler ihtiyaca göre geçme sistem sayesinde genişletip daraltılabilmektedir. Ambarın üst katındaki tavan yüksekliği ve kapı yüksekliği çoğunlukla içeriye zorlukla girilecek yüksekliktedir. Ahşap kapıdaki yaklaşık 10 cm genişliğindeki delik, havalandırma ve kedilerin kolayca ambara girebilmesi sağlanarak fare ile mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Elmalı'daki tahıl ambarlarına örnek olarak Kocapınar Köyü'nden bir tekil ambar (Şekil 4.21 ile Şekil 4.27 arası), İslamlar Köyü'nden bir toplu ambar (Şekil 4.28 ile Şekil 4.37 arası) ve Beyler Köyü'nden bir büyük ölçekli ambar Şekil 4.38 ile Şekil 4.48 arasında resimleri ve rölöve çizimleri ile verilmiştir.

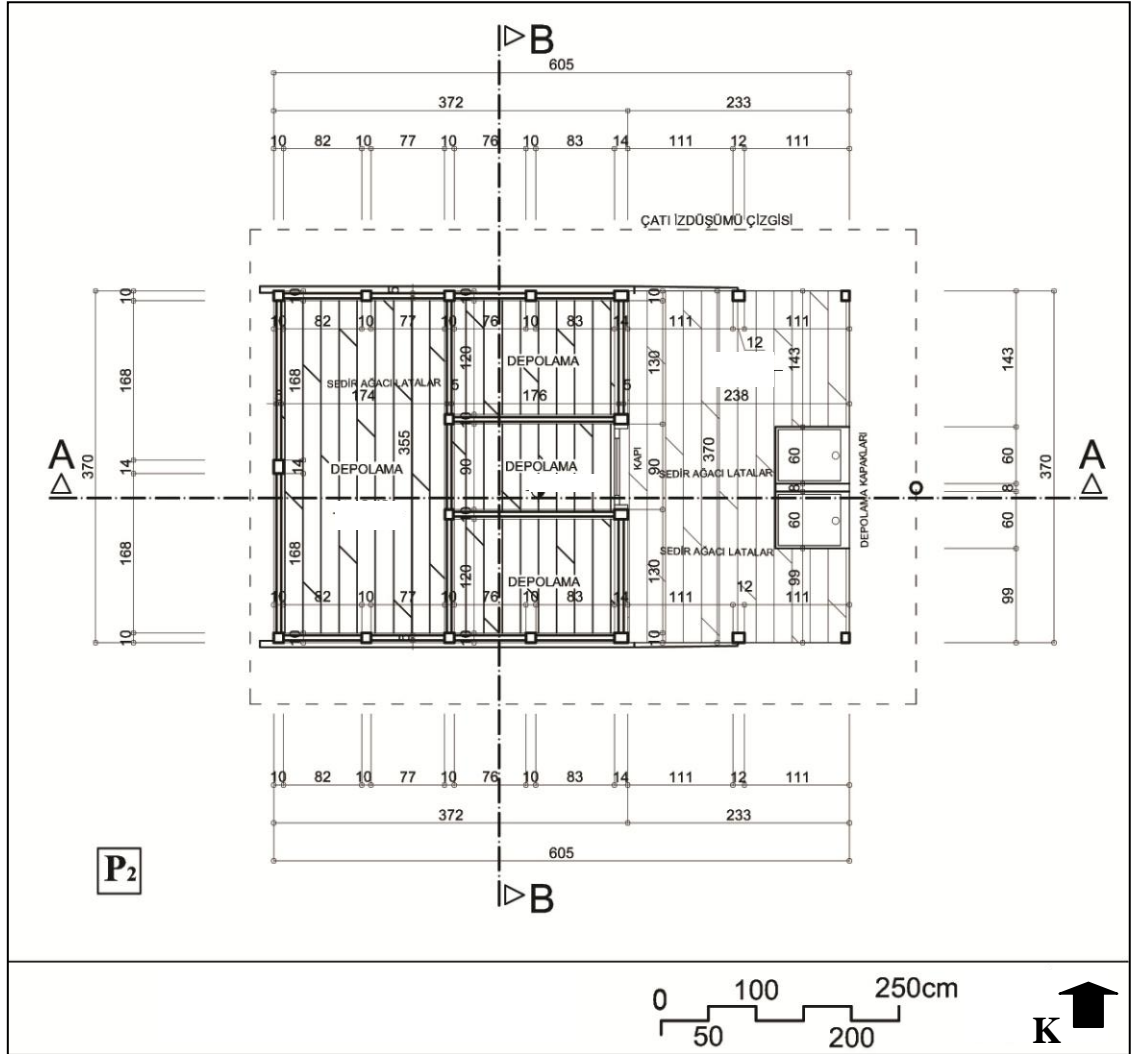
Şekil 4. 21. Kocapınar Köyü'ndeki tekil ahşap tahıl ambarı (Orijinal 2011)

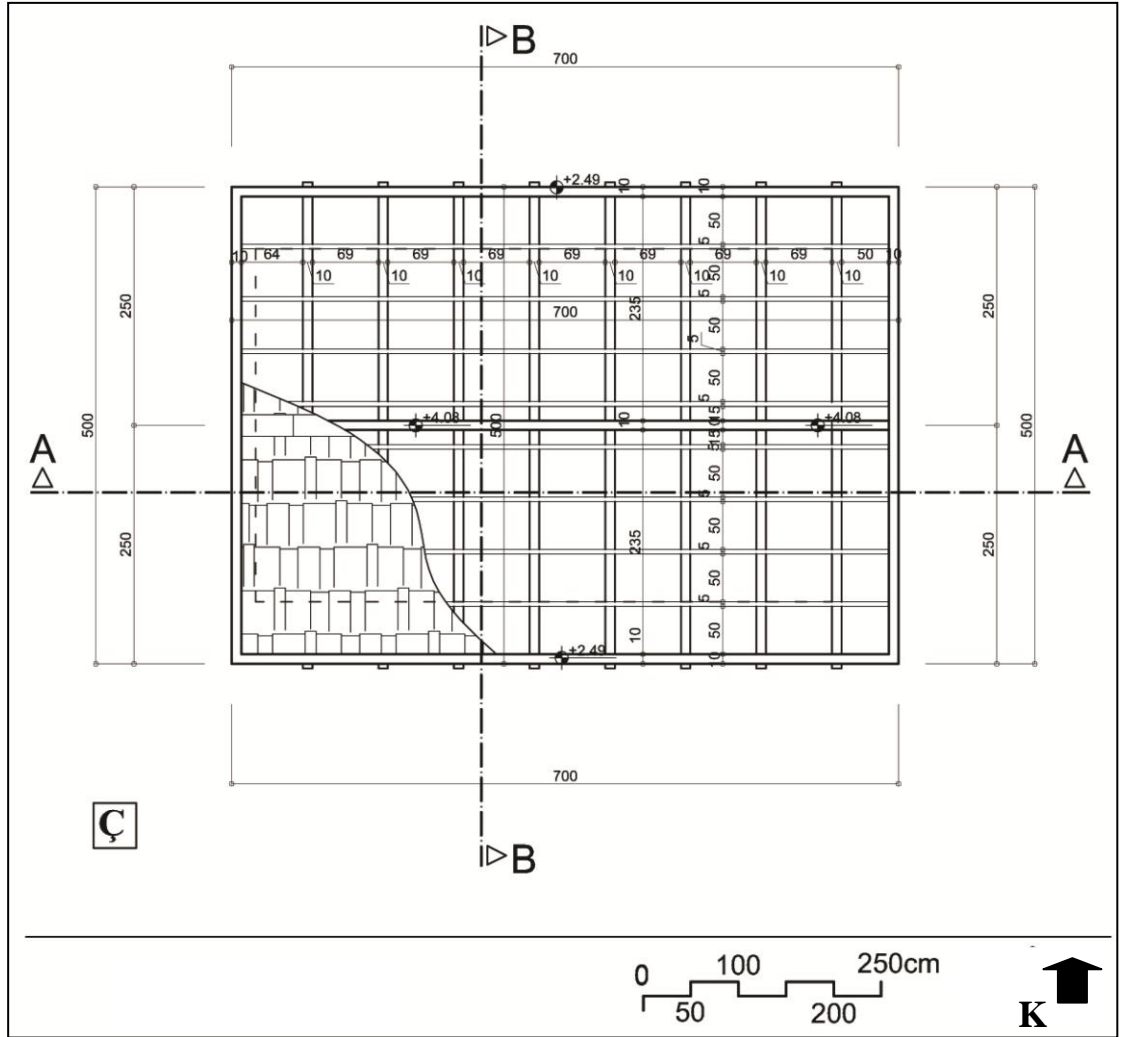
Şekil 4. 22. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambarı rölövesi, vaziyet planı (V) (Orijinal 2011)

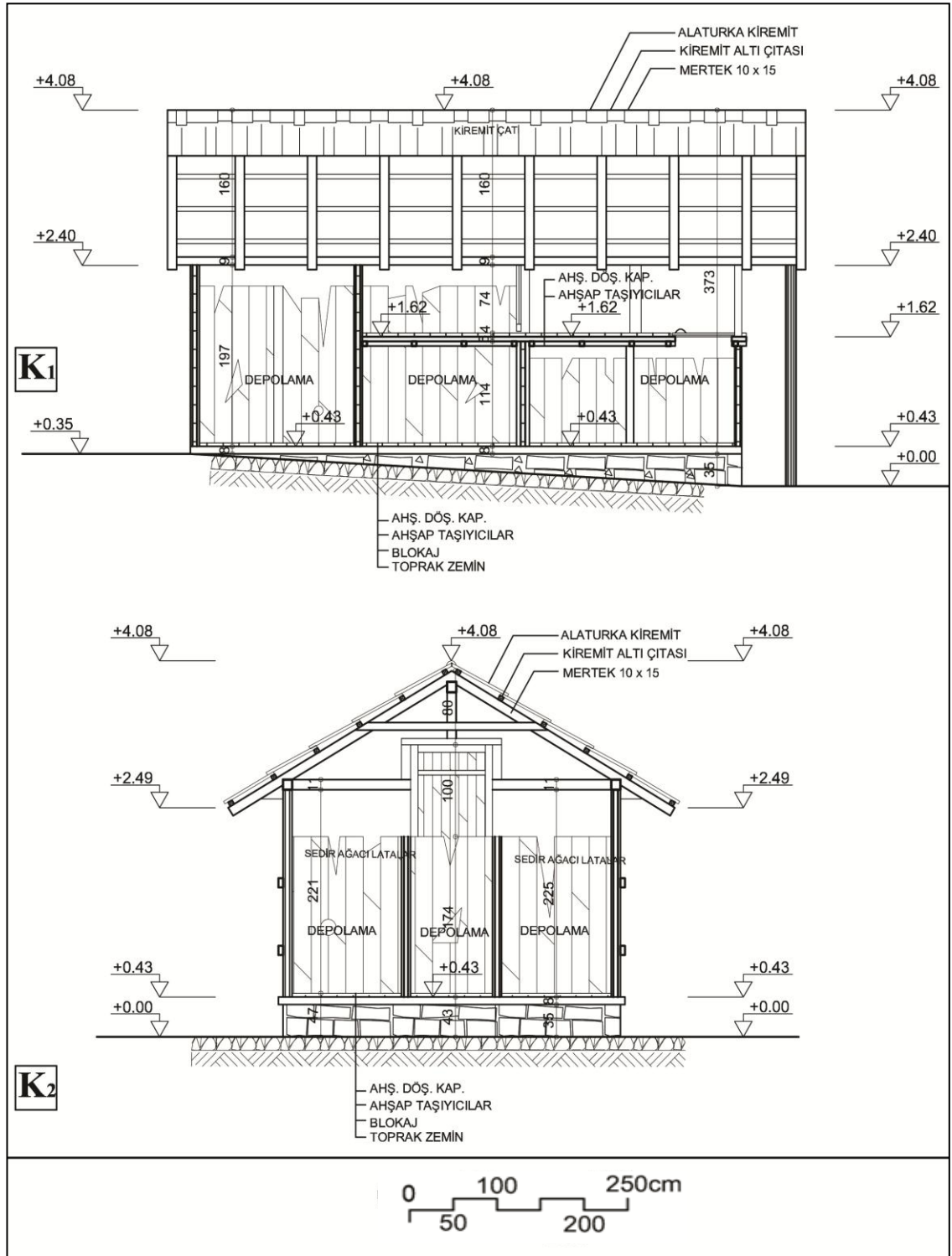
Şekil 4. 23. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambar rölövesi, +0.43 m kodu planı (P₁) (Orişinal 2011)

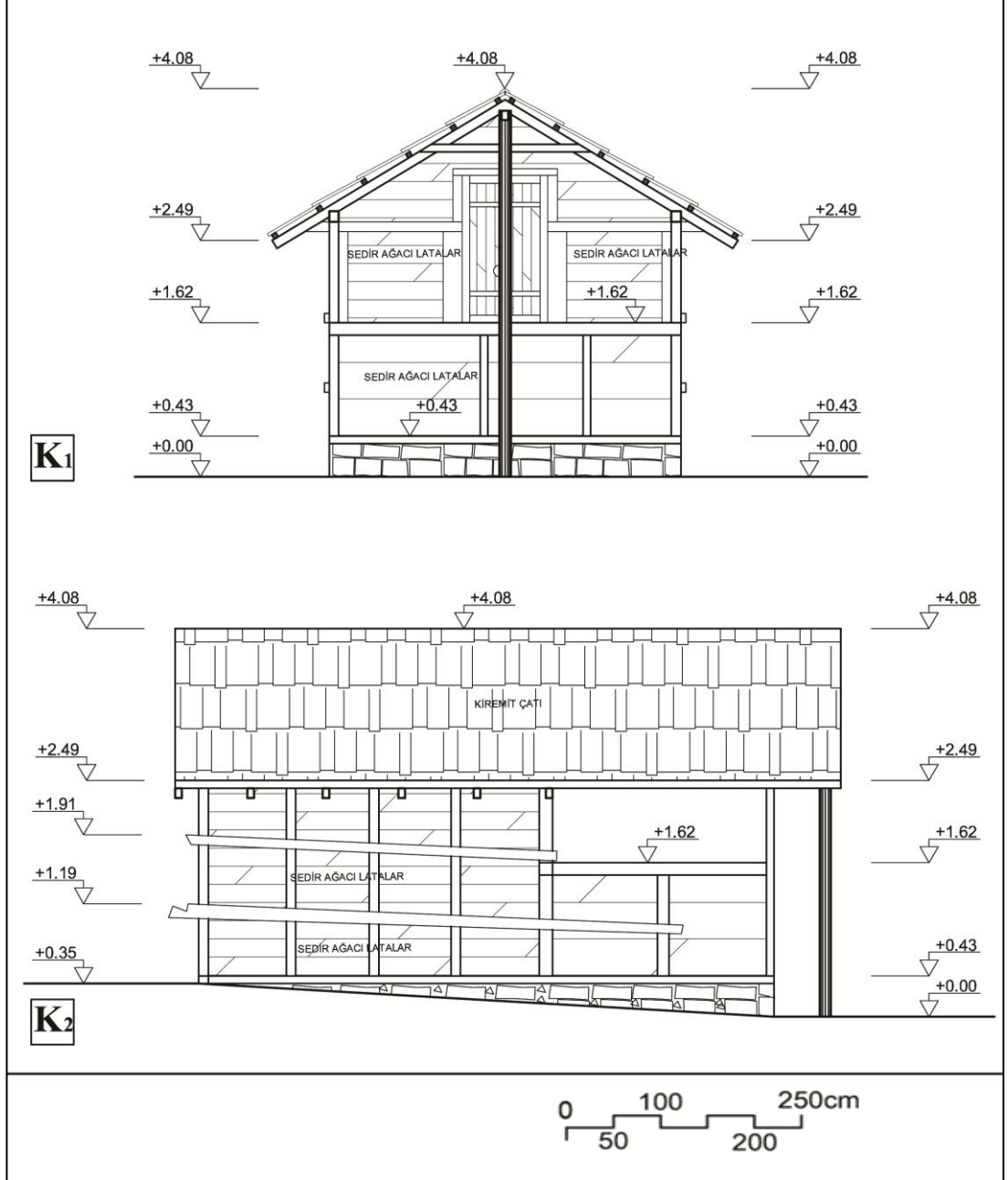
Şekil 4. 24. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambar rölövesi, + 1.62 m kodu planı (P₂)
(Orijinal 2011)

Şekil 4. 25. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambar rölövesi çatı planı (Ç) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 26. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambarı rölövesi, A-A ve B-B kesiti (K₁) ve (K₂) (Orijinal 2011)

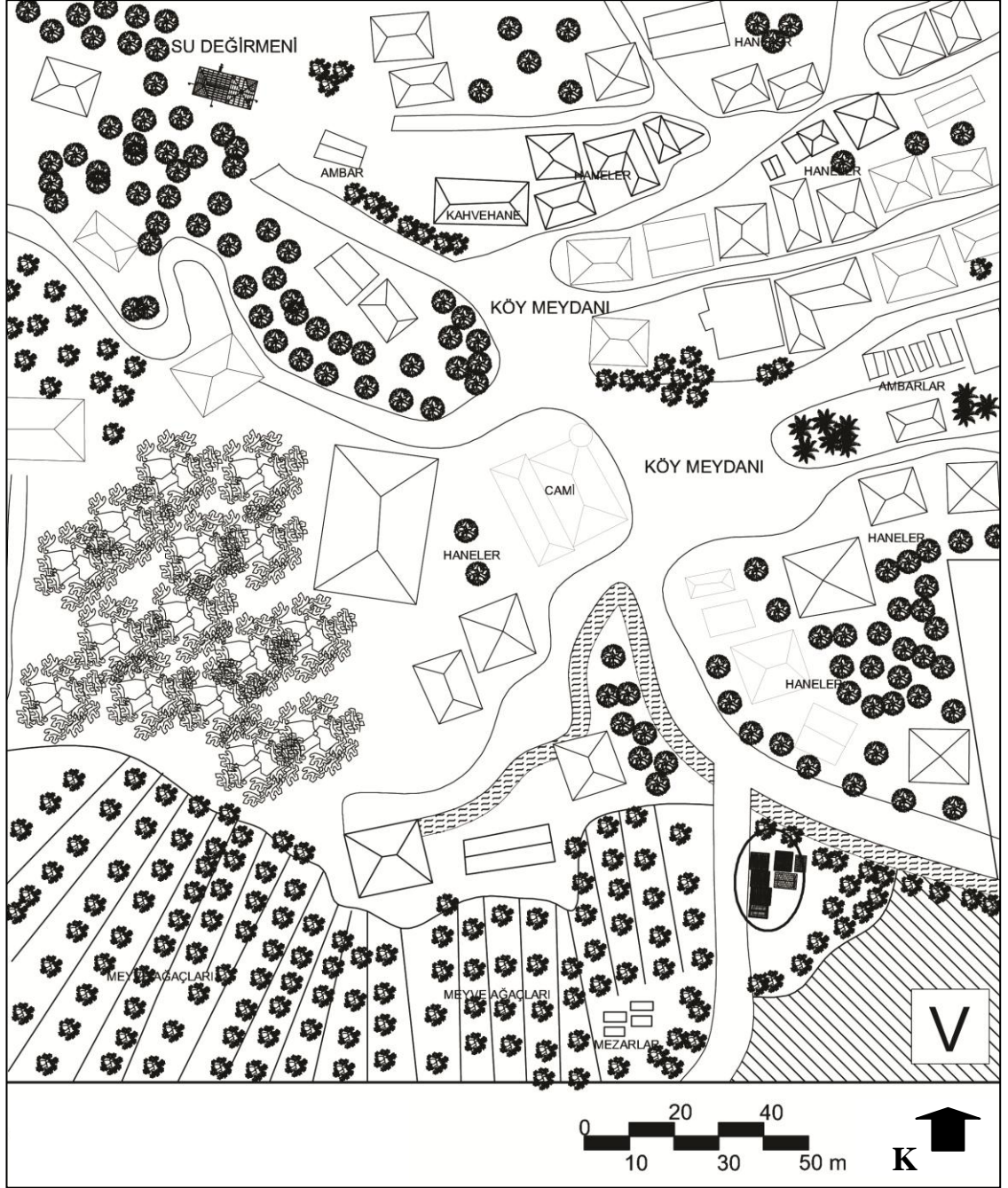

Şekil 4. 27. Kocapınar Köyü, tekil tahıl ambarı, görünüşleri, (G1) ve (G2) (Orijinal 2011)

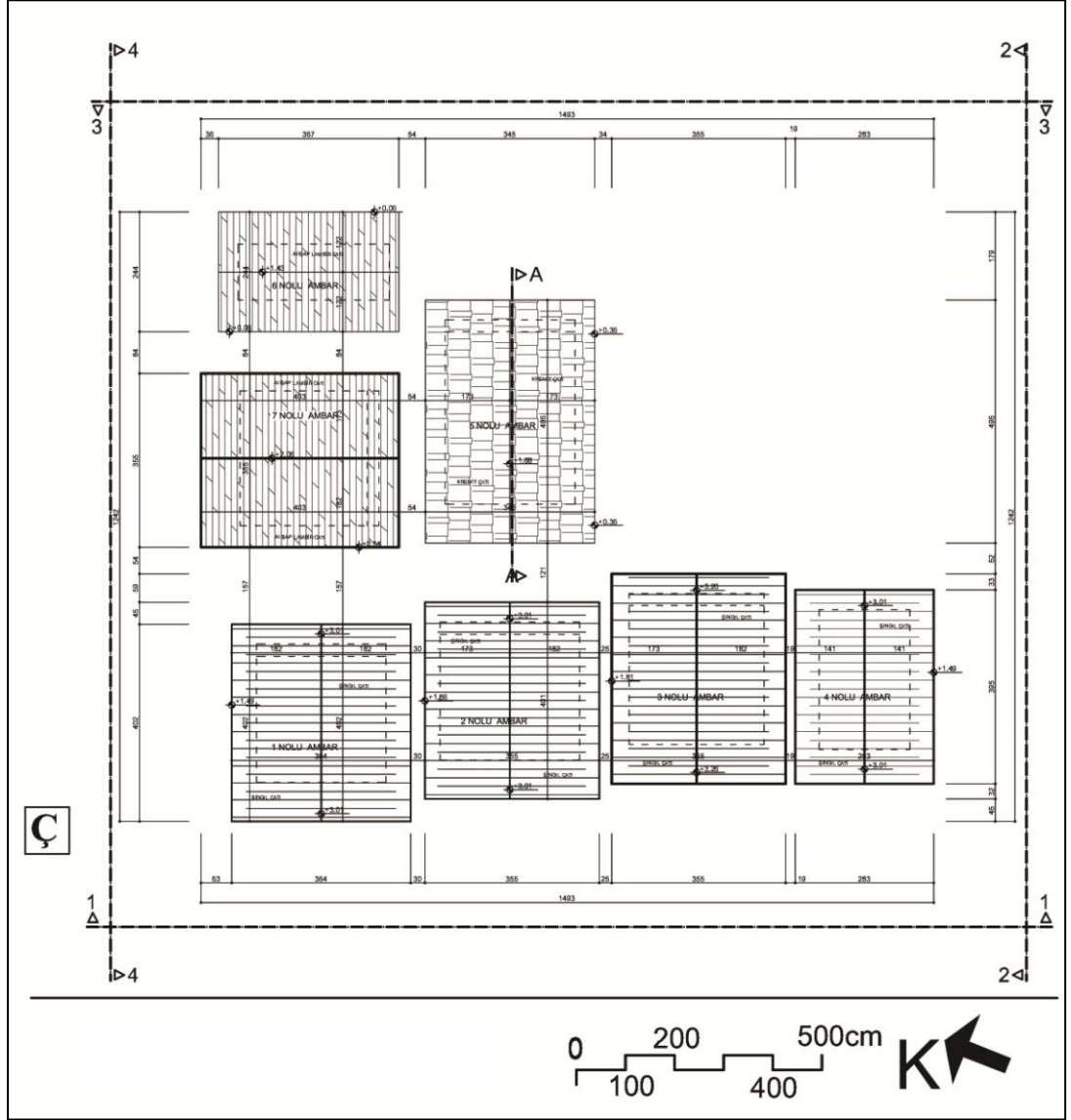
Tahılın daha kolay öğütülebilmesi için genellikle değirmenlere yakın konumlanan toplu ambarlar, güvenlik açısından da avantajlı durumdadır. Kış aylarında sahil kesimindeki daha sıcak iklimli ilçelere taşınan bazı köy halkının ambarları bu şekilde tek bekçi ile korunabilmektedir.

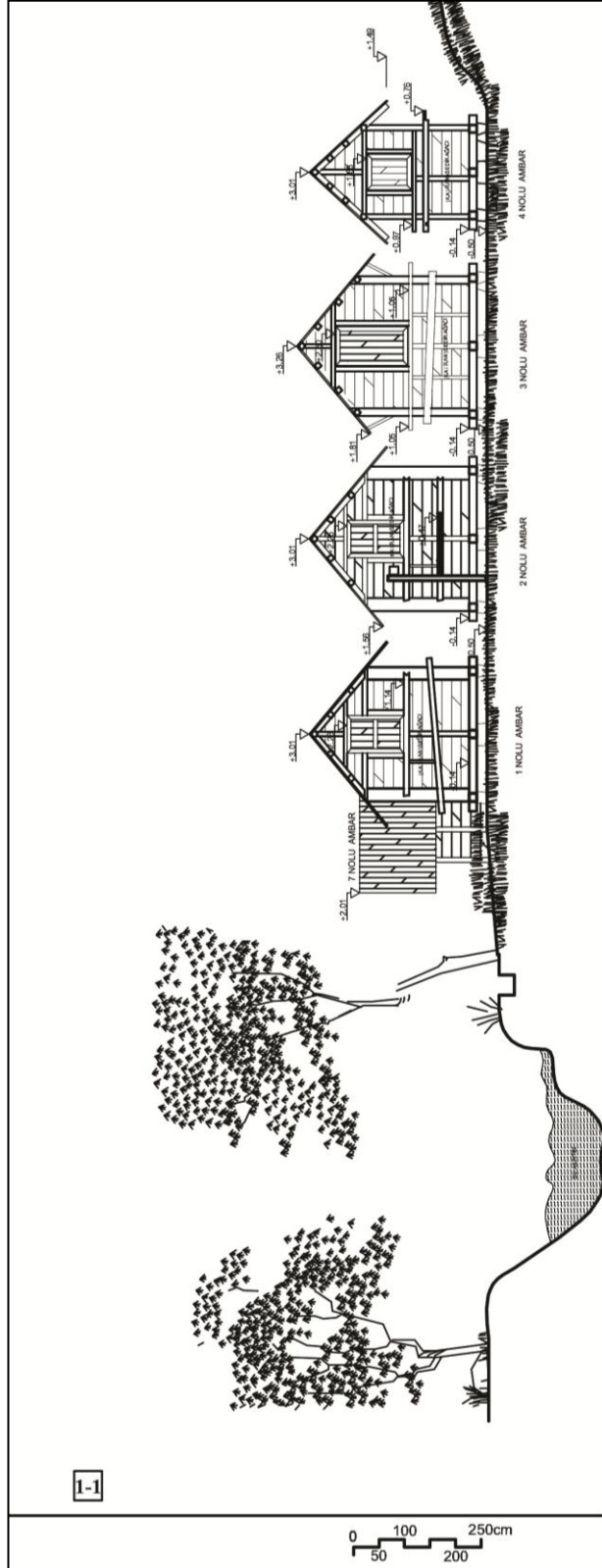
Şekil 4. 28. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları (Orijinal 2011)

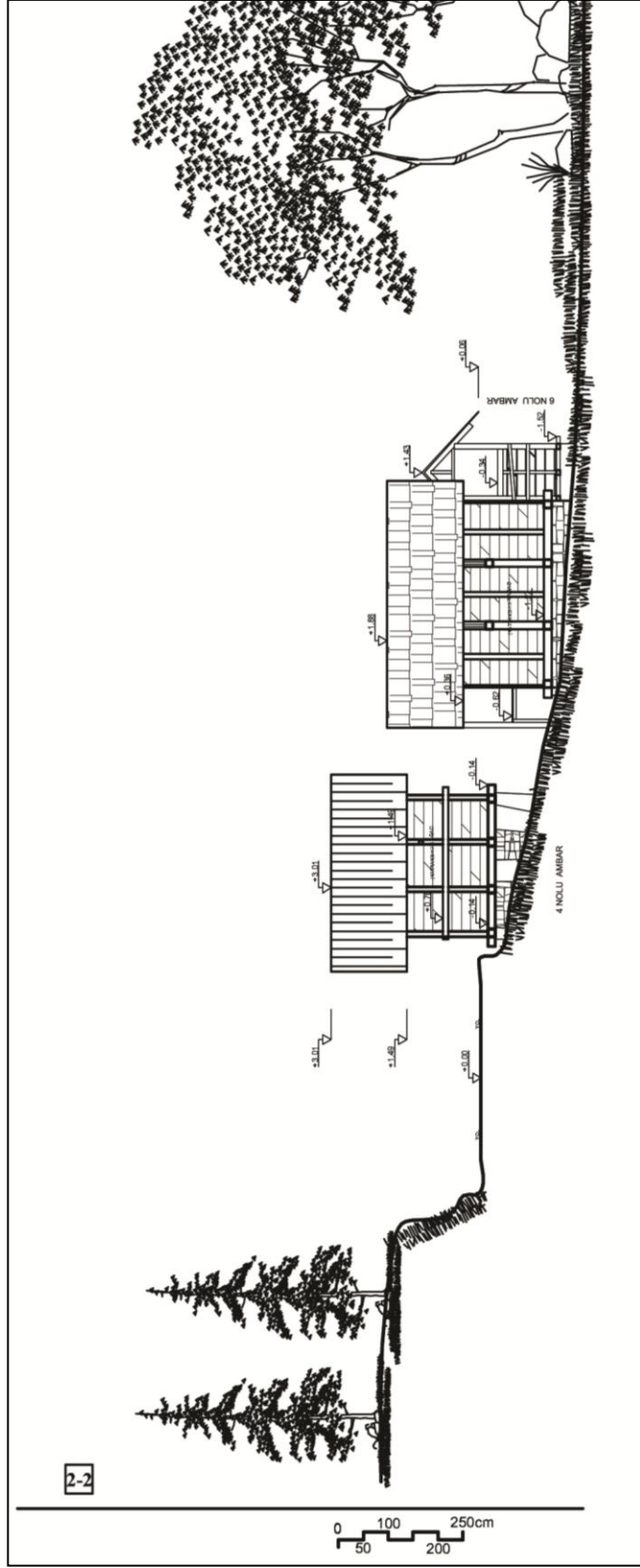
Şekil 4. 29. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarları rölövesi, vaziyet planı (V) (Orijinal 2011)

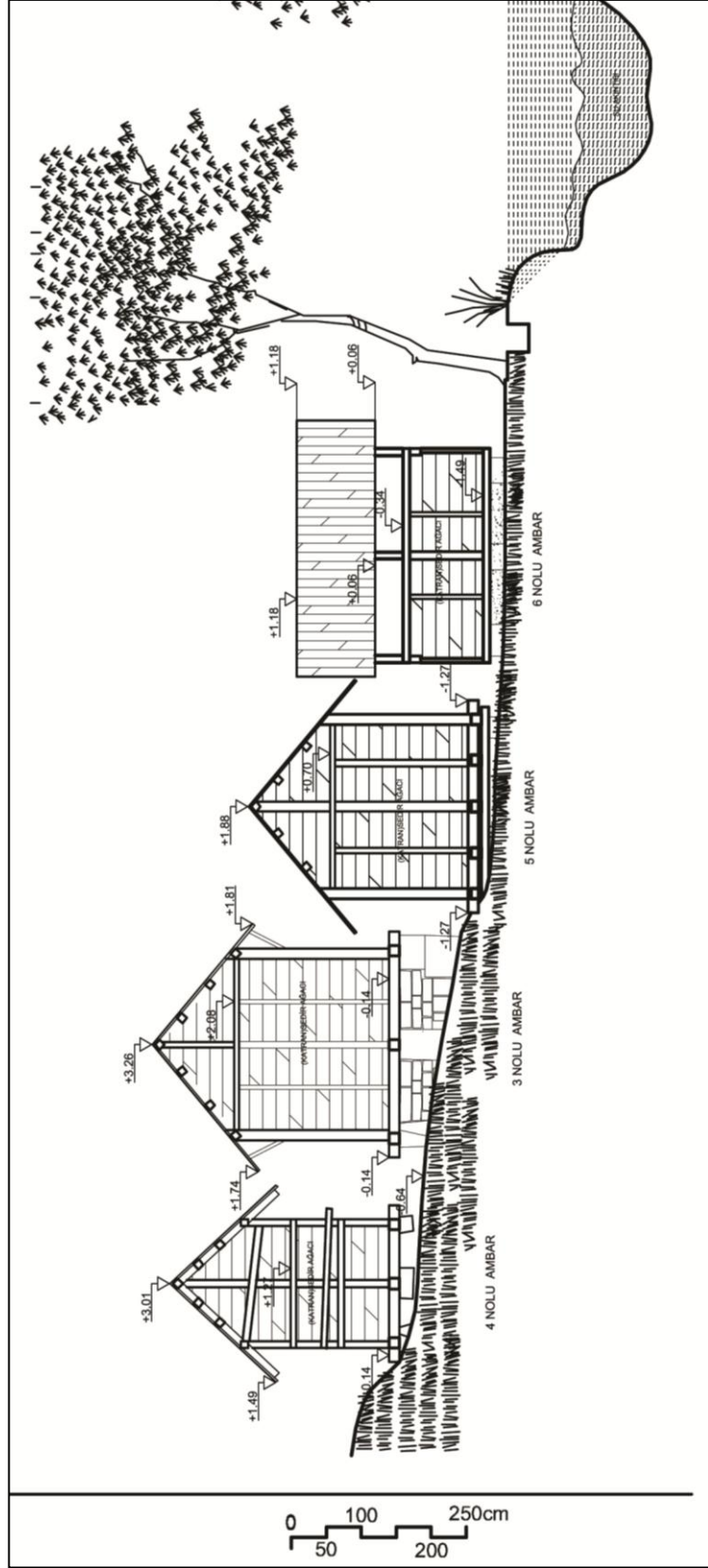
Şekil 4. 30. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarları rölövesi, toplu çatı planları (Ç) (Orijinal 2011)

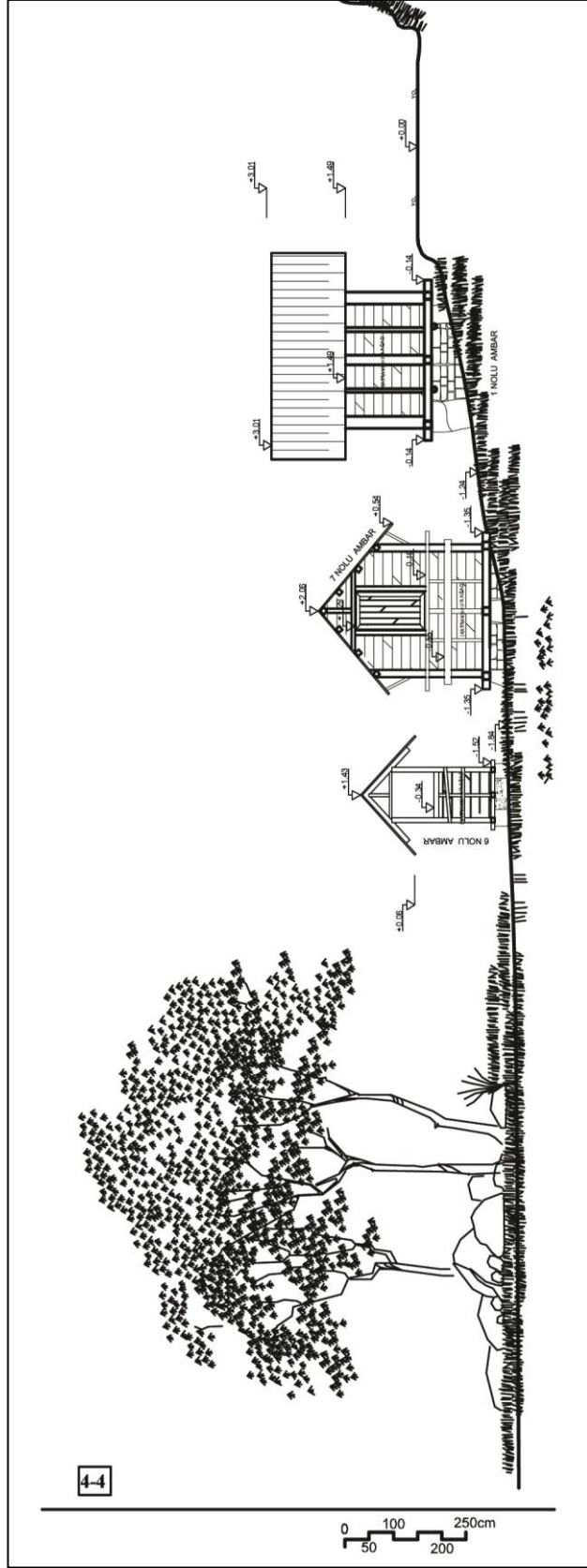
Şekil 4. 31. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları rölövesi, 1-1
(Orijinal 2011)

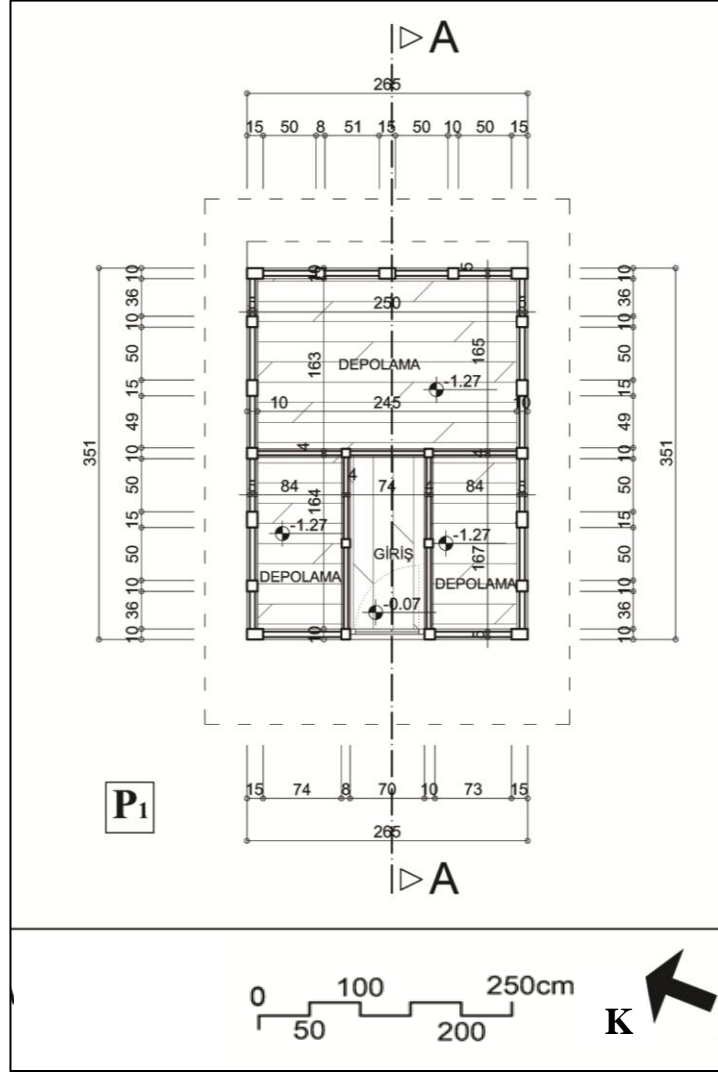
Şekil 4. 32. İslamlar (Dereboğazi) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları rölövesi, 2-2
(Orijinal 2011)

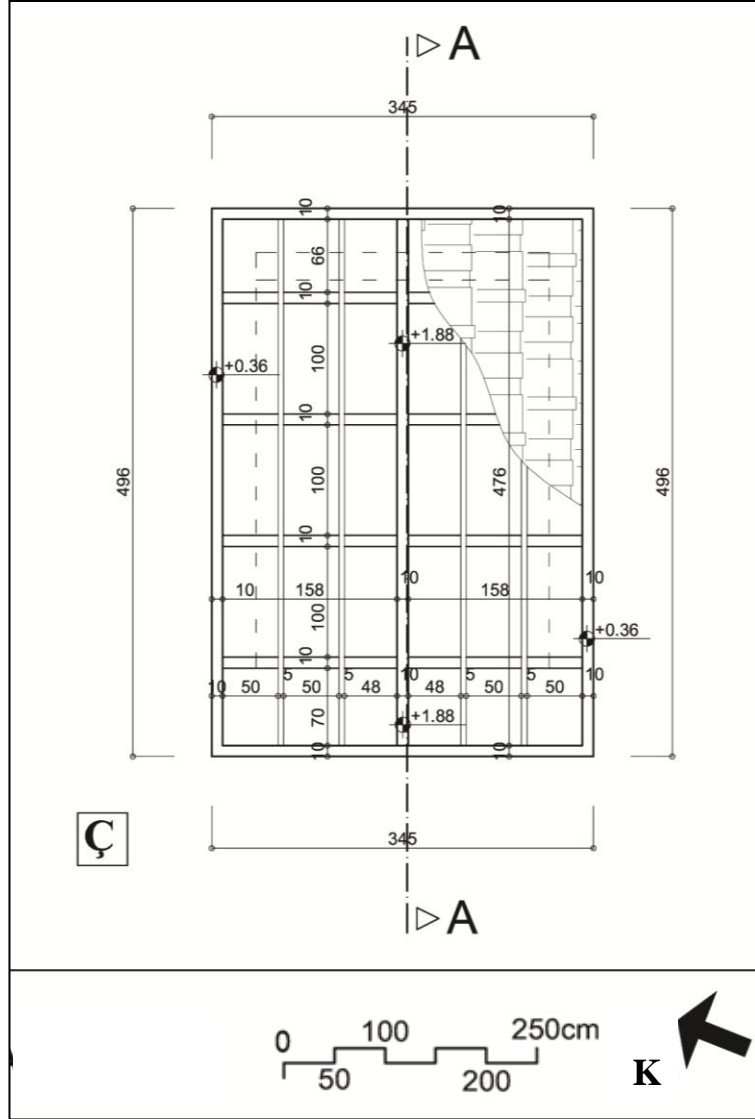
Şekil 4. 33. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları rölövesi, 3-3
(Orijinal 2011)

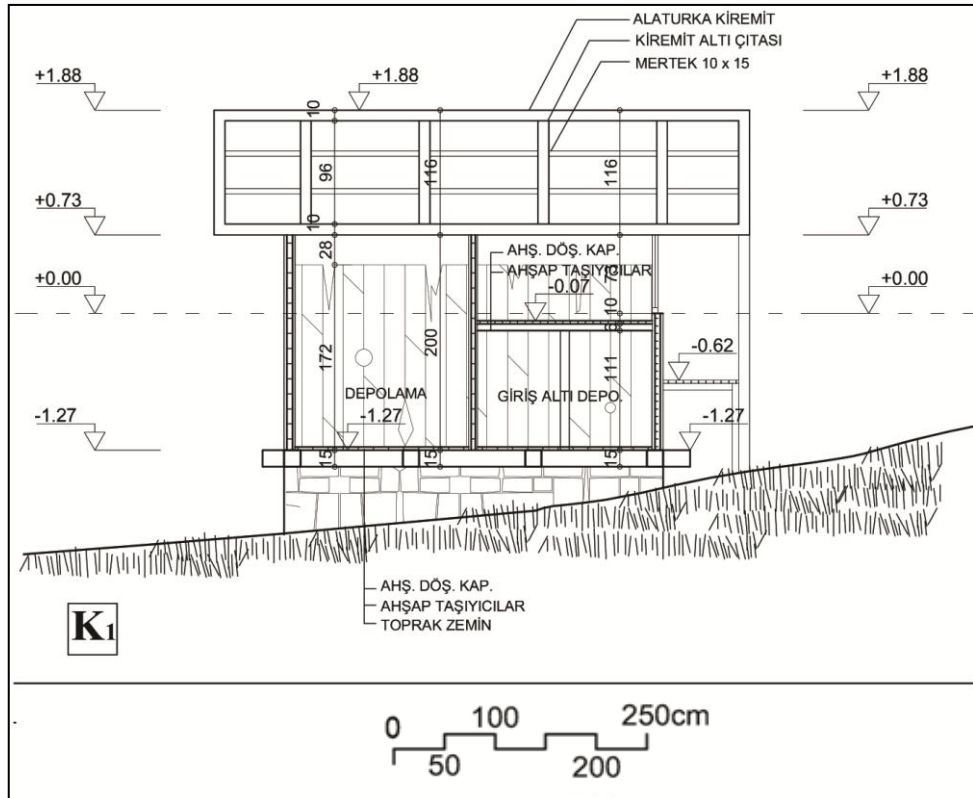
Şekil 4. 34. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu ahşap tahıl ambarları rölövesi, 4-4
(Orijinal 2011)

Şekil 4. 35. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarı, 5 nolu ambar rölövesi, - 0.07 kodu (üst kat) planı (Orijinal 2011)

Şekil 4. 36.İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarı 5 nolu ambar rölövesi, çatı planı (Ç) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 37. İslamlar (Dereboğazı) Köyü, toplu tahıl ambarları 5 nolu ambar rölövesi, A-A kesiti (K₁) (Orijinal 2011)

Bazı köylerde aynı yapım tekniği ve aynı malzeme *Cedrus libani* (Sedir) ile yapılmış büyük ambarlar da yer almaktadır. Bu ambarlar daha çok geniş topraklara sahip kişilerin fazla miktardaki tahıllarını depolamak için inşa edilmiştir. Bu büyük ambarlardan Beyler Köyü'nde bulunan örneğin rölevesi alınmıştır. Ambar aktif olarak kullanılmamaktadır, ancak halen çok az miktardaki tohum ve bazı küçük tarım aletleri için depo işlevi görmektedir. Ambarın hemen yanında bir seyir terası, depo ve diğer küçük ambarlar yer almaktadır (Şekil 4.38 a, b, c, d).

Ambarla aynı merdiveni paylaşan seyir terasından ambar sahibi mahsulü aldığı tarlaları gözlemleyebilmektedir. Bu seyir terası (köşk) bir istisna olarak bu ambarda yer almaktadır. Aynı zamanda avluda birkaç küçük ambar daha yer almaktadır.

Ambar yanındaki depo ise betonarme olup, tarketör vb. tarım araçlarının depolanması için kullanılmaktadır Şekil 4.38c'de görülen + 4.50 m kodundaki geçme ahşap tekniğiyle yapılan ve büyüyüp küçültülebilen bölmelere tohumlar konulmaktadır. Alt kat (+ 1.70 m kodu) ise diğer bütün ambarlarda olduğu gibi, tahılın asıl depolandığı bölümdür. Ambar çok büyük olduğu için çoğu ambarda bulunmayan bir özellik olarak tahıl Şekil 4.38'de görülen alttaki kilitli kapaklardan boşaltılmaktadır.

Ambarın resimleri ve rölöveleri Şekil 4.38 ile Şekil 4.48 arasındaki gibidir.

a

b

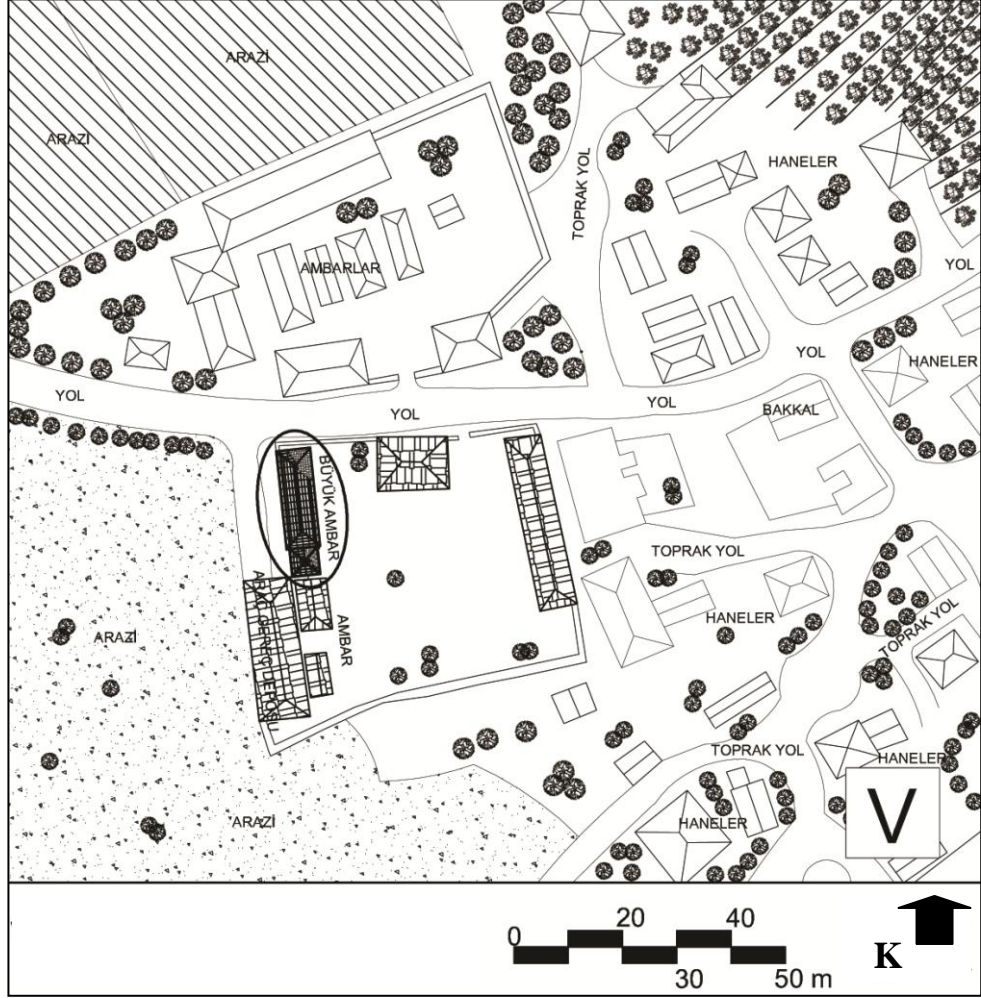

c

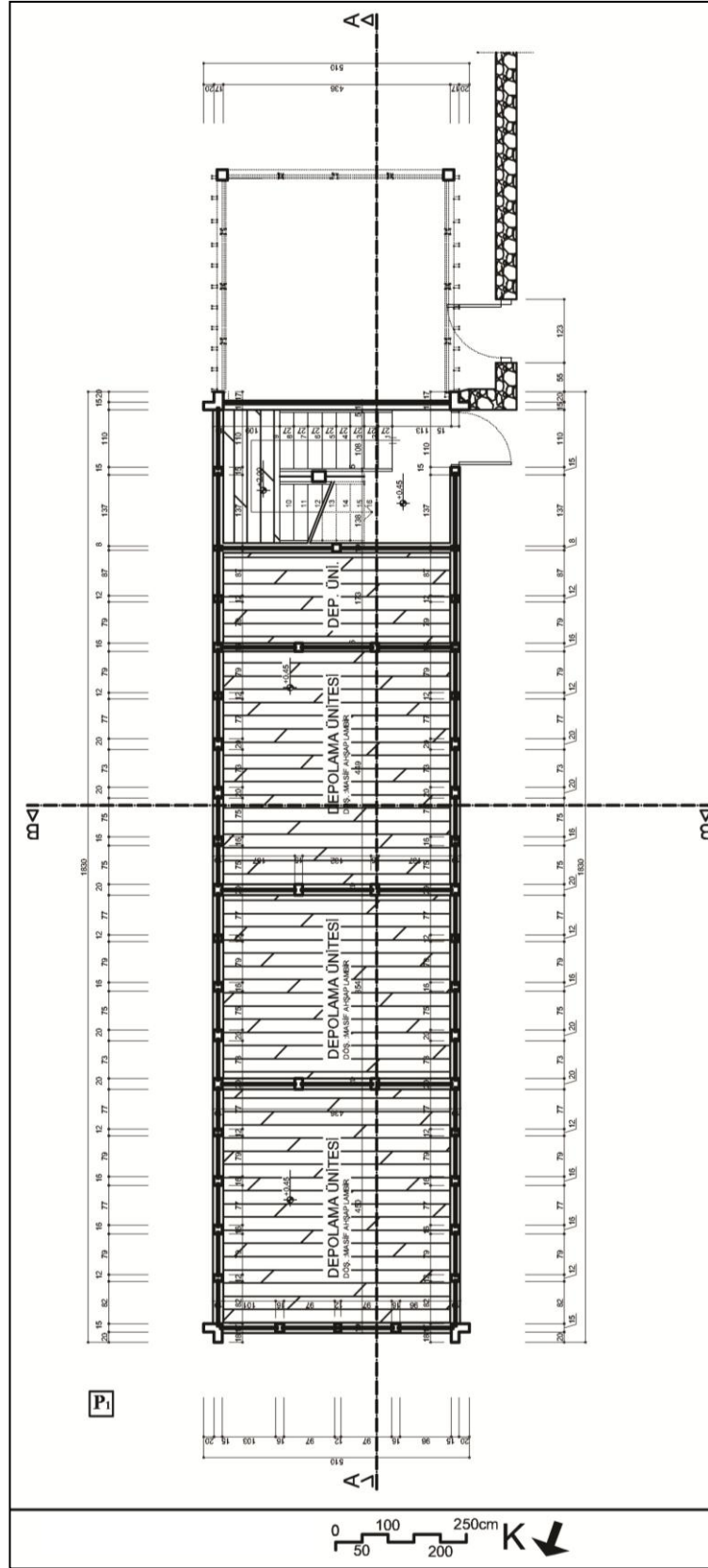

d

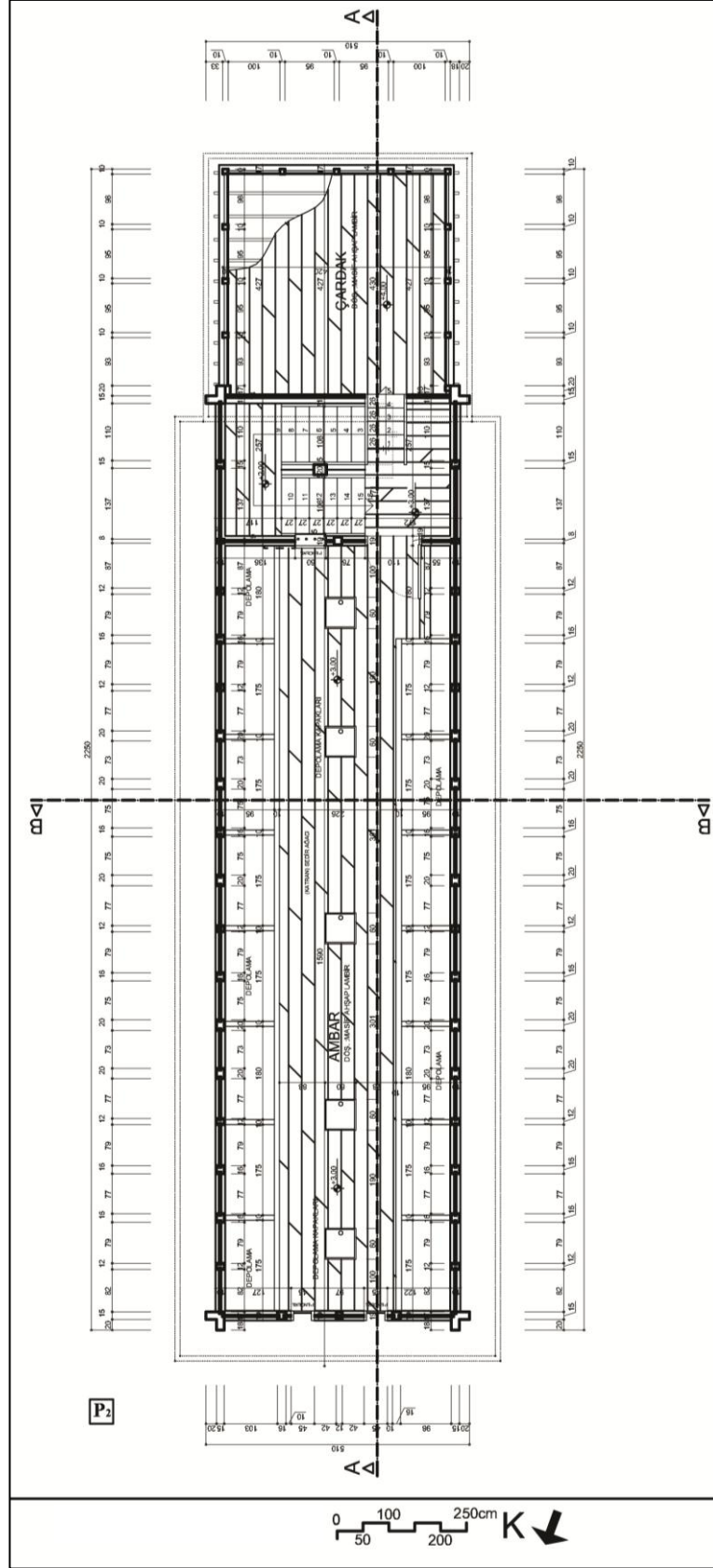
Şekil 4. 38. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı (Orijinal 2011)

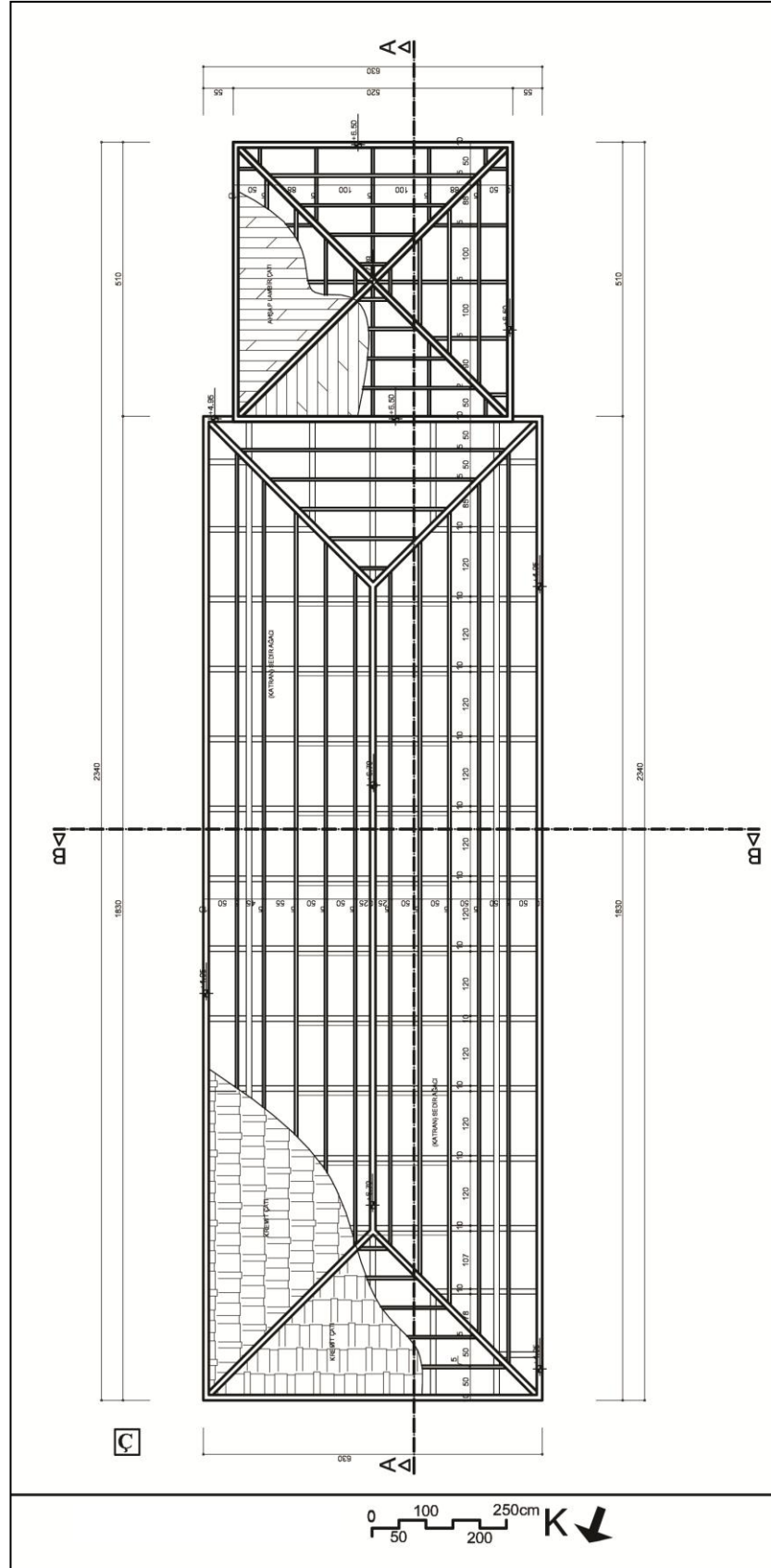
Şekil 4. 39. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, vaziyet planı (V) (Orijinal 2011)

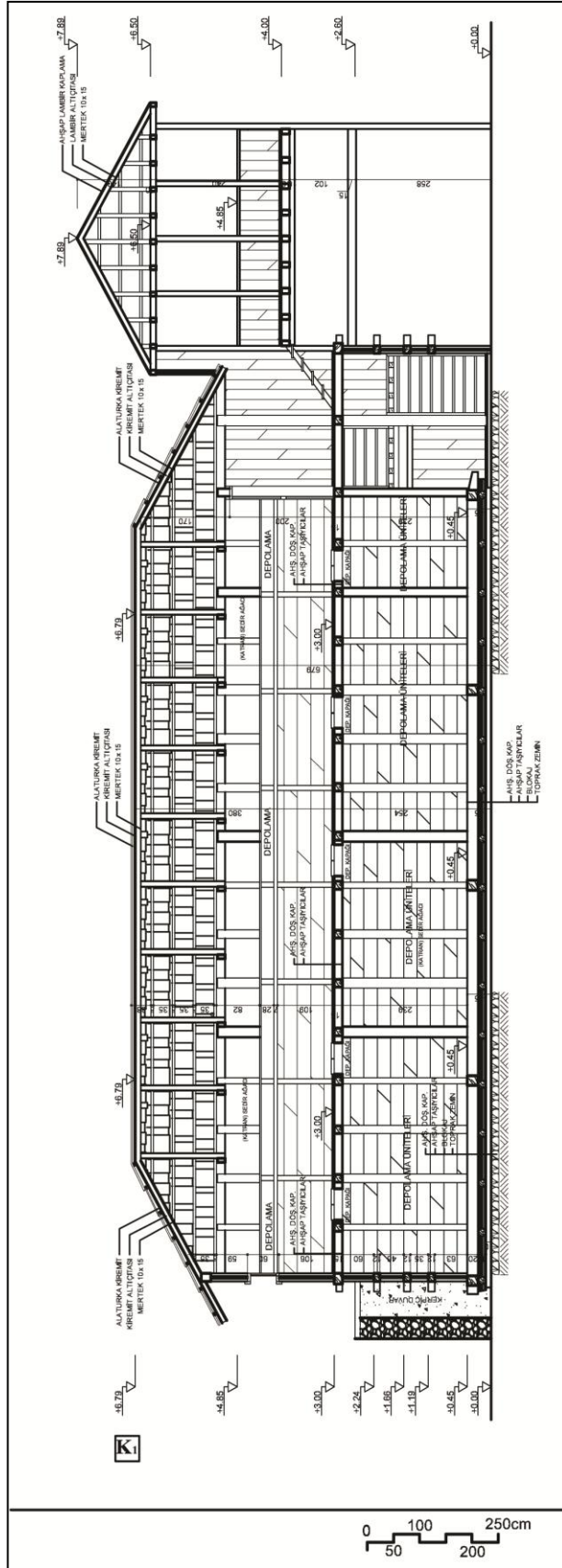
Şekil 4. 40. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, + 0.45 m kodu planı (P₁) (Orişinal 2011)

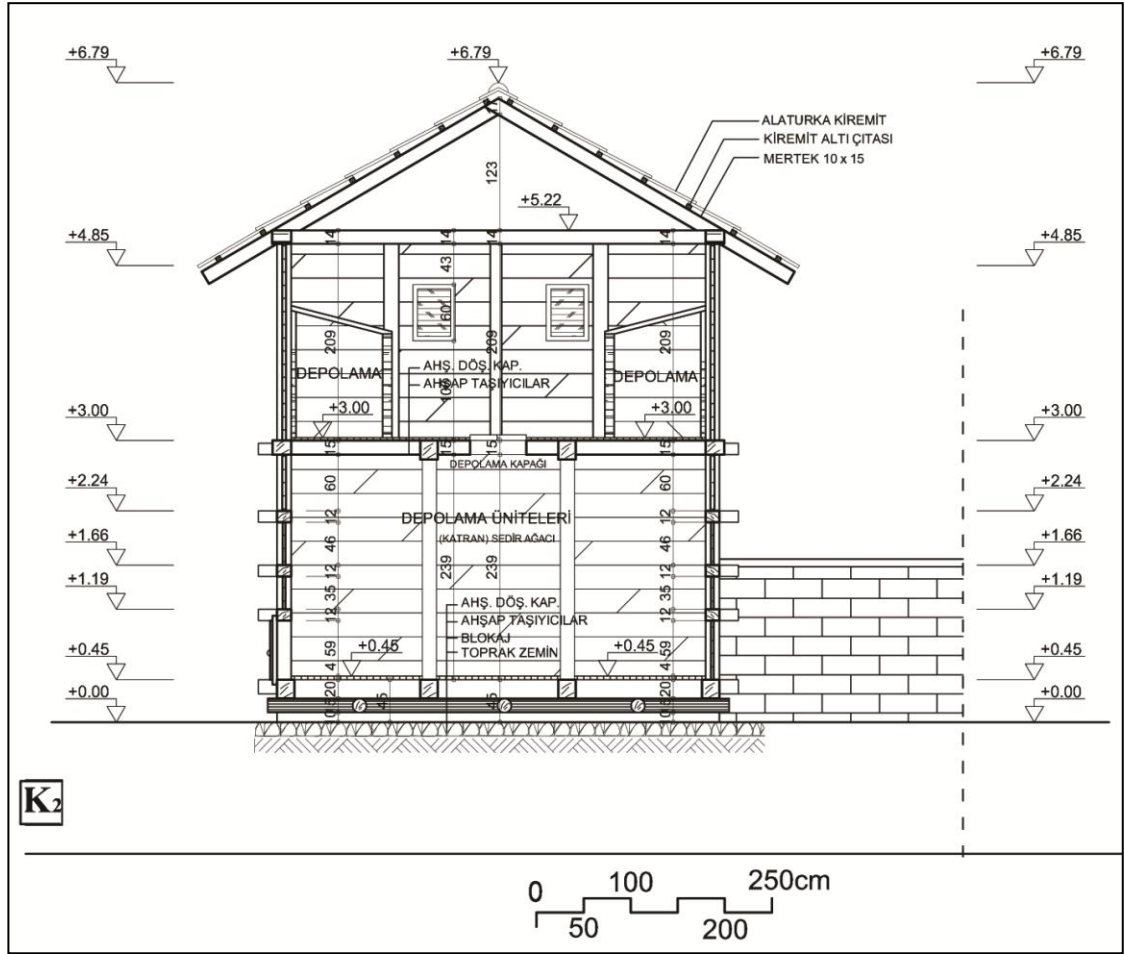
Şekil 4. 41. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, + 3.00 m kodu planı (P2)
(Orijinal 2011)

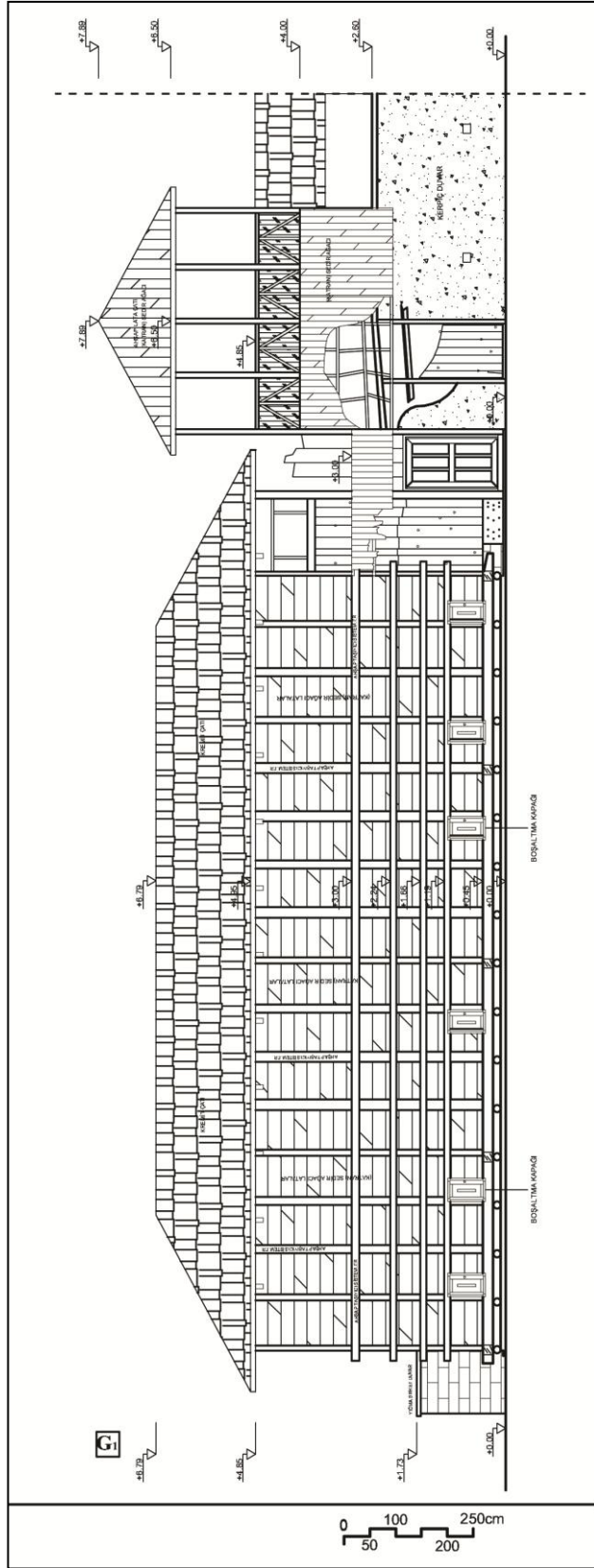
Şekil 4. 42. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, çatı planı (Ç) (Orijinal 2011)

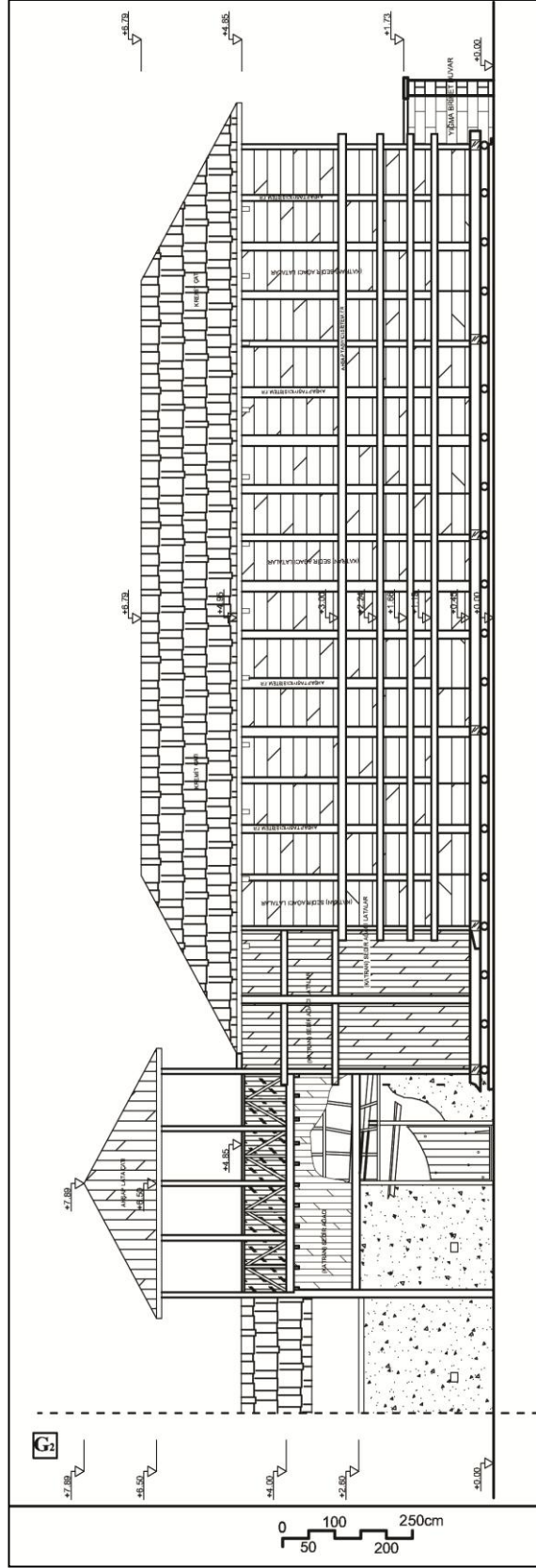
Şekil 4. 43. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, A-A kesiti (K₁) (Orijinal 2011)

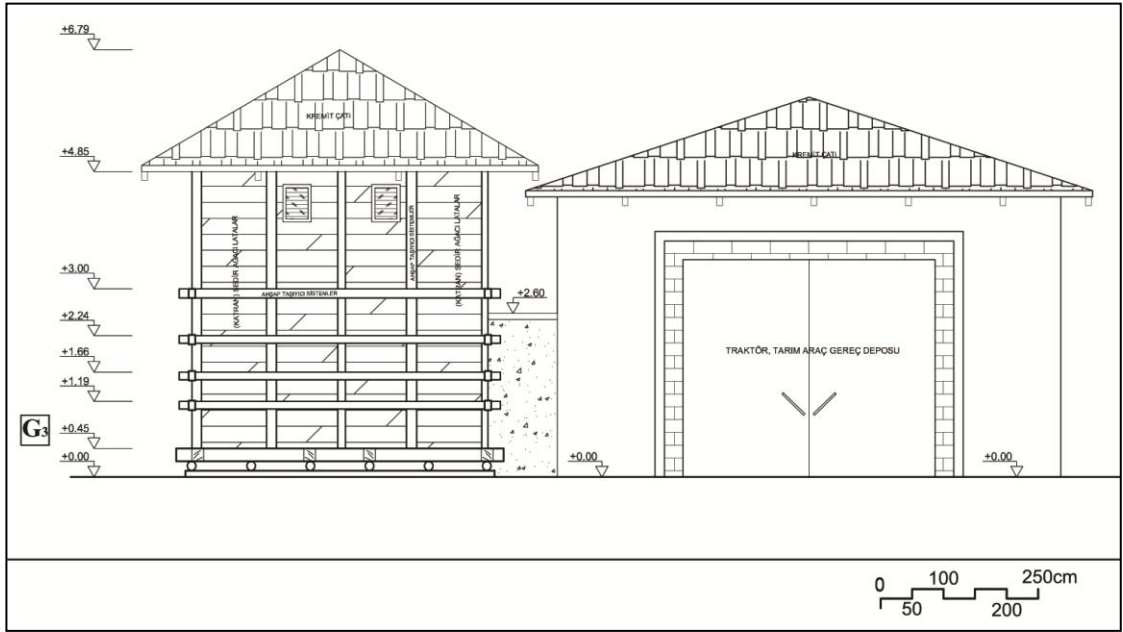
Şekil 4. 44. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, B-B kesiti (K₂) (Orijinal 2011)

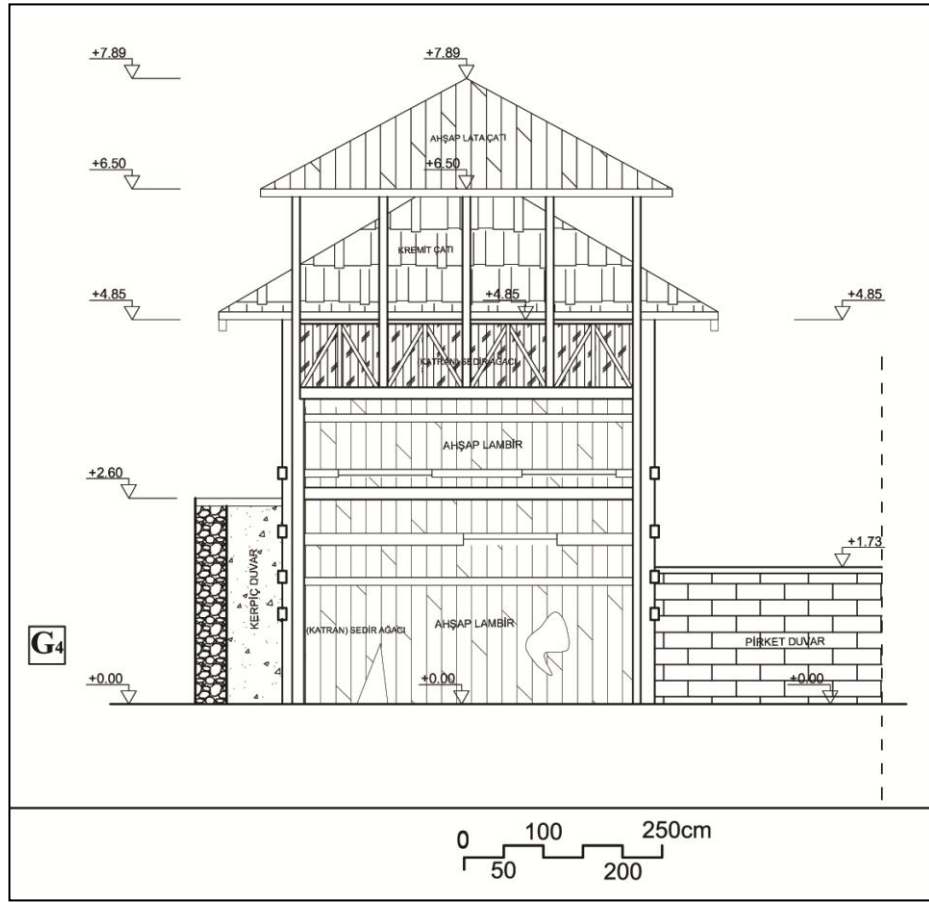
Şekil 4. 45. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, batı görünüşü (G₁) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 46. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, doğu görünüşü (G₂) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 47. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölovesi, kuzey görünüşü (G₃) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 48. Beyler Köyü, büyük tahıl ambarı rölövesi, güney görünüş (G₃) (Orijinal 2011)

4.6.2. Değirmenler

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne göre 1659'larda bölgeye yapmış olduğu ziyarette, 70 değirmen bulunduğunu belirtmiştir (Dağlı vd 2005, Çiftçi 2008). 1875 tarihli Konya Vilayet Salnamesi'nde ise, Elmalı'da kasaba içinde 25, köylerde 12 adet olmak üzere, 37 değirmen olduğu belirtilmiştir (Çiftçi 2008). Bugün mevcut olmadıklarından sadece kasaba merkezinde 3 değirmenin yeri ve değirmen taşları tespit edilebilmiştir. Elmalı Pınarbaşı'ndan çıkan su, şehrin içinden geçerek Karagöl'e ulaşmaktadır. Bu sudan yararlanmak için yol boyunca 7 tane su değirmeni yapılmıştır (Kurdoğlu 1969, Çiftçi 2008). Nuh Çelebi Vakfiye'sine göre, Tahtamescit Mahallesi'nde de müstakil bir değirmen bulunmaktadır (Ekiz 2001).

21. yüzyıl başlarında yukarıda bahsedilen değirmenlerin çoğu yok olmuştur. Taş duvarlı su değirmenlerinin yerini ise betonarme elektrikli değirmenler almıştır. Çalışma sonuçlarına göre Elmalı kırsal kültürel peyzaj alanlarında geleneksel yapım sistemlerine göre yapılmış Armutlu, Afşar (Şekil 4.49), Çaybaşı, İslamlar (Dereboğazı) (Şekil 4.50), Yapraklı köyleri ve Elmalı-Korkuteli karayolu üzerindeki 4-5 hanelik bir yerleşim olan Öküzgözü I.'de olmak üzere toplam 6 tane kullanılmaz durumda, su değirmeni saptanmıştır.

Değirmenler genellikle kâgir yapılardır ve su kaynakları yakınında inşa edilmişlerdir. Bazılarında değirmencinin kalabilmesi için oda ya da yanında bağımsız ev bulunmaktadır. Çalışmada İslamlar (Dereboğazı) köyündeki değirmen (Şekil 4.50 - Şekil 4.60) ile Elmalı-Korkuteli yolu üzerinde bulunan Öküzgözü I'deki değirmenlerin detay resimleri ve rölöveleri Şekil 4.61 - Şekil 4.68'deki gibi verilmiştir.

İslamlar Köyü'ndeki değirmen yaklaşık olarak 100-150 yıllıktır (Şekil 4.50). Köy meydanına yakın yamaca konumlanmıştır ve dağdan gelen akarsular değirmende kullanılıp alt kottaki dereye tekrar katılmaktadır (Şekil 4.50b). İki katlı olup alt katta değirmen ve ahır üst katta değirmencinin odası bulunmaktadır. Şekil 4.50 c, d'de değirmenin iç mekanı ve değirmen taşı görülmektedir.

Şekil 4. 49. Afşar Köyü su değirmeni (Orijinal 2011)

a

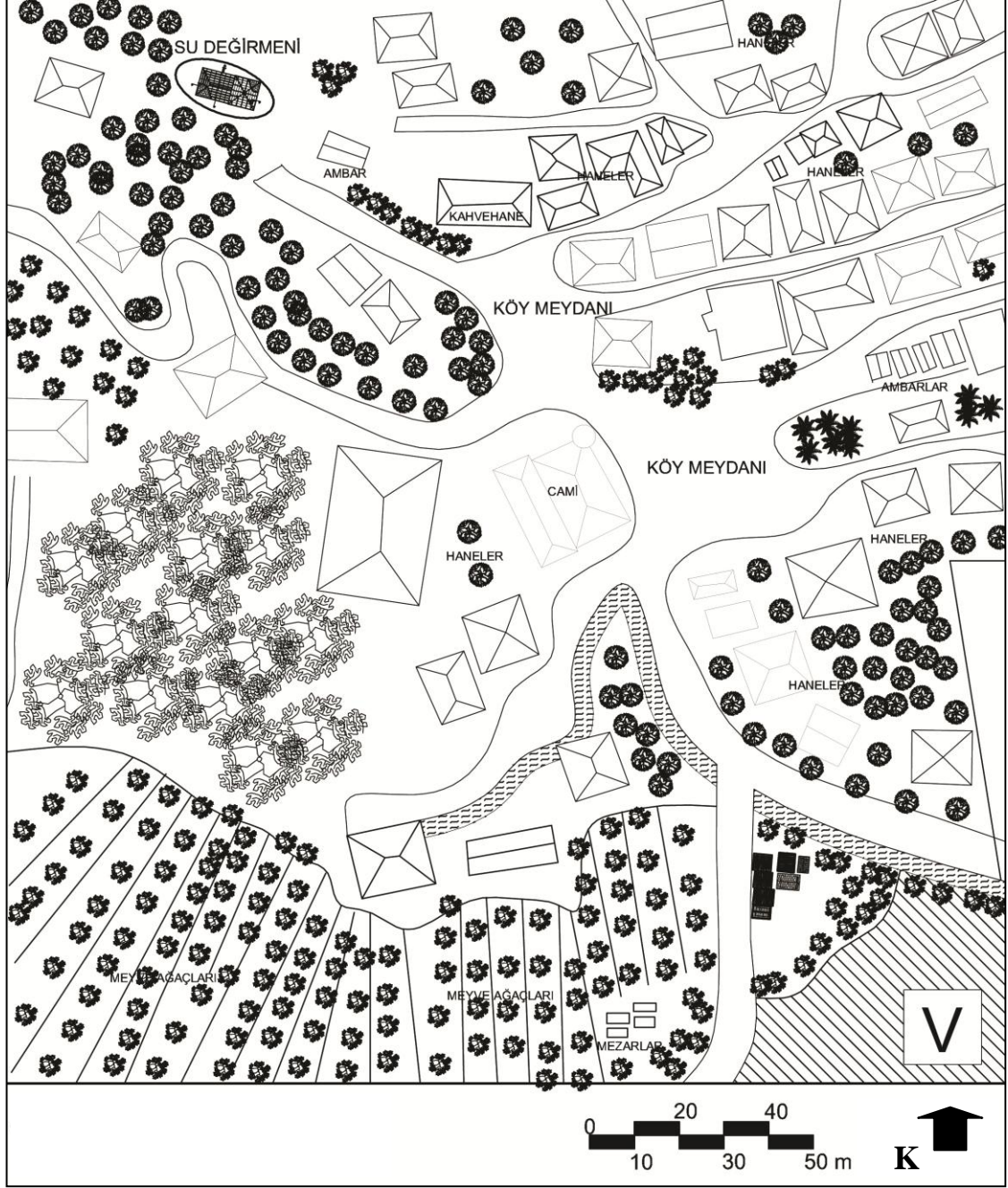
b

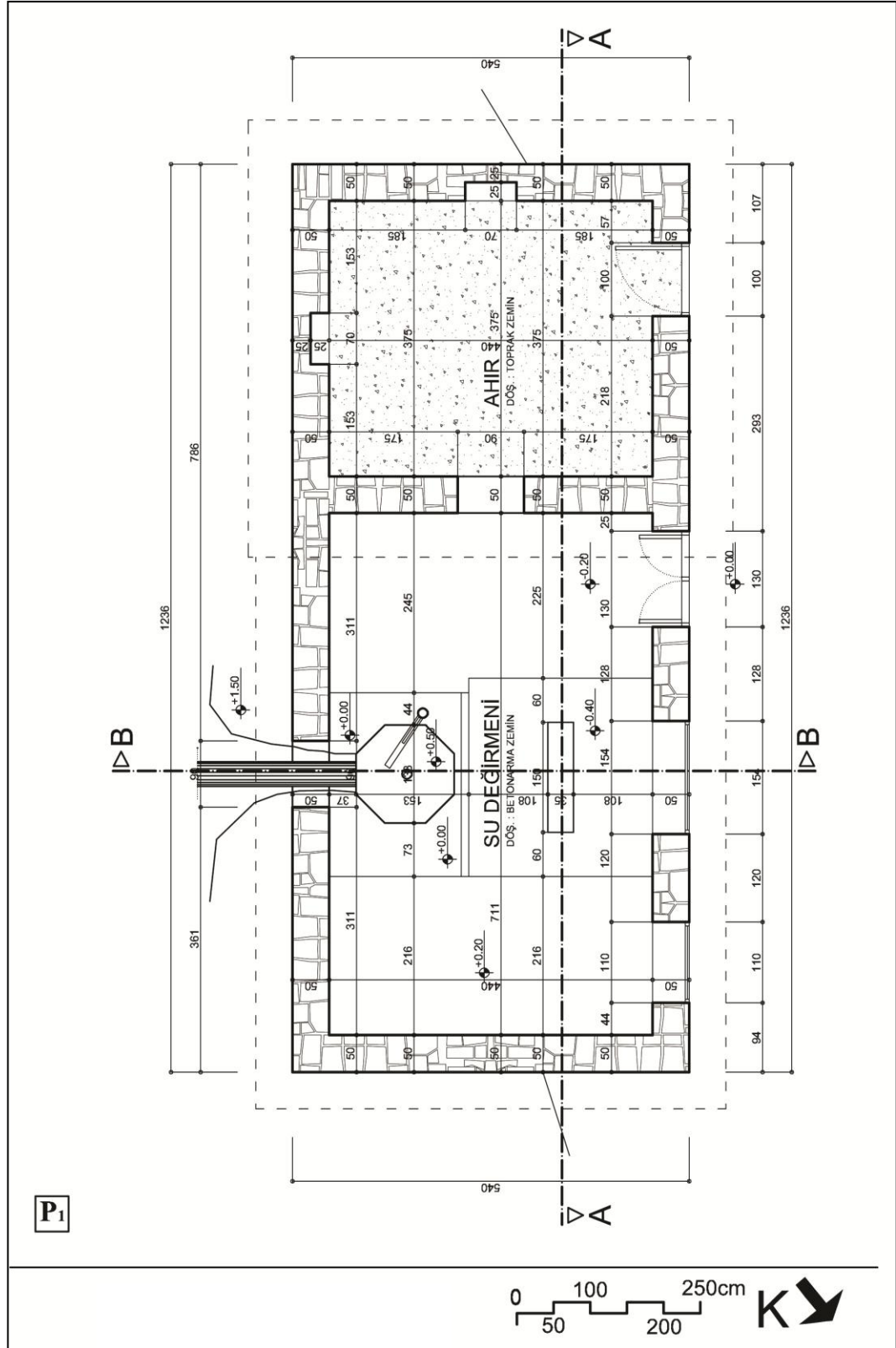
c

d

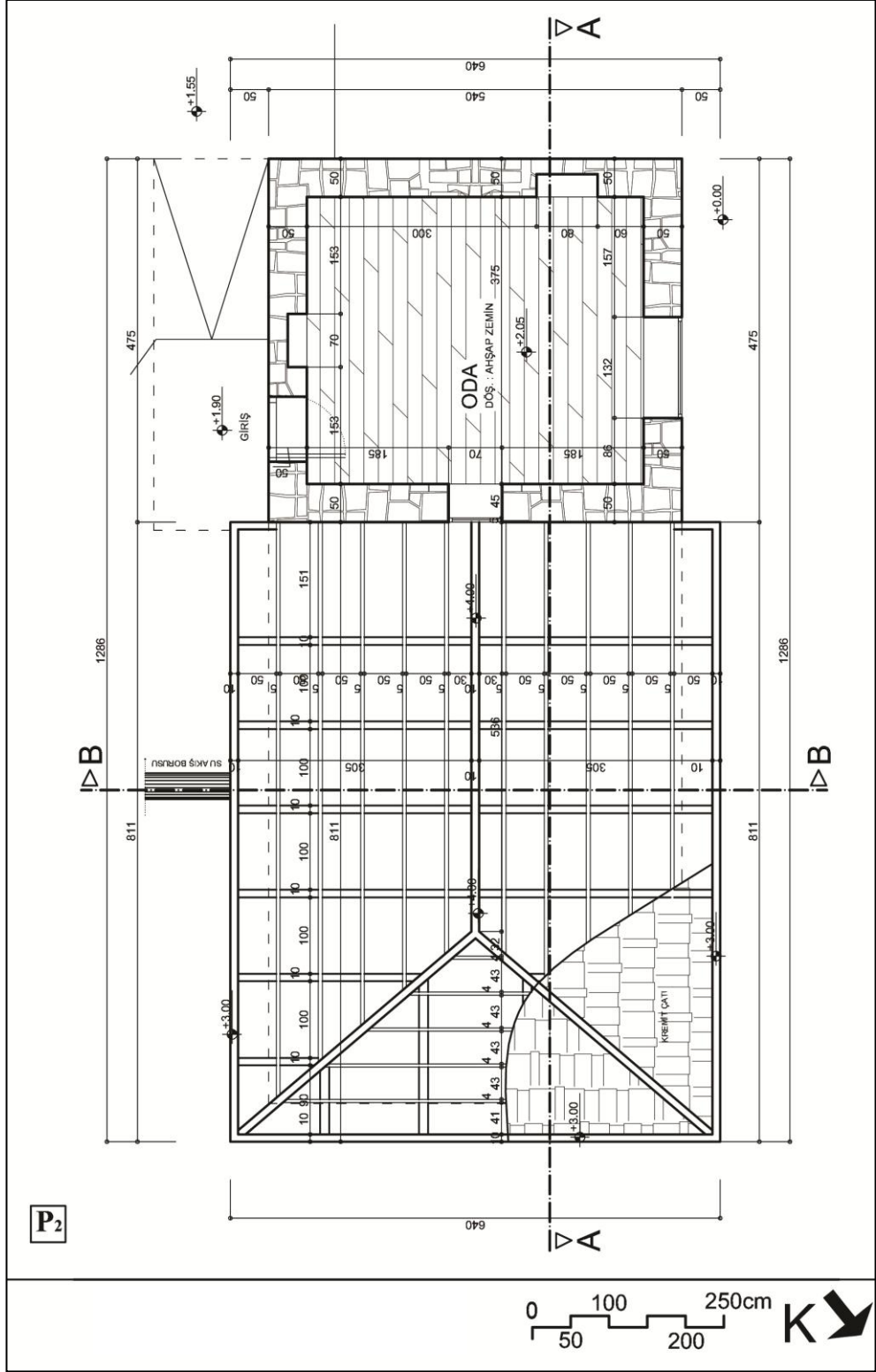
Şekil 4. 50. İslamlar (Dereboğazı) Köyü su değirmeni (Orijinal 2011)

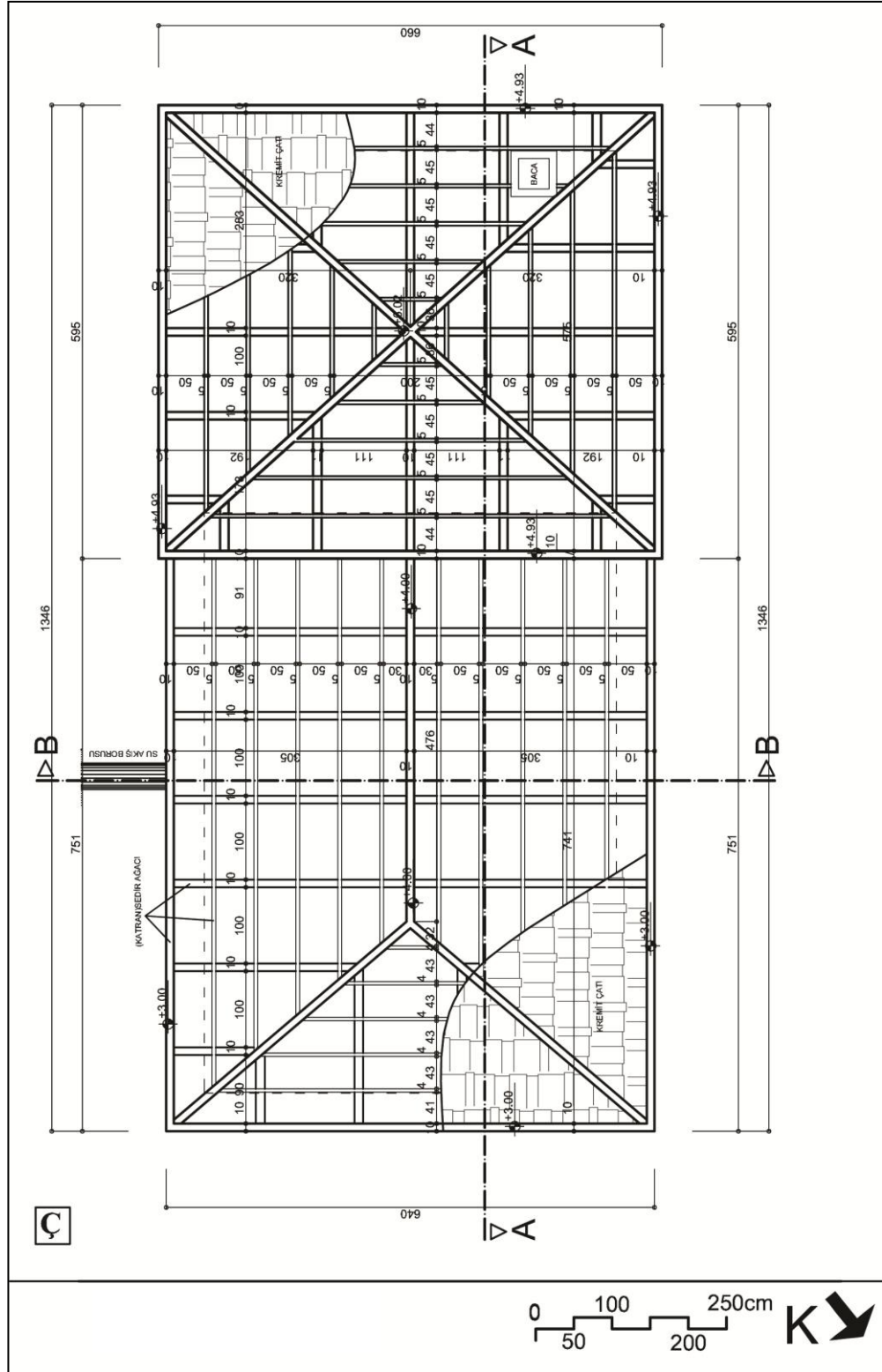
Şekil 4. 51. İslamlar Köyü su değirmeni rölövesi, vaziyet planı (V) (Orijinal 2011)

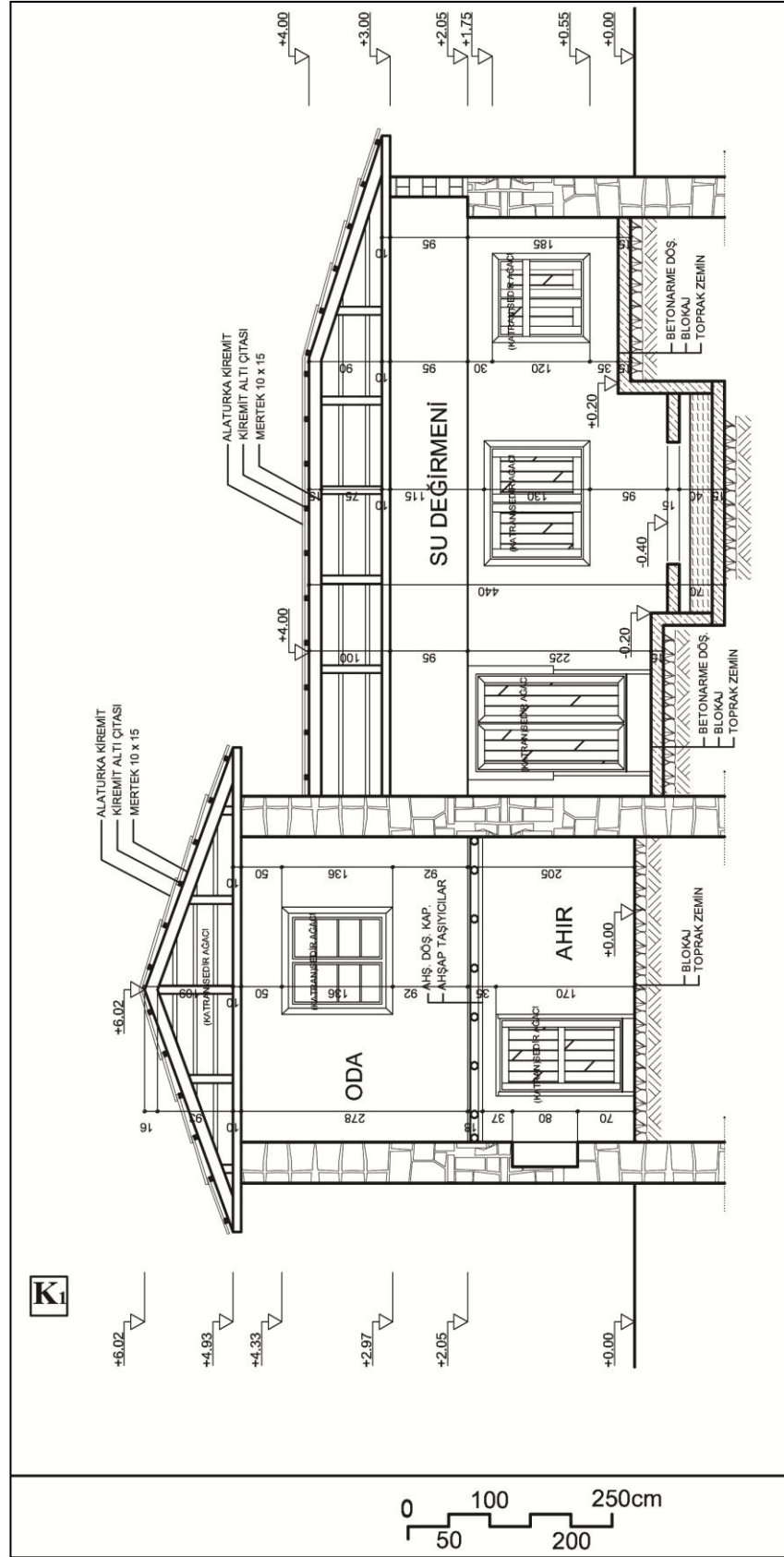
Şekil 4. 52. İslamlar Köyü su değirmeni rölövesi, 0.20 m kodu (zemin kat) planı (P1) (Orijinal 2011)

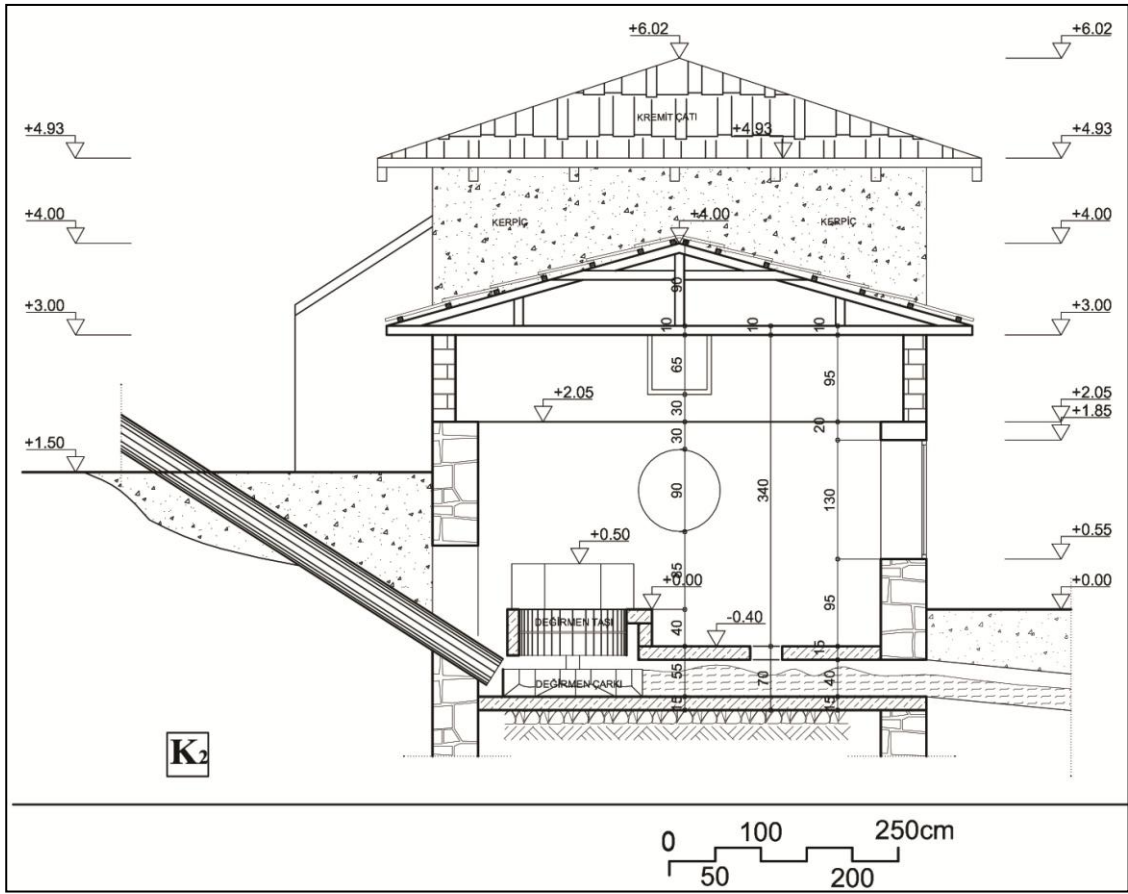
Şekil 4. 53. İslamlar Köyü, su değirmeni rölövesi, + 2.05 m kodu (1. Kat) planı (P2)
(Orijinal 2011)

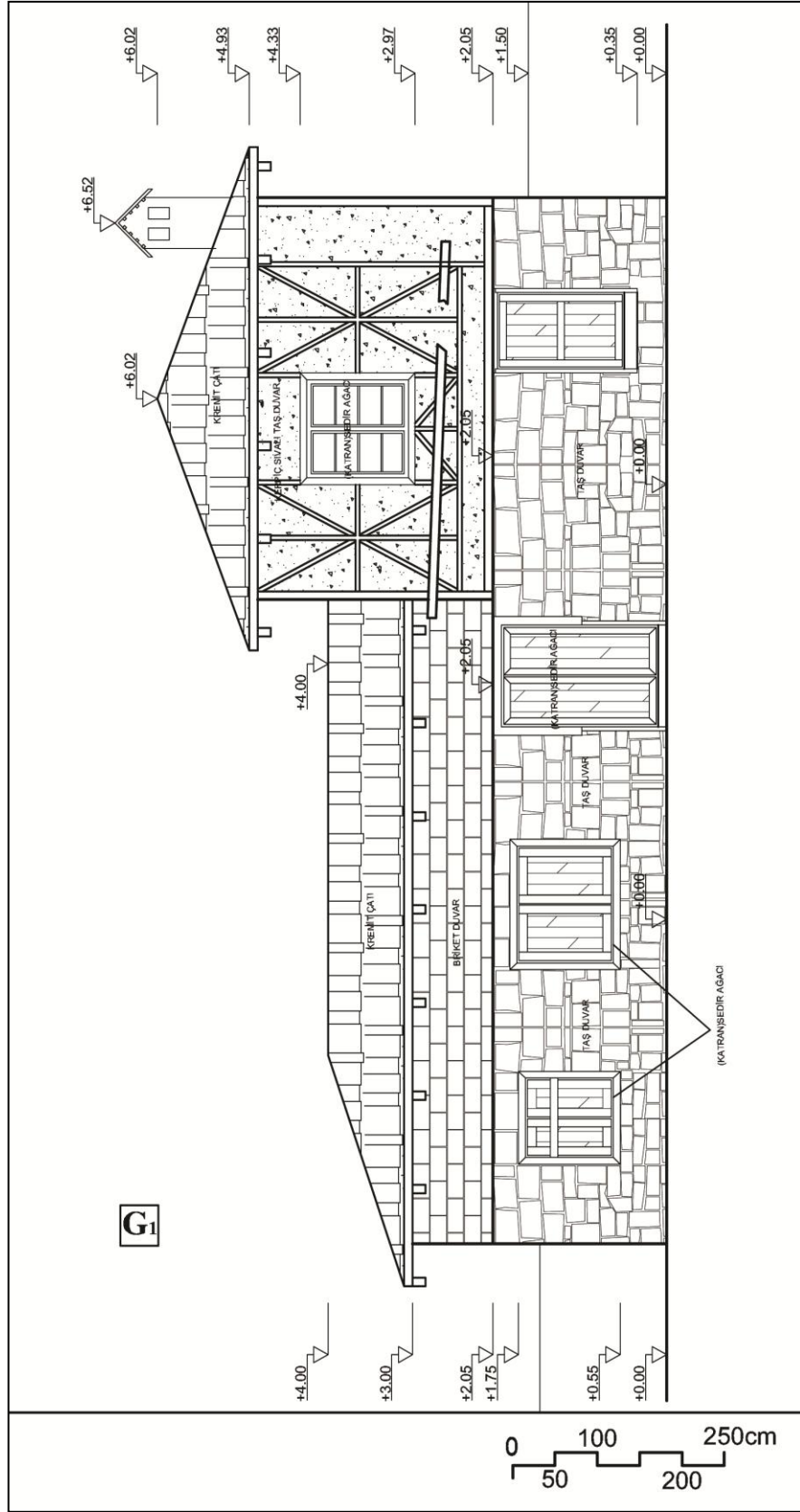
Şekil 4. 54. İslamlar Köyü, su değirmeni rölövesi, çatı planı (Ç) (Orijinal 2011)

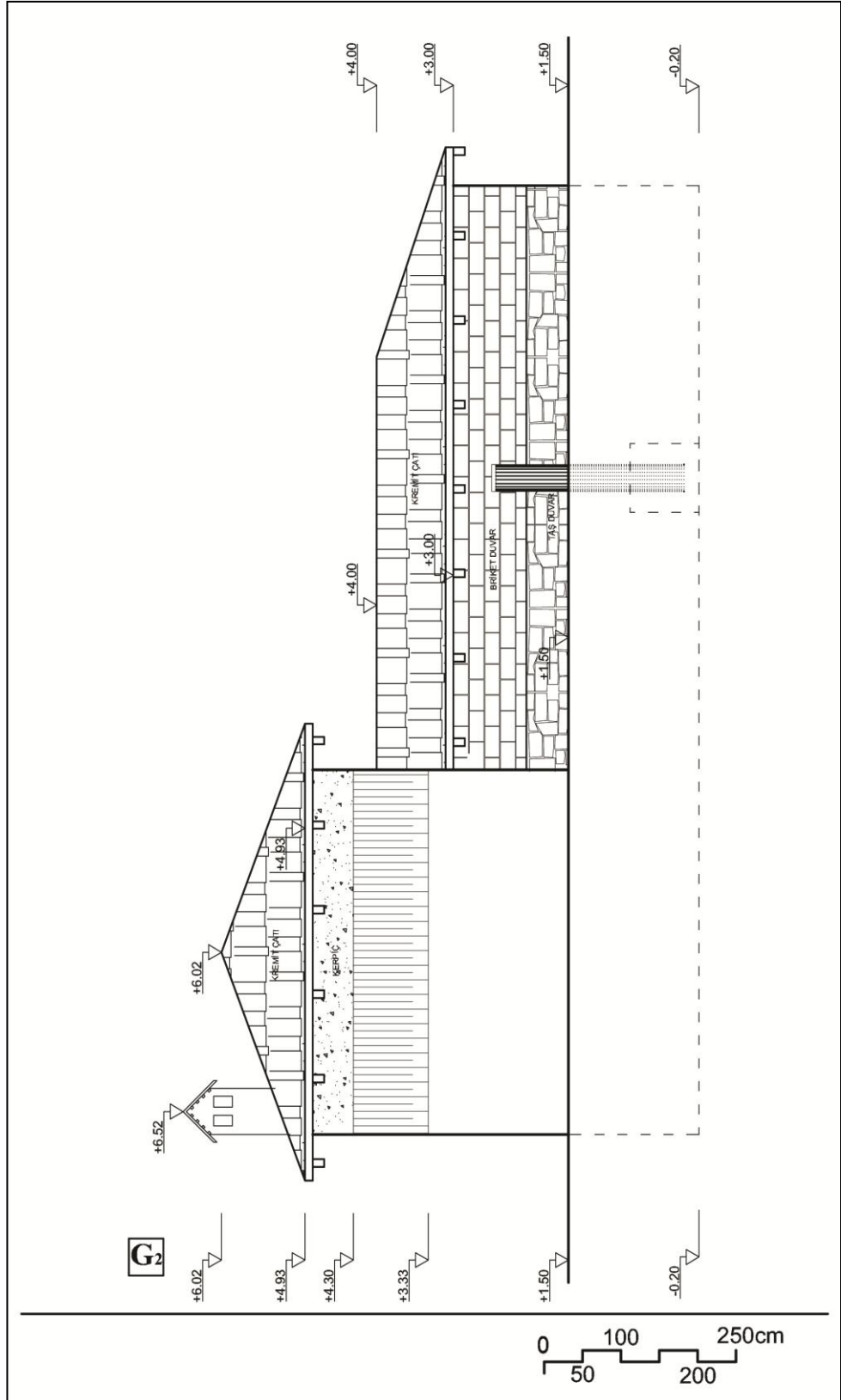
Şekil 4. 55. İslamlar Köyü, değirmen rölövesi, A-A kesiti (K₁) (Orijinal 2011)

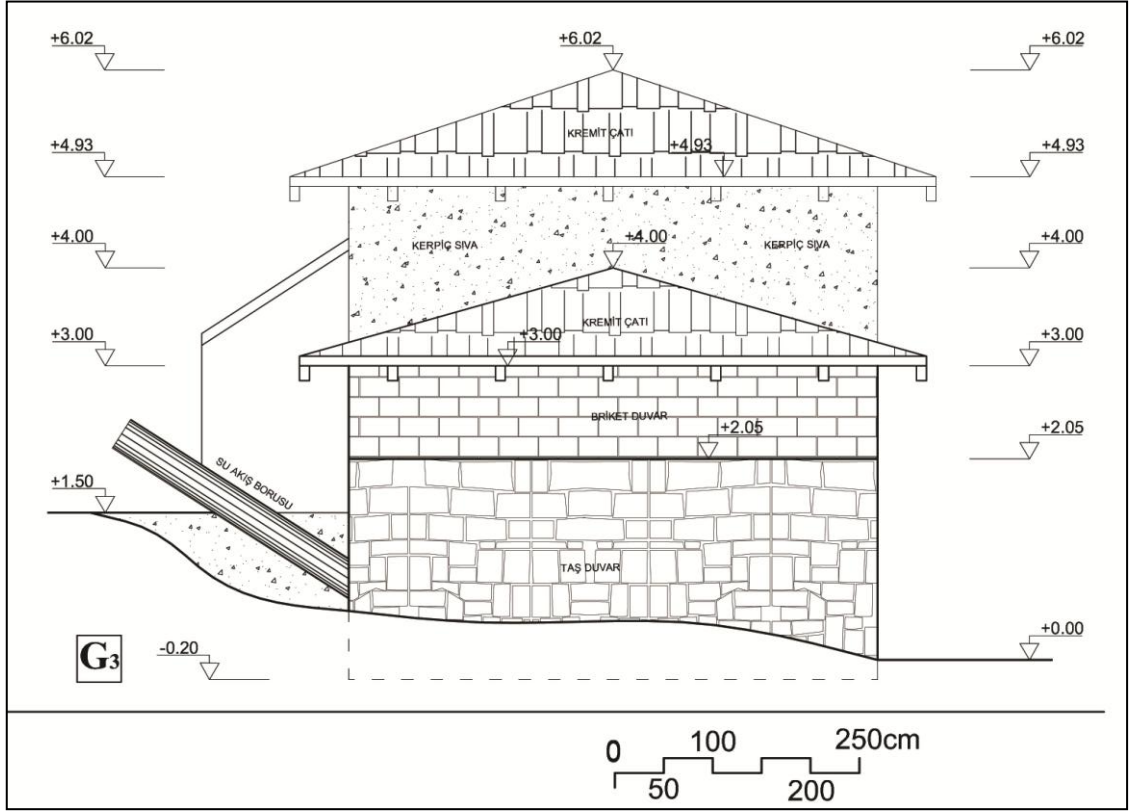

Şekil 4. 56. İslamlar Köyü değirmeni, B-B kesiti (K₂) (Orijinal 2011)

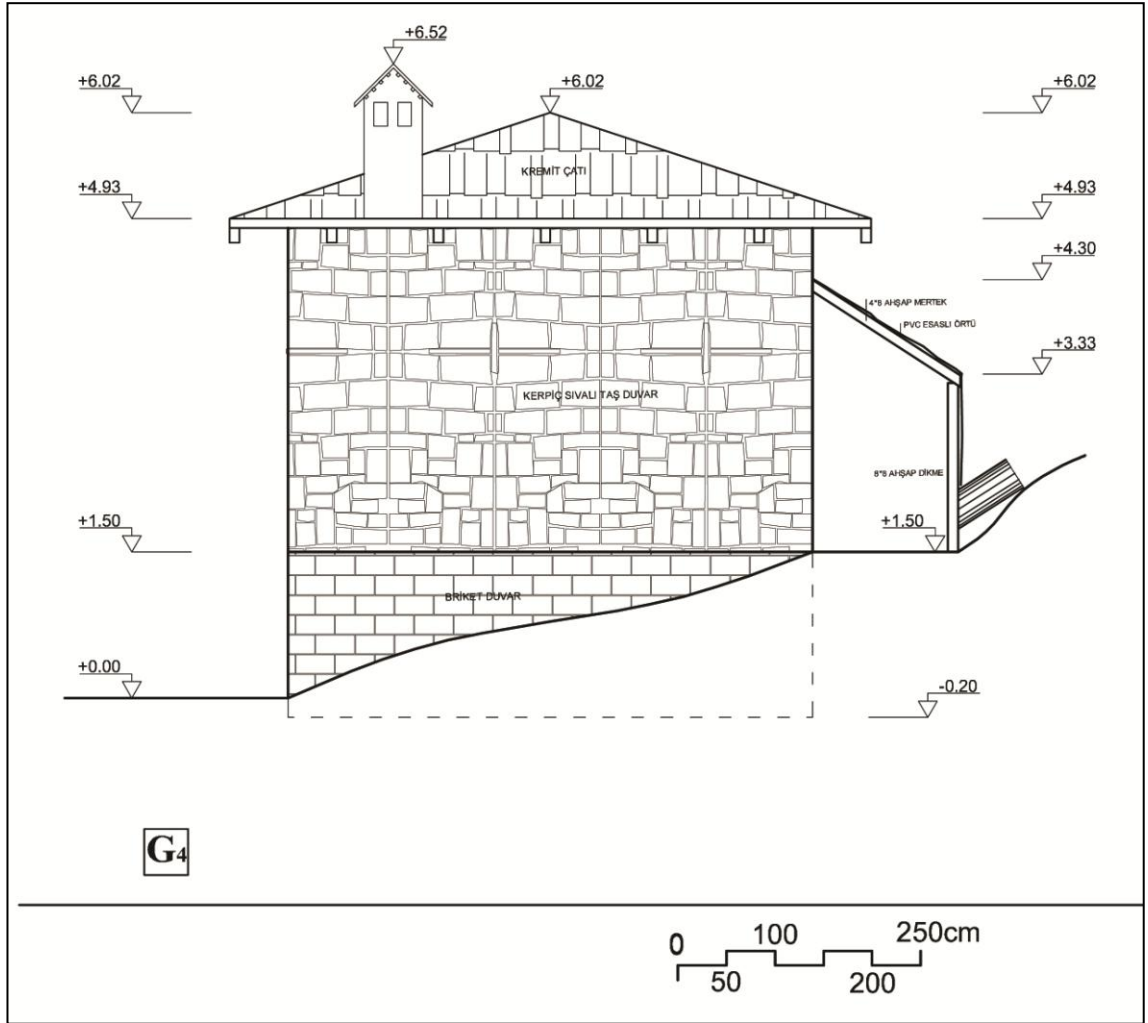

Şekil 4. 57. İslamlar Köyü değirmeni rölovesi, kuzaybatı görünüş (G₁) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 59. İslamlar Köyü değirmeni rölövesi, kuzeydoğu görünüşü (G₃) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 60. İslamlar köyü, değirmen rölövesi, güneybatı görünüşü (G₄) (Orijinal 2011)

Rölövesi alınan diğerk değirmen ise Elmalı-Korkuteli Karayolu üzerindeki Öküzgözü I köprüsü sağında ve solunda yer alan birkaç hanelik bir yerleşimdedir.

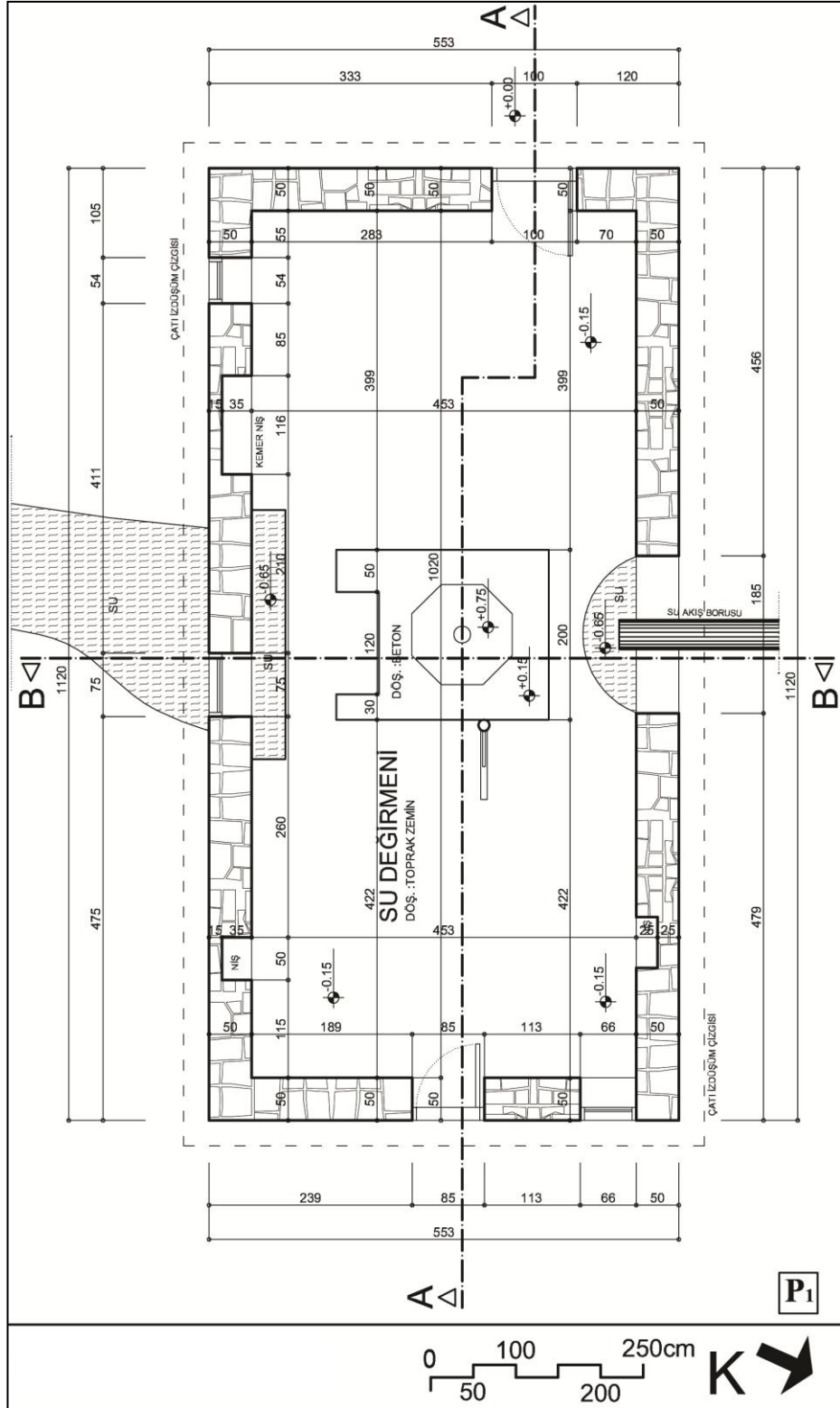
Değirmen Şekil 4.80’de görüldüğü gibi dere kenarındaki yamaca yerleştirilmiştir. Tamamen kaba yonu yığma taş duvarlardan yapılmış değirmenin betonarme plak döşeme olan çatı örtüsünün sonradan yapılmış olduğu tahmin edilmekte olup değirmen kullanılamaz durumdadır. Değirmenin sahibi de bu yerleşimde yaşamıştır, ancak vefat etmesinden sonra değirmen kapanmıştır. Yerleşim engebeli bir arazi yapısına sahip olmakla birlikte bu kesimde teraslama yöntemiyle tahıl ekimi gerçekleştirilmektedir.

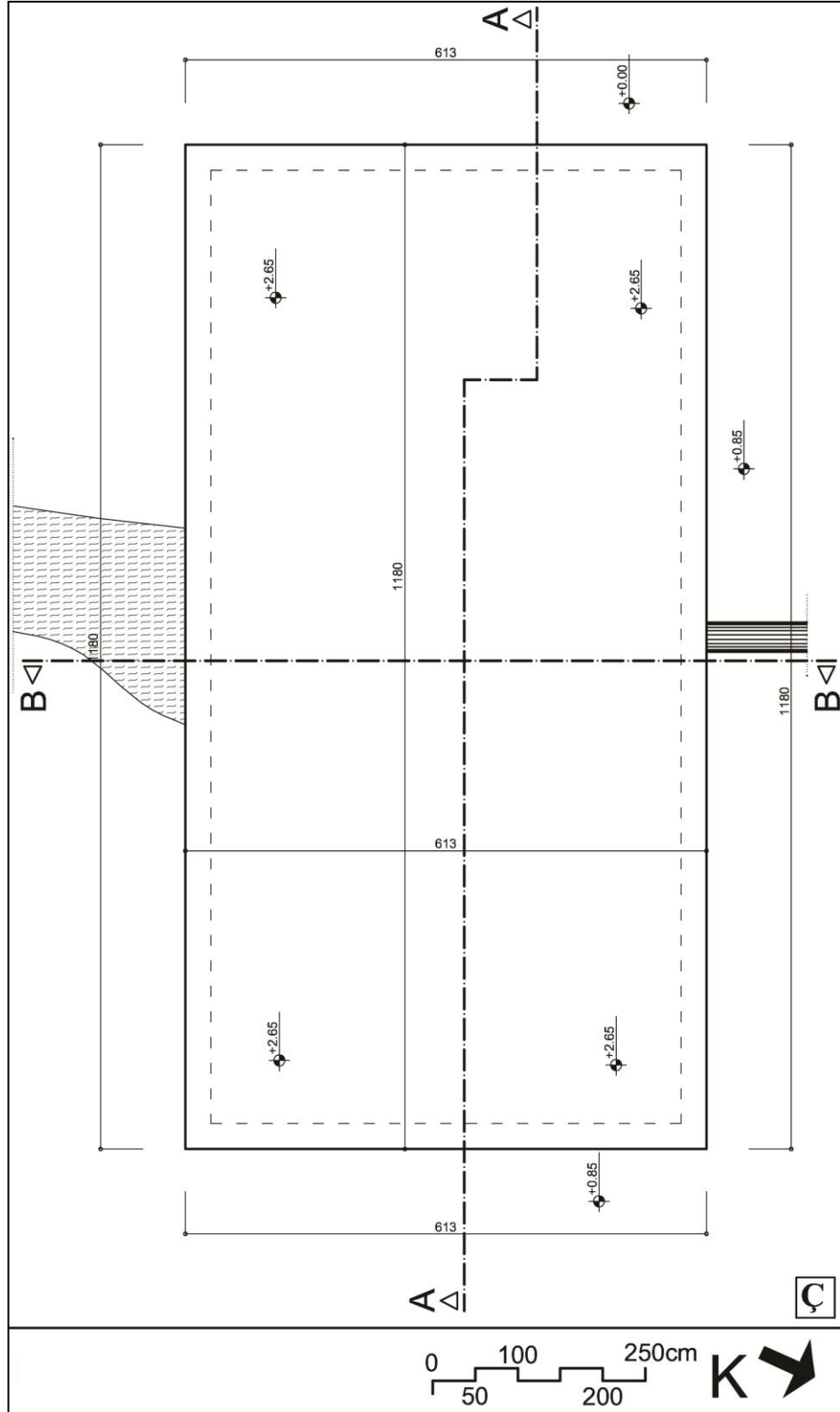
Şekil 4. 61. Öküzgözü I Köprüsü yakınındaki değirmen yapısı (Orijinal 2011)

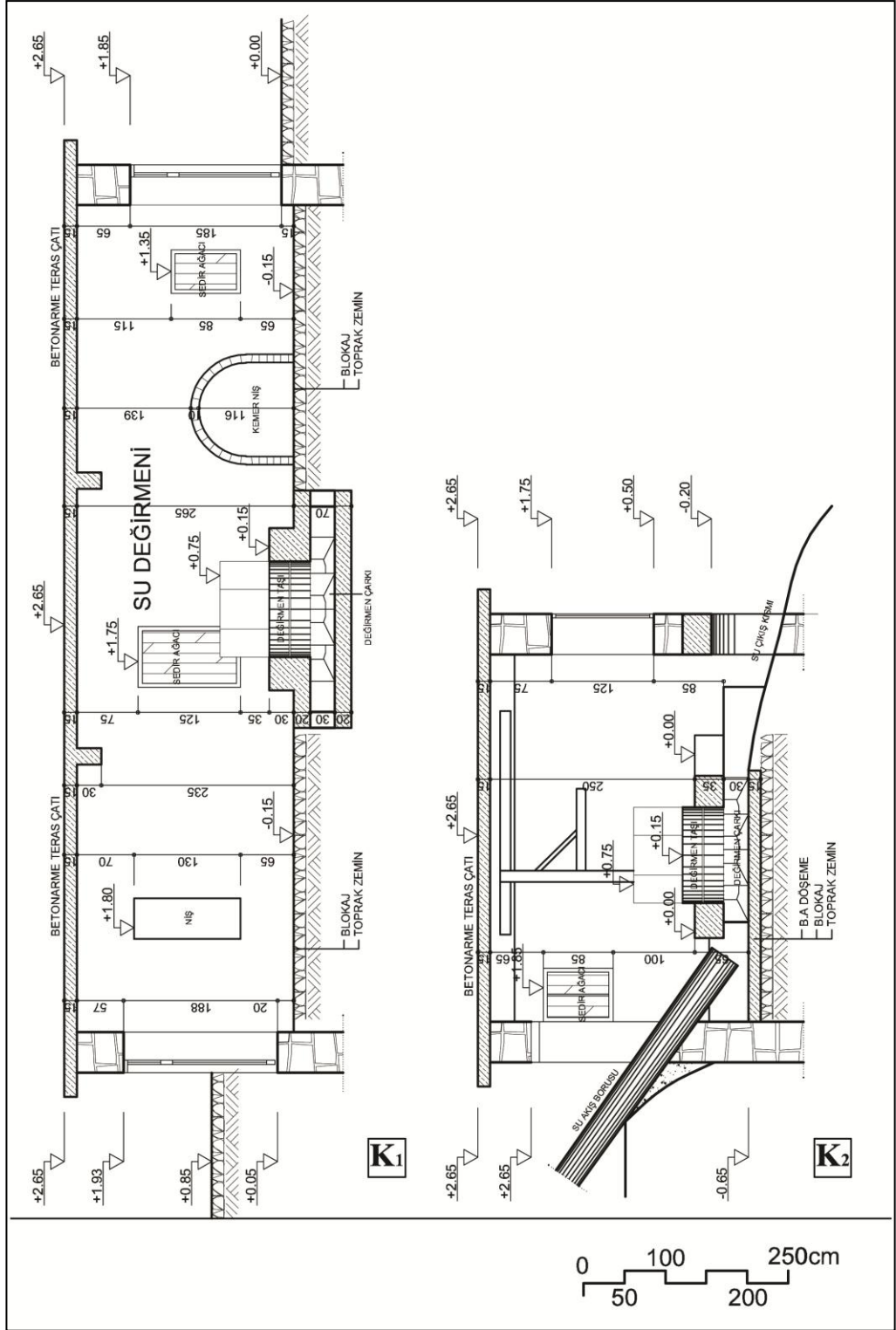
Şekil 4.62. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, vaziyet planı (V)
(Orijinal 2011)

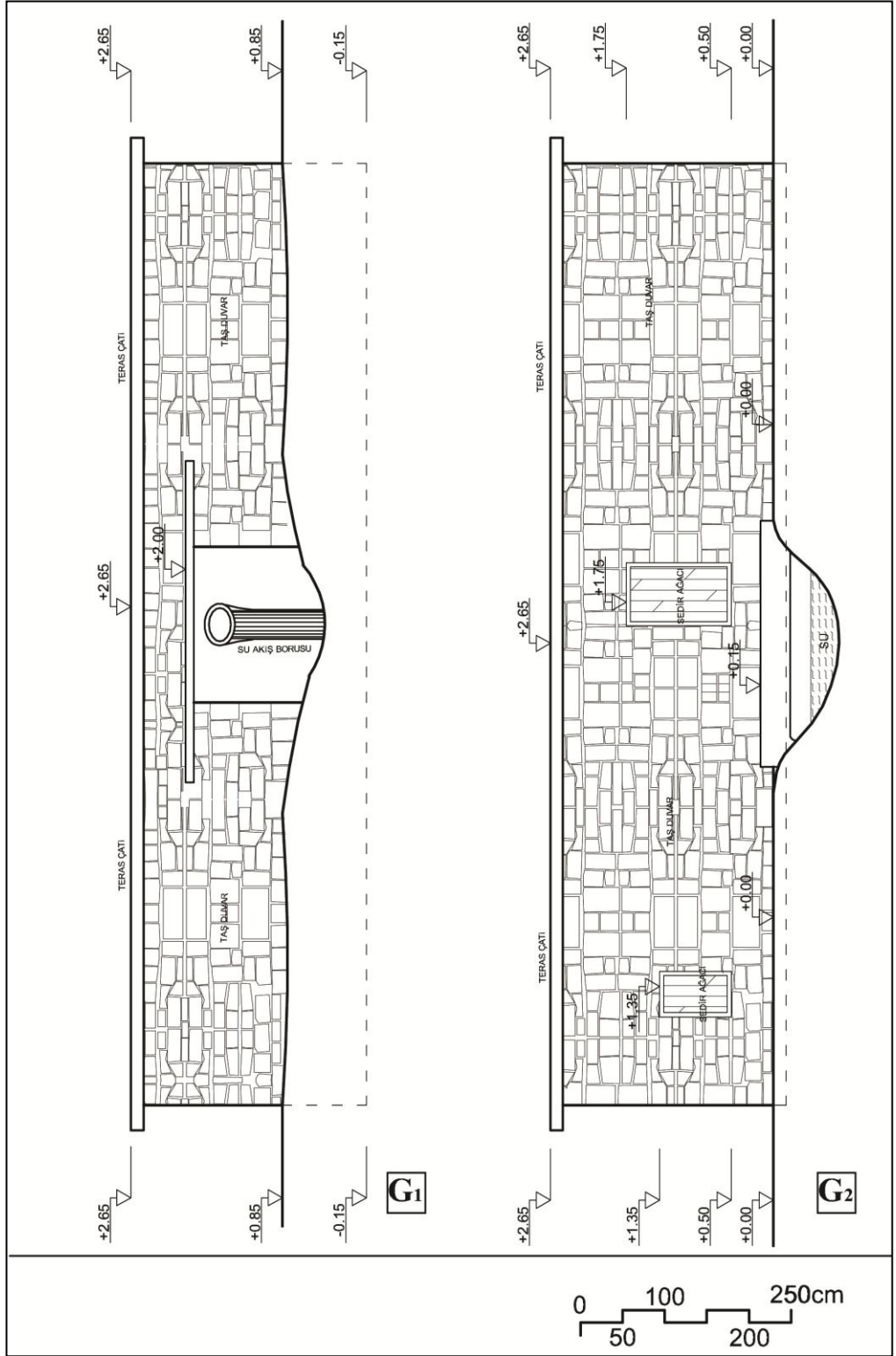
Şekil 4. 63. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, + 0.15 kodu (zemin kat) planı (P₁) (Orijinal 2011)

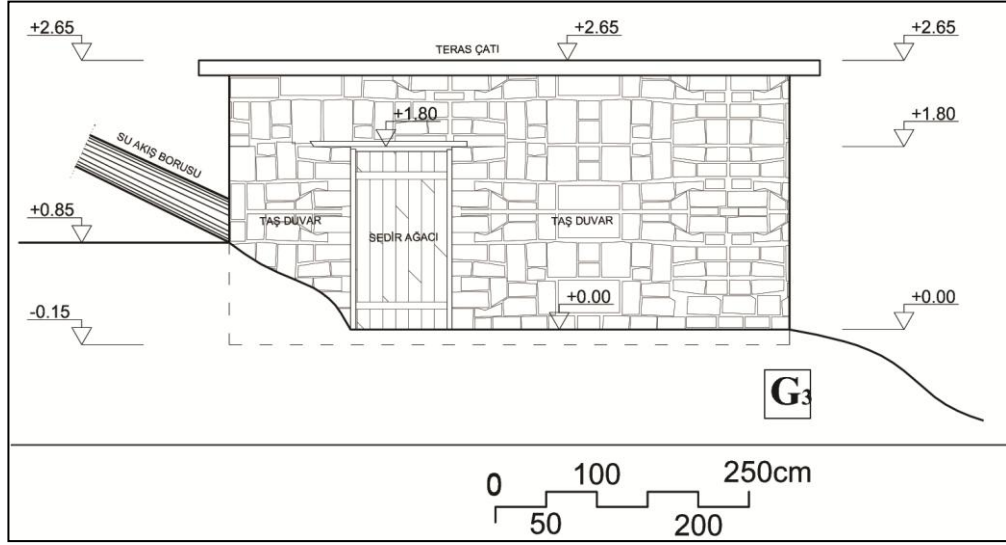
Şekil 4. 64. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, çatı planı (Ç) (Orijinal 2011)

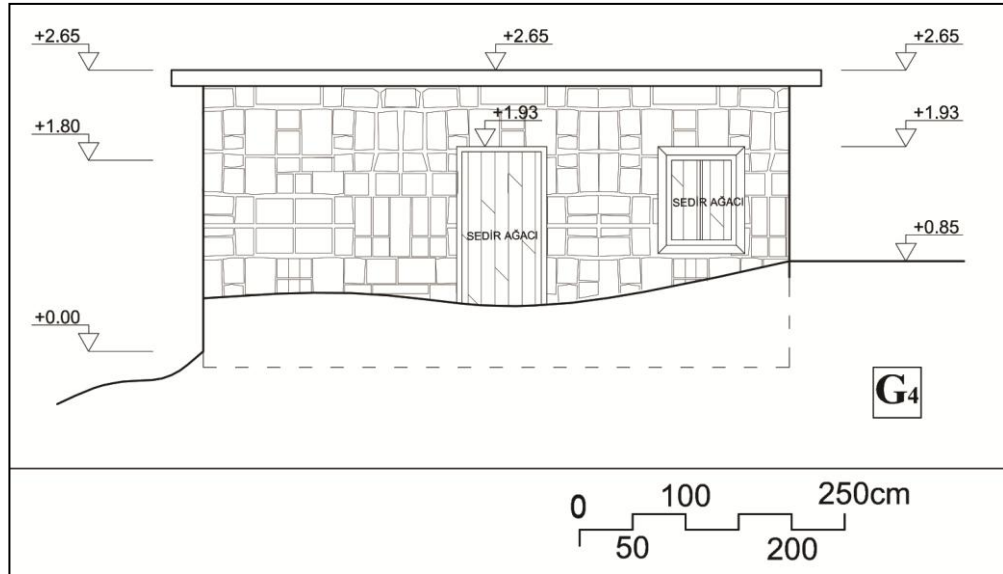
Şekil 4. 65. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, A-A kesit (K₁) ve B-B kesiti (K₂) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 66. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, kuzeydoğu görünüşü (G₁) ve güneybatı görünüşü (G₂) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 67. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, kuzeybatı görünüşü (G₃) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 68. Öküzgözü I Köprüsü Mevki, değirmen rölövesi, güneydoğu görünüşü (G₄) (Orijinal 2011)

4.6.3. Ağdalıklar

Araştırma kapsamında yöresel mimari araştırılırken, üzüm yetiştiriciliğinin yaygın olduğu kırsal kültürel peyzaj alanlarında, halkın ortak olarak kullandığı ağdalık denilen pekmez yapım yeri yapılarına rastlanmıştır. Elmalı ilçesi sınırları içinde, Bozhöyük (Semahöyük)'te 3, Çukurelma'da 1, Eskihisar'da 2 adet ağdalık tespit edilmiştir (Şekil 4.69, Şekil 4.70 ve Şekil 4.71). Yalnızdam ve Mursal gibi köylerde çağdaş (betonarme vb.) malzemelerle yapılmış ağdalıklar araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir. Ağdalık yapıları bölgede yaşayan belirli kişilere aittir. Ancak pekmez kaynatma mevsiminde bütün köyün kullanımına açıktır. Rölevesi alınan Bozhöyük (Semahöyük) köyündeki ağdalık resimleri ve rölevesi Şekil 4.69 ile Şekil 4.77 arasında verilmiştir.

Ağdalık yapıları üstü bir çatı ile kapalı, ortada kazanların kaynatılacağı, pekmez yapım aşamasında, pekmezin bir kez kaynatıldıktan sonra bir süre dinlendirilceği bir ocak platformu, kazanların kolayca taşınabilmesi için tavana monte edilmiş, dönebilen demir kulp ve üzümlerin çiğnenebileceği bir havuzdan oluşmaktadır. Ağdalık yapıları bir tarafı açık, 3 tarafı kapalı olan çoğunlukla yarı kapalı yapılardır.

Yaklaşık 1.00-1.50 cm kadar kaba yonu yığma taş duvardan sonra, onun üzerine kerpiç yığma duvar devam etmektedir. Çatı ahşap malzemeden yapılmakta olup, çatıda, ortada yanan ateşin dumanı için bir delik bırakılmaktadır. Çatı örtüsü kiremittir. Yapıların arka tarafında, ateşte yanan odunun içeriye alınacağı bir kapı bulunmaktadır.

a

b

Şekil 4. 69. Eskihisar Köyü'ndeki ağdalık yapıları (a) ve (b) (Orijinal 2011)

a

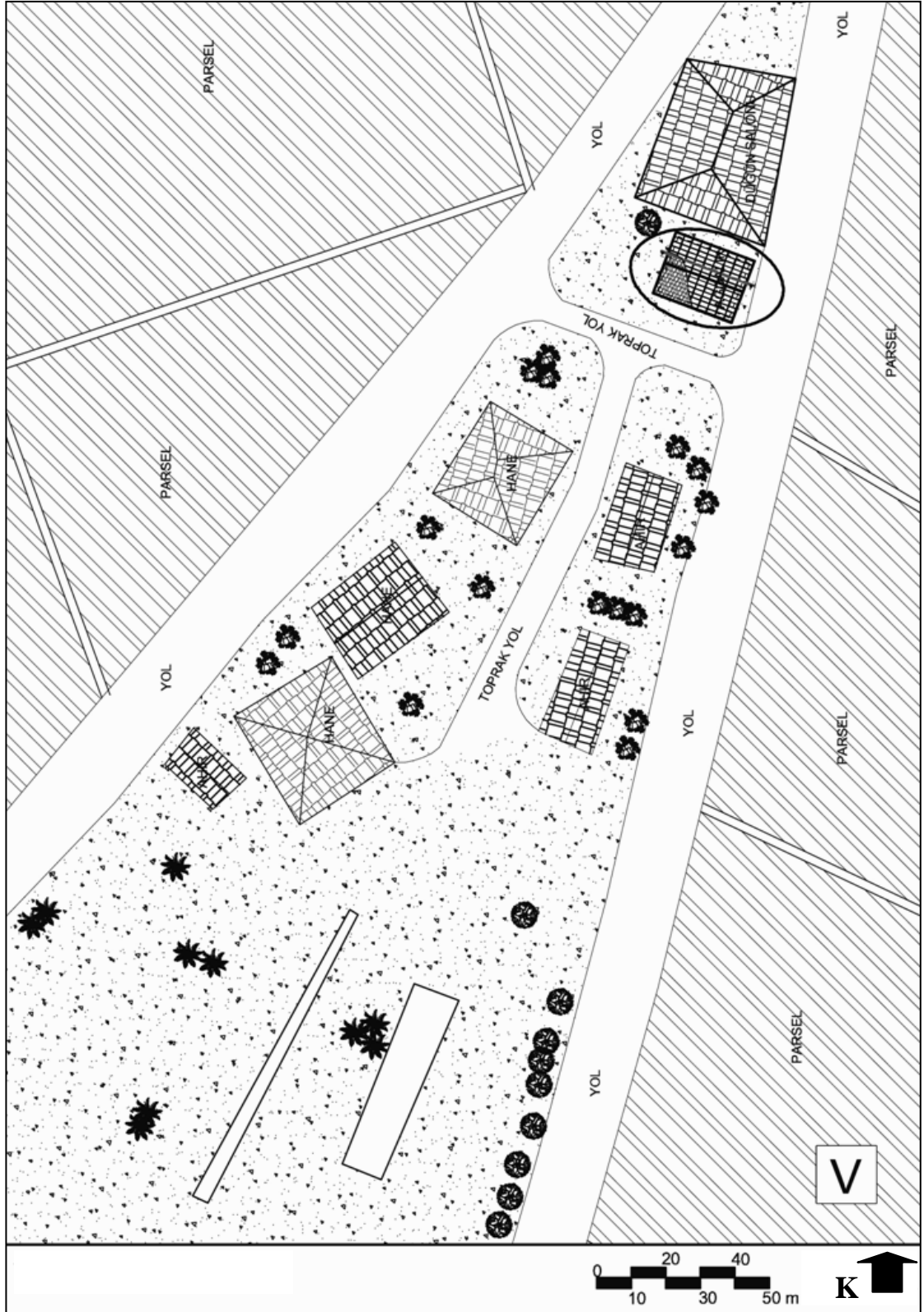
b

Şekil 4. 70. Çukurelma Köyü'ndeki ağdalık yapısı (a) ve Bozhöyük Köyü'ndeki diğer ağdalıklardan biri (b) (Orijinal 2011)

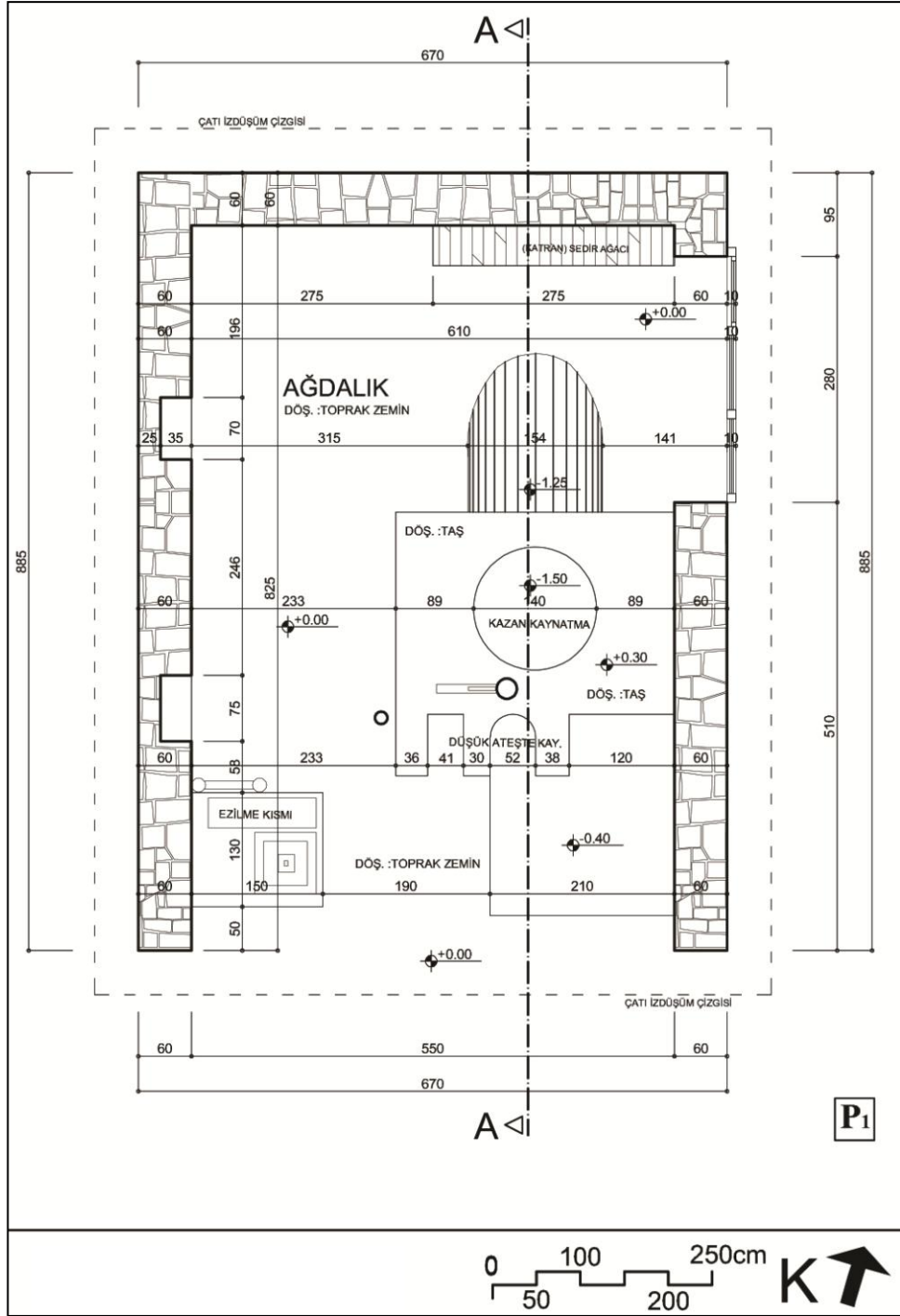

Şekil 4. 71. Bozhöyük Köyü, ağdalık yöresel mimari ögesi (Orijinal 2011)

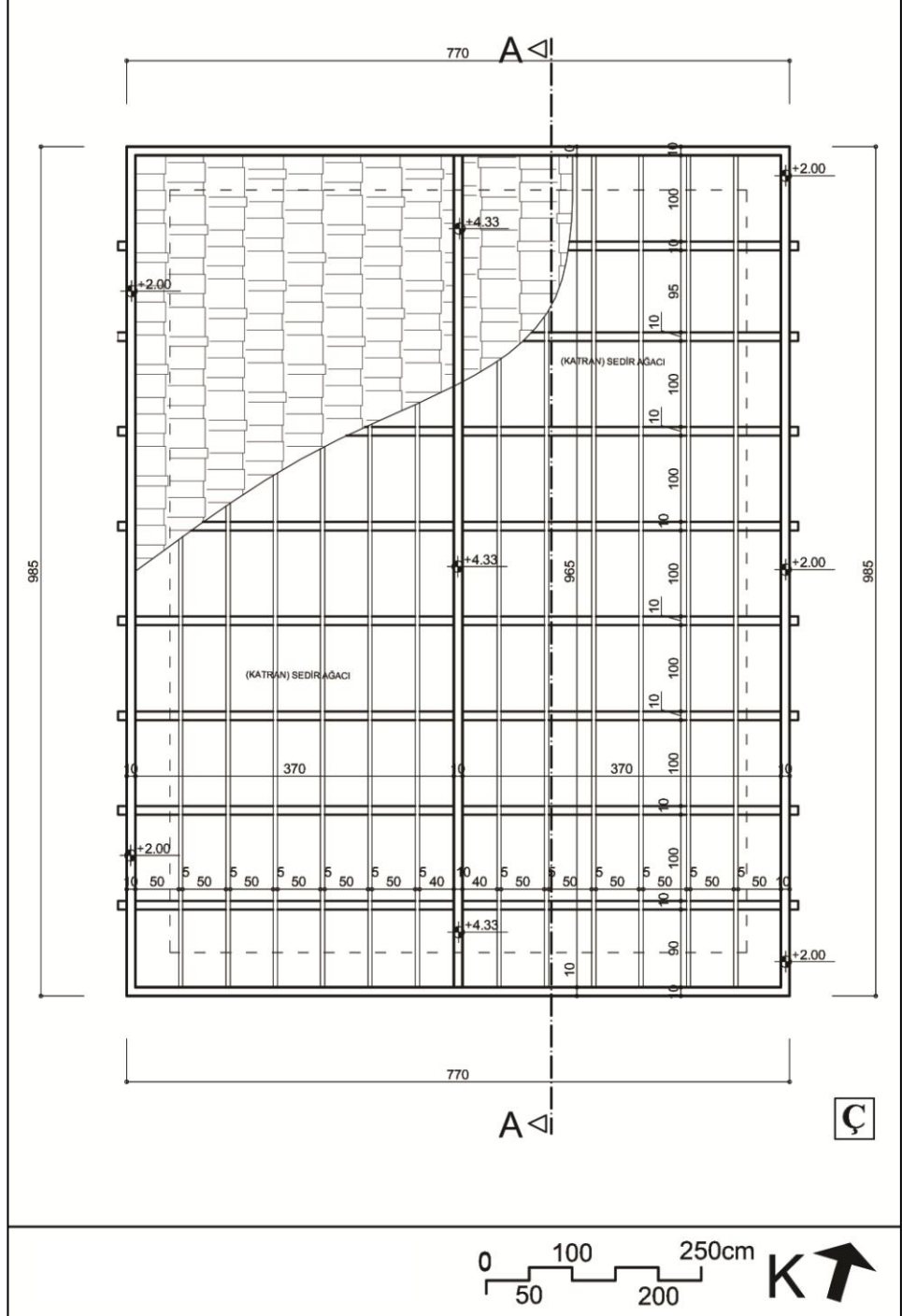
Rölövesi alınan Şekil 4.88'deki ağdalık köydeki düğün salonunun yanında, köyün pekmez kaynatma dönemi olan sonbahar aylarında ortak olarak kullandığı 3 ağdalıktan biridir.

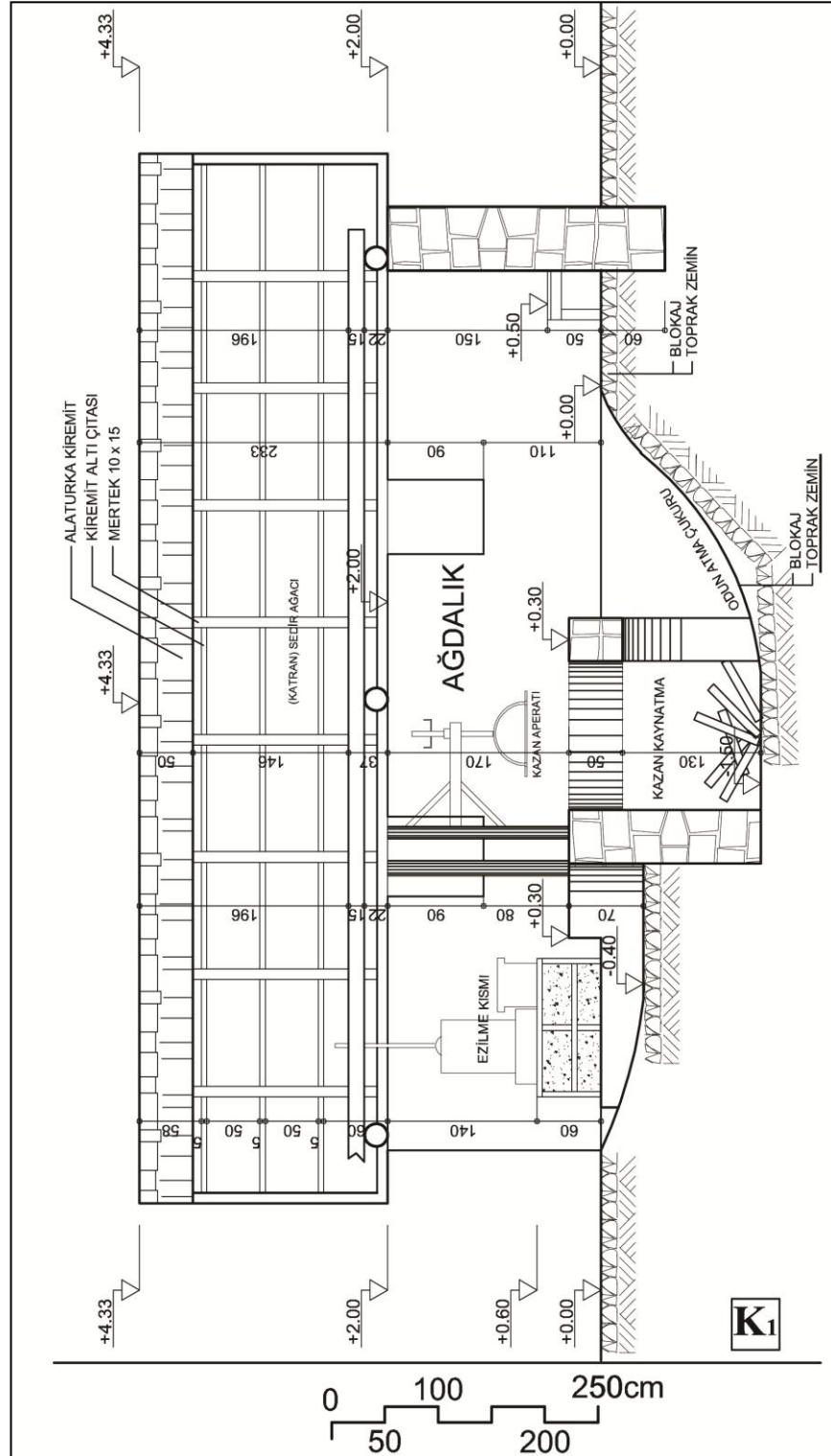
Şekil 4. 72. Bozhöyük (Semahöyük) Köyü ağdalık yapısı rölovesi, vaziyet planı (V)
(Orijinal 2011)

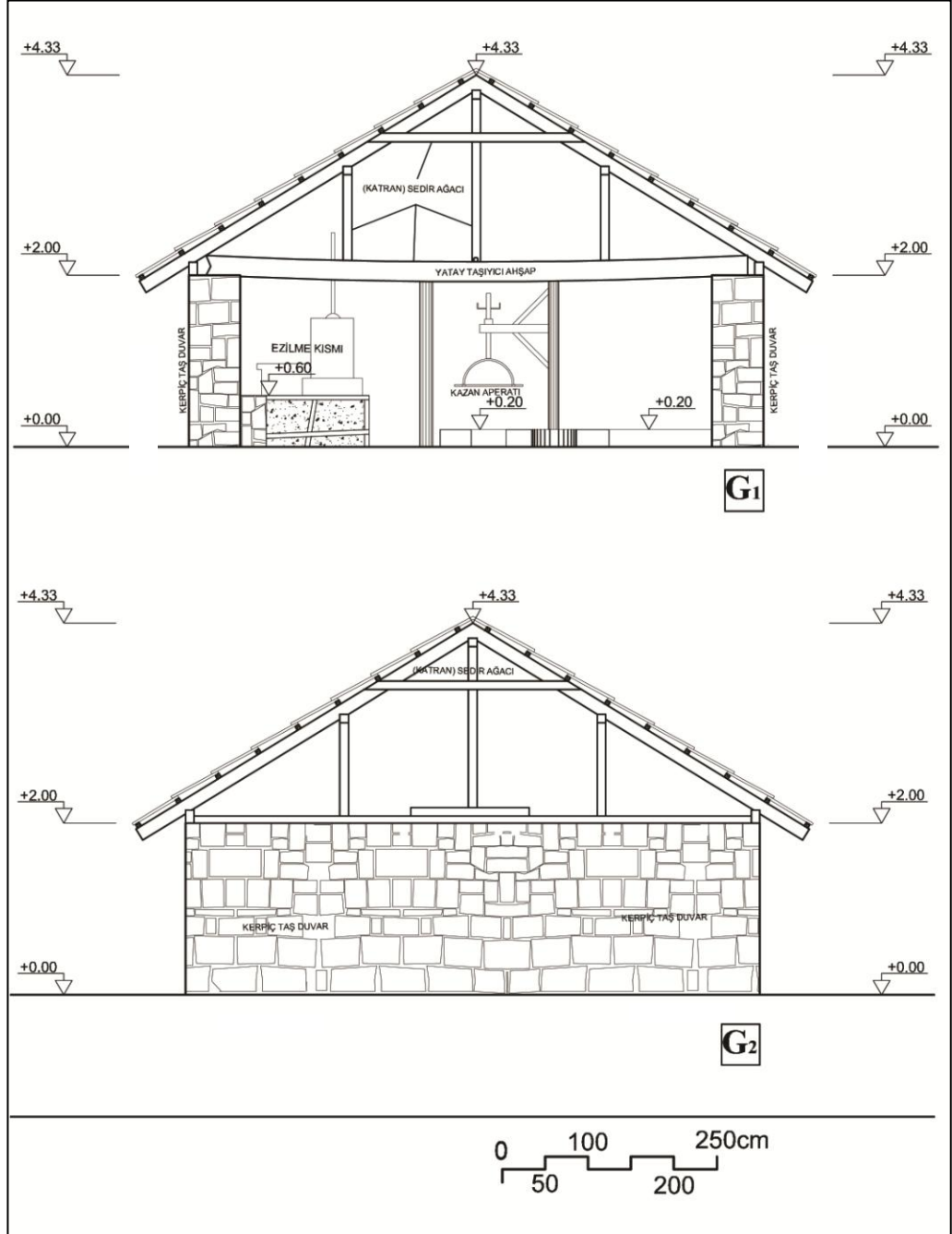
Şekil 4. 73. Bozhöyük Köyü, ağdalık rölovesi, zemin kat planı (P₁) (Orijinal 2011)

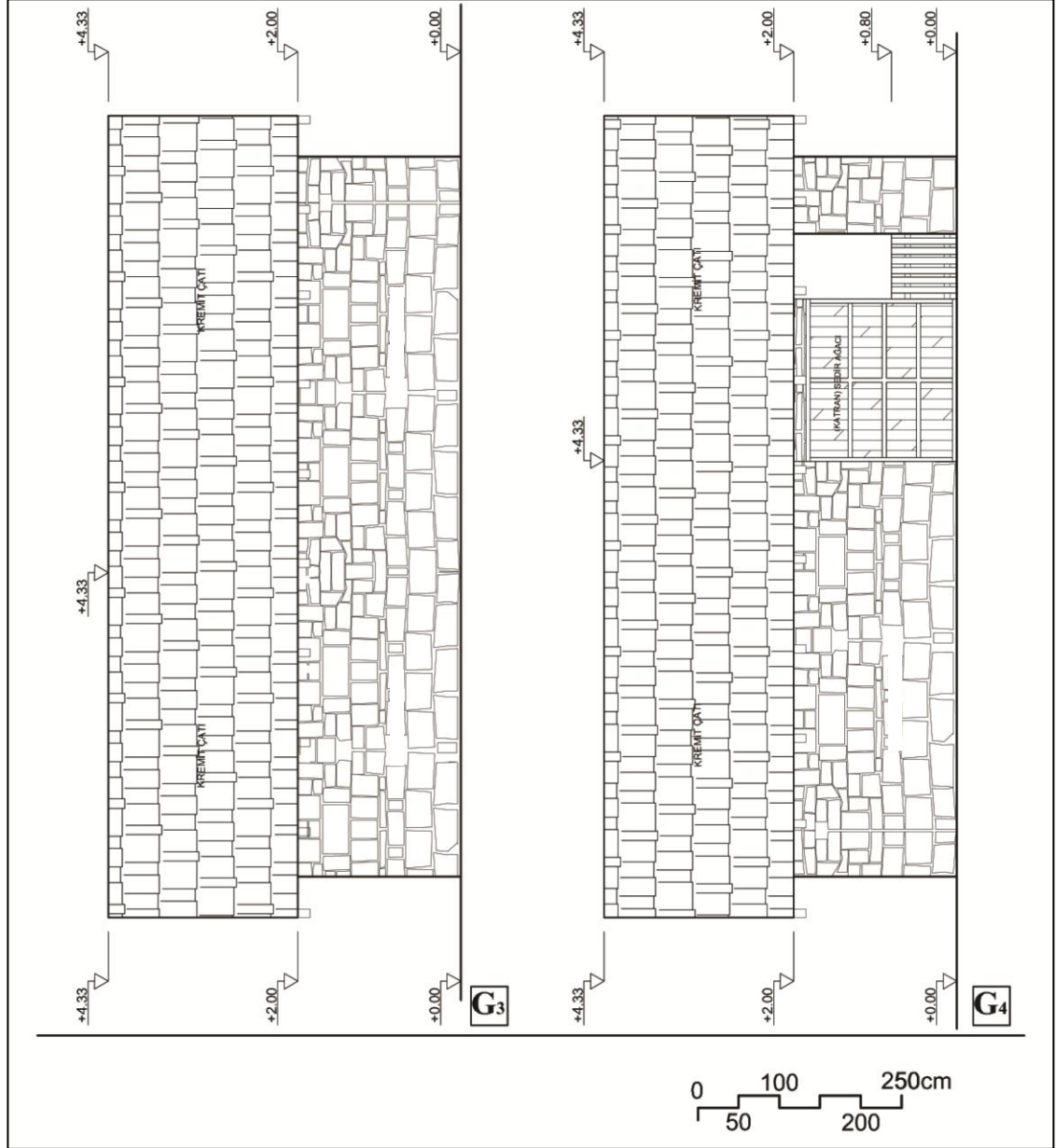
Şekil 4. 74. Bozhöyük Köyü, ağdalık rölövesi, çatı planı (Ç) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 75. Bozhöyük Köyü, ağdalık yapısı rölovesi, A- A kesiti (K₁) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 76. Bozhöyük Köyü ağıdalık yapısı rölövesi, kuzey (G₁) ve güney (G₂) görünüşü (Orijinal 2011)

Şekil 4. 77. Bozhöyük Köyü ağıdalık yapısı rölövesi, batı görünüşü (G₃) ve doğu görünüşü (G₄) (Orijinal 2011)

4.6.4. Bağ evleri

Elmalı'da da, Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi yaz aylarında, yerleşim merkezi dışındaki geniş bahçeler ve bağlar arasındaki bağ evlerine göç söz konusuydu. Elmalı ilçesi merkezinde çağdaş kentsel alanların, yeni mahallelerin oluşturulduğu bir bölümde eskiden bağ evleri yer almıştır. Sonraları ataerkil aile yapısından çekirdek aileye geçilmesiyle, yazları bağ evine taşınma geleneği kaybolmuştur ve 21. yüzyılın başlarında bağ evlerinin tamamına yakını kullanılmaz hale gelmiştir.

Eskiden bağ evlerinin, içinde bağların ve meyve bahçelerinin olduğu yığma taş bahçe duvarlı bahçeleri ve ahşap büyük bahçe kapıları bulunmaktaydı. Bugün bahçe duvarları ve kapılar, bu arazilerin önce tahıl üretimi için tarım alanı olarak kullanılmasından, daha sonra da imar çalışmalarından dolayı yok olmuştur.

Bağ evlerinin zemin katlarında hayvanlar için ahırlar yer almaktadır. Ahırların duvarlarında yer alan nişler, hayvanların yemlikleridir. Küçük havalandırma delikleri bulunan ahırlar ve genellikle karanlık mekânlardır. Bu yapılarda kiler, samanlık gibi depolama mekânları yoktur. Yapının alt katındaki ocakta, güz aylarında kışa hazırlık yapılırken bulgur, pekmez yapımı sırasında büyük kazanlar için kullanılmaktadır (Uçar 2008).

Üst katlar genellikle iki odalıdır. İki oda önünde alt kattan çıkan merdivenin de ulaştığı ayazlık denilen geniş bir açık sofaya açılmaktadır. Balkon şeklindeki bu mekanın bir bölümünde metalden basit bir lavabo bulunmaktadır. Odalardan bir tanesindeki şöminede hem ısınma hem de pişirme işlemi gerçekleştirilmektedir. Bu odalarda duvarlarda nişler, yorgan vb. koymaya yarayan yüklük denilen dolaplar; bazen dolaplarda bazen de cephede çıkma şeklinde gusülhane denilen banyo bulunmaktadır. Aynı odada yıkanma, uyuma, yeme ve oturma eylemlerinin hepsi bir arada gerçekleşebilmektedir. Pencereler ahşap kapalıdır. Bu yapı alt kat taş, üst kat kerpiç, balkon, pencere, merdiven vb. ahşap malzemedir yapılmaktadır. Merdivenler ve üst kattaki açık sofa ise tamamen ahşaptır. Bağ evleri büyük oranda terk edilmiş ve bakımsız durumdadır (Şekil 4.78).

Bir süre Türkiye'nin doğusundan gelen göçmenler tarafından kullanılmış olan bağ evleri ve alanları artık terk edilmiştir ve yavaş yavaş betonarme yüksek katlı apartmanlarla yer değiştirmeye başlamıştır. Çalışma sonuçlarına göre Elmalı'da eski bağlar bölümünde Şınarlık Mevkisi'nde 6 tane terk edilmiş bağ evi tespit edilmiştir. Genel olarak birbirine çok benzeyen bu bağ evlerinden bir tanesinin detaylı resimleri ve rölövesi Şekil 4.78c,d,e,f ve Şekil 4.86 arasındaki gibi verilmiştir.

a

b

c

d

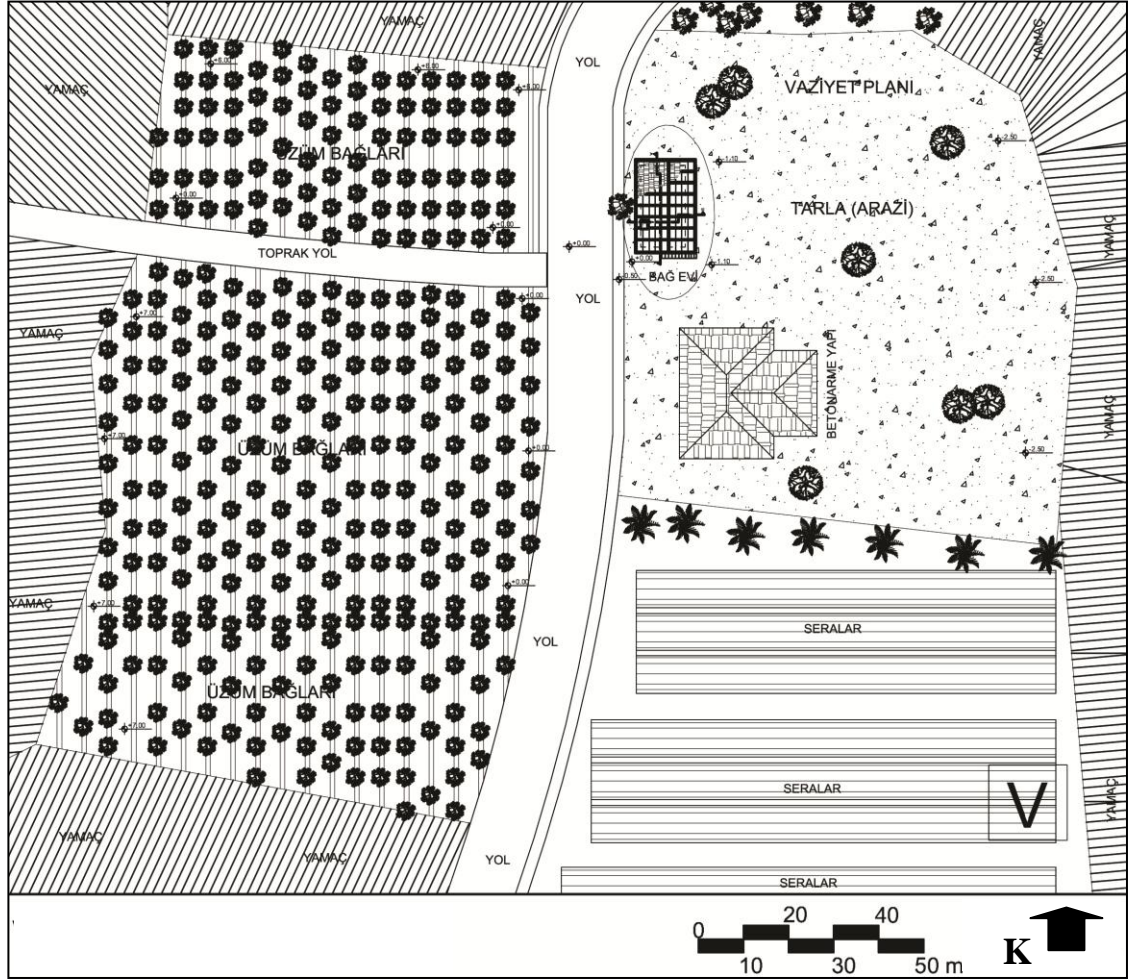

e

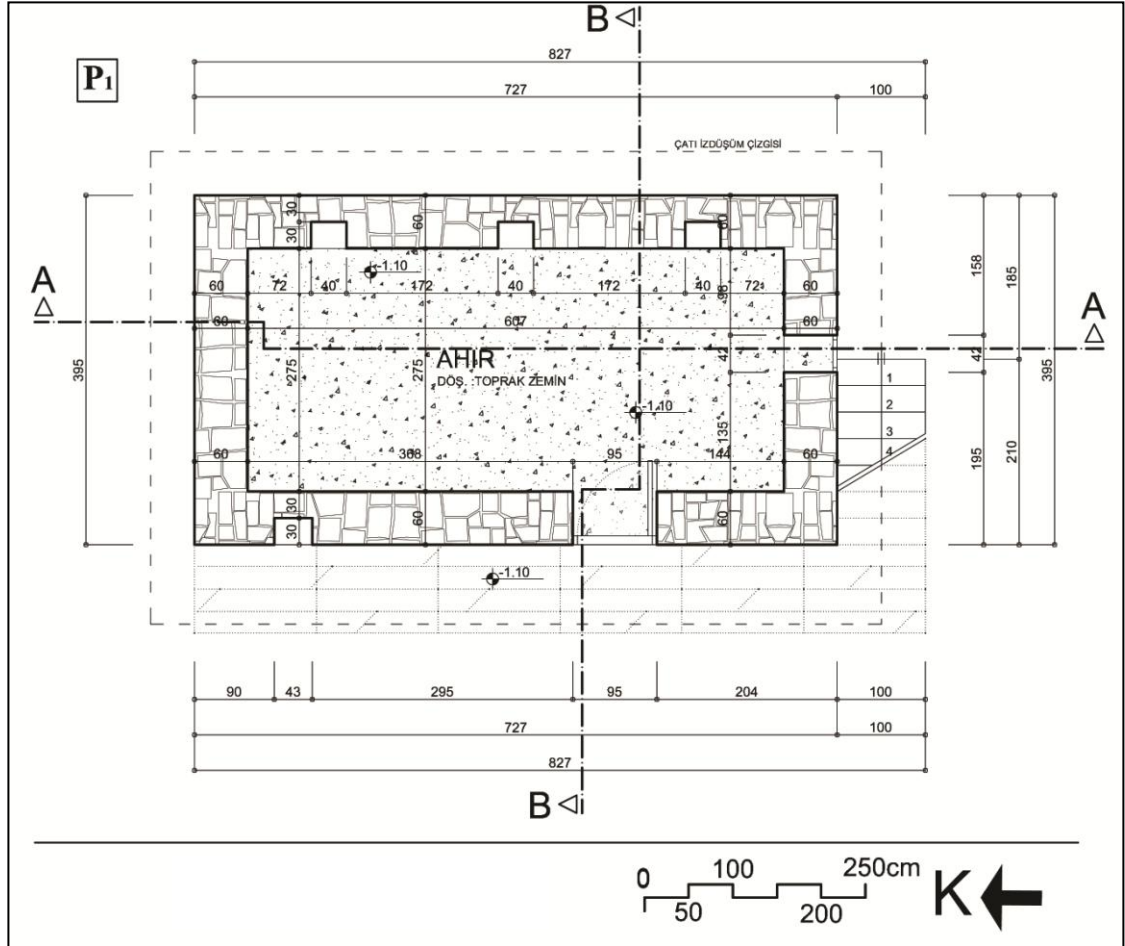

f

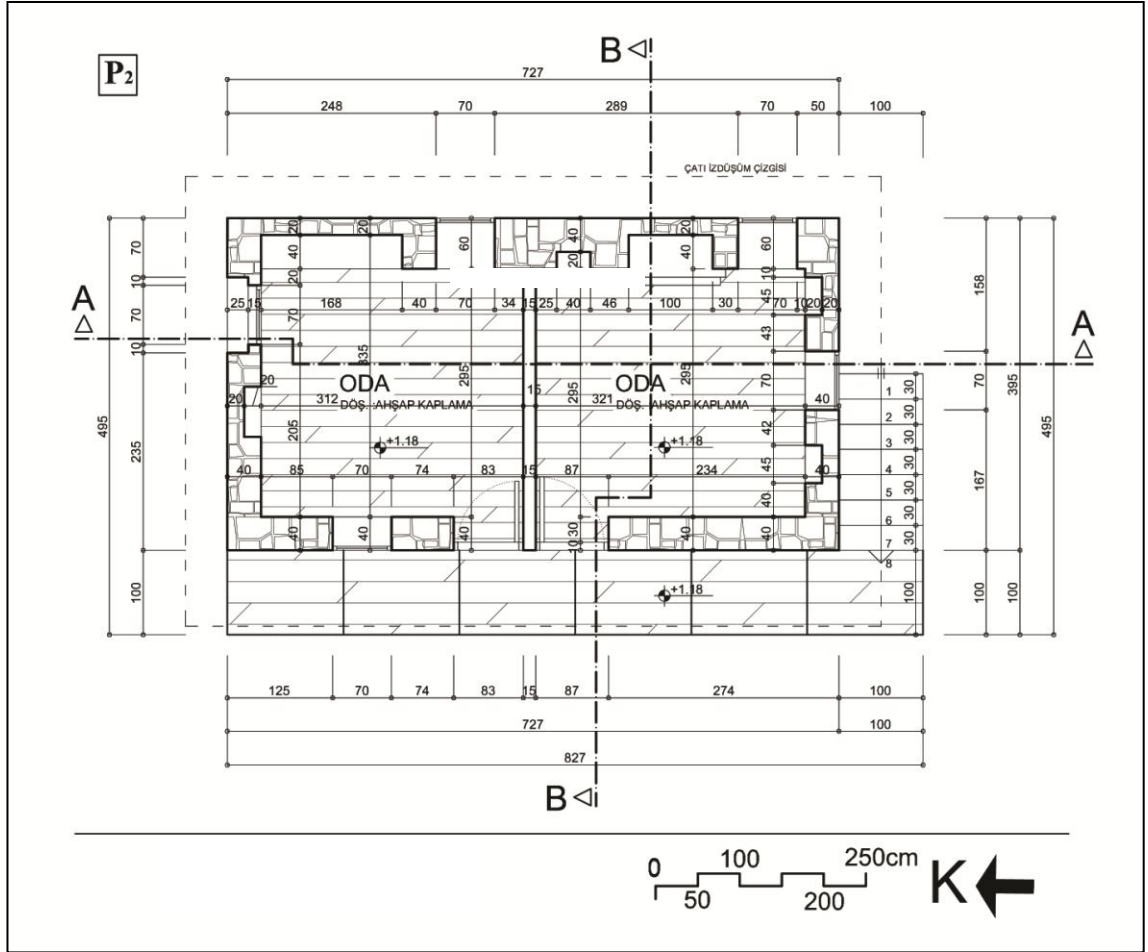
Şekil 4. 78. Şınarlık Mevki bağ evlerinden örnekler (Orijinal 2011)

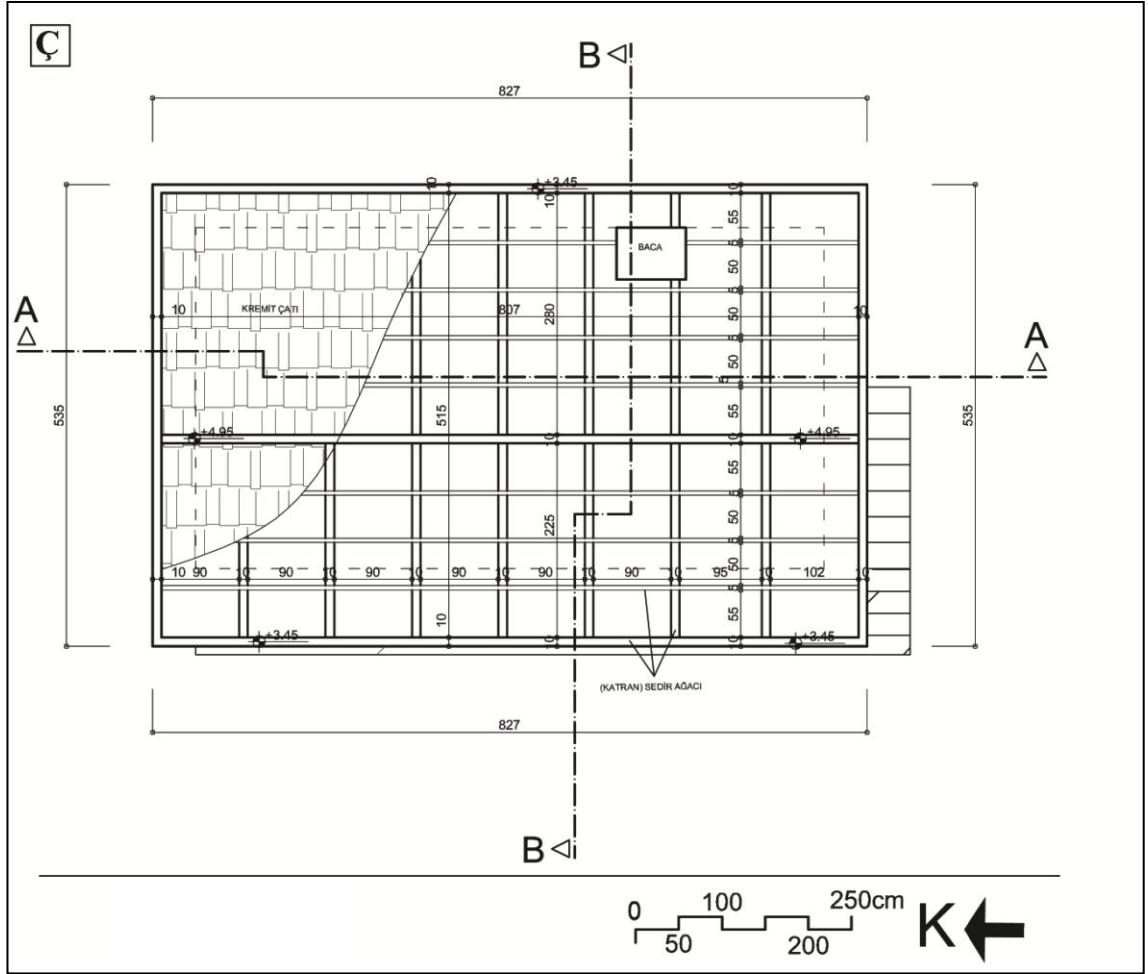
Şekil 4. 79. Şınarlık Mevki rölövesi alınan bağ evi vaziyet (V) planı (Orijinal 2011)

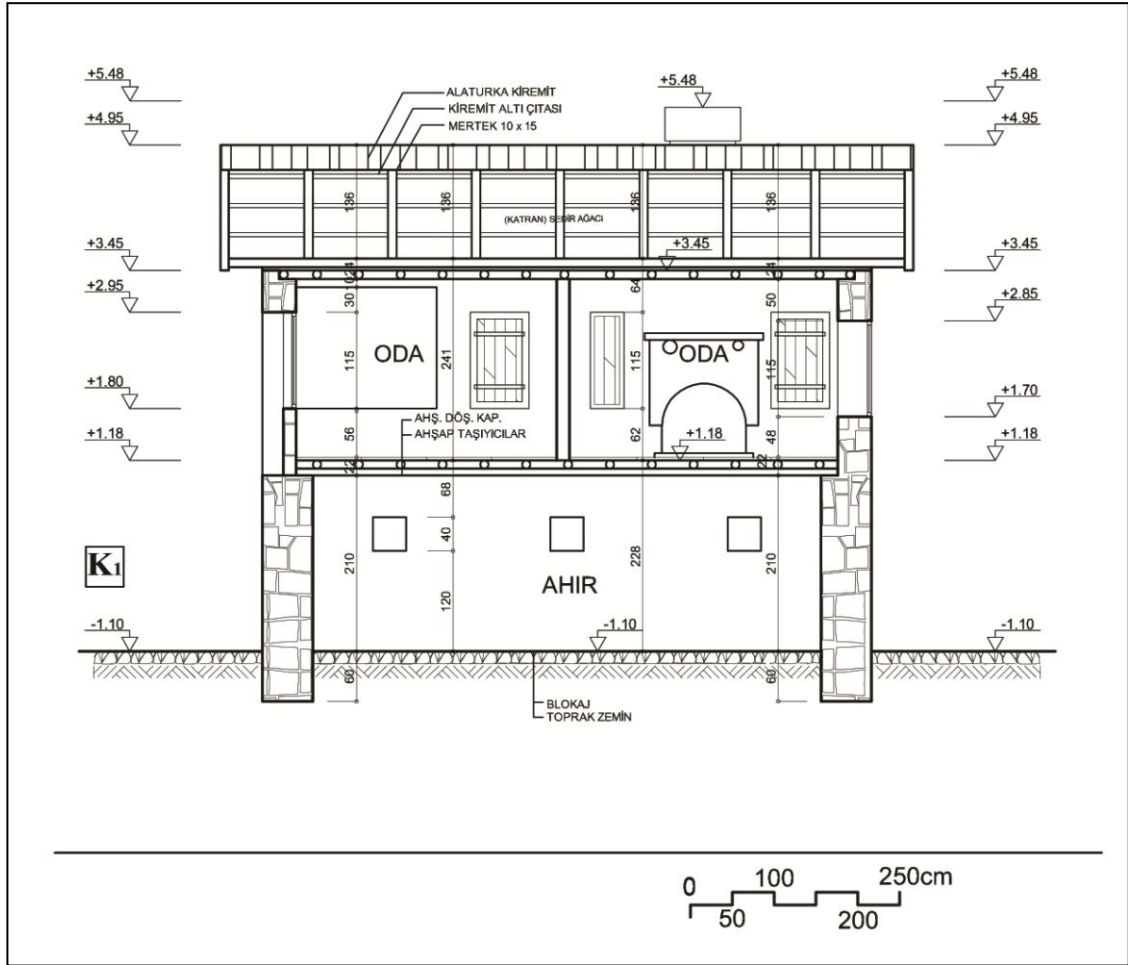
Şekil 4. 80. Şınarlık Mevki rölövesi alınan bağ evi, - 1.10 kodu (zemin kat) planı (P1)
(Orijinal 2011)

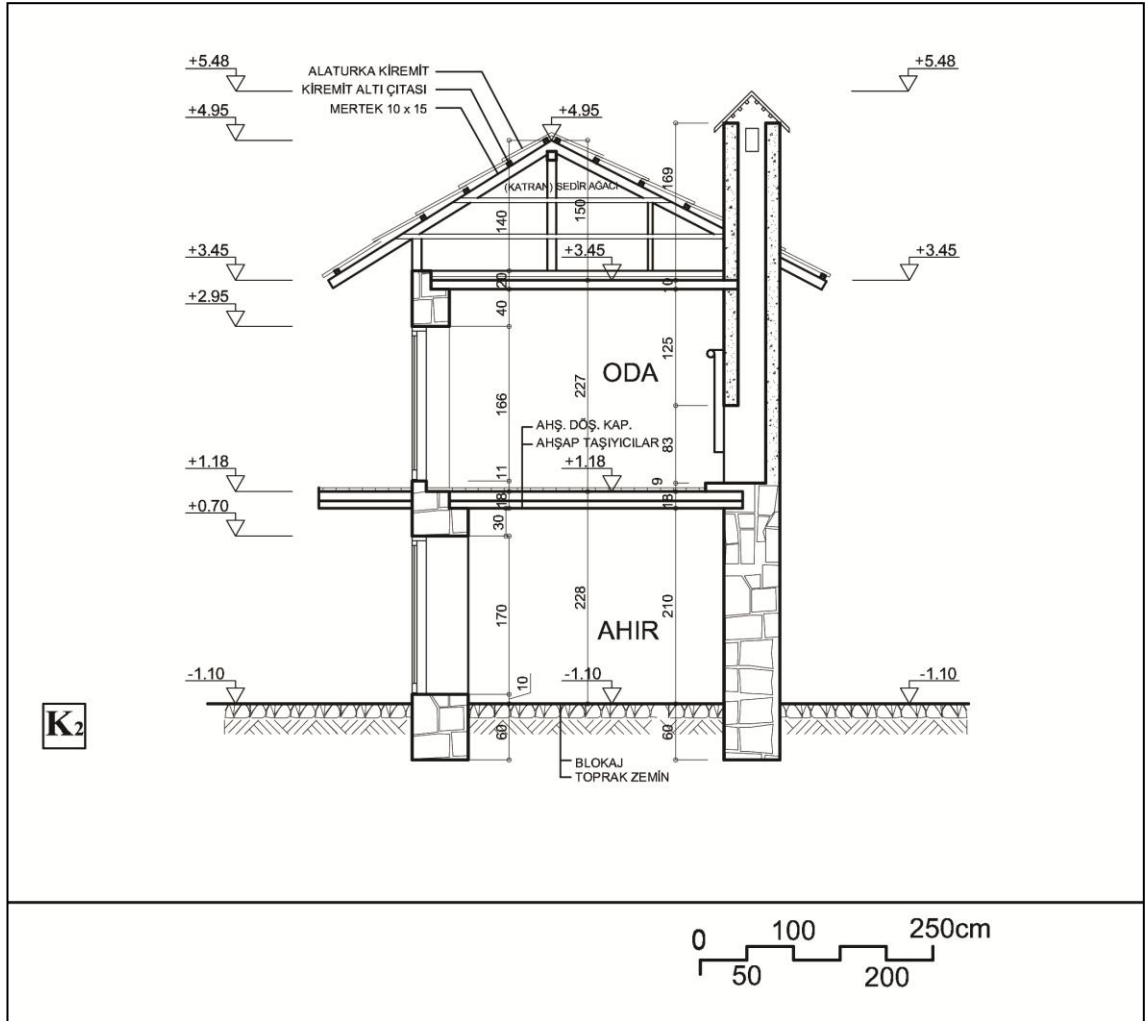
Şekil 4. 81. Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, + 1.18 kodu (I. kat) planı (P₂) (Orijinal 2011)

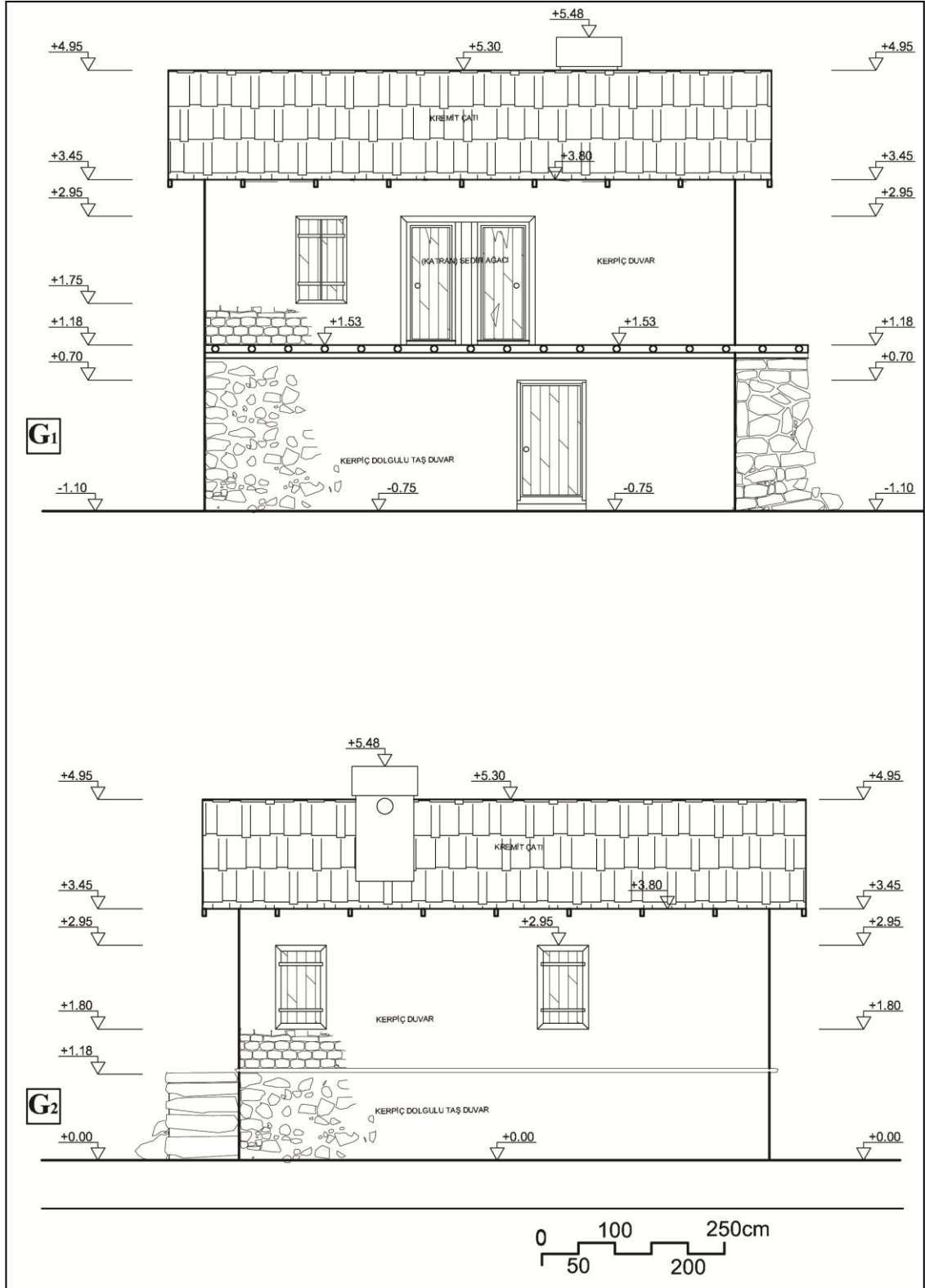
Şekil 4. 82. Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, çatı planı (Ç) (Orijinal 2011)

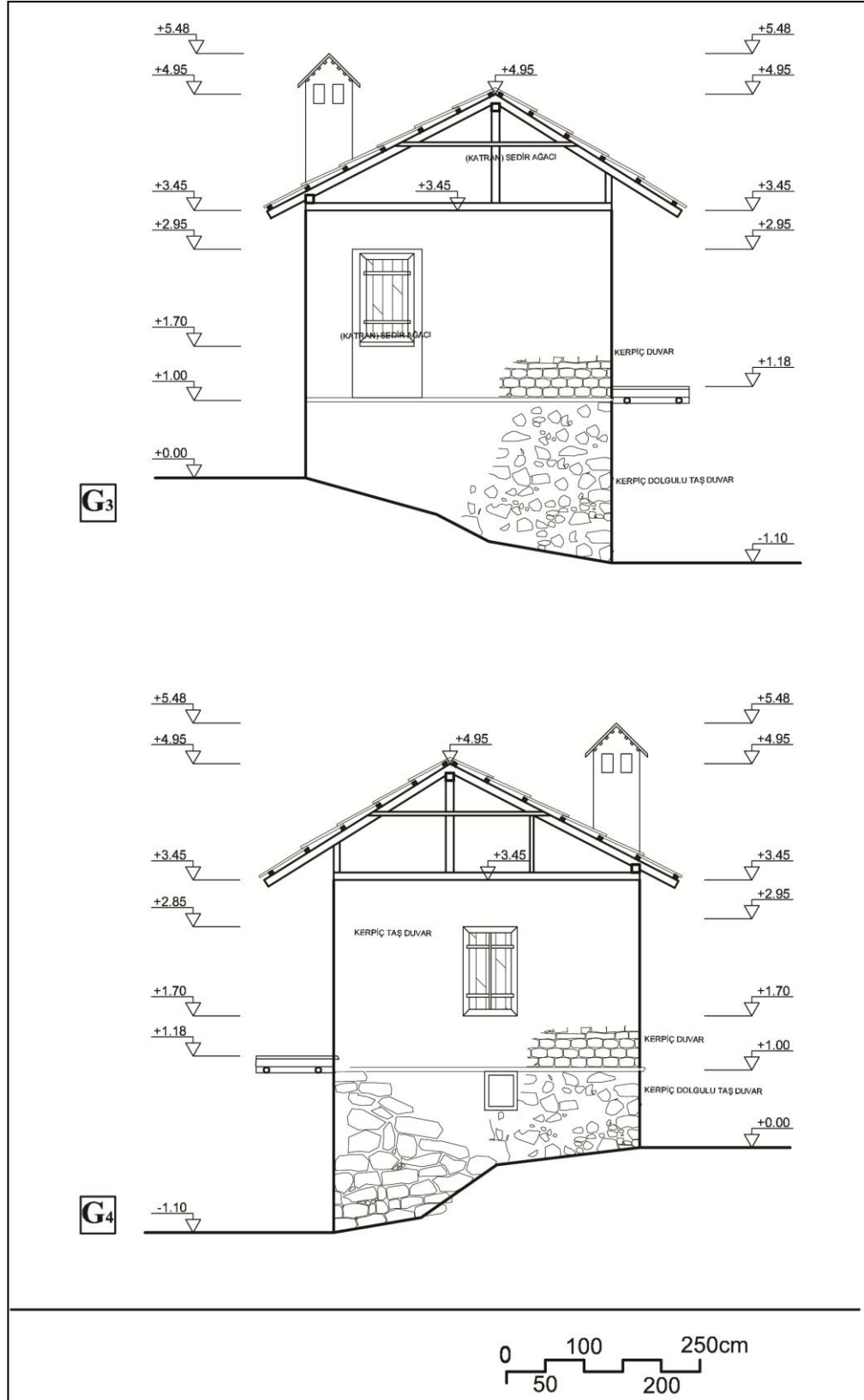
Şekil 4. 83. Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, A-A kesiti (K₁) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 84.Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, B-B kesiti (K₂) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 85. Şınarlık Mevkisi'ndeki bağ evi rölövesi, batı (G₁) ve doğu (G₂) görünüşü (Orijinal 2011)

Şekil 4. 86. Şınarlık Mevki, bağ evi rölövesi, kuzey (G₃) ve güney (G₄) görünüşü (Oriijinal 2011)

4.6.5. Arı Serenleri

Elmalı İlçesi'nde Büyüksöğle ve Küçüksöğle köylerinde, köy muhtarlarından elde edilen bilgilere göre, yaklaşık olarak Büyüksöğle'de 7 adet ve Küçüksöğle'de 5 adet olmak üzere tarla ve otlaklar arasında arı sereni denilen taş ve ahşap malzemedен yapılmış, sık hatıllı kuru duvar olarak örülerek oluşturulan kare tabanlı, yüksek bir dikdörtgen prizma üzerindeki ahşap platform üzerine yerleştirilmiş yuvarlak kara kovan da denilen arı serenleri tespit edilmiştir. Kara yuvarlak kovanlar, içi oyulmuş yaklaşık 1.40 cm uzunluğunda katran denilen *Cedrus libani* (Sedir) gövdesinden oluşmaktadır. Sedir ağacı gövdeleri, taş ve ahşap hatıllı duvarlardan yapılan ve kısmen kuleye benzeyen arı sereni üzerindeki düz ahşap platforma içi oyulmuş ahşap kütükler bir üçgen oluşturacak şekilde yığılmaktadır (Şekil 4.87 ve Şekil 4.88).

Ayrıca, yapı gövdesine saplanmış 3 tane ahşap merdiven ile giriş kapısı olarak kullanılan pencereye ulaşılmaktadır. Tek kişinin sürünerek girebileceği genişlikteki bu pencereden yapı içindeki yaklaşık olarak 240 cm yüksekliğindeki platforma ulaşmak mümkündür. Bu platformun iki yanında yaklaşık 40 cm yükseklikte iki basamak şeklinde platform yer almaktadır. Buradan yapının çatısındaki yaklaşık 65/65 cm açıklıktan kara kovanlardan balı alabilmek mümkün olmaktadır. Serenlerin çatı yükseklikleri 5-10 metre arasında değişmektedir. Balı ayı vb. zararlılardan koruyabilmek için arı kovanı yüksek ve zor erişilir biçimde inşa edilmiştir. Platform ahşap kirişlerden oluşmakta ve dört yana taşmaktadır (Şekil 4.88).

Tez çalışması sırasında, kara kovan denilen ve arı serenlerinin çatısında yer alan, ağaç gövdelerinin yöre halkı tarafından toplanmakta ve serenlerin tahrip edilmekte olduğu gözlenmiştir.

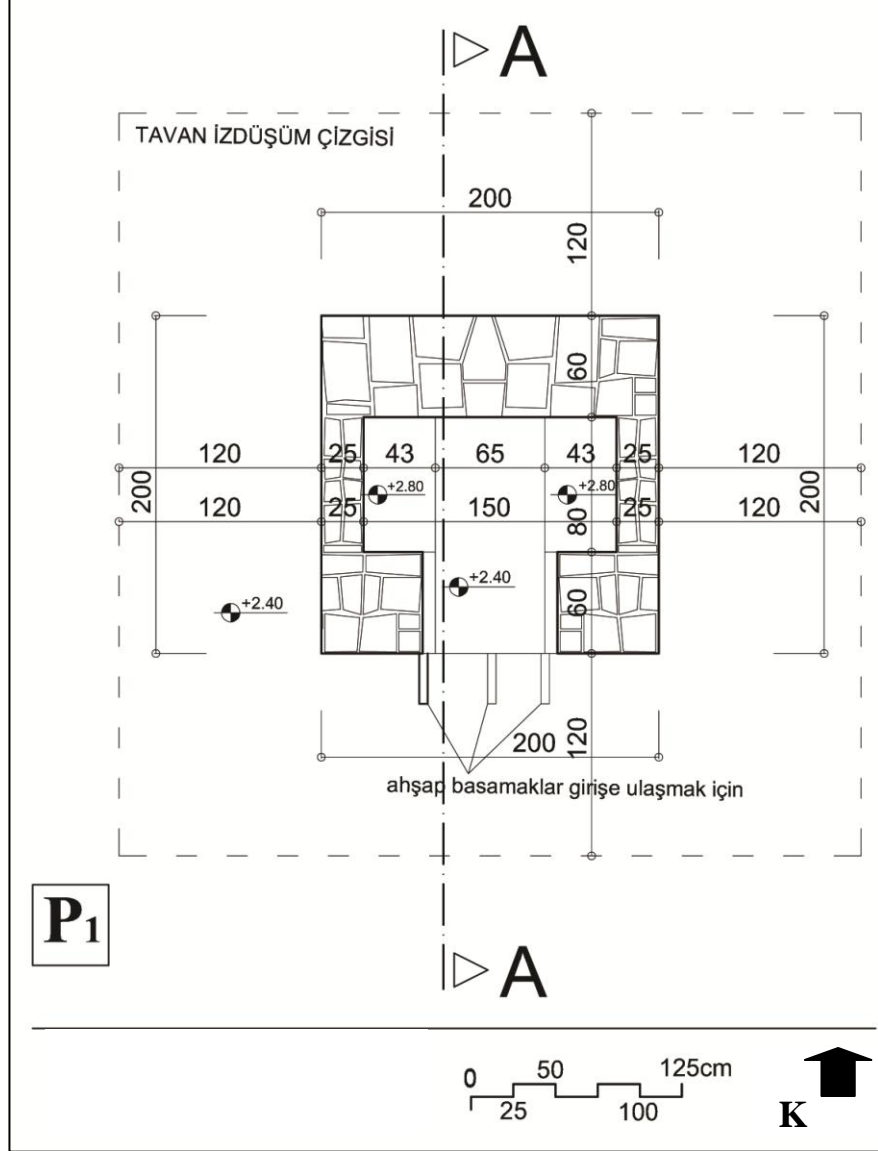
Rölövesi alınan Şekil 4.88 ile Şekil 4.92 arasında detaylı resimleri ve rölövesi verilen arı sereni Büyüksöğle Köyü, Avdancık Çeşmesi civarında kalmış birkaç arı sereninden biridir.

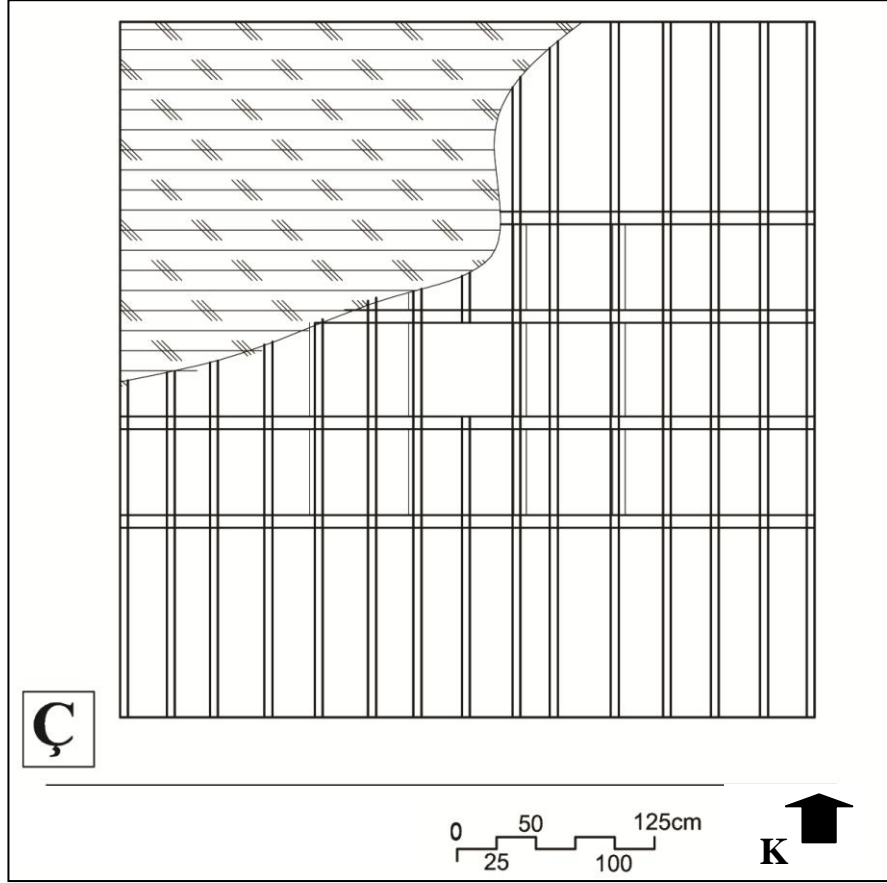
Şekil 4. 87. Arı sereni (Akgül 2012)

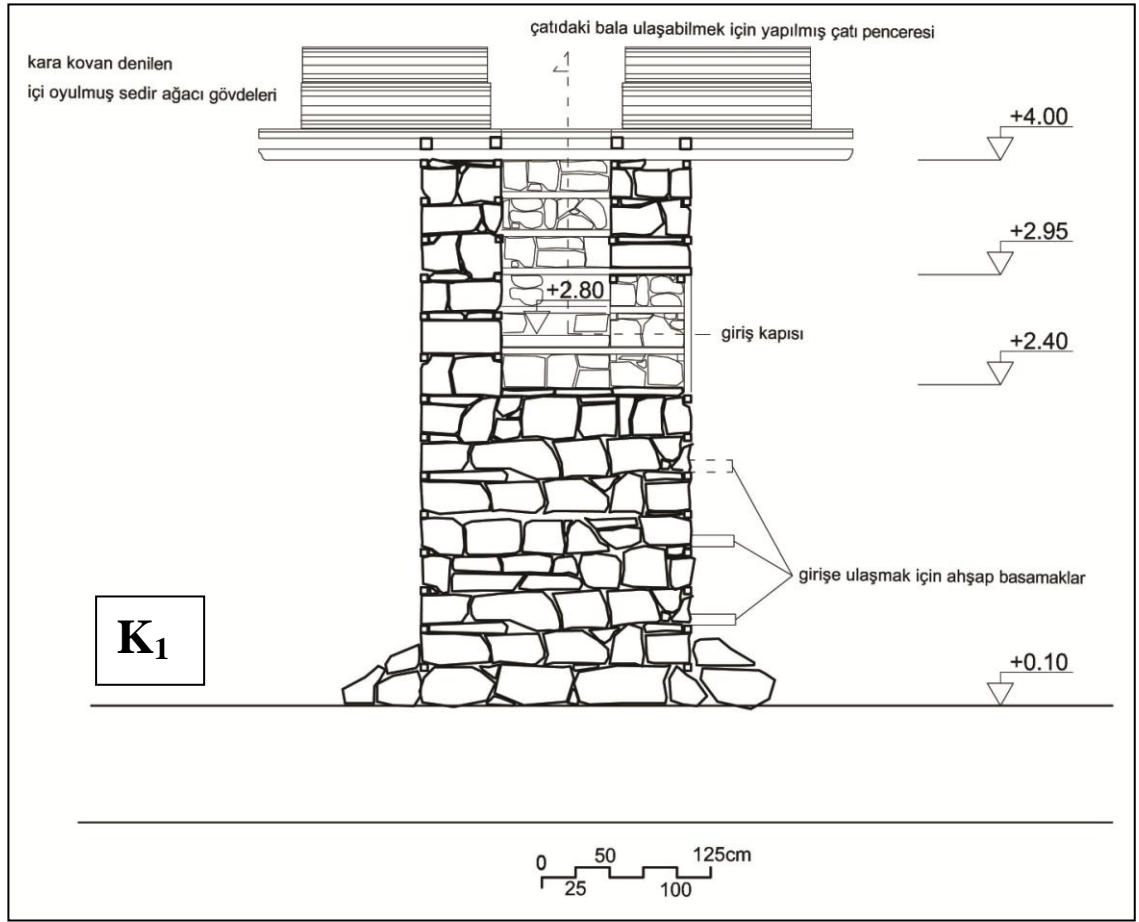
Şekil 4. 88. Büyüksöğle Köyü-Avdancık Çeşmesi, arı sereni (Orijinal 2011)

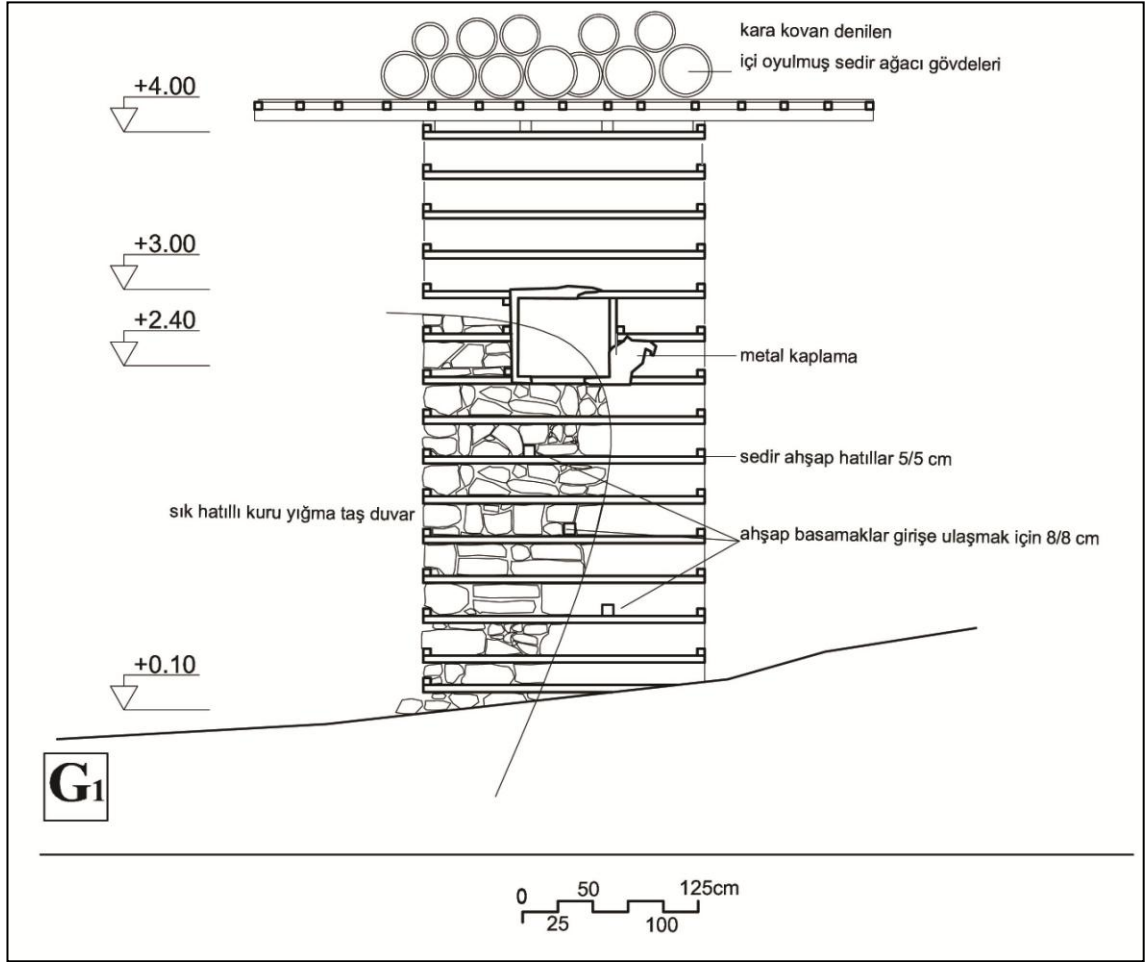
Şekil 4. 89. Büyüksöğle Köyü, Avdancık Çeşmesi, rölövesi alınan arı sereni planı (P₁) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 90. Büyüksöğle Köyü, Avdancık Çeşmesi, rölövesi alınan arı sereni çatı planı (Orijinal 2011)

Şekil 4. 91. Büyüksöğle Köyü, Avdancık Çeşmesi, rölövesi alınan arı sereni, A-A kesiti (K₁) (Orijinal 2011)

Şekil 4. 92. Büyüksöğle Köyü, Avdancık Çeşmesi, rölövesi alınan arı sereni görünüşü (G₁) (Orijinal 2011)

Arkeolog Ünsal Özçakır'ın 'Seren' adının; ülkemizden çalınarak yerine kopyası yerleştirilen Ksantos'taki Harpyler Anıtının üst kısmında betimlenen mitolojik denizkızları 'Sirenler'den esinlenmiş olabileceğini belirtmektedir (Anonim 2011). Arı serenleri ile Ksantos'taki anıt mezarlar arasında görünüş olarak bir bağ olduğu düşünülmektedir (Günay 2008).

4.7. Yöresel Mimari ve Kültürel Peyzaj Analizi

Tez çalışması kapsamında, yöresel mimari ve kültürel peyzaj analizleri için Elmalı'da köylerle ilgili, köy muhtarlarından elde edilen ön bilgilerin yanında, araştırma için seçilen köyler tek tek ziyaret edilerek yerinde gözlemler yapılmıştır. Peyzaj karakterleri (Ek 1) ve yöresel mimari (Ek 2) ile ilgili olmak üzere iki farklı arazi gözlem formu üzerinden analizler yapılmıştır. Araştırma kapsamında, toplam 29 köy ve 2 mevki incelenmiştir.

4.7.1. Kültürel peyzaj analizi

Arazi çalışması kapsamında yöresel mimarinin incelendiği köy ve mevkilerde kültürel peyzaj analizi gerçekleştirilmiştir. Kültürel peyzaj analiz formu topografya, baskın arazi örtüsü ve peyzaj unsurları, görsel değerlendirme kriterleri, peyzajın algılanması, mimari ve yerleşim değerlendirilmesine ilişkin seçenekleri içermektedir. Şekil 4.93 ve Şekil 4.94'te Bayındır köyü örneğinde verildiği gibi söz konusu formlar, arazi çalışması yapılan köyde, köyün iyi bir şekilde algılanabileceği üç farklı noktadan detayları ile doldurulmuştur.

Elmalı İlçe sınırları içinde yer alan 29 köy ve 2 Mevkide Ahatlı, Armutlu, Avşar, Bayındır, Bozhöyük (Semahöyük), Büyüksöğle, Çaybaşı, Çukurelma, Eskihisar, Geçmen, Gölova (Müğren), Gümüşyaka (Dire), Hacıyusuflar, İslamlar (Dereboğazı), Karaköy, Kışlaköy, Kızılca, Macun, Özdemir (Gilevci), Yalnızdam, Yapraklı, Akçainiş, Bayralar, Düden, Salur, Tekke, Yılmazlı (Kortan), Yüksel (Mursal), Zümütova köyleri, Şınarlık, Öküzgözü Mevkileri ve Büyüksöğle köyü, Avdancık Çeşmesi civarı analiz edilen kültürel peyzajlardır.

Kültürel Peyzaj Adı ve Tipi: Bayındır, Köy
Gözlem Noktası: 5-a, **Fotoğraf No:** 3,

Tarih:05.09.2011, **Saat:** 10.32, **GPS No:** 39

TOPOGRAFYA

	Düz	✗	Ova
✗	Hafif eğimli, Eğimli		Dar Vadi
	Engebeli		Geniş Vadi
	İnişli Çıkışlı	✗	Dağ eteği, yamacı

BASKIN ALAN ÖRTÜSÜ VE PEYZAJ UNSURLARI

	Yapısal Öğeler	Tarım Amaçlı Alan Örtüsü	Yapılanmamış Alan Örtüsü	Bitki Örtüsü	Hidroloji	Ulaşım ve Altyapı
✗	Köy Evi	Duvarlar	✗ Bahçeler	✗ Karışık	Akarsu	✗ Asfalt
	Geleneksel Tarım	✗ Çit	Orman	✗ Yaprak Döken	Dere	Stabilize
✗	Dini Yapılar	✗ Tarlalar	✗ Maki	İbrelili	Göl	Patika
✗	Hayvan bar.	Meyve Bahçe	Çayır	✗ Ağaç Kümeleri	Kış Deresi	Altyapı
✗	Tahıl Ambarları	Zeytinlik	✗ Açık Alan	✗ Kültürel Bitki	Kaynak Suları	
	Ağdalıklar	Bağlar	✗ Tarlalar	✗ Meyve Ağaçları		
	Değirmenler	✗ Seralar	Parklar			
	Bağ Evleri					
	Arı Serenleri					

Özet Tanım: Yerleşim bölgesi dağ yamacı eteğine yerleşmiştir. Düz ova kesiminde yer alan tarlalar ve seralarla çevrili, bahçelerin arasındaki az katlı konut yapıları ve baskın cami yapısıyla tipik bir Elmalı köyüdür.

Nadirlik			Hatırlanabilirlik			Tarihsellik			Önemlilik			Anıtsallık		
	Var	✗ Yok	✗	Var	Yok		Var	✗ Yok	✗	Var	Yok		Var	✗ Yok

GÖRSEL DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

Desen	Baskın	✗	Güçlü	Orta	Zayıf	
Ölçek	Küçük		Orta	✗ Büyük		
Doku	Düzensiz	✗	Dokulu	Kaba	Çok Kaba	
Renk	Monokromatik		Birkaç Renkli	✗ Çok Renkli		
Kompozisyon	Basit	✗	Çeşitli	Karmaşık	Değişken	
Uzaklık	Erişilemez		Zor Erişilebilir	✗ Kolay Erişilebilir		
Birlik	Kombine	✗	Kesintili	Bölünmüş	Karmaşık	
Form	Doğrusal		Kıvrımlı	Değişken	✗ Yuvarlak	Formsuz
Çevreleme	Engin, Geniş		Açık	✗ Etrafı Çevrili		
Görsel Dinamik	Geniş		Yayılmış	Dağınık	Yönlendirici	✗ Bütün

PEYZAJIN ALGILANMASI

	Güvenlilik	Teşvik Edicilik	Huzur, Sakinlik	Memnuniyet
	Çok Güvenli	Tekdüze	✗ Huzur Veren	Memnuniyet Vermeyen
✗	Güvenli	Sıkıcı	Sessiz, Sakin	Memnuniyet Verici
	Tedirgin Edici	✗ İlginç	Orta Sakinlikte	Etkileyici
	Tehdit Edici	İlham Verici	Sakin Değil	✗ Güzel

BASKIN MİMARİ STİL:

Geleneksel

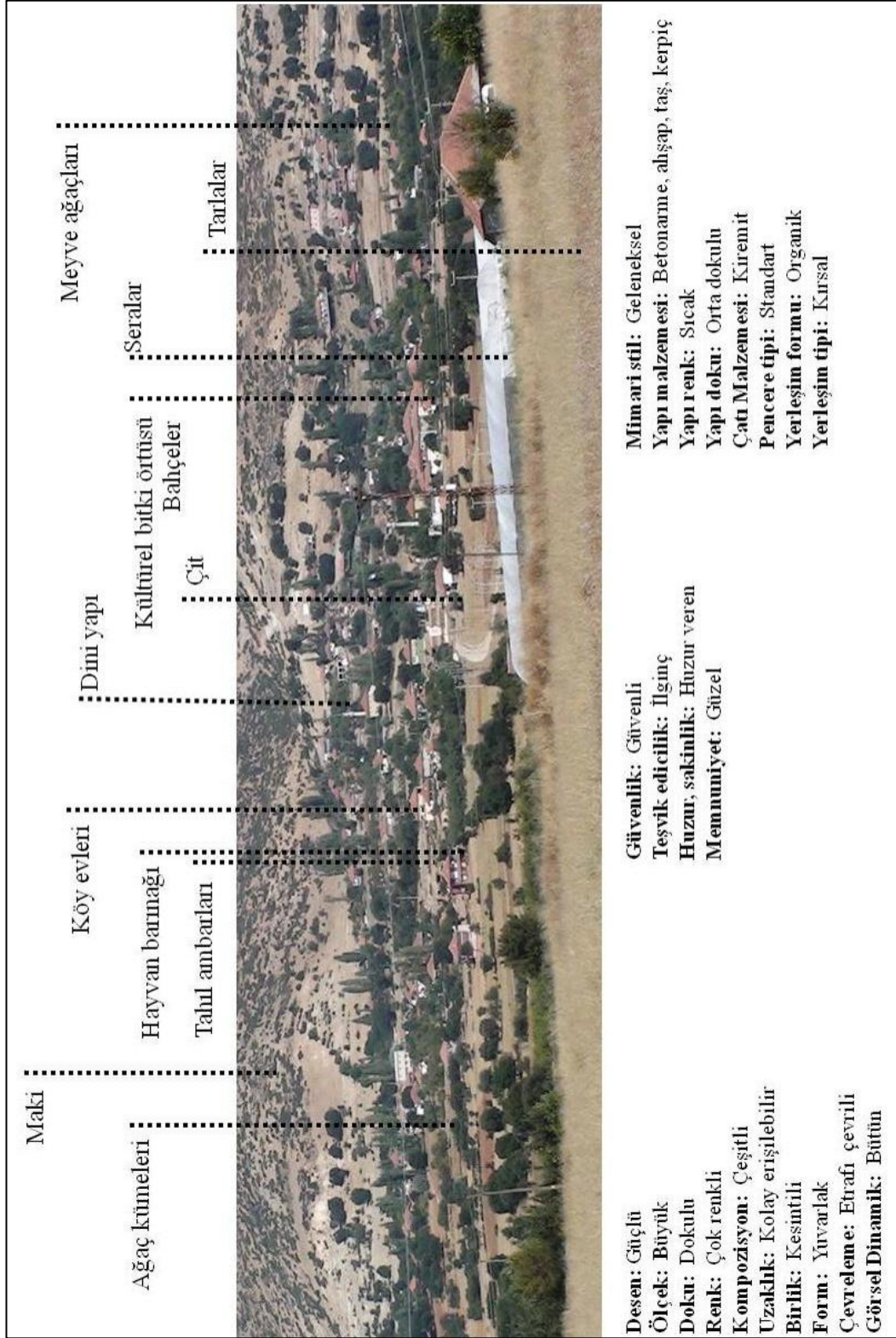
Güncel

Karışık

MALZEME, YAPI VE YERLEŞİM

Yapı M	Renk	Doku	Çatı M.	Pencere T.	Yerleşim F.	Yerleşim T.	Kat S.
✗ B.arme	✗ Sıcak	Az Pürüzlü	✗ Kiremit	✗ Standart	✗ Organik	✗ Kırsal	Tek
✗ Ahşap	Soğuk	✗ Orta Dokulu.	B.arme	Giyotin	Izgara	Kentsel	✗ İki
✗ Taş	Karışık	Kaba Dokulu	Toprak	Dağınık	Çok
✗ Kerpiç			Saz				
			Metal				

Şekil 4. 93. Bayındır Köyü, kırsal kültürel peyzaj analiz formu

Şekil 4. 94. Bayındır Köyü, kırsal kültürel peyzaj analizi örneği (Orijinal 2012)

4.7.1.1. Kültürel peyzaj karakterlerinin faktör analizi

Faktör analizi veri seti içerisinde toplanan peyzaj karakterleri arasındaki ilişkileri yüksek derecede temsil edecek şekilde az sayıda faktörün elde edilmesi ile başlamaktadır. Burada ilk aşamada karakterler arasında birinci faktör, ikinci aşamada ise kalan maksimum miktardaki varyansı açıklamak için ikinci faktör hesaplanmaktadır.

Elmalı Bölgesi kültürel peyzaj karakterlerinin faktör analizini gerçekleştirmek için frekans dağılımı gösteren 31 kültürel peyzaj karakteri, arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek için özdeğerleri tespit edilmiş ve Scree Testi uygulanmıştır. Burada özdeğeri (eigenvalue) 1'den büyük olan faktörler anlamlı kabul edilirken, 1'den küçük olan faktörler dikkate alınmamaktadır. Aynı zamanda frekans dağılımı göstermeyen peyzaj karakterleri değerlendirme dışı tutulmuştur.

Özdeğerlerin (eigenvalue) belirlemesinden sonra her faktöre göre, toplam varyansı gösteren Scree Eğrisi elde edilmiştir. Temel olarak peyzaj karakter bileşenlerine ait özdeğerlerin sabit bir yapı gösterdiği ve eğrinin yatay şekil aldığı noktaya kadar olan faktörler elde edilecek maksimum faktör sayısı elde edilmeye çalışılmaktadır.

Çalışmada, Scree Testine göre, kültürel peyzaj karakterleri özdeğer sayısı 5. bileşenden sonra sabit bir yapı göstermeye başlamasından dolayı kullanılacak faktör sayısı 5 olarak kabul edilmiştir (Şekil 4.95).

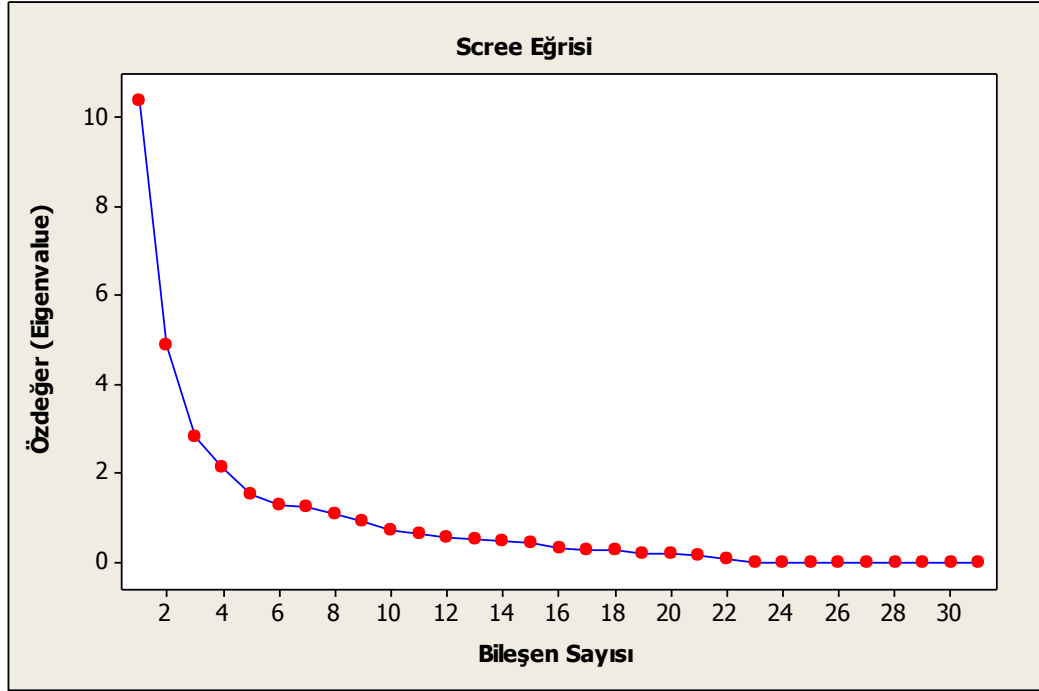
Çizelge 4.18'de kültürel peyzaj karakterlerine ait özdeğerler ve varyans yüzdesi olarak verilen kültürel peyzaj karakterlerine ait özdeğerlerden ilk beş bileşene ait özdeğerler seçilmiştir.

Çizelge 4. 18. Kültürel peyzaj karakterlerine ait özdeğerler ve varyans yüzdesi (rotasyon öncesi)

	1.Bileşen	2.Bileşen	3.Bileşen	4.Bileşen	5.Bileşen
Özdeğer (eigenvalue)	10.381	4.902	2.833	2.129	1.516
Varyans Yüzdesi	33.487	15.814	9.137	6.868	4.891

Faktör analizinde aralarında yüksek korelasyon bulunan faktörler setinin oluşturulması öne çıkmaktadır. Temel Bileşenler Analizi (Principle Component

Analysis) Faktör Analizinde faktörlerin varyansını maksimuma çıkarmada ve faktörler arasındaki korelasyonu en iyi şekilde temsil etmek için yaygın kullanılan bir tekniktir (Ünlükaplan 2008, Atik ve Ortaçesme 2010). Burada faktör rotasyonu isimlendirilebilir ve yorumlanabilir faktörler elde etmek için kullanılmaktadır.

Şekil 4. 95. Kültürel peyzaj karakterlerine ait Scree Eğrisi

Kültürel peyzaj karakterlerine ait rotasyon sonrasında elde edilen toplam varyans ve varyans yüzdeleri, Çizelge 4.19'da verilmiştir. Bileşenlerin toplam varyans yüzdeleri, birinci bileşenin % 29.586, ikinci bileşenin % 19.095, üçüncü bileşenin % 8.990, dördüncü bileşenin % 7.428, beşinci bileşenin % 5.099'dur. Scree Testi ile elde edilen ilk 5 bileşenin toplam bileşenler içindeki oranı % 70.197'dur. Burada, 5. bileşenden sonra karakterlerin toplam varyansı içindeki farkı önemsiz kabul edilebilecek oranda azalmaktadır.

Çizelge 4. 19. Kültürel peyzaj karakterlere ait toplam varyans ve varyans yüzdeleri (rotasyon sonrası)

	1.Bileşen	2.Bileşen	3.Bileşen	4.Bileşen	5.Bileşen
Toplam Varyans	9.172	5.919	2.787	2.303	1.581
Toplam Varyans Yüzdesi	29.586	19.095	8.990	7.428	5.099

Peyzaj karakterlerinin yorumlanmasında, 31 ayrı faktörün kullanılıyor olması ve birbiri ile ilişkili bu karakterlerin yorumlanmasından doğacak güçlük, ortogonal rotasyonda yaygın olarak kullanılan “varimax” tekniği ile aşılmıştır. Faktör analizlerinin yorumlanmasında açıklık ve anlamlılık sağlamak amacıyla karakterler eksen döndürmesine tabii tutulur. Varimax, dik (orthogonal) döndürme tekniklerinden en çok kullanılan yöntem olup, eksenlerin döndürülmesi sonrasında, faktörler, kendileri ile yüksek ilişki veren faktörleri bulurlar ve daha kolay yorumlanmaları mümkün hale gelir (Büyüköztürk 2011).

Kültürel peyzaj karakterlerine ait, rotasyona uğramış faktör yükleri, seçilen ilk 5 bileşen için, Çizelge 4.20’de verilmiştir. Burada rotasyon sonrasında elde edilen 5 bileşenin birincisinde “*renk, ulaşım-altyapı, çatı malzeme, uzaklık, yapı malzeme, pencere tipi, nadirlik, bitki örtüsü, tarımsal amaçlı alan örtüsü*” özellikleri ve “*yerleşim formu, yerleşim tipi, kat sayısı*” arasında yüksek ilişkiler görülmektedir. Peyzajın kentsel veya kırsal olmasına göre *yapı rengi, tarımsal amaçlı alan örtüsü ve bitki örtüsü* gibi özellikler de değişmektedir. *Pencere tipi ve yapı malzemesi* gibi yapıya ait detaylar, *bitki örtüsü ve tarımsal amaçlı alan örtüsü* gibi özellikler aynı zamanda peyzajın *nadir* olması ile yakından ilişkilidir. Bağ evlerinin ağırlıkta bulunduğu Şınarlık mevki kentsel karakterli olup, kentsel peyzajlarda kat sayısı arttığından, *yerleşim formu ve yerleşim tipi ve kat sayısı* arasında yüksek bir ilişki görülmektedir.

İkinci bileşende “*yapı malzeme rengi, mimari stil, yerleşim formu, yerleşim tipi, kat sayısı, teşvik edicilik, doku, yapı malzeme dokusu, memnuniyet, form*” yer almaktadır. Burada, gözlemlenen kültürel peyzajın formu, yerleşim formunun organik ya da ızgara olması, yöresel mimariye ait kat sayısı, malzeme dokusu gibi detaylar ve memnuniyet algısı, teşvik edicilik gibi görsel değerlerle olan ilişkisi görülmektedir. Burada peyzaj ve mimariye ait karakterlerin aynı zamanda form, doku gibi görsel özellikler ve memnuniyet, teşvik edicilik gibi peyzajın algısına dair karakterleri şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Üçüncü bileşende, “*form, kompozisyon, çevreleme, ölçek, birlik, desen*” ilişkisi bulunmaktadır ki, bu görsel peyzaj karakterlerine ait bu özelliklerin aralarında yüksek korelasyon bulunması peyzajın aynı zamanda görsel bir obje olması nedeniyle beklenen bir sonuç olarak yorumlanabilir. Formda birlik ve çevreleme, kompozisyonu etkilemekte, ölçek ise analiz yaparken bakış uzaklığına bağlı olarak

değişmekte ve köyün yerleşim alanı ve etrafını çevreleyen tarla ya da orman vb. alan örtülerinin görülebiliyor olmasını etkilemekte ve desen büyük ölçeklerde daha zayıf, küçük ölçeklerde daha güçlü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dördüncü bileşende pozitif ilişkinin bulunduğu karakterler “*desen, hidroloji, yapısal öğeler, güvenlik, yapılanmamış alan örtüsü, huzur-sakinlik*”tir. Kültürel peyzajda yer alan yapı tiplerinin hidroloji ile olan ilişkisi, suyun varlığının yapılanmamış alan örtüsü ve dolayısıyla desene, suyun varlığı ile artan yeşil alanın huzur ve sakinlik, dolayısıyla güvenlik algısına olan etkisini ortaya koymaktadır.

Beşinci bileşende ise “*topografya ve görsel dinamik*” ilişki içinde olmasında topografyanın görsel dinamik üzerindeki beklenen yönlendirici etkisini vermekteyiz.

Çizelge 4. 20. Kültürel peyzaj karakterlerine ait rotasyona uğramış faktör yükü matrisi

Karakterleri	1.Bileşen	2.Bileşen	3.Bileşen	4.Bileşen	5.Bileşen
Renk	0.987	0.109	-0.032	0.020	-0.022
Ulaşım-altyapı	-0.987	-0.109	0.032	-0.020	0.022
Çatı örtü malzemesi	-0.987	-0.109	0.032	-0.020	0.022
Uzaklık	0.987	0.109	-0.032	0.020	-0.022
Yapı malzemesi	0.987	0.109	-0.032	0.020	-0.022
Pencere tipi	0.987	0.109	-0.032	0.020	-0.022
Nadirlik	0.890	0.098	0.087	-0.091	0.049
Bitki örtüsü	0.575	0.145	0.327	-0.363	0.139
Tarımsal amaçlı alan örtüsü	0.554	-0.163	0.033	-0.231	-0.374
Yapı malzeme rengi	-0.068	0.963	0.019	0.055	-0.016
Mimari stil	-0.068	0.963	0.019	0.055	-0.016
Yerleşim formu	0.641	0.747	-0.009	0.052	-0.026
Yerleşim tipi	0.641	0.747	-0.009	0.052	-0.026
Kat sayısı	0.641	0.747	-0.009	0.052	-0.026
Tesvik edicilik	-0.178	-0.704	-0.085	0.004	0.248
Doku	-0.098	0.564	-0.330	-0.111	0.451
Yapı malzemesi dokusu	0.396	0.546	-0.108	0.119	0.369
Memnuniyet	-0.145	-0.434	-0.281	-0.310	0.066
Form	-0.117	-0.368	0.303	-0.016	-0.189
Kompozisyon	0.066	-0.014	0.775	0.208	0.098
Çevreleme	-0.082	0.033	0.734	-0.100	-0.093
Ölçek	0.076	-0.344	0.715	-0.138	0.023
Birlik	0.039	0.221	0.626	0.082	0.250
Desen	-0.310	0.121	0.442	0.373	-0.335
Hidroloji	-0.063	0.127	-0.041	0.701	0.142
Yapısal öğeler	0.495	-0.333	-0.186	0.588	0.126
Güvenlik	-0.087	0.375	0.022	0.586	0.065
Yapılanmamış alan örtüsü	-0.080	-0.166	0.259	0.529	0.088
Huzur-sakinlik	0.149	0.502	-0.080	0.520	-0.175
Topografya	0.027	0.024	0.072	0.139	0.610
Görsel dinamik	-0.141	-0.309	0.113	0.015	0.573

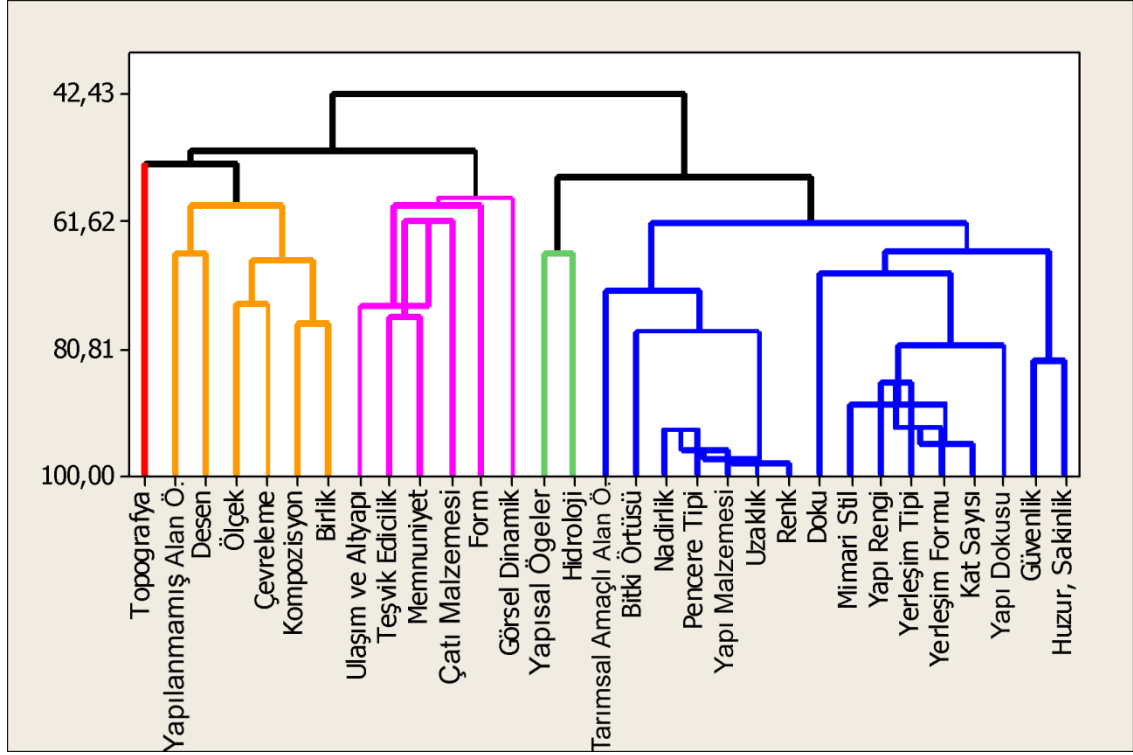
Koyu değerler, faktörlerin yüksek korelasyon halinde bulunduğu karakterleri temsil etmektedir

4.7.1.2. Kültürel peyzaj karakterleri kümeleme analizi

Kültürel peyzaj analizi formlarındaki, peyzaj karakterleri kullanılarak yapılan analiz sonuçlarına göre bu bölümde, Elmalı kültürel peyzajlarına ait peyzaj karakterlerinin hangi benzerlik düzeyinde ortak kümeler oluşturdukları analiz edilmiştir. Kümeleme analizinde (Cluster Analysis) peyzaj karakterlerinin benzerlik ve uzaklık durumları önemlidir. Burada aynı küme içindeki karakterler homojenlik gösterirken, farklı kümeler arasındaki karakterler arasında heterojenlik söz konusudur. Amaç karakterler arasındaki benzerlikleri ve/veya uzaklıkları ortaya koymaktır. Bu amaçla bütün peyzaj karakterleri tek bir veri tabanında toplanmıştır.

Elmalı kültürel peyzaj karakterlerine ait frekans dağılımı gösteren 31 kültürel peyzaj karakteri için uygulanan kümeleme analizi sonucunda elde edilen dağılım Şekil 4.96'daki peyzaj karakterlerine ait dendrogram'da verilmiştir. Kümeleme analizini gösteren dendrograma göre peyzaj karakterleri beş kümede toplanmıştır. Birinci küme, tek başına kırsal peyzajlardaki en önemli, etkin peyzaj karakteri "*topografya*" iken ikinci küme, "*yapılanmamış alan örtüsü, desen, ölçek, çevreleme, kompozisyon, birlik*"tir. Üçüncü küme, "*ulaşım-altyapı, teşvik edicilik, memnuniyet, çatı örtü malzemesi, form ve görsel dinamik*"tir. Dördüncü kümeyi, "*yapısal öğeler ve hidroloji*", beşinci kümeyi, "*tarımsal amaçlı alan örtüsü, bitki örtüsü, nadirlik, pencere tipi, yapı malzemesi, uzaklık, renk, doku, mimari stil, yapı rengi, yerleşim tipi, yerleşim formu, kat sayısı, yapı dokusu, güvenlik, huzur-sakinlik*" oluşturmaktadır (Şekil 4.96).

Uzaklık ve bir araya gelen yakınlıkları kümelere bakıldığında, topografya, ikinci kümede bulunan, *yapılanmamış alan örtüsü, desen, ölçek, çevreleme, kompozisyon* ve *birlik*'i, Elmalı kırsal kültürel peyzajlarında belirleyici bir unsur olarak etkilediği görülmektedir. İncelenen peyzajın topografya özelliği açısından bir dağ eteğinde ya da düz ovada olması yapı dışı bitki örtüsünü yakından etkilemektedir. Dağ eteğinde maki veya ormanlık alan görülürken düz ovadaki peyzajda daha çok tarlaları, meyve, sebze bahçelerini görmek mümkündür. Düz alanda toprağı işleme ve çiftçilik faaliyetleri, eğimli arazilere oranla daha kolay yapıldığından bitki örtüsünde de doğal ormanlardan kültürel bitki örtüsüne doğru bir değişim görülmektedir.

Şekil 4. 96.Peyzaj karakterlerine ait dendrogram

İkinci kümede, köy veya mevkideki, peyzajı değerlendirme ölçeğinin, analiz edilen köy peyzajının tarlalar ya da başka alan örtüleri ile çevrili olup olmadığının görülebiliyor olması durumu, ölçeğin büyüklüğüne bağlıdır. Peyzajdaki *kompozisyonun* basit, karmaşık ya da çeşitli olması ile *birliğin* kombine, kesintili ya da bölünmüş olması arasında yine yakınlık görülmektedir. Eğer kompozisyon çeşitli ise, birlik daha çok bölünmüş olarak gözükmemektedir. Orman, maki, tarla, bahçe gibi yapılanmamış alan örtüsü binaların dışında peyzajı şekillendirdiği için *desen*, *ölçek*, *çevreleme*, *kompozisyon* ve *birlik* karakterleri ile aynı grupta yer almıştır. Burada özellikle *desen* ve *kompozisyon* geniş ölçekte, peyzajın karakterini tanımlamaktadır.

Üçüncü kümede, *teşvik edicilik* ve *memnuniyet* gibi, algıya bağlı karakterler *form* ve *görsel dinamik* gibi görsel karakter ile bir araya gelmiştir ve burada özellikle peyzajdaki yapılara ait çatı örtü malzemesi belirli bir mesafeden peyzajın genel silüetini oluşturduğu için öne çıkmaktadır.

Dördüncü kümedeki *hidroloji* ve kültürel peyzajda yer alan yapılar arasında ilişki görülmektedir. Örneğin bir kaynak ya da akarsuyun var olduğu yerlerde genellikle

değirmen yöresel mimari ögesi bulunabilmektedir. Ayrıca yine bağ evleri yaz aylarında sulama yapabilmek için bir dere boyuna yakın mevkilerde yerleşmişlerdir. Yayıllardaki geçici yerleşmelerde yer alan arı serenlerinin bulunduğu peyzajda da kaynak suyunun varlığı, insanların kısa süreli de olsa konaklamak ve arıcılık faaliyeti için suya duydukları temel gereksinimi vurgular niteliktedir. Analiz sonuçları yöresel mimarinin konumlandırılmasında ve yapı gruplarının oluşmasında, hidrolojinin önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Beşinci kümede yer alan yerleşim tipi, yerleşim formunu, mimari stili, yapı rengini, yapı dokusunu, kat sayısını etkilemekte, aynı zamanda peyzaj dokusu da bütün bu yapısal unsurlardan etkilenmektedir. Analiz edilen köy ya da mevkinin, kırsal veya kentsel yapı özellikleri taşıması, bitki örtüsü ve çiftçiliği belirlemektedir. Tarımsal amaçlı alan örtüsü ve bitki örtüsünün zenginliği ile artan peyzajdaki yeşilin oranı, peyzajın nadirlik olarak nitelendirilme durumunu desteklemektedir.

Peyzaj içindeki yapı ve mimariye ait, mimari stil, yapının rengi, dokusu, yerleşim tipi ve formu, peyzajın algısına dair güvenlik ve huzur-sakinlik karakterlerine yön vermektedir (Şekil 4.96).

Peyzaj karakterlerinin kümeleme analizinden elde edilen adımlar, küme sayısı, benzerlik düzeyleri, uzaklık düzeyleri, birleşen kümeler, yeni kümeler ve yeni, kümedeki karakter sayıları Çizelge 4.21’de verilmiştir.

Peyzaj karakterleri kümeleme analizinde başlangıçta 31 birim bulunmaktadır ve her birim bir küme olarak nitelendirilmiştir. İlk adımda, 0.13’lük uzaklık ve % 93.08’lik benzerlik düzeyindeki nadirlik ve pencere tipi birleşerek yeni bir küme oluşturmuşlardır. Bu yeni kümenin iki faktörden oluşması dolayısıyla küme sayısı 30’a düşmüştür. İkinci adımda, 0.06’lık uzaklık ve % 96.54’lük benzerlik düzeyindeki nadirlik ve yapı malzeme birleşerek yeni bir küme oluşturmuşlardır. Bu yeni kümenin üç faktörden oluşması dolayısıyla küme sayısı 29’a düşmüştür. Üçüncü adımda, 0.04’lük uzaklık ve % 97.69’luk benzerlik düzeyindeki nadirlik ve uzaklık birleşerek yeni bir küme oluşturmuşlardır. Bu yeni kümenin dört faktörden oluşması dolayısıyla küme sayısı 28’e düşmüştür. Bu durum küme sayısı bir olana kadar devam etmektedir.

Çizelge 4. 21. Peyzaj karakterlerinin tam bağlantılı kümeleme analizi

Adımlar	Küme Sayısı	Benzerlik Düzeyi	Uzaklık Düzeyi	Birleşen Kümeler		Yeni Kümeler	Yeni Kümedeki Tür Sayısı
1	30	93.0885	0.13823	8	28	8	2
2	29	96.5442	0.06912	8	24	8	3
3	28	97.6962	0.04608	8	14	8	4
4	27	98.2721	0.03456	8	12	8	5
5	26	85.8715	0.28257	25	31	25	2
6	25	92.9358	0.14128	25	30	25	3
7	24	95.2905	0.09419	25	29	25	4
8	23	89.4036	0.21193	23	25	23	5
9	22	82.6852	0.34630	19	21	19	2
10	21	80.4182	0.39164	23	26	23	6
11	20	78.2959	0.43408	5	8	5	6
12	19	77.1519	0.45696	13	15	13	2
13	18	76.0765	0.47847	20	22	20	2
14	17	74.2368	0.51526	10	17	10	2
15	16	72.0944	0.55811	3	5	3	7
16	15	69.4334	0.61133	11	23	11	7
17	14	67.4831	0.65034	10	13	10	4
18	13	66.4997	0.67001	4	9	4	2
19	12	66.4808	0.67038	2	6	2	2
20	11	66.0664	0.67867	11	19	11	9
21	10	61.8294	0.76341	3	11	3	16
22	9	61.6257	0.76749	20	27	20	3
23	8	74.4171	0.51166	7	20	7	4
24	7	59.1901	0.81620	4	10	4	6
25	6	59.1641	0.81672	7	16	7	5
26	5	58.0881	0.83824	7	18	7	6
27	4	54.7754	0.90449	2	3	2	18
28	3	52.8683	0.94263	1	4	1	7
29	2	51.0375	0.97925	1	7	1	13
30	1	42.4274	1.15145	1	2	1	31

4.7.2. Yöresel mimari öğelerin analizi

Elmalı İlçesi sınırları içinde seçilen 29 köy ve 2 mevkideki yöresel mimari öğelerden tahıl ambarları, değirmenler, ağdalıklar, bağ evleri ve arı serenleri, yapıya ait peyzaj özellikleri, yapı özellikleri, yapı detayları ve yapıya müdahale durumu başlıkları altında incelenen yöresel mimari analiz formları ile incelenmiştir (Ek 2).

Bu kapsamda 29 köyde ve 2 mevkide, 3 tekerrürlü olarak 87 tahıl ambarı, ayakta kalabilmiş 6 değirmen ve ağdalık, 3 bağ evi ve ulaşılabilen 3 arı sereni analiz edilmiştir. Yöresel mimari öge analiz formları, Kışlaköy örneğinde tahıl ambarı (Şekil 4.97 ve Şekil 4.98), Afşar Köyü örneğinde değirmen (Şekil 4.99 ve Şekil 4.100), Eskihişar Köyü örneğinde ağdalık (Şekil 4.101 ve Şekil 4.102), Şınarlık Mevki'nde bağ evi (Şekil 4.103 ve Şekil 4.104) ve Büyüksöğle Köyü, Avdancık örneğinde arı serenleri (Şekil 4.105 ve Şekil 4.106) için detaylı olarak verilmiştir.

4.7.2.1. Tahıl ambarı analizi

Ambarlar daha çok tahıl türünde yiyeceklerin saklandığı yer olarak tanımlanırken (TDK 2005), tahıl ambarları özellikle kırsal peyzajlarda buğday, arpa, çavdar gibi tahılların depolanması amacıyla kullanılan depo yapılarıdır. Yığma moloz taş temeller üzerinde ahşap geçme stili ile inşa edilen ambarlar Elmalı yöresinde her eve ait ve bireysel olabileceği gibi, özellikle değirmenlerin bulunduğu alanlarda birden fazla sayıda toplu olarak da bulunabilmektedir. Bunun amacı tahılın öğütülme öncesi ve sonrasında değirmene yakın bir noktada depolanabilmesidir.

Arazi çalışması yapılan her köyden 3 adet tahıl ambarı seçilerek yöresel mimari arazi gözlem formu doldurulmuştur. Kışlaköy örneğinde yöresel mimari analizi gözlem form ve fotoğrafları Şekil 4.97 ve Şekil 4.98'deki gibidir. Tahıl ambarlarının inceleneceği köyler oransal örnekleme yöntemi ve yüksekliğe göre yapılan sınıflama ile belirlenmiştir. Her iki yükselti grubunda 8 köy ve mevki 1050-1500 metre yükseltide, 22 köy ve mevki ise 1050-1500 metre yükseltideki köyler arasından ve son olarak 1500 metre yükselti üzerindeki tek köy seçilmiştir. 1500 m üzerindeki Hacıyusuflar köyü 1500 m'ye çok yakın olduğundan 1050-1500 m arasındaki köy grubuna dâhil edilmiştir.

4.7.2.2. Değirmen analizi

Değirmen, buğday, mısır gibi tarım ürünlerinin öğütülerek una dönüştürüldüğü düzeneklerin bulunduğu ve içinde öğütme işleminin gerçekleştirildiği yapılardır. Çoğunlukla sudan elde edilen enerji ile çalıştıkları için, dar vadi içlerinde ve akarsu kaynağının olduğu alanlarda bulunmaktadır. Taş ile inşa edilen değirmenler zaman zaman değirmeni işleten kişinin konutu ile birlikte de olabilmektedir.

Elmalı, ilçe sınırları içerisinde tespit edilen ve değirmen bulunan köyler çalışma kapsamına alınmıştır. Geleneksel olmayan, güncel yapılar ve yeni teknolojiler ile yapılan değirmenler ise çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. İslamlar, Afşar, Armutlu, Yapraklı, Çaybaşı köylerinde birer adet ve Öküzgözü I mevkisinde bir adet olmak üzere toplam altı değirmen için yöresel mimari arazi gözlem formu doldurulmuştur. Şekil 4.99 ve 4.100'de Afşar Köyü örneğinde yöresel değirmen analizi verilmiştir.

Yapıya ait Peyzaj Özellikleri

İklimsel özellikleri

- a) sıcak nemli b) sıcak kuru **e) ılıman kuru** d) ılıman nemli e) soğuk

2 Topografa (eğim)

- a) % 0-10 **b) % 10-20** c) % 20-30 d) % 30-40 e) % 40 ve üzeri

3 Yapının içinde bulunduğu yerleşim dokusu formu

- a) geometrik **b) organik** c) Yerleşim yok

4 Alan Kullanımı (Peyzaj yerleşim tipi)

- a) kırsal yerleşim** b) kentsel yerleşim b) tarım alanı c) ticaret d) diğer

Yapı Özellikleri

5 Ulaşım şekli (Ulaşılabilirlik, merkez ya da ana yola yakınlık; ulaşım süresi, yolun durumu)

- a) yaya b) bisiklet **e) motorlu araç**

6 Ulaşım mesafesi (ilçe, köy merkezi veya ana yola yakınlık)

- a) < 100 m b) 100-500 m arası **e) 500-1000 m arası** d) 1000- 1500 m arası e) 1500 ve üzeri

7 Yol durumu

- a) patika **b) ara sokak** c) ana yol d) otoyol

8 Mülkiyet durumu (Yapı Sahibi)

- a) özel** b) belediye c) hazine d) diğer

9 Kullanım durumu

- a) orijinal kullanım** b) mevcut yeni kullanım c) kullanılmıyor

10 Yapı nizam durumu

- a) ayrık nizam** b) bitişik nizam c) yerleşim yok

11 Bahçe tipi

- a) iç avlu **b) bahçe** c) yerleşim yok

12 Yapıya ulaşım / Yapıya giriş

- a) iç avludan giriş b) bahçe kapısından giriş **e) direkt sokaktan giriş**

13 Yapının kat sayısı

- a) zemin **b) zemin + 1** c) zemin + 2 d) zemin + 3

14 Zemin kat plan tipi

- a) kare **b) dikdörtgen** c) "L" tipi plan d) "U" plan tipi e) dairesel f) karmaşık

15 Yapı taban alanı

- a) 0-50 m²** b) 50-100 m² c) 100-150 d) 150-200 e) 200 ve üzeri

Yapı Detayları

16 Çatı tipi

- a) düz çatı b) tek yöne eğimli (sundurma) **e) iki yöne eğimli (beşik çatı)** d) kırma çatı

17 Pencere tipi

- a) giyotin b) tek kanat c) çift kanat e) boyutları: ... * ... **d) yok**

18 Giriş kapısı

- a) tek kanat** b) çift kanat c) boyutlar 75 * 100 d) yok

Yapıda kullanılan Malzeme

19 Duvar

- a) taş **b) taş+ahşap** c) taş + kerpiç d) ahşap e) tuğla f) tuğla+ahşap g) tuğla+kerpiç

20 Pencere

- a) ahşap b) metal c) pvc **d) yok**

21 Çatı (örtüsüne göre)

- a) kiremit** b) betonarme c) sazlık d) toprak d) metal e) cam f) ahşap

22 Yapım tekniği ve malzemesi

- a) Moloz yığma taş temel üstüne duvarlar ahşap geçme sistemi** b) Kaba yonu yığma taş üstüne yığma kerpiç duvar c) Tamamı ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvar

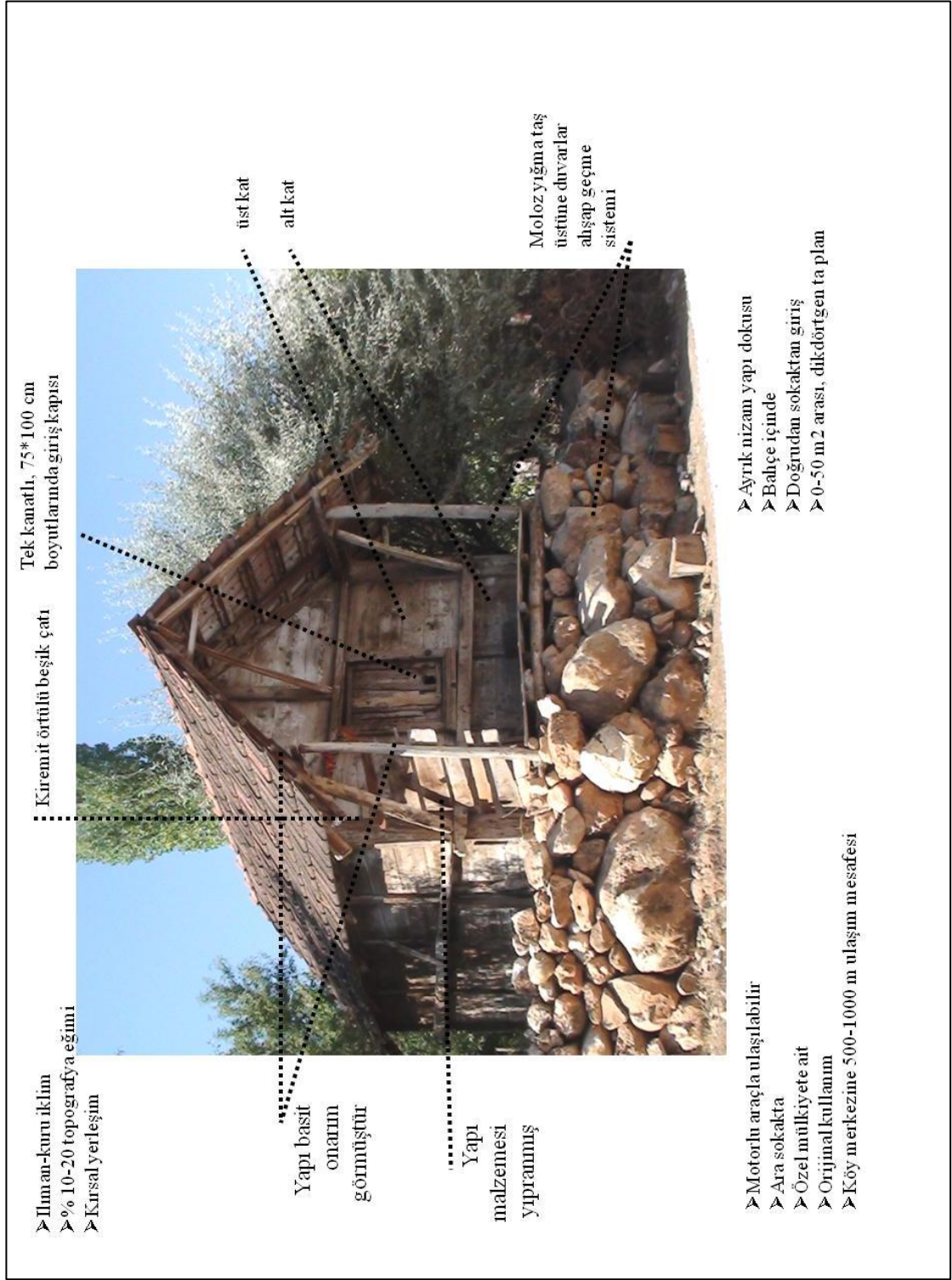
23 Yapı üzerindeki değişiklikler, bozulmalar nelerdir ?

- a) yapı malzemesi yıpranmış** b) yapının bir bölümü yıkılmış c) yapıya ekler yapılmış

24 Yapıya müdahale durumu

- a) bakım **b) basit onarım** c) esaslı onarım d) sağlamlaştırma e) bütünleme f) yenileme g) yeniden yapma h) taşıma i) mevcut yapı ya da bileşenine ek yapılması j) tarihi bir alanın rehabilitasyonuna dahil olması k) yok

Şekil 4. 97. Kışlaköy, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (tahıl ambarı)

Şekil 4. 98. Kışlaköy, yöresel tahıl ambarı analizi örneği (Orijinal 2012)

Peyzaj Özellikleri

1 İklimsel özellikleri

a) sıcak nemli b) sıcak kuru \Rightarrow ılıman kuru d) ılıman nemli e) soğuk

2 Topografa (eğim)

\Rightarrow % 0-10 b) % 10-20 c) % 20-30 d) % 30-40 e) % 40 ve üzeri

3 Yapının içinde bulunduğu yerleşim dokusu formu

a) geometrik b) organik \Rightarrow Yerleşim yok

4 Alan kullanım durumu (Peyzaj yerleşim tipi)

a)- kırsal yerleşim b) kentsel yerleşim \Rightarrow tarım alanı c) ticaret d) diğer

Yapı Özellikleri

5 Ulaşım şekli (Ulaşılabilirlik, merkez ya da ana yola yakınlık; ulaşım süresi, yolun durumu)

a) yaya b) bisiklet \Rightarrow motorlu araç

6 Ulaşım mesafesi (ilçe, köy merkezi veya ana yola yakınlık)

a) < 100 m b) 100-500 m arası c) 500-1000 m arası d) 1000- 1500 m arası \Rightarrow 1500 ve üzeri

7 Yol durumu

a) patika \Rightarrow ara sokak c) ana yol d) otoyol

8 Mülkiyet durumu (Yapı Sahibi)

\Rightarrow özel b) belediye c) hazine d) diğer

9 Kullanım durumu

a) orijinal kullanım b) mevcut yeni kullanım \Rightarrow kullanılmıyor

10 Yapı nizam durumu

\Rightarrow ayrık nizam b) bitişik nizam c) yerleşim yok

11 Bahçe tipi

a) iç avlu \Rightarrow bahçe c) yerleşim yok

12 Yapıya ulaşım / Yapıya giriş

a) iç avludan giriş \Rightarrow bahçe kapısından giriş c) direkt sokaktan giriş

13 Yapının kat sayısı

\Rightarrow zemin b) zemin + 1 c) zemin + 2 d) zemin + 3

14 Zemin kat plan tipi

a) kare \Rightarrow dikdörtgen c) "L" tipi plan d) "U" plan tipi e) dairesel f) karmaşık

15 Yapı taban alanı

a) 0-50 m² \Rightarrow 50-100 m² c) 100-150 d) 150-200 e) 200 ve üzeri

Yapı Detayları

16 Çatı tipi

a) düz çatı b) tek yöne eğimli (sundurma) \Rightarrow iki yöne eğimli (beşik çatı) d) kırma çatı

17 Pencere tipi

a) giyotin \Rightarrow tek kanat c) çift kanat \Rightarrow boyutları: 90*110 cm d) yok

18 Giriş kapısı

\Rightarrow tek kanat b) çift kanat c) boyutlar 180 * 200 d) yok

Yapıda kullanılan Malzeme

19 Duvar

\Rightarrow taş b) taş+ahşap c) taş + kerpiç d) ahşap e) tuğla f) tuğla+ahşap g) tuğla+kerpiç

20 Pencere

\Rightarrow ahşap b) metal c) pvc d) yok

21 Çatı (örtüsüne göre)

\Rightarrow kiremit b) betonarme c) sazlık d) toprak d) metal e) cam f) ahşap

22 Yapım tekniği ve malzemesi

a) Moloz yığma taş üstüne duvarlar ahşap geçme sistemi b) Kaba yonu yığma taş üstüne yığma kerpiç duvar

\Rightarrow Tamamı ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvar

23 Yapı üzerindeki değişiklikler, bozulmalar nelerdir ?

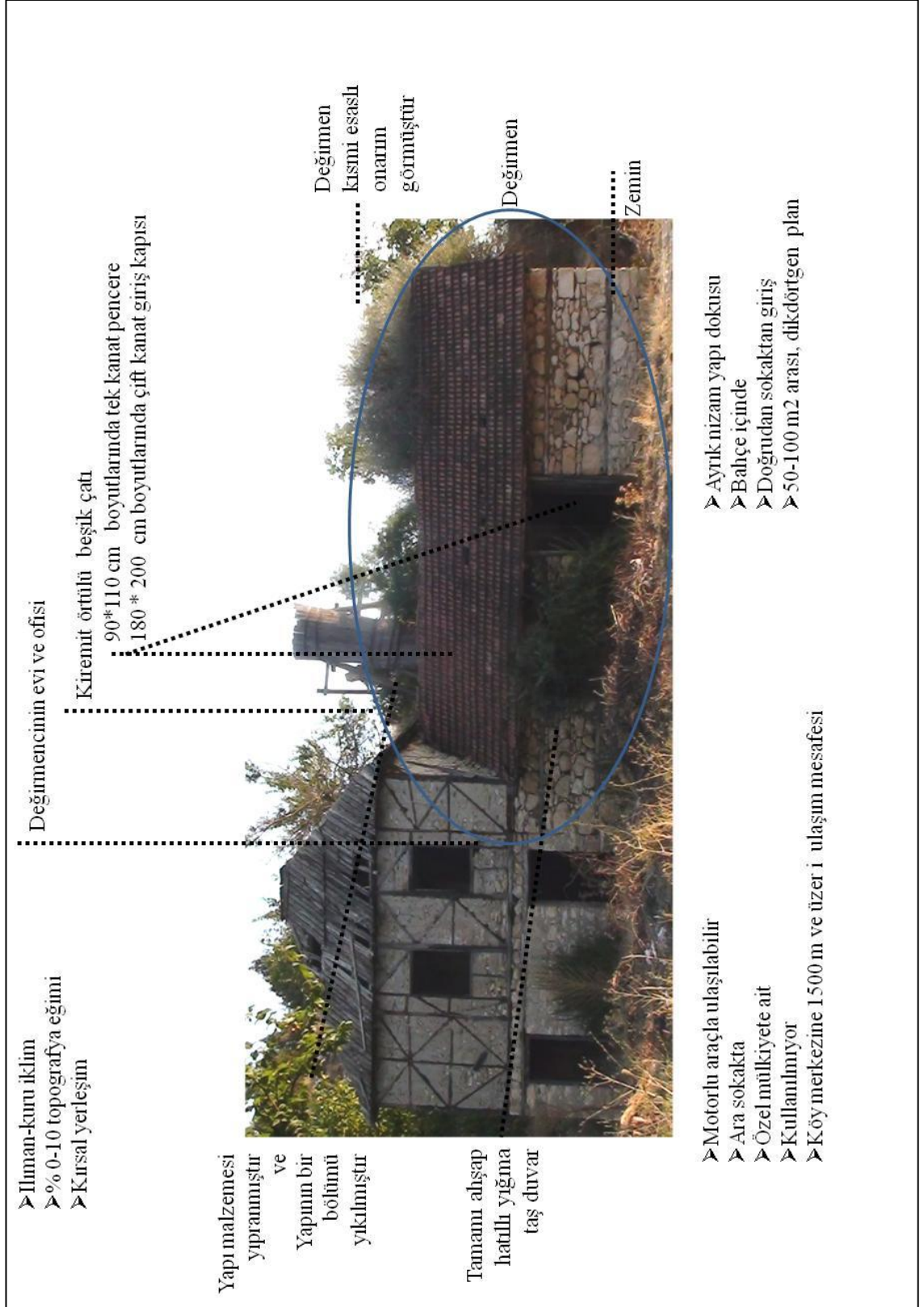
\Rightarrow yapı malzemesi yıpranmış \Rightarrow yapının bir bölümü yıkılmış c) yapıya ekler yapılmış

24 Yapıya müdahale durumu

a) bakım b) basit onarım \Rightarrow esaslı onarım d) sağlamlaştırma e) bütünleme f) yenileme g) yeniden yapma

h) taşıma i) mevcut yapı ya da bileşenine ek yapılması j) tarihi bir alanın rehabilitasyonuna dahil olması k) yok

Şekil 4. 99. Afşar Köyü, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (değirmen)

Şekil 4. 100. Afşar Köyü, yöresel değirmen örneği (Orijinal 2012)

4.7.2.3. Ağdalık analizi

Ağdalıklar, kırsal alanlarda üzüm veya dut gibi ürünlerden pekmez yapmak amacıyla ortak mekân olarak kullanılan ve çoğu zaman üç tarafı kapalı, bir tarafı açık yapılardır. Elmalı yöresinde köy merkezlerinde, rahat ulaşılabilir noktalarda yer alan ve tüm köy halkının ortak kullanıma açık olan ağdalıklar duvarlar ile çevreli geniş bir bahçe mekânına sahiptir. Bunun nedeni üzümün işlenmesinde ve pekmeze dönüştürülmesinde rahat bir çalışma ortamı yaratmak ve ortak ürünler için güvenli bir mekân oluşturmaktır. Ağdalıklar yığma taş duvar üzerine kerpiç duvardan inşa edilirken, her iki yapım malzemesi de bölgede rahatlıkla bulunabilmektedir.

Elmalı İlçesi sınırlarındaki pekmez yapımında halkın ortak olarak kullandığı ağdalık adı verilen yapıların tamamı (6 adet) çalışma kapsamına alınmıştır. Ağdalıkların orijinal kullanımını devam ederken, bazı köylerde, geleneksel olanlara ek olarak daha basit güncel malzeme ve sistemlerle yenileri de yapılmaktadır. Geleneksel yapım sistemi ve malzemesi kullanılmadan, güncel malzemeler ile yapılan ağdalıklar çalışma kapsamına alınmamıştır.

Bozhöyük'te üç, Eskihisar'da 2 ve Çukurelma'da 1 adet ağdalık tespit edilerek, yapı analizleri gerçekleştirilmiştir. Bütün ağdalıkların yapısal özellikleri yöresel mimari analiz formlarına aktarılmıştır. Şekil 4.101 ve Şekil 4.102'de Eskihisar'daki ağdalık yapısı için doldurulan yöresel mimari analizi örneği verilmiştir.

4.7.2.4. Bağ evi analizi

Bağ evleri Akdeniz Bölgesi'nde sürekli yerleşimlerin hemen yakınında bulunan ve çoğu zaman uygun iklim koşulları dolayısıyla yazlık olarak da kullanılan üzüm başta olmak üzere meyve türlerinin yetiştirildiği, bahçeler ve kısa süreli konaklama ihtiyacına karşılık veren sade konut yapılarıdır. Alt katları depo, üst katları ise sofa ve odaları ile yaşam mekânından oluşan bağ evleri çoğunlukla meyve üretiminin yapıldığı bahçenin yola yakın bölümünde konumlanmaktadır. Bunun amacı bağ evine rahat ulaşımın yanında, bağ ve bahçede üretilen ürünlerin rahat transferinin yapılmasıdır.

Bağ evleri için, bu yapıların en yoğun olarak bulunduğu Elmalı, ilçe merkezi çevresindeki Şınarlık Mevki seçilmiştir. Şınarlık Mevki'nde altı adet bağ evi tespit

edilmiştir. Seçilen ve örneklemeğe uygun durumdaki üç bağ evi için, yöresel mimari arazi gözlem formu doldurularak yapısal özellikleri belirlenmiştir. Şekil 4.103 ve Şekil 4.104'te Şınarlık Mevki bağ evi yöresel mimari analizi örneği yer almaktadır.

4.7.2.5. Arı sereni analizi

Kovanlar arılara barınak olarak yapılan, türlü biçimdeki tahta, sepet veya sandıklardan oluşan yapılardır (TDK 2005). Serenlerin antik Likya'daki sütun tarzı mezarlardan esinlendiği tahmin edilmektedir (Özgen 2008). Serenler Elmalı yöresinde arıların bal üretmesi ve aynı zamanda dış etki ve zararlardan korunması amacıyla taş ve ahşap hatıllarla inşa edilen arı kovanlarının üzerine yerleştirildikleri kule tipi yapılardır. Buradaki hatıllar kerestesi çok dayanıklı olan doğal sedir ağacından yapılmıştır.

Elmalı Bölgesi'nde, sayıları oldukça azalmış olan arı serenleri için Büyüksöğle Köyü'ndeki Avdancık Çeşmesi civarındaki üç adet arı sereni seçilmiştir. Yapı, Büyüksöğle Köyü çevresindeki tarımsal arazi alanına bitişik köye bakan dağ yamacında yer almaktadır. Arı serenleri yöresel mimari arazi gözlem formu ve analizi (Şekil 4.106 ve Şekil 4.106'da, Büyüksöğle Avdancık çeşmesi civarı örneğinde verilmiştir.

Arı serenleri, diğer yöresel mimari öğelerden farklılık göstermektedir. Buldukları alan, Avdancık Çeşmesi denilen kaynak suyunun bulunduğu, bir mesire yeridir. Alanda yer alan otlak ve su yalağı, alanı aynı zamanda çobanların uğrak yeri yapmaktadır.

Peyzaj Özellikleri

1 İklimsel özellikleri

a) sıcak nemli b) sıcak kuru \Rightarrow ılıman kuru d) ılıman nemli e) soğuk

2 Topografa (eğim)

\Rightarrow % 0-10 b) % 10-20 c) % 20-30 d) % 30-40 e) % 40 ve üzeri

3 Yapının içinde bulunduğu yerleşim dokusu formu

a) geometrik \Rightarrow organik c) Yerleşim yok

4 Peyzaj yerleşim tipi

\Rightarrow kırsal yerleşim b) kentsel yerleşim b) tarım alanı c) ticaret d) diğer

Yapı Özellikleri

5 Ulaşım şekli (Ulaşılabilirlik, merkez ya da ana yola yakınlık; ulaşım süresi, yolun durumu)

a) yaya b) bisiklet \Rightarrow motorlu araç

6 Ulaşım mesafesi (ilçe, köy merkezi veya ana yola yakınlık)

a) < 100 m b) 100-500 m arası \Rightarrow 500-1000 m arası d) 1000- 1500 m arası e) 1500 ve üzeri

7 Yol durumu

a) patika \Rightarrow ara sokak c) ana yol d) otoyol

8 Mülkiyet durumu (Yapı Sahibi)

a) özel b) belediye c) hazine \Rightarrow diğer

9 Kullanım durumu

\Rightarrow orijinal kullanım b) mevcut yeni kullanım c) kullanılmıyor

10 Yapı nizam durumu

\Rightarrow ayrık nizam b) bitişik nizam c) yerleşim yok

11 Bahçe tipi

a) iç avlu \Rightarrow bahçe c) yerleşim yok

12 Yapıya ulaşım / Yapıya giriş

a) iç avludan giriş \Rightarrow bahçe kapısından giriş c) direkt sokaktan giriş

13 Yapının kat sayısı

\Rightarrow zemin b) zemin + 1 c) zemin + 2 d) zemin + 3

14 Zemin kat plan tipi

a) kare \Rightarrow dikdörtgen c) "L" tipi plan d) "U" plan tipi e) dairesel f) karmaşık

15 Yapı taban alanı

a) 0-50 m² \Rightarrow 50-100 m² c) 100-150 d) 150-200 e) 200 ve üzeri

Yapı Detayları

16 Çatı tipi

a) düz çatı b) tek yöne eğimli (sundurma) \Rightarrow iki yöne eğimli (beşik çatı) d) kırma çatı

17 Pencere tipi

a) giyotin b) tek kanat c) çift kanat e) boyutlar ... * ... \Rightarrow yok

18 Giriş kapısı

a) tek kanat b) çift kanat c) boyutlar ... * ... \Rightarrow yok

Yapıda kullanılan Malzeme

19 Duvar

a) taş b) taş+ahşap \Rightarrow taş + kerpiç d) ahşap e) tuğla f) tuğla+ahşap g) tuğla+kerpiç

20 Pencere

a) ahşap b) metal c) pvc \Rightarrow yok

21 Çatı (örtüsüne göre)

\Rightarrow kiremit b) betonarme c) sazlık d) toprak d) metal e) cam f) ahşap

22 Yapım tekniği ve malzemesi

a) Moloz yığma taş temel üstüne duvarlar ahşap geçme sistemi \Rightarrow Kaba yonu yığma taş üstüne yığma kerpiç duvar c) Tamamı ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvar

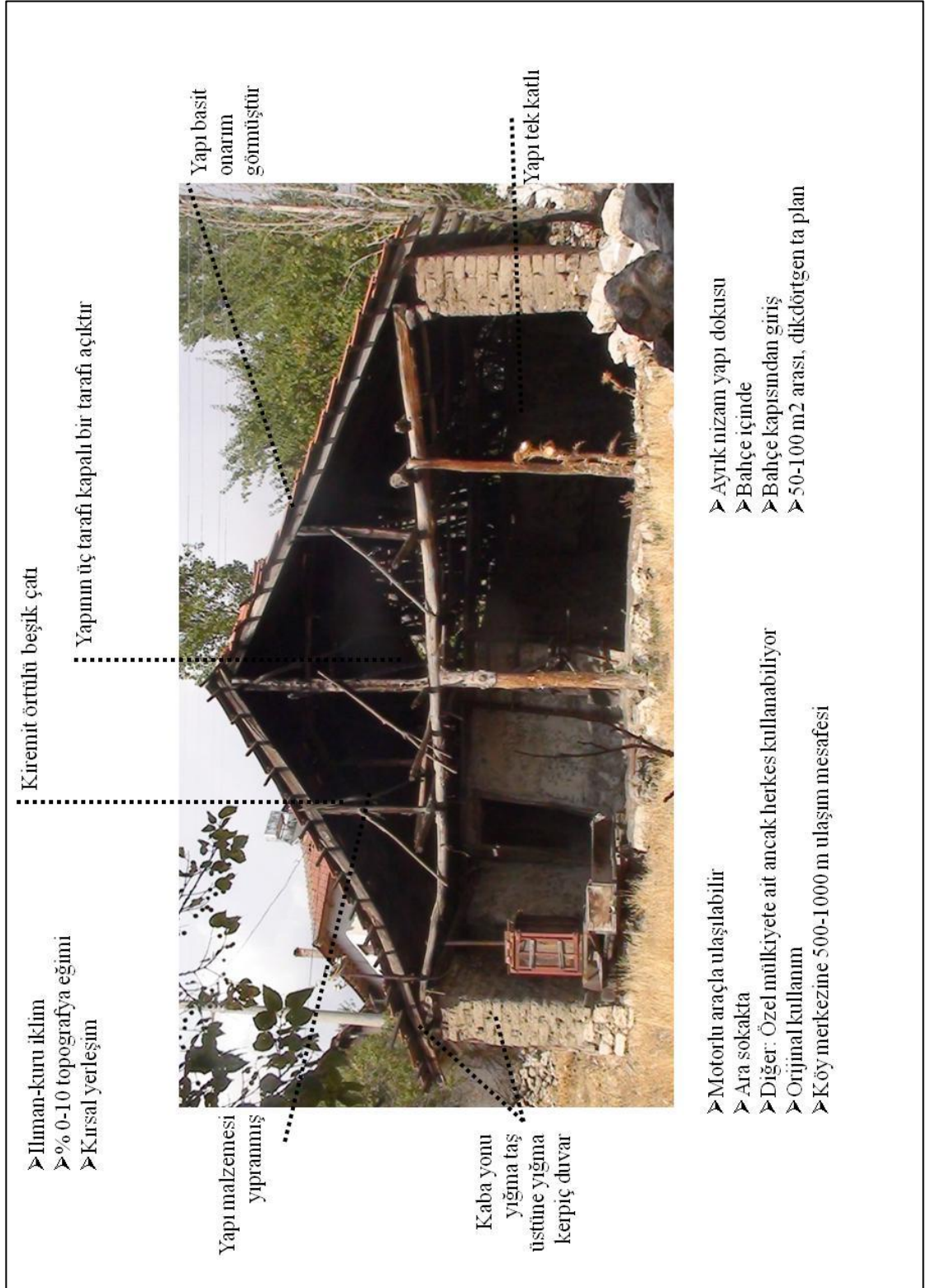
23 Yapı üzerindeki değişiklikler, bozulmalar nelerdir ?

\Rightarrow yapı malzemesi yıpranmış b) yapının bir bölümü yıkılmış c) yapıya ekler yapılmış

24 Yapıya müdahale durumu

a) bakım \Rightarrow basit onarım c) esaslı onarım d) sağlamlaştırma e) bütünleme f) yenileme g) yeniden yapma h) taşıma i) mevcut yapı ya da bileşenine ek yapılması j) tarihi bir alanın rehabilitasyonuna dahil olması k) yok

Şekil 4. 101. Eskihisar Köyü, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (ağdalık)

Şekil 4. 102. Eskihsar Köyü, yöresel mimari öge ağdalık analizi örneği (Orijinal 2012)

Yapıya Ait Peyzaj Özellikleri

İklimsel özellikleri

a) sıcak nemli b) sıcak kuru \Rightarrow ılıman kuru d) ılıman nemli e) soğuk

2 Topografa (eğim)

\Rightarrow % 0-10 b) % 10-20 c) % 20-30 d) % 30-40 e) % 40 ve üzeri

3 Yapının içinde bulunduğu yerleşim dokusu formu

a) geometrik \Rightarrow organik c) Yerleşim yok

4 Alan Kullanım Durumu (Peyzaj yerleşim tipi)

a)- kırsal yerleşim \Rightarrow kentsel yerleşim b) tarım alanı c) ticaret d) diğer

Yapı Özellikleri

5 Ulaşım şekli (Ulaşılabilirlik, merkez ya da ana yola yakınlık; ulaşım süresi, yolun durumu)

a) yaya b) bisiklet \Rightarrow motorlu araç

6 Ulaşım mesafesi (ilçe, köy merkezi veya ana yola yakınlık)

a) < 100 m b) 100-500 m arası c) 500-1000 m arası d) 1000- 1500 m arası \Rightarrow 1500 ve üzeri

7 Yol durumu

a) patika \Rightarrow ara sokak c) ana yol d) otoyol

8 Mülkiyet durumu (Yapı Sahibi)

\Rightarrow özel b) belediye c) hazine d) diğer

9 Kullanım durumu

a) orijinal kullanım b) mevcut yeni kullanım \Rightarrow kullanılmıyor

10 Yapı nizam durumu

\Rightarrow ayrık nizam b) bitişik nizam c) yerleşim yok

11 Bahçe tipi

a) iç avlu \Rightarrow bahçe c) yerleşim yok

12 Yapıya ulaşım / Yapıya giriş

a) iç avludan giriş \Rightarrow bahçe kapısından giriş c) direkt sokaktan giriş

13 Yapının kat sayısı

\Rightarrow zemin b) zemin + 1 c) zemin + 2 d) zemin + 3

14 Zemin kat plan tipi

a) kare \Rightarrow dikdörtgen c) "L" tipi plan d) "U" plan tipi e) dairesel f) karmaşık

15 Yapı taban alanı

a) 0-50 m² \Rightarrow 50-100 m² c) 100-150 d) 150-200 e) 200 ve üzeri

Yapı Detayları

16 Çatı tipi

a) düz çatı b) tek yöne eğimli (sundurma) c) iki yöne eğimli (beşik çatı) \Rightarrow kırma çatı

17 Pencere tipi

a) giyotin \Rightarrow tek kanat \Rightarrow çift kanat \Rightarrow boyutları: 40 * 50, 70 * 115 cm d) yok

18 Giriş kapısı

\Rightarrow tek kanat b) çift kanat \Rightarrow boyutlar 88 * 168 cm d) yok

Yapıda kullanılan Malzeme

19 Duvar

a) taş b) taş+ağaç \Rightarrow taş + kerpiç d) ağaç e) tuğla f) tuğla+ağaç g) tuğla+kerpiç

20 Pencere

\Rightarrow ağaç b) metal c) pvc d) yok

21 Çatı (örtüsüne göre)

\Rightarrow kiremit b) betonarme c) sazlık d) toprak d) metal e) cam f) ağaç

22 Yapım tekniği ve malzemesi

a) Moloz yığma taş temel üstüne duvarlar ağaç geçme sistemi \Rightarrow Kaba yonu yığma taş üstüne yığma kerpiç duvar c) Tamamı ağaç hatıllı kaba yonu yığma taş duvar

23 Yapı üzerindeki değişiklikler, bozulmalar nelerdir ?

\Rightarrow yapı malzemesi yıpranmış \Rightarrow yapının bir bölümü yıkılmış c) yapıya ekler yapılmış

24 Yapıya müdahale durumu

a) bakım b) basit onarım c) esaslı tasarım d) sağlamaştırma e) bütünleme f) yenileme g) yeniden yapma h) taşıma i) mevcut yapı ya da bileşenine ek yapılması j) tarihi bir alanın rehabilitasyonuna dahil olması \Rightarrow yok

Şekil 4. 103. Şınarlık Mevki, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (bağ evi)

Şekil 4. 104. Şınarlık Mevki, yöresel bağ evi analizi örneği (Orişinal 2012)

Yapıya Ait Peyzaj Özellikleri

1 İklimsel özellikleri

- a) sıcak nemli b) sıcak kuru **⇒ ılıman kuru** d) ılıman nemli e) soğuk

2 Topografa (eğim)

- a) % 0-10 b) % 10-20 **⇒ % 20-30** d) % 30-40 e) % 40 ve üzeri

3 Yapının içinde bulunduğu yerleşim dokusu formu

- a) geometrik b) organik **⇒ Yerleşim yok**

4 Alan Kullanımı (Peyzaj yerleşim tipi)

- a)- kırsal yerleşim b) kentsel yerleşim **⇒ tarım alanı** c) ticaret d) diğer

Yapı Özellikleri

5 Ulaşım şekli (Ulaşılabilirlik, merkez ya da ana yola yakınlık; ulaşım süresi, yolun durumu)

- a) yaya b) bisiklet **⇒ motorlu araç**

6 Ulaşım mesafesi (ilçe, köy merkezi veya ana yola yakınlık)

- a) < 100 m b) 100-500 m arası c) 500-1000 m arası d) 1000- 1500 m arası **⇒ 1500 ve üzeri**

7 Yol durumu

- ⇒ patika** b) ara sokak c) ana yol d) otoyol

8 Mülkiyet durumu (Yapı Sahibi)

- a) özel b) belediye c) hazine **⇒ diğer**

9 Kullanım durumu

- a) orijinal kullanım b) mevcut yeni kullanım **⇒ kullanılmıyor**

10 Yapı nizam durumu

- a) ayrı nizam b) bitişik nizam **⇒ yerleşim yok**

11 Bahçe tipi

- a) iç avlu b) bahçe **⇒ yerleşim yok**

12 Yapıya ulaşım / Yapıya giriş

- a) iç avludan giriş b) bahçe kapısından giriş **⇒ direkt sokaktan giriş**

13 Yapının kat sayısı

- ⇒ zemin** b) zemin + 1 c) zemin + 2 d) zemin + 3

14 Zemin kat plan tipi

- ⇒ kare** b) dikdörtgen c) "L" tipi plan d) "U" plan tipi e) dairesel f) karmaşık

15 Yapı taban alanı

- ⇒ 0-50 m²** **⇒ 50-100 m²** c) 100-150 d) 150-200 e) 200 ve üzeri

Yapı Detayları

16 Çatı tipi

- ⇒ düz çatı** b) tek yöne eğimli (sundurma) c) iki yöne eğimli (beşik çatı) d) kırma çatı

17 Pencere tipi

- a) giyotin b) tek kanat c) çift kanat e) boyutları: ...*...cm **⇒ yok**

18 Giriş kapısı

- ⇒ tek kanat** b) çift kanat c) boyutlar 53 *64 d) yok

Yapıda kullanılan Malzeme

19 Duvar

- a) taş **⇒ taş+ahşap** c) taş + kerpiç d) ahşap e) tuğla f) tuğla+ahşap g) tuğla+kerpiç

20 Pencere

- a) ahşap b) metal c) pvc **⇒ yok**

21 Çatı (örtüsüne göre)

- a) kiremit b) betonarme c) sazlık d) toprak d) metal e) cam **⇒ ahşap**

22 Yapım tekniği ve malzemesi

- a) Moloz yığma taş temel üstüne duvarlar ahşap geçme sistemi b) Kaba yonu yığma taş üstüne yığma kerpiç duvar **⇒ Tamamı ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvar**

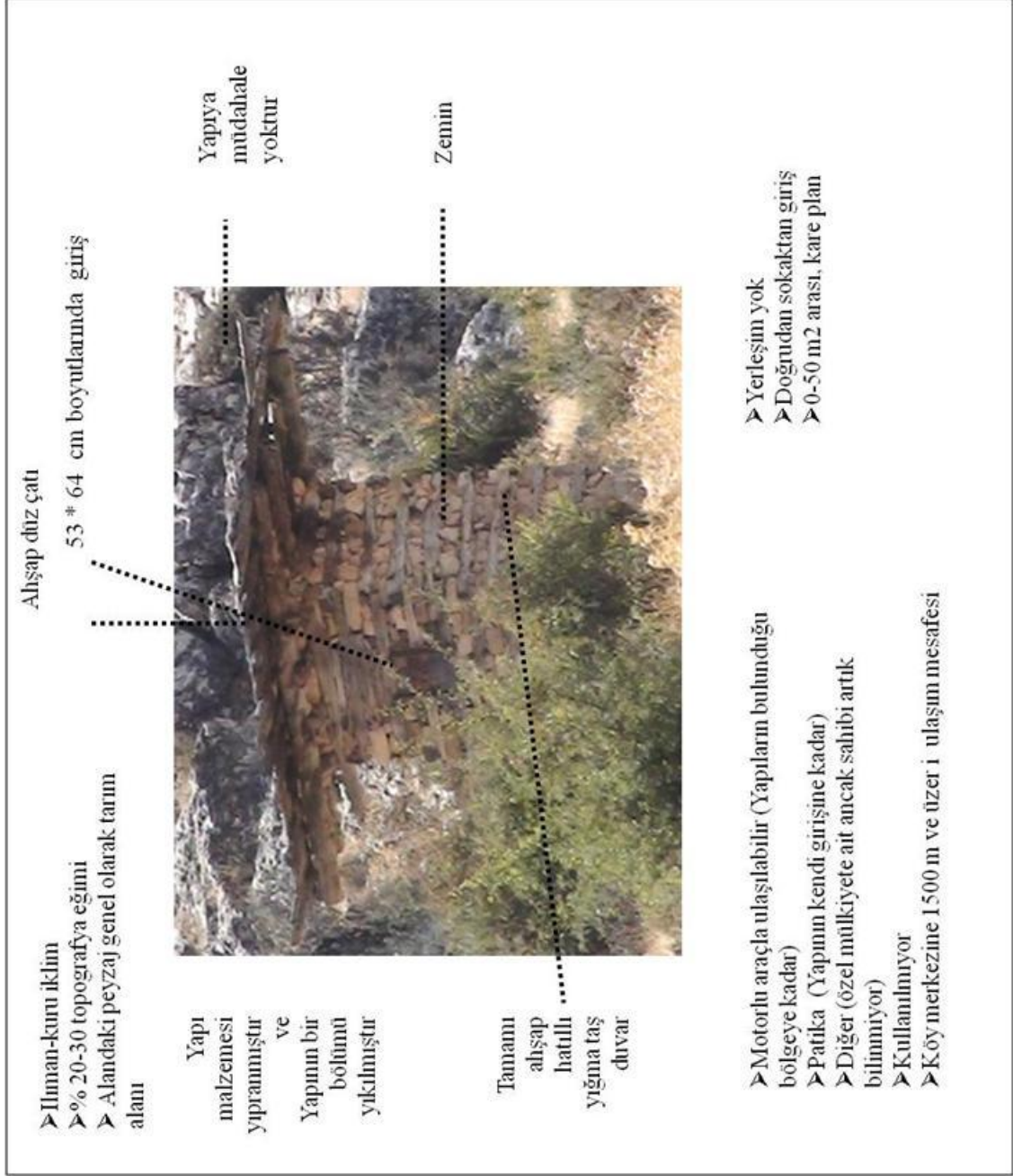
23 Yapı üzerindeki değişiklikler, bozulmalar nelerdir ?

- ⇒ yapı malzemesi yıpranmış** **⇒ yapının bir bölümü yıkılmış** c) yapıya ekler yapılmış

24 Yapıya müdahale durumu

- a) bakım b) basit onarım c) esaslı onarım d) sağlamlaştırma e) bütünleme f) yenileme g) yeniden yapma h) taşıma i) mevcut yapı ya da bileşenine ek yapılması j) tarihi bir alanın rehabilitasyonuna dahil olması **⇒ yok**

Şekil 4. 105. Büyüksöğle-Avdancık, yöresel mimari öge arazi gözlem formu (arı sereni)

Şekil 4. 106. Büyüksöğle-Avdancık, yöresel arı sereni analizi örneği (Orişinal 2012)

4.7.2.6. Yöresel mimari öge karakterleri faktör analizi

Faktör analizi, yöresel mimari veri seti içerisindeki karakterler arasındaki ilişkileri yüksek derecede temsil edecek şekilde az sayıda faktörün elde edilmesi ile başlamıştır. Burada ilk aşamada yöresel mimari karakterleri arasında birinci faktör, ikinci aşamada ise kalan maksimum miktardaki varyansı açıklamak için ikinci faktör hesaplanmaktadır.

Elmalı Bölgesi yöresel mimari öğelerinin faktör analizini gerçekleştirmek için frekans dağılımı gösteren 22 yöresel mimari öge karakteri, arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek için özdeğerleri tespit edilmiş ve Scree Testi uygulanmıştır. Burada özdeğeri (eigenvalue) 1'den büyük olan faktörler anlamlı kabul edilirken, 1'den küçük olan faktörler dikkate alınmamaktadır.

Özdeğer (eigenvalue) belirlemesinden sonra her faktöre göre, toplam varyansı gösteren Scree Eğrisi elde edilmiştir. Temel olarak yöresel mimari bileşenlerine ait özdeğerleri sabit bir yapı gösterdiği ve eğrinin yatay şekil aldığı noktaya kadar olan faktörler elde edilecek maksimum faktör sayısı olarak kabul edilmektedir.

Çalışmada, Scree Testine göre, yöresel mimari öge karakterleri özdeğer sayısı 5. bileşenden sonra sabit bir yapı göstermeye başlamasından dolayı kullanılacak faktör sayısı 5 olarak kabul edilmiştir (Şekil 4.107).

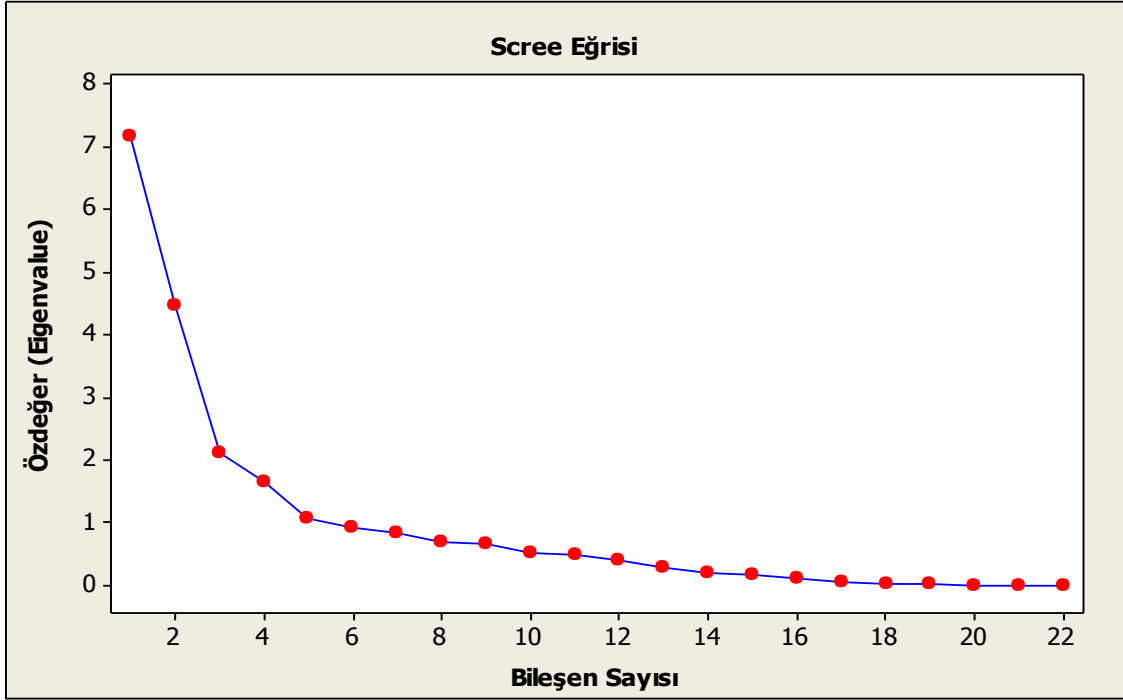
Çizelge 4.22'de Yöresel mimari karakterlerine ait özdeğerler ve varyans yüzdesi olarak verilen yöresel mimari öge karakterlerine ait özdeğerlerden ilk beş bileşene ait özdeğerleri seçilmiştir.

Çizelge 4. 22. Yöresel mimari karakterlere ait özdeğerler ve varyans yüzdesi (rotasyon öncesi)

	1.Bileşen	2.Bileşen	3.Bileşen	4.Bileşen	5.Bileşen
Özdeğer (Eigenvalue)	7.152	4.478	2.128	1.663	1.074
Varyans Yüzdesi	32.508	20.353	9.671	7.559	4.881

Faktör analizinde aralarında yüksek korelasyon bulunan yöresel mimari karakterlerinin yer aldığı faktörler setinin oluşturulması öne çıkmaktadır. Temel Bileşenler Analizi (Principle Component Analysis) Faktör Analizinde faktörlerin

varyansını maksimuma çıkarmada ve faktörler arasındaki korelasyonu en iyi şekilde temsil etmek için yaygın kullanılan bir tekniktir (Ünlükaptan 2008, Atik ve Ortaçşme 2010). Burada faktör rotasyonu isimlendirilebilir ve yorumlanabilir faktörler elde etmek için kullanılmaktadır.

Şekil 4. 107. Yöresel mimari öge karakterlerine ait Scree Eğrisi

Yöresel mimari karakterlerine ait rotasyon sonrasında elde edilen toplam varyans ve varyans yüzdeleri, Çizelge 4.23'te verilmiştir. Bileşenlerin toplam varyans yüzdeleri, birinci bileşenin % 29.397, ikinci bileşenin % 21.467, üçüncü bileşenin % 8.302, dördüncü bileşenin % 8.131, beşinci bileşenin % 7.675'dir. Scree Testi ile elde edilen ilk 5 bileşenin toplam bileşenler içindeki oranı % 74.972'dir. 5. bileşenden sonra karakterlerin toplam varyans içindeki farkı önemsiz kabul edilebilecek oranda azalmaktadır.

Çizelge 4. 23. Yöresel mimari karakterlerine ait toplam varyans ve varyans yüzdeleri (rotasyon sonrası)

	1.Bileşen	2.Bileşen	3.Bileşen	4.Bileşen	5.Bileşen
Toplam Varyans	6.467	4.723	1.826	1.789	1.689
Toplam Varyans Yüzdesi	29.397	21.467	8.302	8.131	7.675

Yöresel mimariye ait karakterlerin yorumlanmasında, 22 ayrı faktörün kullanılacak olması ve birbiri ile ilişkili bu karakterlerin yorumlanmasından doğacak güçlük, ortogonal rotasyonda yaygın olarak kullanılan “varimax” tekniği ile aşılmıştır.

Kültürel peyzaj karakterlerine ait, rotasyona uğramış faktör yükleri, seçilen ilk 5 bileşen için, Çizelge 4.24’te verilmiştir. Burada rotasyon sonrasında elde edilen 5 bileşenin birincisinde, “*yapı nizam durumu, yapı yerleşim dokusu, bahçe tipi, zemin kat plan tipi, yapı çatı tipi, yol durumu, peyzaj ana kullanım durumu, çatı örtü malzemesi, ulaşım mesafesi, yapı topografyası*” arasında yüksek ilişkiler görülmektedir. Örneğin kültürel peyzajda yöresel mimarinin yer aldığı, yapı yerleşim dokusunun geometrik ya da organik olması, yapı nizam durumu, bahçe tipi ile yüksek ilişki içindedir. Yerleşimin kentsel ya da kırsal olması, yapı yerleşim dokusu, yapı nizam durumu, bahçe tipi gibi karakterleri gruplandırmaktadır. Örneğin kırsal peyzajlarda, ayırık nizam yapılaşma, organik yapı yerleşim dokusu, bahçeli yapılar yer almaktadır. Yapının içinde bulunduğu topografya eğimli, yerleşim merkezine uzak, dağlık bir peyzajda ise yapı çatı örtü malzemesi daha çok orijinal (ahşap pedavra) olarak kalmıştır. Diğerleri ise genelde, sonradan müdahale görerek kiremit veya daha az görülmekle birlikte metalle kaplanmıştır.

İkinci bileşende “*yapı taban alanı, pencere malzemesi, yapım tekniği, yapı pencere tipi, yapı üzerindeki değişiklik, yapının kat sayısı*” özellikleri arasında yüksek ilişkiler görülmektedir. Yapı taban alanı, yapım tekniği ve yapının kat sayısı gibi özellikler yöresel mimarinin tipinde belirleyicidir. Dolayısıyla aynı tip yapılar, aynı yapı üzerindeki değişikliklere maruz kalmışlar veya aynı pencere gibi yapı detaylarına sahiptirler.

Üçüncü bileşende, “*yapının kat sayısı, yapıya ulaşım / yapıya giriş ve yapı giriş kapısı*” özellikleri arasında yüksek korelasyon vardır.. Yapının kat sayısı ve yapı giriş kapısı yöresel mimarinin tipinde belirleyicidir ve yöresel mimariye doğrudan sokaktan mı, yoksa yapının bahçesi içinden mi ulaşıldığı ile ilişkilidir. Örneğin, ağdalıklar tek katlı ve yarı açık yapılar olduklarından dolayı, özel bir giriş kapıları yoktur ve tamamına bir bahçe içinden ulaşılmaktadır.

Çizelge 4. 24. Yöresel mimari karakterlerine ait rotasyona uğramış faktör yükü matrisi

Karakterler	1.Bileşen	2.Bileşen	3.Bileşen	4.Bileşen	5.Bileşen
Yapı nizam durumu	0.955	-0.146	-0.072	-0.009	0.120
Yapı yerleşim dokusu	-0.955	0.146	0.072	0.009	-0.120
Bahçe tipi	0.955	-0.146	-0.072	-0.009	0.120
Zemin kat plan tipi	0.893	0.035	-0.197	-0.044	0.153
Yapı çatı tipi	0.815	0.130	0.107	-0.059	-0.197
Yol durumu	0.778	0.215	0.107	0.172	0.107
Ana kullanım durumu	-0.696	0.398	0.269	0.194	-0.303
Çatı örtü malzemesi	-0.481	-0.120	-0.140	-0.259	-0.360
Ulaşım mesafesi	-0.452	0.398	-0.203	-0.345	-0.004
Yapı topografya	-0.382	0.194	0.302	-0.283	-0.250
Yapı taban alanı	0.173	0.882	-0.187	0.289	-0.002
Pencere malzemesi	0.246	0.877	0.124	-0.159	-0.075
Yapım tekniği	-0.372	0.845	-0.143	-0.123	0.018
Yapı pencere tipi	0.213	0.760	0.080	-0.325	-0.224
Yapı üzeri değişiklik	-0.273	0.681	-0.091	0.118	0.148
Yapının kat sayısı	0.305	-0.568	0.522	-0.072	0.043
Yapıya ulaşım/Yapıya giriş	-0.110	0.044	0.786	-0.027	0.040
Yapı giriş kapısı	0.064	0.333	-0.431	-0.296	0.147
Duvar malzemesi	-0.018	-0.098	0.014	0.861	-0.132
Mülkiyet	0.050	0.366	-0.559	0.586	0.153
Yapıdaki müdahale	0.155	0.025	0.001	-0.149	0.885
Yapı kullanımı	0.337	-0.587	-0.227	0.076	0.601

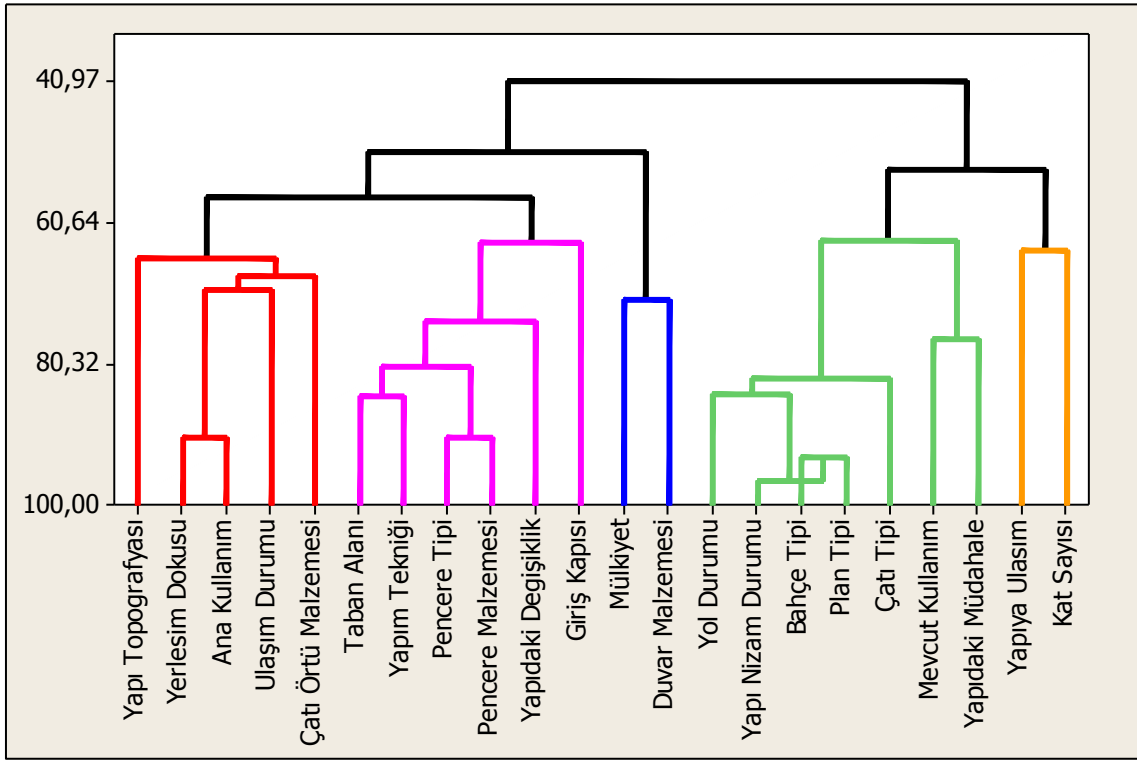
Koyu değerler, faktörlerin yüksek korelasyon halinde bulunduğu karakterleri temsil etmektedir

4.7.2.7. Yöresel mimari öge karakterleri kümeleme analizi

Burada, Elmalı'daki yöresel mimari öğelere ait karakterlerin hangi benzerlik düzeyinde ortak kümeler oluşturdukları analiz edilmiştir. Kümeleme analizinde (Cluster Analysis) karakterlerin benzerlik ve uzaklık durumları önemlidir. Burada aynı küme içindeki alanlar homojenlik gösterirken, farklı kümeler arasında heterojenlik söz konusudur. Amaç yöresel mimariye ait karakterler arasındaki benzerlikleri ve/veya

uzaklıkları ortaya koymaktır. Bu amaçla bütün mimari öge karakterleri tek veri tabanında toplanmıştır.

Elmalı yöresel mimarisine ait frekans dağılımı gösteren 22 karakter için uygulanan kümeleme analizi sonucunda elde edilen dağılım Şekil 4.108'deki yöresel mimari ögelere ait dendrogram'da verilmiştir. Kümeleme analizi sonucunda, yöresel mimari öge karakterleri, 5 kümede toplanmıştır. Birinci küme, “*yapı topografyası, yerleşim dokusu, ana kullanım, ulaşım durumu, çatı örtü malzemesi*” iken ikinci küme, “*taban alanı, yapım tekniği, pencere tipi, pencere malzemesi, yapıdaki değişiklik, giriş kapısı*”dır. Üçüncü küme, “*mülkiyet, duvar malzemesi*”dir. Dördüncü kümeyi, “*yol durumu, yapı nizam durumu, bahçe tipi, plan tipi, çatı tipi, mevcut kullanım, yapıdaki müdahale*”dir. Beşinci kümeyi, “*yapıya ulaşım / yapıya giriş ve kat sayısı*” oluşturmaktadır (Şekil 4.108).

Şekil 4. 108. Yöresel mimari öge karakterlerine ait dendrogram

Yöresel mimari özelliklerin benzerliklerini sunan kümelere bakıldığında, birinci kümede, yapının içinde bulunduğu peyzajdaki *yapı topografyası*, aynı alandaki *yerleşim dokusu* ve kırsal, kentsel ve tarımdan oluşan *ana kullanım durumuna* ve aynı zamanda

yapıya erişilebilirliği ifade eden *ulaşım* durumuna şekil vermektedir. Yapının içinde bulunduğu topografya, ulaşım durumunu etkilemektedir. Çatı örtü malzemesi, kiremit, betonarme, ahşap ve metal olarak gruplanmış olup, çatı örtü malzemesinin en fazla ambar yapılarında değişiklik gösterdiği gözlenmiştir. Yöredeki ambarların çatı malzemesi orijinalinde ahşap olmasına rağmen genellikle kiremit olarak değiştirilmiştir. Fakat yapı topografyasına bağlı olarak eğim oranının fazla olduğu dağlık ve uzak köylerde, ambar çatılarının çok fazla müdahale görmediği, orijinali gibi ahşap kaldığı veya metalle kaplandığı gözlenmiştir. Bu durum, bu kümedeki, çatı örtü malzemesinin varlığını açıklamaktadır. Aynı şekilde, eğimli bir dağ yamacında, köy yerleşim merkezine uzakta, diğerlerinden farklı olarak yapıya patika bir yolla ulaşılan arı serenlerinin özel ahşap çatılara sahiptirler.

İkinci kümeye bakıldığında, *pencere tipi* ile *pencere malzemesi* arasında güçlü bir ilişki görülmektedir. Eğer yapının tahlil ambarı gibi penceresi yoksa pencere malzemesi de yoktur. Bağ evlerinde ve değirmenlerde olduğu gibi, yapının tek veya çift kanatlı pencereleri varsa, pencere malzemesi de mutlaka ahşaptır. Yapıdaki değişiklik de yapı tipini belirleyici detaylar ile aynı gruptadır, çünkü aynı tip yapılar hemen hemen aynı yapıdaki değişiklik özelliğine sahiptirler. Giriş kapısının tek kanat, çift kanat olması veya ağdalık gibi yarı açık yapılarda görülmemesi, yapı tipi ile yakından ilgilidir.

Dördüncü kümedeki bahçe tipi, plan tipi, yapı nizam durumu, çatı tipi ve yol durumu birbirleriyle ilişkilidir. Eğer yapı nizam durumu ayrıık olduğu takdirde, yöresel mimarının bahçe içerisinde olması ve aynı zamanda patika, ara sokak gibi yol durumunu, dolayısıyla yapıya ulaşım / yapıya giriş şeklini de belirlemektedir. Diğer yandan aynı küme içerisinde bulunan mevcut kullanım ve yapıdaki müdahale durumu, eğer yapının orijinal kullanımını devam ediyorsa, yapının genellikle basit onarım gördüğüne, kullanılmıyor ise, yapı üzerinde müdahale olmadığını göstermektedir.

Yöresel mimari öge karakterlerinin kümeleme analizinden elde edilen adımlar, küme sayısı, benzerlik düzeyleri, uzaklık düzeyleri, birleşen kümeler, yeni kümeler ve yeni, kümedeki tür sayısı Çizelge 4.25'te verilmiştir. Yöresel mimari karakterleri, kümeleme analizinde başlangıçta 22 birim bulunmaktaydı ve her birim bir küme olarak nitelendirilmiştir. İlk adımda, 0.13'lük uzaklık ve % 93.30'luk benzerlik düzeyindeki

bahçe tipi ve plan tipi birleşerek yeni bir küme oluşturmuşlardır. Bu yeni kümenin iki faktörden oluşması dolayısıyla küme sayısı 21'e düşmüştür. İkinci adımda, 0.06'lık uzaklık ve % 96.65'lik benzerlik düzeyindeki yapı nizam durumu ve bahçe tipi birleşerek yeni bir küme oluşturmuşlardır. Bu yeni kümenin üç faktörden oluşması dolayısıyla küme sayısı 20'ye düşmüştür. Üçüncü adımda, 0.18'lik uzaklık ve % 90.71'lik benzerlik düzeyindeki pencere tipi ve pencere malzemesi birleşerek yeni bir küme oluşturmuşlardır. Bu yeni kümenin dört faktörden oluşması dolayısıyla küme sayısı 19'a düşmüştür. Bu durum küme sayısı bir olana kadar devam etmektedir (Çizelge 25).

Çizelge 4. 25. Yöresel mimari karakterlerinin tam bağlantılı kümeleme analizi

Adımlar	Küme Sayısı	Benzerlik Düzeyi	Uzaklık Düzeyi	Birleşen Kümeler	Yeni Kümeler	Yeni Kümedeki Tür Sayısı	
1	21	93.3033	0.13393	9	12	9	2
2	20	96.6517	0.06697	8	9	8	3
3	19	90.7165	0.18567	15	18	15	2
4	18	90.5354	0.18929	2	3	2	2
5	17	84.8508	0.30298	13	20	13	2
6	16	84.5520	0.30896	5	8	5	4
7	15	82.4663	0.35067	5	14	5	5
8	14	80.6961	0.38608	13	15	13	4
9	13	76.9252	0.46150	7	22	7	2
10	12	74.4678	0.51064	13	21	13	5
11	11	71.4079	0.57184	6	17	6	2
12	10	70.0288	0.59942	2	4	2	3
13	9	68.1715	0.63657	2	19	2	4
14	8	65.6729	0.68654	1	2	1	5
15	7	64.6151	0.70770	10	11	10	2
16	6	63.4927	0.73015	13	16	13	6
17	5	63.2848	0.73430	5	7	5	7
18	4	57.2221	0.85556	1	13	1	11
19	3	53.3995	0.93201	5	10	5	9
20	2	50.9616	0.98077	1	6	1	13
21	1	40.9670	1.18066	1	5	1	22

4.7.3. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari arasındaki ilişkilerin analizi

4.7.3.1. Yöresel mimarinin peyzaj karakterleri ile ilişkisi

Yöresel mimarinin peyzaj karakterleri içindeki oranlarına bakıldığında seçilmiş bazı peyzaj karakterleri ile yöresel mimari karakterleri arasında ilişkiler görülmektedir. Elmalı ilçesinde, tahıl ambarlarını farklı topografya (%31 düz ova, % 31 hafif eğimli geniş vadi, % 37.9 eğimli, dar vadi) üzerinde görmek mümkündür. Elmalı'da yalnız bağ evlerinin ve arı serenlerinin yer aldığı peyzajlar dışında, hemen hemen her konutun

bahçesinde, tahıl ambarlarına rastlamak mümkündür (Çizelge 4.26). Başta tahıl olmak üzere yörede yetişen tarım ürünlerinin depolandığı tahıl ambarları, yükseltiye bağlı olmaksızın bütün köylerde bulunmaktadır.

Değirmenlerin büyük bir kısmı (% 66.7) eğimli, dar vadi üzerinde üzerinde yerleşmektedir. Bunun nedeni enerji kaynağı olarak akan suyun debisinden yararlanmak için su değirmenleri eğimli arazilerde olması ihtiyacındandır. Benzer şekilde değirmenlerin % 50'sinin dere, % 50'sinin de kış deresi olmak üzere tamamının suya bağlı konumlandırılmış olması yine akan suyun debisinden yararlanmak ve değirmenin çalışması için ihtiyaç duyulan enerjinin sudan sağlanmasıdır.

Bağcılığın ve meyveciliğin yaygın olduğu köylerde yer alan ağdalıkların, % 66.7'sinin düz ova üzerinde yer almasının nedeni ise bağların ve meyve bahçelerinin genellikle düz ovalarda yer alması ve aynı zamanda bu köylerdeki yapılanmamış alan örtüsü % 66.7 ile bahçe ve açık alandan, % 66.7 ile tarla, meyve bahçesi, çit ve seralardan oluşmasıdır (Çizelge 4.26).

Tamamı hafif eğimli geniş vadi üzerinde bulunan bağ evlerinin büyük bir kısmı bugün kullanılmamakla birlikte bugün bağ evlerinin % 66.73'si tarla, meyve bahçesi, çit, seranın yer aldığı çiftçilik faaliyetlerinin yapıldığı alanlarda bulunurken, özellikle Şınarlık mevkiisi artık kentleşme süreci baskısı altındadır. Bağ evleri, yaz aylarında kolay sulama yapılabilmesi için, bir dere boyunca konumlanmışlardır. Bu yüzden bağ evlerinin bulunduğu kültürel peyzajın tamamında Çizelge 4.26'da da görüldüğü üzere uzun zamandır artık sadece kış aylarında akabilen kış deresi bulunmaktadır. Derenin artık yaz aylarında akamaz olmasının da bağ evlerinin kullanılmamaya başlamasında da etkisi olduğu tahmin edilmektedir.

Arı serenlerinin büyük bir kısmı yayla niteliğindeki, serin dağlık bölgelerde yer almaktadır. Çalışma kapsamında incelenen arı serenleri hafif eğimli geniş vadi üzerinde bulunmaktadır (%100). Arı serenleri ayrıca diğer yöresel mimari öğelerden farklı olarak tamamı tarlalardan oluşan bir tarım alanının hemen yanında yer almaktadır (%100). Yapılanmamış alan örtüsünün tamamı da tipik olarak *orman*, *maki* ve *çayırılık* alanlardan oluşmaktadır (Çizelge 4.26).

Çizelge 4. 26.Yöresel mimari unsurlarının baskın arazi örtüsü içinde bulunma oranları (%)

	Yöresel Mimari Tipi				
	Ambar	Değirmen	Ağdalık	Bağ Evi	Seren
Baskın Arazi Örtüsü					
<i>Topografya</i>					
Düz, ova	31.0	16.7	66.7	0.00	0.00
Hafif eğimli, geniş vadi	31.0	16.7	0.00	100	100
Eğimli, dar vadi	37.9	66.7	33.3	0.00	0.00
<i>Yapısal Ögeler</i>					
Arı serenleri	0.00	0.00	0.00	0.00	3.00
Köy evi, barınak, bağ evi	0.00	0.00	0.00	4.00	0.00
Köy evi, ambar	72.4	0.00	0.00	0.00	0.00
Köy evi, ambar, ağdalık	10.3	0.00	100	0.00	0.00
Köy evi, ambar, değirmen	17.2	100	0.00	0.00	0.00
<i>Tarimsal amaçlı alan örtüsü</i>					
Tarla	1.10	0.00	0.00	33.3	100
Meyve bahçesi, çit	9.20	16.7	0.00	0.00	0.00
Tarla, meyve bahçesi, çit, sera	66.7	8303	66.7	66.7	0.00
Tarla, meyve bahçesi, çit, bağ, sera	23.0	0.00	33.3	0.00	0.00
<i>Yapılanmamış alan örtüsü</i>					
Bahçeler	6.90	0.00	0.00	0.00	0.00
Bahçe, açık alan,	40.2	16.7	66.7	0.00	0.00
Bahçe, makilik, çayırılık	16.1	0.00	0.00	100.0	0.00
Bahçe, orman, makilik	4.60	16.7	0.00	0.00	0.00
Orman, maki, çayırılık,	0.00	0.00	0.00	0.00	100
Bahçe, Orman, maki, çayırılık, tarla	32.2	66.7	33.3	0.00	0.00
<i>Bitki örtüsü</i>					
Yaprak dökken, ağaçlar kümeleri	0.00	16.7	0.00	0.00	0.00
Yaprak dökken, ibreli, meyve ağaçları	0.00	16.7	0.00	0.00	100
Yaprak dökken, kültürel bitki örtüsü	9.20	16.7	000	0.00	0.00
Yaprak dökken ağaç kümeleri, meyve ağaçları	10.3	16.7	0.00	0.00	0.00
Karışık orman, kültürel bitki örtüsü, ağaç kümeleri,	80.5	50.0	100	100.0	0.00
<i>Hidroloji</i>					
Yok	67.8	0.00	100	0.00	66.7
Dere	12.6	50.0	0.00	0.00	0.00
Kış deresi	5.70	0.00	0.00	100	0.00
Su kaynağı	13.8	50.0	0.00	0.00	33.3
<i>Ulaşım, altyapı</i>					
Asfalt	100	100	100	100	0.00
Stabilize	0.00	0.00	0.00	0.00	100

Yöresel mimari tipleri ve peyzajdaki yapı özellikleri arasındaki ilişkiler oranları ile birlikte Çizelge 4.27’de verilmiştir. Ambarlar yer aldıkları köyün peyzaj özellikleri açısından bakıldığında tamamının geleneksel mimari doku içerisinde, betonarme, taş ve kerpiçten yapılmış köy evlerinden, ahşap ambarlardan, oluşan kırsal yerleşimlerde ve organik yerleşim formunda yer aldıkları görülmektedir (%100). Bağ evlerinin tamamı,

diğerlerinden farklı olarak, kentsel yerleşim tipinde ve organik+ızgara olmak üzere karışık yerleşim formunda yer almaktadır ve kaba yapı malzemesi dokusuna sahiptir. Şınarlık Mevki'ndeki bağ evleri, içinde bulunduğu kentsel dokusunda etkisi ile peyzajdaki soğuk yapı renkleri ile tanımlanmıştır.

Arı serenlerinin olduğu peyzajlarda ise yerleşim yoktur. Serenlerin tamamı, ahşap çatı malzemesi ile diğer yöresel mimari tiplerinden farklıdır. Arı serenlerinden başka yapısal öge içermeyen bu alandaki yapı malzeme dokusu az pürüzlü olarak tespit edilmiştir. Diğer bir değışle peyzaj bir bütün olarak değerlendirildiğinde peyzajda ne kadar az yapısal öge varsa pürüzlülük de o oranda azalmaktadır (Çizelge 4.27).

Çizelge 4. 27. Yöresel mimari unsurlarının peyzajdaki yapı özellikleri içindeki oranları (%)

		Yöresel Mimari Tipi				
Baskın Mimari stil		Ambar	Değirmen	Ağdalık	Bağ Evi	Seren
Geleneksel		100	100.0	100	0.00	100
Güncel + geleneksel		0.00	0.00	0.00	100.0	0.00
Yapı malzemesi						
Ahşap + taş		0.00	0.00	0.00	0.00	100.0
Betonarme + ahşap + taş + kerpiç		100	100	100	100	0.00
Yapı malzeme rengi						
Sıcak renkler		100	100	100	0.00	100
Karışık		0.00	0.00	0.00	100.0	0.00
Yapı malzeme dokusu						
Az dokulu		8.00	0.00	16.7	0.00	100
Orta dokulu		92.0	100	83.3	0.00	0.00
Kaba dokulu		0.00	0.00	0.00	100	0.00
Çatı malzemesi						
Kiremit		100	100	100	100	0.00
Ahşap		0.00	0.00	0.00	0.00	100.0
Yerleşim tipi						
Yerleşim yok		0.00	0.00	0.00	0.00	100
Kırsal		100	100	100	0.00	0.00
Kentsel		0.00	0.00	0.00	100	0.00
Yerleşim formu						
Yerleşim yok		0.00	0.00	0.00	0.00	100
Organik		100	100	100	0.00	0.00
Organik + İzgara		0.00	0.00	0.00	100	0.00

4.7.3.2. Yöresel mimari öğelerin kendi özellikleri ile ilişkisi

Yöresel mimari öge ile yöresel mimari karakterler arasındaki ilişkiler Çizelge 4.28'de verilmiştir. Burada, ambarların % 98.9'nun kaba yonu yığma taş üzerine, ahşap geçme sistemi ile yapıldıkları, % 1.1'inin ise farklı olarak tamamı ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvar olduğu görülmektedir.

Değirmenlerin tamamının ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvar ile yapıldığı (%100), ağdalıkların, % 83.3'ünün kaba yonu yığma taş üstüne, yığma kerpiç duvar, % 16.7'sinin ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvar ile yapıldığı belirlenmiştir.

Bağ evleri tamamen kaba yonu yığma taş üstüne yığma kerpiç duvar ile (%100) arı serenleri ise tamamen ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvardan (%100) yapılmıştır. Bu yöresel mimari öğelerin duvar malzemeleri de benzer malzemeler ile birbirini desteklemektedir.

Bağ evlerinin tamamı kiremit çatılı, serenlerin de tamamı yöreye özgü ahşap çatılıdır. Ambarların % 79.3'ü sonradan basit onarım görerek çatı örtüsü kiremide dönüşmüştür. Burada % 95.4 oranla basit onarım şeklinde yapıya müdahale yapılmış, ambarların % 17.2'si kiremit yerine sonradan metal kaplanmış, % 3.4'ü ise orijinal ahşap çatılı olarak kalmıştır. Bunun nedeni ambarların bölgede büyük bir kısmının halen orijinal işlevi ile kullanılmasıdır.

Arı serenleri ve bağ evlerinde yapıya müdahale tespit edilmemiştir. Bu iki yöresel mimari öge, değirmenlerde olduğu büyük bir çoğunlukla kullanılmamaktadır. Ancak değirmenler yakın zamana kadar kullanılmış, basit onarımlar görmüştür. Hatta taşıma ve yeniden yapma şeklinde müdahale görerek, yöreye gelenler tarafından ziyaret edilebilecek yapılara dönüştürülmüştür (Çizelge 4.28).

Çizelge 4. 28. Yöresel mimari öğelerinin, yöresel mimarinin ulaşım, yapım teknikleri, malzemesi ve müdahale durumu içindeki oranları (%)

	Yöresel Mimari Tipi				
	Ambar	Değirmen	Ağdalık	Bağ Evi	Seren
Ulaşım. yol durumu					
Bahçe kapısından giriş	40.2	50.0	100	0.0	0.0
Yapıya direkt sokaktan giriş	59.8	50.0	0.0	100	100
Yapım tekniği					
Kaba yonu yığma taş üstüne ahşap geçme sistemi duvar	98.9	0.00	0.00	0.00	0.00
Kaba yonu yığma taş üstüne yığma kerpiç duvar	0.00	0.00	83.3	100	0.0
Ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvar	1.1	100	16.7	0.0	100
Duvar malzemesi					
Taş	0.00	100	16.7	0.00	0.00
Taş + ahşap	100.0	0.00	0.00	0.00	100
Taş + kerpiç	0.00	0.00	83.3	100.0	0.0
Pencere malzemesi					
Yok	100	33.3	83.3	0.00	100
Ahşap	0.00	66.7	16.7	100	0.00
Çatı örtü malzemesi					
Kiremit	79.3	83.3	100	100.0	0.00
Metal	17.2	16.7	0.00	0.00	0.00
Ahşap	3.40	0.00	0.00	0.00	100
Yapı üzerindeki değişiklik					
Yapı malzemesi yıpranmış	93.1	16.7	16.7	0.00	0.00
Yapıya ekler yapılmış	0.00	16.7	0.0	0.00	0.00
Yapının bir bölümü yıkılmış	3.40	50.0	83.3	100	100
Yapı malzemesi yıpranmış ve yapıya ekler yapılmış	3.40	0.00	0.00	0.00	0.00
Yapı malzemesi yıpranmış Yapının bir bölümü yıkılmış ve yapıya ekler yapılmış	0.00	16.7	0.00	0.00	0.00
Yapıya müdahale durumu					
Yok	1.10	33.3	0.00	100	100
Basit onarım	95.4	50.0	83.3	0.00	0.00
Sağlamlaştırma	0.00	0.00	16.7	0.00	0.00
Basit onarım. ek yapı	1.10	0.00	0.00	0.00	0.00
Yeniden yapma	2.30	0.00	0.00	0.00	0.00
Taşıma ve yeniden yapma	0.00	16.7	0.00	0.00	0.00

Bazı Yöresel Mimari Özellikleri

4.7.3.3. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterlerinin faktör analizi

Kültürel peyzaj ve yöresel mimari veri seti içerisindeki karakterler arasındaki ilişkileri yüksek derecede temsil edecek şekilde az sayıda faktörün elde edilmesi ile başlayan faktör analizi, ilk aşamada kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterleri arasında birinci faktör, ikinci aşamada ise kalan maksimum miktardaki varyansı açıklamak için ikinci faktör hesaplanarak elde edilmiştir.

Elmalı Bölgesi kültürel peyzaj ve yöresel mimari öğelerinin faktör analizini gerçekleştirmek için frekans dağılımı gösteren 31 peyzaj karakterleri ve 22 yöresel mimari karakteri olmak üzere tek bir veri tabanında toplanan toplam 53 karakter arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek için özdeğerleri tespit edilmiş ve Scree Testi uygulanmıştır. Burada özdeğeri (eigenvalue) 1'den büyük olan faktörler anlamlı kabul edilirken, 1'den küçük olan faktörler dikkate alınmamaktadır.

Özdeğer (eigenvalue) belirlemesinden sonra her faktöre göre, toplam varyansı gösteren Scree Eğrisi elde edilmiştir. Temel olarak kültürel peyzaj yöresel mimari bileşenlerine ait özdeğerleri sabit bir yapı gösterdiği ve eğrinin yatay şekil aldığı noktaya kadar olan faktörler elde edilecek maksimum faktör sayısı olarak kabul edilmektedir.

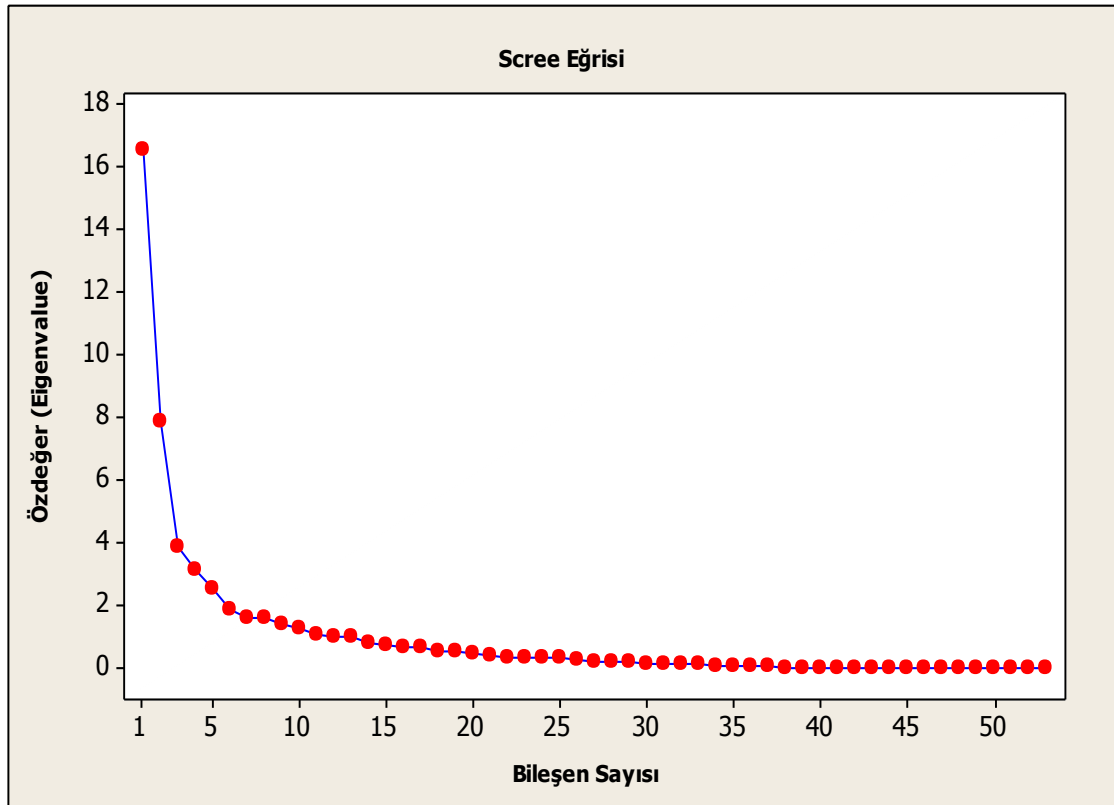
Çalışmada, Scree Testine göre, peyzaj karakterleri ve yöresel mimari özellikleri karakterleri özdeğer sayısı 7. bileşenden sonra sabit bir yapı göstermeye başlamasından dolayı kullanılacak faktör sayısı 7 olarak kabul edilmiştir (Şekil 4.109).

Çizelge 4.29'da kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterlerine ait özdeğerler ve varyans yüzdesi olarak verilen yöresel mimari öğe karakterlerine ait özdeğerlerden ilk yedi bileşene ait özdeğerler seçilmiştir.

Çizelge 4. 29. Peyzaj ve yöresel mimari karakterlerine ait özdeğerler ve varyans yüzdesi (rotasyon öncesi)

	1.Bileşen	2.Bileşen	3.Bileşen	4.Bileşen	5.Bileşen	6.Bileşen	7.Bileşen
Özdeğer (eigenvalue)	16.535	7.869	3.867	3.165	2.571	1.854	1.626
Varyans Yüzdesi	31.198	14.847	7.296	5.972	4.851	3.499	3.067

Faktör analizinde aralarında yüksek korelasyon bulunan kültürel peyzaj ve yöresel mimari öge karakterlerinin yer aldığı faktörler setinin oluşturulması öne çıkmaktadır. Temel Bileşenler Analizi (Principle Component Analysis) Faktör Analizinde faktörlerin varyansını maksimuma çıkarmada ve faktörler arasındaki korelasyonu en iyi şekilde temsil etmek için yaygın kullanılan bir tekniktir (Ünlükaptan 2008, Atik ve Ortaçeşme 2010). Burada faktör rotasyonu yorumlanabilir faktörler elde etmek için kullanılmaktadır.

Şekil 4. 109. Peyzaj karakterleri ve yöresel mimari özelliklerine ait Scree Eğrisi

Kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterlerine ait rotasyon sonrasında elde edilen toplam varyans ve varyans yüzdeleri, Çizelge 4.30'da verilmiştir. Bileşenlerin toplam varyans yüzdeleri, birinci bileşenin % 29.606, ikinci bileşenin % 13.491, üçüncü bileşenin % 8.872, dördüncü bileşenin % 5.525, beşinci bileşenin % 4.635, altıncı bileşenin % 4.452, yedinci bileşenin % 4.149'dur. Scree Testi ile elde edilen ilk 7 bileşenin toplam bileşenler içindeki oranı % 70.730'dur. 7. bileşenden sonra karakterlerin toplam varyans içindeki farkı önemsiz kabul edilebilecek oranda azalmaktadır.

Çizelge 4. 30. Peyzaj ve yöresel mimari karakterlerine ait toplam varyans ve varyans yüzdeleri (rotasyon sonrası)

	1.Bileşen	2.Bileşen	3.Bileşen	4.Bileşen	5.Bileşen	6.Bileşen	7.Bileşen
Özdeğer (Eigenvalue)	15.691	7.150	4.702	2.928	2.456	2.360	2.199
Varyans Yüzdesi	29.606	13.491	8.872	5.525	4.635	4.452	4.149

Peyzaj karakterleri ve yöresel mimariye ait karakterlerin yorumlanmasında, 53 ayrı faktörün kullanılacak olması ve birbiri ile ilişkili bu karakterlerin yorumlanmasından doğacak güçlük, ortogonal rotasyonda yaygın olarak kullanılan “varimax” tekniği ile aşılmıştır. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari öge karakterlerine ait, rotasyona uğramış faktör yükleri, seçilen ilk 7 bileşen için, Çizelge 4.31’de verilmiştir.

Rotasyon sonrasında elde edilen 7 bileşenin birincisinde, “*yapı malzemesi, yapı yerleşim dokusu, uzaklık, peyzajda çatı malzemesi, ulaşım-altyapı, renk, yapı nizam durumu, pencere tipi, bahçe tipi, plan tipi, nadirlik, ana kullanım durumu, yapı çatı tipi, yol durumu, bitki örtüsü, yapısal ögeler, tarımsal amaçlı alan örtüsü, yapı kullanımı, yapı çatı örtü malzemesi*” özellikleri arasında güçlü korelasyon görülmektedir. Örneğin yapı yerleşim dokusu gibi peyzaja ait özellikler, yapı rengi, tarımsal amaçlı alan örtüsü, bitki örtüsünü belirlemekte ve bütün bu özellikler peyzajdaki nadirlik algısını etkilemektedir. Yine kırsal bir peyzaj sıcak yapı rengi, organik sokak dokusu ile köye ait yapısal ögeler ve yapı malzemeleri ile tarımsal amaçlı alan örtüsü, tarlalardan ya da sebze, meyve bahçelerinden oluşmaktadır ve bütün bunlar peyzajdaki genel bitki örtüsünü etkilemektedir. Bu özelliklerle tanımlanan bir peyzaj ise nadir olarak nitelendirilmektedir.

“*Yerleşim formu, kat sayısı ve yerleşim tipi*” ise diğer bir kümede yer almıştır. Örneğin, yerleşim kırsal ise, yerleşim formu organik olup, yerleşim kentsel olduğu durumda kat sayısı artmaktadır.

İkinci bileşende “*yapı malzeme rengi, mimari stil, yerleşim formu, kat sayısı, yerleşim tipi, teşvik edicilik, yapı malzeme dokusu, peyzaj dokusu, memnuniyet, huzur-sakinlik*” özellikleri arasında güçlü korelasyon tespit edilmiştir. Yerleşim tipi, yerleşim formu, kat sayısı, mimari stil birbiri ile yakından ilişkilidir. Yerleşim özelliklerine göre şekillenen, yapı malzeme rengi, yapı malzeme dokusu, peyzajın dokusu, peyzaja ait teşvik edicilik

ve memnuniyet algılarını kırsal alanlarda olumlu, kentsel alanlarda ise olumsuz şekilde etkilemektedir

Üçüncü bileşende, “*yapı taban alanı, yapım tekniği, yapının kat sayısı, pencere malzemesi, yapı pencere tipi, yapı üzerindeki değişiklikler, yapı giriş kapısı*” arasında güçlü korelasyon belirlenmiştir. Yapının kat sayısı, yapı taban alanı, pencere malzemesi, pencere tipi ve yapı giriş kapısı yöresel mimarinin tipinde belirleyicidir. Yöresel mimari tipine göre de yapı üzerindeki bozulmalar, yıpranmalar farklılaşmaktadır.

Dördüncü bileşende “*çevreleme, kompozisyon, ölçek, birlik, desen, form*” ilişkisi görülmektedir. Peyzaja bakış ölçeği, analiz edilen peyzajın etrafının tarlalar ya da başka peyzaj öğeleri ile çevrili olup olmadığını; peyzajdaki birlik, kompozisyonu ve bütün bu özellikler formu, deseni oluşturmakta ve etkilemektedir.

Beşinci bileşende “*topografya, yapı topografya ve güvenlik*” arasında ilişki görülmektedir. Örnekleme yapılan köyün genel topografyası ile yöresel mimarinin içinde bulunduğu çok daha küçük ölçekli alanın topografyası aynı grupta toplanmıştır. Yani bu iki veri sonuçları birbirini desteklemektedir. Topografya ve güvenlik arasında pozitif bir korelasyon görüldüğünden, yamaca yaslanmış, eğimli bir yerleşim, peyzajda daha güvenli olma algısı yaratmaktadır.

Altıncı bileşende, “*güvenlik, duvar malzemesi, mülkiyet ve yapıya ulaşım / yapıya giriş*” arasında ilişkiler görülmektedir. Duvar malzemesi ve mülkiyet yapı tipinde belirleyici özelliklerdir. Yöresel mimari öge tipine göre, yapıya ulaşım / yapıya giriş, yani yapıya doğrudan sokaktan giriş veya bir bahçe içinden giriş aynı zamanda peyzajdaki güvenlik algısını da etkilemektedir.

Yedinci bileşende, “*yapılanmamış alan örtüsü, hidroloji, ulaşım mesafesi ve yapıdaki müdahale*” peyzaj ve yöresel mimariye ait özellikler ilişki içindedirler. Hidroloji, yani peyzajdaki suyun varlığı, yapılanmamış alan örtüsünde etkilidir. Ulaşım mesafesi, yani yöresel mimari ögenin köy merkezine olan uzaklığı arttıkça, yapıdaki müdahale durumu da artmaktadır (Çizelge 4.31).

Çizelge 4. 31. Peyzaj ve yöresel mimari karakterlerine ait rotasyona uğramış faktör yükü matrisi

Karakterler	1.Bileşen	2.Bileşen	3.Bileşen	4.Bileşen	5.Bileşen	6.Bileşen	7.Bileşen
Yapı malzemesi	0.988	0.092	-0.074	-0.022	-0.039	0.006	0.007
Yapı yerleşim dokusu	-0.988	-0.092	0.074	0.022	0.039	-0.006	-0.007
Uzaklık	0.988	0.092	-0.074	-0.022	-0.039	0.006	0.007
Çatı örtü malzemesi	-0.988	-0.092	0.074	0.022	0.039	-0.006	-0.007
Ulaşım-altyapı	-0.988	-0.092	0.074	0.022	0.039	-0.006	-0.007
Renk	0.988	0.092	-0.074	-0.022	-0.039	0.006	0.007
Yapı nizam durumu	0.988	0.092	-0.074	-0.022	-0.039	0.006	0.007
Pencere tipi	0.988	0.092	-0.074	-0.022	-0.039	0.006	0.007
Bahçe tipi	0.988	0.092	-0.074	-0.022	-0.039	0.006	0.007
Plan tipi	0.896	0.034	0.159	0.033	-0.122	-0.033	-0.058
Nadirlik	0.855	0.091	-0.217	0.087	0.009	0.225	0.058
Peyzaj kullanım durumu	-0.841	0.462	0.156	0.038	0.059	-0.007	-0.036
Yapı çatı tipi	0.718	0.360	0.079	0.052	0.111	-0.133	-0.124
Yol durumu	0.649	0.286	0.191	-0.066	-0.313	-0.181	-0.089
Bitki örtüsü	0.554	0.101	-0.155	0.336	0.231	0.341	-0.283
Yapısal öğeler	0.511	-0.335	0.290	-0.103	0.187	-0.089	0.374
Tarımsal amaçlı alan ört.	0.502	-0.112	-0.071	0.016	-0.397	0.100	-0.081
Yapı kullanımını	0.480	-0.348	-0.446	-0.095	-0.396	0.227	0.151
Yapı Çatı örtü malzemesi	-0.458	-0.114	-0.081	0.209	0.204	-0.036	0.100
Yapı malzeme rengi	-0.041	0.960	0.171	0.028	0.097	-0.002	-0.056
Mimari stil	-0.041	0.960	0.171	0.028	0.097	-0.002	-0.056
Yerleşim formu	0.660	0.733	0.067	0.004	0.040	0.003	-0.034
Kat sayısı	0.660	0.733	0.067	0.004	0.040	0.003	-0.034
Yerleşim tipi	0.660	0.733	0.067	0.004	0.040	0.003	-0.034
Teşvik edicilik	-0.196	-0.719	0.053	-0.040	0.208	0.167	-0.017
Yapı malzeme dokusu	0.390	0.561	-0.041	-0.119	0.230	0.170	0.236
Peyzaj dokusu	-0.070	0.503	0.009	-0.347	0.448	0.090	-0.051
Memnuniyet	-0.165	-0.449	-0.032	-0.257	0.081	0.268	-0.331
Huzur sakinlik	0.201	0.440	0.146	-0.068	0.216	-0.383	0.232
Görsel dinamik	-0.162	-0.270	-0.105	0.076	0.129	0.163	0.252
Yapı taban alanı	0.090	0.334	0.850	-0.073	-0.035	0.196	0.041
Yapım tekniği	-0.408	0.033	0.825	-0.071	0.087	-0.081	0.102
Yapının kat sayısı	0.276	0.158	-0.738	0.020	-0.032	-0.187	-0.122
Pencere malzemesi	0.071	0.495	0.721	-0.003	-0.032	-0.320	0.076
Yapı pencere tipi	0.084	0.365	0.647	0.043	0.156	-0.299	0.003
Yapı üzerindeki bozulmalar	-0.280	0.220	0.578	-0.006	-0.011	0.146	0.255
Yapı giriş kapısı	0.088	-0.117	0.482	-0.015	-0.051	-0.019	0.001
Çevreleme	-0.085	0.028	0.035	0.757	0.034	0.034	-0.263
Kompozisyon	0.058	-0.010	-0.096	0.748	0.086	-0.100	0.249
Ölçek	0.051	-0.334	-0.110	0.702	-0.041	0.116	-0.008
Birlik	0.040	0.222	-0.064	0.567	0.036	-0.103	0.206
Desen	-0.285	0.161	0.229	0.473	-0.264	-0.226	0.165
Form	-0.112	-0.358	0.043	0.360	-0.087	-0.089	-0.298
Topografya	0.057	-0.036	-0.052	0.033	0.651	-0.027	0.142
Yapı topografya	-0.362	0.024	0.053	-0.043	0.638	-0.296	0.007
Güvenlik	-0.032	0.303	0.098	0.050	0.427	-0.386	0.222
Duvar malzemesi	-0.073	0.518	-0.229	-0.081	-0.105	0.677	-0.165
Mülkiyet	0.085	-0.087	0.544	-0.083	-0.162	0.660	-0.120
Yapıya ulaşım/Yapıya giriş	-0.170	0.146	-0.174	0.101	0.075	-0.430	-0.208
Yapılanmamış alan örtüsü	-0.108	-0.096	0.117	0.302	0.099	0.089	0.589
Hidroloji	-0.056	0.174	0.153	0.006	0.075	-0.201	0.578
Ulaşım mesafesi	-0.376	-0.027	0.348	0.017	0.337	0.055	0.464
Yapıdaki müdahale	0.270	-0.193	-0.013	-0.286	-0.408	-0.071	0.419

Koyu değerler, faktörlerin yüksek korelasyon halinde bulunduğu karakterleri temsil etmektedir

4.7.3.4. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterlerinin kümeleme analizi

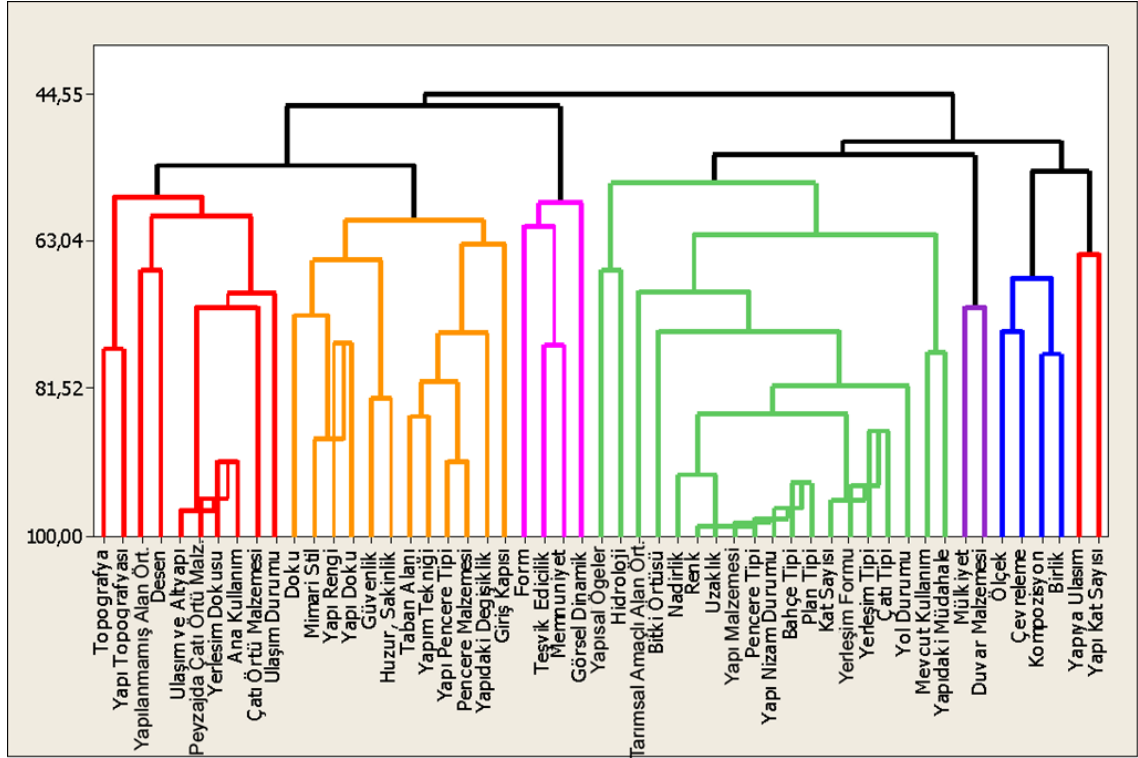
Burada, Elmalı'daki kültürel peyzaj ve yöresel mimari öge karakterlerinin hangi benzerlik düzeyinde ortak kümeler oluşturdukları analiz edilmiştir. Kümeleme analizinde (Cluster Analysis) karakterlerin benzerlik ve uzaklık durumları önemlidir. Burada aynı küme içindeki alanlar homojenlik gösterirken, farklı kümeler arasında heterojenlik söz konusudur. Amaç kültürel peyzaj ve yöresel mimariye ait karakterler arasındaki benzerlikleri ve/veya uzaklıkları ortaya koymaktır. Bu amaçla bütün karakterler tek bir veri tabanında toplanmıştır.

Elmalı 31 kültürel peyzaj ve 22 yöresel mimari olmak üzere toplam frekans dağılımı gösteren 53 karakter için uygulanan kümeleme analizi sonucunda elde edilen dağılım Şekil 4.110'daki kültürel peyzaj ve yöresel mimari öğelere ait dendrogram'da verilmiştir. Kümeleme analizi sonucunda, kültürel peyzaj ve yöresel mimari öge karakterleri, 7 kümede toplanmıştır.

Birinci küme, *“topografya, yapılanmamış alan örtüsü, ulaşım-altyapı, desen peyzajdaki çatı malzemesi, yapı topografyası, yerleşim dokusu ana kullanım, ulaşım durumu ve çatı örtü malzemesi”* iken, ikinci küme, *“yapısal öğeler, tarımsal amaçlı alan örtüsü, bitki örtüsü, hidroloji, nadirlik, renk, uzaklık, yapı malzeme, pencere tipi, kat sayısı, yerleşim formu, yerleşim tipi, yol durumu, mevcut kullanım, yapı nizam durumu, bahçe tipi, plan tipi, çatı tipi, yapıdaki müdahale”*dir. Üçüncü küme, *“ölçek, kompozisyon, birlik ve çevreleme”*dir. Dördüncü kümeyi, *“peyzaj doku, güvenlik, huzur-sakinlik, mimari stil, yapı rengi, yapı doku, taban alanı, yapı pencere tipi, giriş kapısı, pencere malzemesi, yapım tekniği, yapıdaki değişiklik”*dir. Beşinci kümeyi, *“form, görsel dinamik, teşvik edicilik ve memnuniyet”* oluşturmaktadır. Altıncı küme, *“mülkiyet ve duvar malzemesi”* ve yedinci küme *“yapıya ulaşım, kat sayısı”*dir (Şekil 4.110).

Birinci kümede, topografya gibi köyün genel peyzaj karakterleri ve yapının bulunduğu alanın topografyası gibi yöresel mimarinin içinde bulunduğu daha küçük ölçekli peyzajın özellikleri birbirlerini desteklediklerinden dolayı aynı grupta toplanmışlardır ve bu özellikler ulaşım durumuna şekil vermektedir. Eğer köy yerleşime uzak, eğimli, dağlık bir köy ise çatı örtü malzemeleri daha az müdahale görerek bazı ambarlarda ve arı serenlerinde olduğu gibi yapı orijinali olan ahşap örtü malzemeli

olarak kalmıştır. Köyün peyzajına ait genel çatı malzemesi ile yöresel mimari öğelerin çatı örtü malzemesi verileri de benzerlikleri ile birbirini desteklemektedir. Yapıya ait bu detaylar yine bu kümede yer alan yapı dokusu ve peyzajın genel dokusunu etkilemektedir ve peyzaja ait topografya ve yapılanmamış alan örtüsü ile birlikte peyzajdaki deseni oluşturmaktadır.

Şekil 4. 110. Peyzaj ve yöresel mimari öge karakterlerine ait dendrogram

İkinci kümeye bakıldığında, yöresel mimariye ait, *yapı malzemesi*, *pencere tipi*, *kat sayısı*, *yol durumu*, *mevcut kullanım*, *yapı nizam durumu*, *bahçe tipi*, *plan tipi*, *çatı tipi*, *yapıdaki müdahale* ile peyzaja ait *yapısal öğeler*, *tarımsal amaçlı alan örtüsü*, *bitki örtüsü*, *hidroloji*, *nadirlik*, *renk*, *uzaklık*, *yerleşim formu*, *yerleşim tipi* aynı küme altındaki farklı gruplarda toplanmışlardır. Aynı yapı tipi içinde bulunan yapı pencere tipi ve pencere malzemesi birbirini desteklemektedir. Bütün bu özellikler yapı tipini belirleyici olduğundan, yapıdaki değişikliği, yani bozulma ve yıpranma durumu hakkında bilgi vermektedir. Çünkü yapıdaki bozulma ve yıpranmada yapı tipi belirleyicidir.

Yapıya giriş kapısı ile birlikte yöresel mimariye ait bu detaylar, köyün genel peyzajına ait baskın mimari stil, yapısal öğelerin dokusunu ve dolayısıyla peyzajın görsel özelliklerinden doku ve rengi ile ilişkilidir. Peyzajın algısına dair huzur-sakinlik ve güvenlik birbiri ile yakından ilişkili olmakla beraber peyzaj yapılarından ve yöresel mimariden etkilenmektedirler.

Üçüncü kümede, teşvik edicilik ve memnuniyet birbiriyle yakından ilişkilidir ve formdan etkilenmektedir ve bütün bunlar peyzajdaki görsel dinamiği belirlemektedir.

Dördüncü kümede yapısal öğeler ve hidroloji aynı şekilde yakın ilişki içerisinde. Çoğu zaman kırsal yerleşimlerde olduğu gibi, yöresel mimari öğeler etkin kullanılmak üzere suya ve su kaynağına yakın alanlarda konumlandırılmaktadır. Bu da hidroloji ile yapısal öğeler arasındaki yakın ilişkinin göstergesidir. Mevcut kullanım ve yapıdaki müdahale durumu da birbirini etkilemektedir. Eğer yapı halen kullanılıyorsa yapıya daha fazla müdahale söz konusudur. Yöresel mimariye ait detaylar, nadirlik algısını belirlemede, bitki örtüsü ve tarımsal amaçlı alan örtüsü aynı zamanda uzaklıkla ilişkili olarak da peyzajdaki rengi algısını etkilemektedir.

Altıncı kümedeki peyzajın görsel karakterlerine dair özelliklerden ölçek ile peyzajdaki çevrelemede, yani analiz edilen peyzajın tarlalar veya dağlar ile çevrili olup olmamasında etkilidir. Bütün bu karakterlerin hepsi bir araya gelerek görsel peyzaj karakterlerine ait bir grup oluşturmuşlardır.

Kültürel peyzaj ve yöresel mimari öge karakterlerinin kümeleme analizinden elde edilen adımlar, küme sayısı, benzerlik düzeyleri, uzaklık düzeyleri, birleşen kümeler, yeni kümeler ve yeni, kümedeki tür sayısı Çizelge 4.32’de verilmiştir. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterleri, kümeleme analizinde başlangıçta 53 birim bulunmaktaydı ve her birim bir küme olarak nitelendirilmiştir. İlk adımda, 0.13’lük uzaklık ve % 93.30’luk benzerlik düzeyindeki bahçe tipi ve plan tipi birleşerek yeni bir küme oluşturmuşlardır. Bu yeni kümenin iki faktörden oluşması dolayısıyla küme sayısı 52’ye düşmüştür. İkinci adımda, 0.06’lık uzaklık ve % 96.65’lik benzerlik düzeyindeki yapı nizam durumu ve bahçe tipi birleşerek yeni bir küme oluşturmuşlardır. Bu yeni kümenin üç faktörden oluşması dolayısıyla küme sayısı 51’e düşmüştür. Üçüncü adımda, 0.04’lük uzaklık ve % 97.76’lık benzerlik düzeyindeki pencere tipi ve bahçe

tipi birleşerek yeni bir küme oluşturmuşlardır. Bu yeni kümenin dört faktörden oluşması dolayısıyla küme sayısı 50'ye düşmüştür. Bu durum küme sayısı bir olana kadar devam etmektedir (Çizelge 32).

Çizelge 4. 32. Kültürel peyzaj ve yöresel mimari karakterlerinin tam bağlantılı kümele analizi

Adımlar	Küme Sayısı	Benzerlik Düzeyi	Uzaklık Düzeyi	Birleşen Kümeler		Yeni Kümeler	Yeni Kümedeki Tür Sayısı
1	52	93.3033	0.13393	40	43	40	2
2	51	96.6517	0.06697	39	40	39	3
3	50	97.7678	0.04464	28	39	28	4
4	49	98.3258	0.03348	24	28	24	5
5	48	98.6607	0.02679	14	24	14	6
6	47	98.8839	0.02232	12	14	12	7
7	46	92.2820	0.15436	8	12	8	8
8	45	90.7165	0.18567	46	49	46	2
9	44	90.5354	0.18929	33	34	33	2
10	43	95.2677	0.09465	27	33	27	3
11	42	96.8451	0.06310	7	27	7	4
12	41	86.9186	0.26163	31	45	31	2
13	40	93.4593	0.13081	30	31	30	3
14	39	95.6395	0.08721	29	30	29	4
15	38	84.8508	0.30298	44	51	44	2
16	37	84.5605	0.30879	8	29	8	12
17	36	82.6852	0.34630	19	21	19	2
18	35	81.1388	0.37722	8	36	8	13
19	34	80.6961	0.38608	44	46	44	4
20	33	77.1519	0.45696	13	15	13	2
21	32	76.9252	0.46150	38	53	38	2
22	31	76.5811	0.46838	1	32	1	2
23	30	76.0765	0.47847	20	22	20	2
24	29	75.8414	0.48317	25	26	25	2
25	28	87.9207	0.24159	23	25	23	3
26	27	74.4678	0.51064	44	52	44	5
27	26	74.2368	0.51526	10	17	10	2
28	25	74.1517	0.51697	5	8	5	14
29	24	72.3759	0.55248	11	23	11	4
30	23	71.4079	0.57184	37	48	37	2
31	22	71.2667	0.57467	7	50	7	5
32	21	69.4749	0.61050	7	35	7	6
33	20	69.3348	0.61330	3	5	3	15
34	19	67.4831	0.65034	10	13	10	4
35	18	66.4997	0.67001	4	9	4	2
36	17	66.4808	0.67038	2	6	2	2
37	16	65.3605	0.69279	11	19	11	6
38	15	64.6151	0.70770	41	42	41	2
39	14	63.4927	0.73015	44	47	44	6
40	13	62.1140	0.75772	3	38	3	17
41	12	61.2152	0.77570	16	20	16	3
42	11	60.2933	0.79413	11	44	11	12
43	10	60.0036	0.79993	4	7	4	8
44	9	58.1039	0.83792	16	18	16	4
45	8	57.4835	0.85033	1	4	1	10
46	7	55.7467	0.88507	2	3	2	19
47	6	54.1203	0.91759	10	41	10	6
48	5	53.4339	0.93132	1	11	1	22
49	4	52.3305	0.95339	2	37	2	21
50	3	50.5748	0.98850	2	10	2	27
51	2	45.9510	1.08098	1	16	1	26
52	1	44.5549	1.10890	1	2	1	53

5. TARTIŞMA

Yaşam kalitesinin önemli bir göstergesi olarak kabul edilen peyzaj, aynı zamanda günlük yaşamın da önemli bir parçasıdır. Genel olarak peyzaj her yerdeki insan için, kırsal ve kentsel alanlar, sıradan olduğu kadar sıradışı güzellikteki alanları ile yaşam kalitesinin önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir (Council of Europe 2000, Resmi Gazete 2003). Bu yönüyle içinde yaşanan ve geçmişten gelen mirasıyla da geleceğe ışık tutan kültürel peyzajların anlaşılması, farklı yönleriyle ve özellikleri ile araştırılması ve tanımlanması ihtiyacı bulunmaktadır.

Agnoletti (2006) kültürel peyzajların korunması gerektiğini vurgularken, Bridgewater ve Bridgewater (2004) kültürel peyzajların geleceğini tartışmış ve sürdürülebilirliğe duyulan ihtiyaca değinmiş, Dyer (2006) ise kültürel peyzaj ve mimarinin birlikte ele alınması gerekliliğini belirtmiştir.

Mimari öğeler kültürel peyzajların önemli bir bölümünü oluştururken, çoğu zaman kültürel peyzajın niteliğini tanımlamaktadır. Diğer yandan yöreye özgü malzeme ve yapım teknikleri ile ortaya çıkan yöresel mimarinin anlaşılabilmesi için, bu yapıların içinde buldukları peyzajlarla birlikte incelemesi gerekmektedir. Yöresel mimarinin iklim, topografya, yaşam biçimi, bitki örtüsü gibi unsurlarla ilişkisini kısmen de olsa inceleyen çalışmalar bulunmakla birlikte, birden fazla yöresel mimari ögenin içinde bulunduğu peyzaj ile karşılıklı ilişkisini ele alan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır.

Anna-Maria (2009) yöresel yerleşimleri sadece iklimsel ve çevresel özelliklere dayalı pasif tasarım prensipleri ile incelemiştir. Sami ve Özdemir (2011), Harran'daki yöresel mimariyi, iklim, peyzaj ve sosyolojik açıdan çağdaş yapılarla karşılaştırmıştır. Fuentes vd (2010), terk edilmiş yöresel tarım yapılarını inceleyerek yeniden kullanım potansiyellerini araştırmıştır. Günçe vd (2008) ve Vural vd (2007) yöresel konut mimarisini sadece yapı önerisi vererek incelemiştir. Zavadskas ve Antucheviciene (2007) ise kırsal peyzajlarda terk edilmiş, kullanılmayan yapıları fiziksel ve sosyo-kültürel kriterlerle değerlendirmiştir ve alternatif çözümler sunmuştur.

Bu araştırmada Elmalı Bölgesi örneğinde yöresel mimari ve içinde buldukları peyzaj karakterleri ile birlikte analiz edilerek, aralarındaki karşılıklı ilişkiler incelenmiş

ve yöresel mimarinin içinde bulunduğu peyzajla birlikte bir bütün olarak ve aynı tasarım prensipleri, malzeme, yapım tekniği, işlev ile yaşatılarak korunmasını sağlayacak yapı detayları elde edilmiştir.

Tez çalışmasında peyzaj karakterlerinin ve yöresel mimarinin ayrı ayrı ve birlikte değerlendirilmesinde faktör (factor), kümeleme (cluster) ve ki-kare (chi-square) istatistiksel analizleri kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında kültürel peyzaj analizi sonuçlarına göre;

- Hidroloji ve yöresel mimarinin konumlanması arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Özellikle değirmen ve bağ evlerinin tamamının su kaynaklarına yakın alanlarda konumlandığı belirlenmiştir. Değirmen gibi yapılar, işlevlerinden dolayı suya ihtiyaç duymaktadır.
- Peyzaj kırsaldan kentsel doğru değişim gösterdikçe peyzaj dokusu içinde yer alan yapıların kat sayısı ve dolayısıyla peyzaj dokusu kabalaşmaktadır.
- Kentsel ya da kırsal olmak üzere peyzaj yerleşim tipi ve yapı malzemesi detayları, bitki örtüsü ve tarımsal amaçlı alan örtüsü gibi özellikler ile birleşerek peyzajın nadirlik algısını değiştirmektedir. Örneğin, kırsal, organik sokak dokusunda, geleneksel baskın mimari stiline, sıcak renkli cephelere, az kat sayısına sahip ise peyzaj, nadir olarak kabul edilmektedir.
- Peyzaj içindeki unsurların formu görsel dinamik üzerinde etkilidir. Örneğin peyzaj formu doğrusal ise, görsel dinamik yönlendirici, peyzaj formu yuvarlak ise görsel dinamik bütündür.
- Peyzaj içinde form, doku gibi görsel özellikler ve memnuniyet, teşvik edicilik gibi peyzajın algısına ilişkin karakterleri şekillendirmektedir.
- İncelenen peyzajın ölçeği peyzajın çevreleme durumunu, peyzajın formu birlik durumu, çevreleme durumu ise kompozisyonu etkilemekte ve bütün bunlar peyzaj desenini oluşturmaktadır.
- Topografya tek başına etkin bir peyzaj karakteridir ve büyük orada ölçek, desen gibi görsel peyzaj karakterleri ile bir arada bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında depo amaçlı kullanılan tahıl ambarları, tahılın öğütüldüğü değirmenler, pekmez yapımında kullanılan ağdalıklar, geçmişte yazlık konut olarak

kullanılan bağ evleri ve bal üretiminde ve saklanmasında kullanılan arı serenleri olmak üzere Elmalı Bölgesi'ne özgü yöresel mimari örnekler incelenmiştir.

Çalışma kapsamında yöresel mimari analizi sonuçlarına göre;

- Yöresel mimariye özgün yapı detayları yapının türüne, örneğin; değirmen, ambar ya da arı sereni olmasına göre değişmektedir.
- Yöresel mimari öğeler, eğer halen kullanılmıyorsa, yapı onarım vb. müdahaleler görmemektedir. Kullanılıyorsa ya da yakın bir dönemde kullanılmışsa, yapıya müdahale olduğu tespit edilmiştir.
- Diğer yandan yapının içinde bulunduğu topografya dikkate alındığında, eğer yöresel mimari yüksek eğimli topografyaya sahip, uzak dağlık bir köyde yer alıyorsa, yapıya olan müdahale azalmaktadır.
- Yapının içinde bulunduğu topografya aynı zamanda yapıya erişilebilirliği ve yapıya giriş durumunu etkilemektedir.

Yöresel mimari ile peyzaj özellikleri birlikte değerlendirilecek olursa Elmalı'daki tahıl ambarlarının tamamı kullanılırken, ambarların kırsal konut bahçelerinde ve farklı topografik yapı özelliklerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Değirmenler, eğimli peyzajlarda ve bir akan su üzerinde konumlanırken, yapı içindeki büyük değirmen taşı ve duvardaki su kanalından oluşmaktadır. Ağdalıklar büyük oranda, meyve-sebzeçiliğin, bağcılığın yaygın olduğu köylerde yer almaktadır. Tamamı akan bir su yanında konumlandırılmış olan bağ evleri önce ve bugün de büyük oranda tarla, meyve bahçesi, çit ve seraları ile birlikte bulunmaktadır. Arı serenleri ise yaylalarda, hafif eğimli, geniş vadilerde yer almaktadırlar.

Çalışma kapsamında kültürel peyzaj ve yöresel mimarinin birlikte analizi sonuçlarına göre;

- Her ne kadar peyzaj ve mimari öğeler farklı analizler ile incelendiyse de peyzaj içindeki genel yapı özellikleri ile yöresel mimariye ait yapı özellikleri benzerlikleriyle aynı küme altındaki iki farklı grupta toplanmışlardır.
- Benzer şekilde, peyzajdaki topografik yapı karakterleri ile yöresel mimari öğenin içinde bulunduğu alanın topografya özellikleri aynı kümede yer almıştır.

- Diğer yandan peyzajdaki ve yöresel mimarideki mevcut kullanımları yansıtan yapılar ve yerleşim formu, yapı malzeme durumu aynı zamanda peyzajdaki nadirliği de ifade eden aynı kümede yer almıştır.
- Peyzaj karakterlerinden, topografya form, görsel dinamik doku gibi görsel peyzaj karakterleri yanında memnuniyet, teşvik edicilik gibi peyzajın algısı yanında özellikle, mimari ögenin yer aldığı yerleşim dokusu ve ulaşım durumu gibi özellikleri etkileyen önemli bir faktör olarak kendini göstermiştir.
- Topografya tek başına etkin bir peyzaj karakteridir ve yöresel mimari öğelerin konumu yanında, yapılanmamış alan örtüsünde de belirleyicidir.
- Peyzaj karakterlerinden hidrolojinin yapısal öğeler ile tek kümede toplanması, suyun mimari öğelerin varlığını ve konumunu etkileyen önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.
- Peyzaj ve yöresel mimari bir arada değerlendirilmiş olsa da peyzaj karakterlerinden görsel dinamik, form, teşvik edicilik, memnuniyet ayrı bir kümede yer almıştır. Çalışmada peyzaj çok geniş ölçekte değerlendirildiği için söz konusu karakterleri ayrı bir kümede toplanmış ve peyzaj ölçeğinde, mimari öğelerden ve yapı ölçeğinden önemli oranda ayrılmışlardır.
- Her ne kadar mimari öğeler ile bir arada değerlendirilmiş olsa da peyzajdaki ölçek, çevreleme, kompozisyon ve birlik diğer karakterlerden ayrılmışlardır. Bu sonuç söz konusu karakterlerin peyzaj ölçeğinde, mimari öğelerden ve yapı ölçeğinden ayrıldığını göstermektedir.
- Kırsal yerleşimlerdeki yapılar, organik sokak dokusunda, ayırık düzende, bahçeli, sıcak renkli cephelere sahiptir. Bu durum peyzajı daha huzurlu ve sakin yaparken, güvenlik algısı da artmaktadır.
- Yöresel mimari özellikleri ile peyzaj karakterleri bir arada analiz edildiğinde, peyzaj içindeki yapı özellikleri ile yöresel mimariye ait yapı özellikleri benzerlikleriyle aynı küme altındaki iki farklı grupta toplanmışlardır.

Peyzajın formu, peyzajın görsel dinamiğini, örneğin yönlendirici mi, yoksa bütün mü olduğunu belirlemektedir. Teşvik edicilik ile memnuniyet, form ile görsel dinamik birbirini yakından etkilemektedir. Peyzaj ne kadar çok memnuniyet verici olarak algılanıyorsa, o düzeyde teşvik edici yani bir anlamda ilginç ve gizemli olabilmektedir. Benzer şekilde, Hagerhall (2000) da İsveç'teki geleneksel kültürel peyzajlarının

algılanmasına dayalı çalışmasında da faktör ve kümeleme analizlerini kullanmıştır. Analiz sonuçlarına göre peyzajın tercih edilme durumu (memnuniyet) ile teşvik edicilik aynı kümede toplanmıştır. Aynı şekilde, Kaplan ve Kaplan (1989) ve Woodcock (1982) peyzajın gizemli olmasının beğenilme durumunda etkili olduğunu vurgulamışlardır.

Taylor vd (1985) çalışmasında, iyi yönetilen kentsel parkları ve yapılaşmış alanları güvenli bulurken, Hagerhall (2000) çalışmasında güvenlik algısı ile kültürel peyzajın yönetimi arasında yakın ilişki olduğunu tespit etmiştir. Elmalı örneğindeki bu çalışmada güvenli olarak algılanan alanlar huzurlu ve sakin organik sokak dokusuna sahip, bahçeli, ayırık nizamda, sıcak yapı renklerinin hâkim olduğu kırsal yerleşimlerdir. Kong vd'nin (1997) çalışmasında ise kentsel alanlar tedirgin edici olarak bulunmuştur. Elmalı örneğinde de benzer şekilde kentsel özelliklerin görüldüğü alanlarda yapı rengi, sokak dokusu, yapı kat sayısı gibi özellikler değişmekte ve peyzaj daha az güvenli, tedirgin edici olarak tanımlanmaktadır.

Yaşam şekli, peyzaj kullanımı gibi kültürel değerleri oluşturan, doğal ve kültürel yapının ayrılmaz bir bütün olduğu özellikle kültürel peyzaj niteliği taşıyan alanlarda yöresel mimari ve kültürel peyzaj arasındaki ilişki ve birbirini etkileme durumu öne çıkmaktadır.

Elmalı'da incelenen bütün yöresel mimari öğeler, kerpiç, ahşap, taş gibi yöresel malzemeleri, ahşap geçme yapım tekniği gibi geleneksel yapım yöntemleri ile özgün değer taşımaktadır. Diğer yandan bu yöresel mimari öğeler içinde buldukları kırsal kültürel peyzajların halen yaşayan birer unsurudur. Örneğin tahıl ambarlarının, bölgede tahıl üretiminden meyve-sebzeciliğe doğru bir geçiş olsa da tamamına yakınının kullanılıyor ve istenirse yeniden inşa edilebilir olması yöresel mimarinin aynı tasarım prensipleri ve malzeme ile de devamlılığının sağlanabileceğini göstermektedir.

Fuentes vd (2010), yöresel yapıların yeniden kullanımında, yeni işlevlerinin getirdiği problemlere ve yapıya verdiği zararlara vurgu yapmıştır. Elmalı Bölgesi dağlar arasındaki ulaşımı zor konumundan dolayı Anadolu'da az bulunur şekilde geleneksel yapısı önemli oranda korunmuş kırsal alanları ve köyleri barındırmaktadır. Yöresel mimari örnekleri ve halen bu yöresel mimariyi yapabilecek ustalıkta zanaatkarların bulunması ve yapıların orijinal fonksiyonları ile kullanılması yanında, bağ evleri ve

tahıl ambarlarında olduğu gibi yapının orijinal malzemesinde değişiklikler yaşandığı, ahşap yerine çoğu zaman betonarme malzeme ile ekler yapıldığı tespit edilmiştir.

Geleneksel mimari yapım teknikleri, kullanım özellikleri kültürel peyzajın nitelik ve niceliğinin koruması açısından önemli olduğundan kültürel peyzajlarda yer alan mimari öğelerin restorasyonunda orijinal yapıya uygunluk konusunda daha titiz davranılması gerekmektedir. Özellikle kullanımı devam eden kültürel peyzajlarda, alanın kullanıcıları tarafından terk edilmesini gerektirecek restorasyon ve rehabilitasyon çalışmalarından, doğru yapılmadığında o alanın artık süreklilik özelliği taşıyan bir kültürel peyzaj alanı olmaktan çıkaracağı için kaçınılmalıdır.

Lake ve Edwards (2006) İngiltere, Hampshire'deki yöresel çiftlik evleri ve içinde yer aldıkları peyzaj karakterleri ile ilgili araştırmalarında, çiftlik yapılarının konumlarını tespit etmiş, çiftlikleri plan tiplerine göre sınıflandırarak bölgedeki planlama gelişmelerine yön verecek öneriler sunmuşlardır. Elmalı örneğinde yapılan çalışmada da incelenen yöresel mimari öğelerin orijinal form ve malzemelerine ait detaylar tespit edilerek, her bir mimari öge için gelecekteki tasarımlara model olacak plan, kesit ve görünüşlerinden oluşan rölöveler alınmıştır.

Yöre halkının yaşam şekli, peyzaj kullanımı gibi kültürel değerleri yansıtan, doğal ve kültürel yapının ayrılmaz bir parçası olan yöresel mimarinin form, yapım tekniği ve malzemesi ile bir bütün olarak korunması ve sürdürülebilir kullanımı büyük önem arz etmektedir. Yöresel mimari öğelerin alan özellikleri ve konumları itibariyle bireysel olarak korunmaları mümkün değildir. Bu yapıların korunmasındaki en etkin yöntem yapının birebir kullanılarak canlı tutulması, fakat en önemlisi ise yeni yapılarda yöresel yapı tipolojilerin kullanılarak sürekliliğin sağlanmasıdır. Yöresel mimari tipolojilerinin model alınması, yöre halkının yeni yapısal ihtiyaçlarının aynı malzeme ve teknik ile karşılamasının ve yöredeki yapı kültürünün devamlılığı yanında, yöreye özgü peyzaj karakterinin korunması ve çevre kalitesi açısından da önem taşımaktadır. Yasal mevzuatlardaki düzenlemeler de bu durumu desteklemektedir.

Yöresel mimari yasal mevzuatta yeri incelendiğinde Türkiye'de 04.02.2006 tarihli ve 26070 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Belgesi öne çıkmaktadır (Resmi Gazete 2006). Kırsal yerleşimlerin kalitesinin

artırılması ve estetik niteliklerinin geliştirilmesinin amaçlandığı belgede yöre, kültür ve ekolojisine uygun mimaride yöresel ihtiyaçları karşılayabilen, fen ve sağlık kurallarına uygun, standart kalitede konut üretimi için örnek modellerin geliştirilmesi ve desteklenmesi benimsenmiştir.

Buna göre Bayındırlık ve İskân Bakanlığı 2007 yılında yayınladığı genelgede de belirtildiği gibi yöresel mimari tipolojilerinin tespit edilmesi, yapım tekniği ve malzemelerin belirlenerek, kırsal alalardaki yeni yapılara model olarak sunulması hedeflemiştir. Valilik talep edildiği takdirde tip projelerin yöre halkına sunulması ve yapımının desteklenmesini amaçlamıştır. Bu kapsamda ilk olarak Kayseri ve Balıkesir İlleri kırsal alanlarındaki yöresel mimari tipolojileri çıkartılmıştır.

Ayrıca Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 57. maddesi 3. fıkrası hükmünde, “valiliklerin talep halinde köy yerleşik alanlarında yapılacak yapılar için, yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun olarak üretilmiş projeleri temin edebilecekleri hükme bağlanmıştır (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı 2007).

Ağustos 2011’de “Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklik yapılan 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 27. maddesine göre, belediye ve mücavir alanlar dışında köylerin köy yerleşik alanlarında, civarında ve mezralardaki konut ve konut dışındaki yapıların yöresel doku ve mimari özelliklere, fen, sanat ve sağlık kurallarına uygun olması zorunluluğu belirtilmiştir (Resmi Gazete 2011).

Burada önemli olan ilgili mevzuatlarda bahsedilen valiliğin denetlemeyi yaparken o yöredeki yöresel mimari malzeme ve yapım teknikleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olabilmesidir. Bunun için bundan sonraki yapılara model olabilecek yöresel doku ve malzeme tipolojilerine ilişkin bilgilerin ve projeler üretilmesi ihtiyacı vardır. Yalnız yöresel mimari ve malzeme değil aynı zamanda yapılacak yapının tipine göre yer seçiminin doğru olup olmadığı bu tez çalışmasında olduğu gibi yapı ile içinde bulunduğu peyzajı birlikte analizi ile mümkündür. Elmalı Bölgesi’nde bağ evlerinin sulama ihtiyacını çözebilmek için dere kenarında konumlanması veya değirmenlerin eğimli akan bir su kaynağı üzerine oturması benzer çalışmalara örnek olacak niteliktedir. Ayrıca, yöresel mimari öğelerin konumunda çalışma sonuçlarına göre de,

topografya önemli bir belirleyici olduğundan, yöresel mimari konumlandırılırken topografyaya dikkat edilmelidir.

Vural vd (2007) ve Günçe'nin (2008) çalışmalarında yöresel tasarım prensiplerine göre ancak güncel malzeme ve yapım teknikleri ile yapılmış yapı önerileri sunmaktadırlar. Fakat peyzaj ile içinde bulunan mimarinin bütünlüğü açısından yapılarıdaki orijinal malzemenin korunması gerekmektedir. Çalışmada Elmalı Bölgesi'nde kullanılmakta olan yöresel mimari öğelerin bazılarında müdahaleler tespit edilmiştir. Bu nedenle yeni yapılacak yöresel mimaride, zaman içinde yapılacak olan ek, tamirat gibi müdahalelerin denetlenmesi için yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Diğer yandan yöresel mimariye özgün yapı detayları yapı tipine göre değişmektedir. İlgili yasal düzenlemeler tarafından da desteklediği gibi, yeni yapılacak yapı tipolojilerinde, öncelikle yöredeki mevcut ve ihtiyaç olabilecek yapı türleri belirlenmeli ve her yapı kendi özelliklerine uygun yapım malzemesi, tekniği ve konumlanma özelliklerine göre projelendirilmelidir.

Mimari öğelerin korunması ve sürdürülebilir kullanımı açısından Elmalı yöresel mimari öge örneklerini sırasıyla ele alınacak olursa, tahıl ambarlarının tamamına yakını kullanılmaktadır yöre halkı tarafında orijinaline uygun olarak yapılması mümkündür. Ağdalıklar da halen kullanılmakta olan işleve özel yapılar olup, köy halkının ortak kullanımı için yapılmaktadır. Bağcılığın bulunduğu köylerde cami gibi ortak kullanım yapısı olarak ağdalıklarında aynı malzeme ve teknikle yapılması, yasal düzenlemelerde ifade edildiği gibi gerekli proje, işçilik ve malzeme açısından destek verilmesi bu yapıların korunmasında etkin araçlar olabilir.

Elmalı Bölgesi'ndeki değirmenler, daha çok elektrik desteği ile çalışacak şekilde değişikliğe uğramıştır. İçindeki büyük değirmen taşı, duvardaki su kanalından oluşan su değirmenleri farklı fonksiyonlar için çok uygun olmamakla birlikte bu yapıların su değirmeninin çalışma prensibinin sergilendiği, geleneksel köy yaşamını anlatan küçük eşyaların konulduğu küçük köy müzeleri haline getirmek mümkündür.

Bağ evleri ise büyük oranda terk edilmiş durumdadır ve kullanılmamaktadır. Ancak talep edildiğinde bağ evlerinin tahıl ambarları gibi orijinal malzeme ve plan özelliklerine sahip olarak tip projelerle inşa edilmesi mümkündür. Bağ evleri ile Elmalı

İlçesi'ne serin iklim özelliklerinden faydalanmak üzere yaz aylarında gelen ve aynı yöresel koşullarda yaşamak isteyen yazlıkçıların bu bölgedeki imar çalışmaları düzenlemeleri ile geçici ikamet etmeleri sağlanabilir.

Arı serenlerinin bal yapımı için kullanılan ahşap gövdeleri bugün yöre halkı tarafından taşınırken, bölgede çağdaş arıcılık metotları Fakat yapımında kullanılan geleneksel doğal malzemesi, Likya anıt mezarlarından esinlenen mimari karakteri ile arı serenleri bölgeye özgü ender yapılardır. Serenlerinin orijinal malzeme, yapım tekniği ile sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekirken, bölgedeki yayla şenliklerinin sembolü olarak yerel turizme hizmet etmesi de mümkündür.

Koruma çoğu zaman tek yapı olarak değil, yaşam şeklinin korunması tarım dışında, kırsal turizm gibi alternatif gelir kaynaklarının sağlanarak ekonomik yapının canlı tutulması, kırsal kültürel peyzajların ve yöresel mimarinin korunmasında ve sürdürülmesinde öne çıkan konulardır. Ülkemizde yerel potansiyelin ve kaynakların değerlendirilmesini, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak; kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının yine yörede geliştirilmesi ve sürdürülebilmesi amacıyla Başbakanlık Devlet Planlama teşkilatı tarafından “Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi” ortaya koyulmuştur.

Bu belgede, kırsal kalkınma; kırsal alanlarda doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı esas alınarak, bir taraftan kırsal alanlarda gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması özellikle de kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması ve kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesi sürdürülebilir kullanımının hedeflenmiştir.

Kırsal alanlarda ekonomiyi canlı tutmanın yollarından biri doğal ve özellikle de kültürel değerlere dayanan kırsal turizmdir. Elmalı Bölgesi, Antalya'da süregelen kıyı turizmine alternatif olarak iklimsel özellikleri ve özellikle de geleneksel yaşamı ve mimari öğeleri ile önemli bir kırsal turizm potansiyeline sahiptir.

Burada tez çalışması ile detayları ile özellikleri ortaya koyulan yöresel mimari öğelerin kullanılması önemli katkılar sağlayacak niteliktedir. Örneğin Şınarlık Mevkisi'ndeki bağ evlerinin geleneksel konut modeli olarak kullanılması, bağ

bozumundaki festivaller ile üzümlerin toplanması ve ağdalıklarda pekmez yapımının sergilenmesi, değirmenlerin köy müzesi olarak kullanılması, arı serenlerinin düzenlenen yayla şenliklerinin sembolü haline getirilmesi Elmalı Bölgesi için kırsal turizmdeki alternatiflerden bazıları olabilir.

Diğer yandan yöresel mimarinin içinde bulunduğu kültürel peyzajın korunması açısından bakıldığında, Türkiye’de peyzajın korunması ile ilgili en etkin resmi belge olarak kabul edilen Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Resmi Gazete 2003) öne çıkmaktadır. Burada Türkiye kendi toprak sahası içindeki peyzajları tanımlamak, peyzaj biçimini, belirleyen karakteristik özellikleri tespit etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülük ulusal yasal düzenlemelere yansıtılarak, kırsal yerleşimlerde yapılacak yapıların, peyzajla ile olan ilişkisinin tanımlanarak korunmasını beraberinde getirmektedir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ‘sit’ tanımı çerçevesinde, niteliklerine ve içerdikleri değerlere göre sit alanları, arkeolojik, tarihi, kentsel ve doğal sit olarak gruplanmıştır (Resmi Gazete 1983). Burada arkeolojik sit; eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu kent içindeki alanlar veya kırsal alanlardaki antik yerleşmeler; kentsel sit; mimari, yöresel, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan kültürel ve tabii çevre elemanlarının birlikte buldukları alanlar; tarihi sitler önemli tarihi olayların meydana geldiği, doğal sit ise, tabiat özellikleri ve güzellikleri ile korunması gereken alanlar olarak tanımlanmaktadır. Fakat bunların yanında Elmalı Bölgesi’nde görüldüğü gibi geleneksel kırsal yaşamı, yöresel mimarisi ve alan kullanımları, doğal, tarihi ve geleneksel yapısı ile birden fazla değerine ve birden fazla sit özelliğine sahip alanlar bulunmaktadır. Bu nedenle gerekli yasal düzenlemelerle Elmalı Bölgesi için kırsal ve tarımsal sit statülerinin geliştirilmesi koruma açısından etkin bir çözüm sunabilir.

Çalışma, resmi bir koruma statüsüne olmayan kültürel peyzaj ve yöresel mimarinin bilimsel yöntemler ışığında literatüre girmesi ve yöreye özgü, yöresel tasarım prensiplerinin kullanılabilir hale getirilmesinin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Bu amaçla, peyzaj karakterleri ile ilişkileri incelenen Elmalı yöresel yapı tiplerinin plan, kesit, görünüşlerini içeren detaylı rölöveleri yapının orijinaline uygun olarak çıkartılmıştır. Yapı rölövelerinde, hangi yöresel mimari ögenin hangi

malzeme/malzemeler ve yapım teknikleri ile yapıldıklarının tespiti yapılmıştır. İzleyen süreçte, olası restorasyon çalışmalarına kaynak olacak bu veriler yöreye özgü yeni tasarımlara da yön verecek niteliktedir.

Çalışma bulguları, kültürel peyzaj ve özellikle kültürel peyzajla mimari arasındaki ilişkinin incelenmesi, seçilen örnek alanda yalnız kentsel değil, aynı zamanda kırsal kültürel peyzajlardaki mimarinin de analiz edilmesi, yöreye özgü tasarım prensibine dayalı olarak yeni yapılacak tasarımlara yön vermesi ve peyzaj ve mimarinin bütüncül olarak korunması açısından önemlidir. Bu yönüyle çalışma, kısmen de olsa bir envanter ve bilimsel bir veri tabanı oluşturmasının yanında, kültürel peyzaj ve mimari mirasın ve yöreye özgü yapıların korunması ve yerel yönetimler kadar ilgili meslek gruplarının uygulama alanlarını destekleyecek veriler oluşturmaktadır.

6. SONUÇ

Bir alandaki kültürel ve doğal özellikler olarak tanımlanan peyzajda, mimari öğeler önemli bir yer tutmaktadır. Çoğu zaman iklim, topografya gibi doğal peyzaj özellikleri mimari öğeleri şekillendirirken, zamanla mimari yapı içinde bulunduğu peyzajın önemli bir parçası haline gelmektedir.

Mimari ve peyzaj arasında etkileşimin en tipik ürünleri kırsal kültürel peyzajlarda yöresel mimari öğeler ile karşımıza çıkmaktadır. Burada yöresel mimari öğeler bulunduğu bölgedeki doğal malzeme ve geleneksel yapım teknikleri ile inşa edilmiştir yapıları tanımlamaktadır.

Bu araştırmada Antalya, Elmalı Bölgesi örneğinde kültürel peyzajlar ve tahıl ambarı, değirmen, ağdalık, bağ evi ve arı serenlerinden oluşan yöresel mimari öğeler ve aralarındaki ilişkiler analiz edilmiş ve uzun vadede yöresel mimari öğelerin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına temel olacak bilgiler üretilmiştir. Yöresel mimari ile kültürel peyzaj analizi konusunda Türkiye’de yapılan ilk çalışmalar biri olan araştırma kapsamında önemli bilgiler elde edilmiştir. Bunlar:

- Hidroloji ve yöresel mimarinin konumlanması arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir.
- Peyzaj karakterlerinden hidrolojinin yapısal öğeler ile tek kümede toplanması, suyun mimari öğelerin varlığını ve konumunu etkileyen önemli bir faktör olduğunu vurgulamıştır.
- Topografya tek başına etkin bir peyzaj karakteridir ve büyük oranda ölçek, desen gibi görsel peyzaj karakterleri ile bir arada bulunmakta ve aynı zamanda hidroloji gibi yöresel mimarinin konumunu belirlemektedir.
- Değirmenler, eğimli peyzajlarda ve akan bir su üzerinde konumlanırken, pekmez yapımında kullanılan ağdalıklar büyük oranda düzlük arazilerde, bal yapımında kullanılan arı serenleri ise yaylalarda, hafif eğimli, geniş vadilerde yer almaktadırlar.
- Yöresel mimarinin içinde bulunduğu topografya aynı zamanda yapıya erişilebilirliği ve giriş durumunu etkilemektedir.

- Yüksek eğimli topografyaya sahip, uzak dağlık alanlarda yer alan yöresel mimari öğelerde, erişilebilirliğin güçleşmesi ile yapıya müdahale azalmaktadır.
- Peyzajdaki topografik yapı özellikleri ile yöresel mimari öğelerin içinde bulunduğu alanın topografya özellikleri benzerlikleri ile aynı kümede toplanmışlardır.
- Yöresel mimarideki özgün yapı detayları mimari ögenin tipine göre; yapının değirmen, ambar ya da arı sereni olmasına göre değişmektedir.
- Peyzaj içindeki genel yapı özellikleri ile yöresel mimariye ait yapı özellikleri benzerlikleriyle aynı kümede bir araya gelmişlerdir.
- Peyzajdaki ölçek, çevreleme, kompozisyon ve birlik özellikleri peyzaj ölçeği itibariyle, mimari öğelerden ve yapı ölçeğinden ayrılmıştır.

Elmalı Bölgesi tarihsel geçmişi, zengin doğal yapısı, bugün halen devam eden geleneksel alan kullanımlarının izlerini taşıyan zengin yöresel mimariye ve yöresel mimari öge örneklerine sahiptir. Diğer yandan araştırma sonuçlarının da ortaya koyduğu gibi yöresel mimari öğeler içindeki buldukları peyzajlar ile bir bütündür. Çalışma kapsamında bu öğelerin etkin bir şekilde korunmaları ve yöreye özgü karakterlerinin gelecekte de sürdürülebilmesi için öneriler geliştirilmiştir. Bunlar:

- Yöresel mimari öğelerin tek başına yapı olarak korunmaları değil, geleneksel kullanım şeklinin korunması teşvik edilmelidir. Çünkü yöresel mimari içinde bulunduğu peyzaj ve geleneksel yaşam şekilleri ile karakteristiktir.
- Burada yöresel mimari tipolojilerinin çıkartılması, projelerin yöre halkına sunulması ve yapımının desteklemesini amaçlayan ve bu tipolojilerin yeni yapı gelişimlerinde kullanımlarını öngören 2006 tarihli ve 26070 sayılı Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Belgesi, 2007 tarihli Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ilgili genelgesi ve Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği etkin yasal araçlar olarak kullanılabilir.
- Araştırma ile Elmalı Bölgesi yöresel mimari öğelerinin orijinal form ve malzemelerine ait detaylar tespit edilmiş, her bir mimari öge için gelecekteki tasarımlara model olacak plan, kesit ve görünüşlerinin detaylarını için rölöveler çıkartılarak Kayseri ve Balıkesir İlleri kırsal alanlarındaki gibi yöresel mimari tipolojileri belirlenmiştir. Bu bilgiler mevzuatlarda öngörüldüğü gibi konut

dışındaki yöresel doku ve mimari özelliklerin korunmasına büyük katkı sağlayacak niteliktedir.

- Diğer yandan Elmalı Bölgesindeki geleneksel kültürel peyzajların korunmasında, özellikle kırsal alanlarda kalkınmayı ve istihdam olanaklarını arttırmayı amaçlayan “Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi” öne çıkmaktadır. Çünkü strateji ile kırsal alanlardaki doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve yöre halkının gelir düzeyi artırılarak yöreye özgü peyzajların ve yöresel mimarinin korunması desteklenecektir.
- Kırsal turizmin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi kültürel peyzajların bir bütün olarak korunmasına katkı sağlayacak araçlardan biridir. Çünkü Elmalı Bölgesi, Antalya’da süregelen kıyı turizmine alternatif olarak iklimsel özellikleri, geleneksel yaşamı ve mimari öğeleri ile önemli bir kırsal turizm potansiyeline sahiptir. Burada bağ evlerinin geleneksel konut modeli olarak kullanılması, bağ bozumundaki festivaller ile üzümlerin toplanması ve ağdalıklarda pekmez yapımının sergilenmesi, değirmenlerin köy müzesi olarak kullanılması, arı serenlerinin düzenlenen yayla şenliklerinin sembolü olması kırsal turizm için bazı alternatifler olarak önerilmiştir.
- Türkiye’de Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile arkeolojik, tarihi, kentsel peyzajlara ‘sit’ koruması getirmek mümkün olup, kırsal ve/veya tarımsal sit gibi benzer bir statünün Elmalı Bölgesinde geleneksel yaşam ve alan kullanımlarının hala çok canlı olduğu kültürel peyzajlar için de getirilmesi söz konusu peyzajların korunmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma ile peyzaj ve yöresel mimari öğelerin birlikte ele alındığı ve gelecekteki benzer çalışmalarda rahatlıkla uygulanabilecek yeni bir yöntem yaklaşımı ortaya koyulmuştur. Bu yönü ile mimarlık ve peyzaj mimarlığı meslek disiplinlerinin ortak konularının bir bütün içinde ele alındığı bu çalışma ile henüz resmi bir koruma statüsü olmayan Elmalı Bölgesi yöresel mimari öğelerin bilimsel literatüre girmesi ve yöreye özgü tasarım prensiplerinin kullanılmasını mümkün kılacak temel veriler üretilmiştir.

Yürütölen doktora tez çalışması ortaya koyduğu disiplinler arası yöntem yaklaşımı, üretmiş olduğu bilimsel verileri ve Elmalı Bölgesindeki kültürel peyzajları ve yöresel mimari öğelerin korunmasına sağlayacağı katkılar ile büyük önem taşımaktadır.

7. KAYNAKLAR

- AGNOLETTI, M., 2006. Introduction: Framing the Issue - A Transdisciplinary Reflection on Cultural Landscapes. Conservation of Cultural Landscapes, Edited by M. Agnoletti, CABI Publishing.
- AHUNBAY, Z., 2005. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. YEM yayınları, İstanbul, 188 ss.
- AKGÜL, M. 2012. Mustafa Akgül fotoğraf arşivi. www.panoramio.com, erişim tarihi: Aralık 2012.
- AKSARI, S., 2007. Gölova-Hacıyusuflar (Elmalı, Antalya) arasının jeolojisi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı, Konya, 119 ss.
- AKTAN, N., 1944. Elmalı'nın coğrafi tetkiki. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü, basılmamış mezuniyet tezi.
- AKTVKM, 2011. Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü arşivi.
- AL SAYYAD N., 2001. Consuming Tradition, Manufacturing Heritage, ed. N. Al Sayyad, London, Routledge.
- AL SAYYAD, 2006. Preface. In L. Asquit and M. Vellinga (editors), Vernacular Architecture in the Twenty-first Century, Theory, Education and Practice, Taylor&Francis, New York, 294 pp.
- ALLEN, L. F., 2007. Rural Architecture. BiblioBazaar, New York, 265 pp.
- ALMAGRO, A., 2007. Preserving the architectural heritage of al-Andalus, from restoration to virtual reconstruction. *Al-Masaq*, Routledge, 19 (2); 155-175.
- ANNA-MARIA, V., 2009. Evaluation of a sustainable Greek vernacular settlement and its landscape: Architectural typology and building physics. *Building and Environment*, Elsevier, 44: 1095-1106.
- ANONİM, 1982. "Antalya" Yurt Ansiklopedisi Türkiye İl İl, Dünü bugünü Yarını. Anadolu Yayıncılık, C.2., İstanbul, 854 ss.
- ANONİM, 1992. Elmalı Halk Kütüphanesi'nin tarihçesi. *Yedi Çınar Dergisi*, Elmalı, 2:9.
- ANONİM, 2005. Antalya Valiliği, Kültür Envanteri (Korkuteli-Elmalı). İl Özel İdaresi Kültür Yayınları, Envanterler Dizisi 7, Antalya, 112 ss.
- ANONİM, 2011. Focus Dergisi, Nisan sayısı, www.focusdergisi.net/arkeoloji, erişim tarihi: Aralık 2011.
- ASATEKİN, G., 2005. Understanding traditional residential architecture in Anatolia, *The Journal of Architecture*, Routledge, 10 (4); 389-414.
- ASQUITH, L. and VELLINGA, M., 2006. Vernacular Architecture in the Twenty-First Century, Theory, Education and Practice. Taylor&Francis, New York, 294 pp.

- ATABEYOĞLU, Ö., 2011. Ordu Kenti yapısal peyzaj karakter analizi ve kentsel planlama stratejileri. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum, 205 ss.
- ATİK M. ve ORTAÇAŞME, V., 2010. Peyzaj Karakter Analiz Yöntemi ile Antalya Side Bölgesi Kültürel Peyzajlarının Karakter Analizi, 108Y345 nolu Tübitak Proje Raporu.
- ATİK, M., IŞIKLI, R.C., ERDOĞAN, R., 2009. Kültürel peyzajlar ve tanımlanmasındaki yaklaşımlar. *Yapı Dergisi*, Yem yayınları, 331, 98-102.
- ATİK, M., MUTLU DANACI, H. and ERDOĞAN R., 2010. Perception of plants in ancient times and their use as motifs revealing aspects of the cultural landscape in Side, Turkey. *Landscape Research*, 35 (3); 281-297.
- AYDEMİR, E., 2010. Yöresel mimarinin ve kırsal dokunun korunması: Artvin Şavşat Balıklı Mahallesi örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul, 451 ss.
- BAŞARAN, M.A., BAŞARAN, S., BAŞ, M.N., KAÇAR, M.S., TOLUNAY, D., MAKİNECİ, E., KAVGACI, A. ve DENİZ, G., 2007. Elmalı Sedir Araştırma Ormanında Aktüel Durumun Coğrafi Bilgi Sistemi Tabanlı Sayısal Haritalarla Ortaya Konulması. Çevre ve Orman Bakanlığı Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Antalya, Türkiye, 331 ss.
- BAYER, M.Z., 1977. Peyzaj Mimarisi Bölüm 1. Türk Tarihi Kurumu Basımevi. Ankara.
- BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI, 2007. Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Genelge, 2007/14, sayı; B.09.0.TAU.0.16.00.15-010.06.
- BIRNBAUM, C., 1994. Protecting Cultural Landscapes: Planning, Treatment and Management of Historic Landscapes. Preservation Briefs Number 36. U.S. Department of the Interior, National Park Service, Washington D.C.
- BLACKWELL, M., 2009. Architecture in a landscape of unholy unions vernacular. *Journal of Architectural Education*, ACSA, 90-95.
- BOWYER, J., 1980. Vernacular Building Conservation. *The Architectural Press*, London, 184 pp.
- BRIDGEWATER, P. and BRIDGEWATER, C., 2004. Is there a future for cultural landscape? In R.H.G. Jongman (editor), *The New Dimensions of the European Landscape*, 193-200.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., 2011. Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. Pagem-Akademi, Ankara, 201 ss.
- CANSU, S., 2008. Eski bağ evleri ile günümüz villalarının mekan konfigürasyonu karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, 111 ss.
- COUNCIL OF EUROPE, 2000. The European Landscape Convention (STE n°176), www.coe.int. Şubat 2010.

- CUINET, V. 1891. La Turquie d'Asie, Géographie Administrative : Statistique, Descriptive et Raisonnée de Chaque Province de l'Asie Mineure. Ernest Leroux editeur, Paris.
- ÇİFTÇİ, A., 2008. İlçenin coğrafi, idari ve sosyal yapısı. Reha Günay (editör), Elmalı ve Yöresel Mimarlığı, Ege Yayınları, İstanbul, 19-30 ve 43-72.
- DAĞLI, Y., KAHRAMAN, S.A. ve DARKOFF, R., 2005. Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 9. Kitap. İstanbul Yapı Kredi Yayınları, 142-144.
- DARKOT, B., 1948. "Elmalı" İslam Ansiklopedisi. Milli Eğitim Bakanlığı, C. 4, İstanbul, 238 ss.
- DMGM, 2011. Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü Arşivi, www.dmi.gov.tr, erişim tarihi: Kasım 2011.
- DSİ, 2011. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Arşivi.
- DYER, C., 2006. Vernacular architecture and landscape history: The legacy of 'the rebuilding of rural england' and 'the making of the english landscape'. *Vernacular Architecture*, The Vernacular Architecture Group, 37; 24–32.
- EİTM, 2011. Elmalı İlçe Tarım Müdürlüğü Arşivi.
- EKİZ, A., 2001. Dünden Bugüne Elmalı, Elmalı'yı Tanıtma ve Yardımlaşma Derneği, Tasarım ve Dizgi: Hüseyin Çimrin, Damla Ofset, Antalya, 159 ss.
- ELMALI BELEDİYESİ, 2011. Elmalı Belediyesi Arşivi.
- ELMALI KAYMAKANLIĞI, 2011. Elmalı Kaymakamlığı Arşivi.
- ERDOĞAN 2011a. Kültürel Peyzajlar. Murat Ertuğrul Yazgan (editör), Peyzaj, Çevre ve Tarım, TC Anadolu Üniversitesi Yayını, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No:1279. 222 ss.
- ERDOĞAN, E., 1996. Anadolu Avlularının Özellik ve Düzenleme İlkeleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara, 547 ss.
- ERDOĞAN, E., 2011b. Cultural landscapes and conservation issues: Side case. *Environmental Earth Sciences*, 2; 207-221.
- FUENTES, J.M., 2010. Methodological bases for documenting and reusing vernacular farm architecture. *Journal of Cultural Heritage*, Elsevier, 11; 119-129.
- FUENTES, J.M., GALLEGO, E., GARCIA, A.I. and AYUGA, F., 2010. New uses for old traditional farm buildings: The case of the underground wine cellars in Spain. *Land Use Policy*, Elsevier, 27; 738-748.
- GUIDONI, E., 1975. Primitive Architecture, Milan: Electa.
- GÜÇLÜ, M., 1996. 19. Yüzyılın sonlarında Antalya'nın idari ve demografik yapısı. *Adalya, Suna İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 1; 105-109.
- GÜLTEKİN. R.E. and UÇAR, A., 2011. Natural and cultural heritage tourism potential and sustainable planning proposal for Elmalı, Antalya. *International Journal of Energy and Environment*, 5 (5); 669-677.

- GÜNAY, R., 2008. Elmalı ve Yöresel Mimarlığı. Ege Yayınları, İstanbul, ss. 300.
- GÜNÇE, Z., ERTÜRK, Z. and ERTÜRK, S., 2008. Questioning the “prototype dwellings” in the framework of Cyprus traditional architecture. *Building and Environment*, Elsevier, 43; 823-833.
- HAGERHALL, C. M., 2000. Clustering predictors of landscape preference in the traditional Swedish cultural landscape: Prospect-refuge, mystery, age and management. *Journal of Environmental Psychology*, 20; 83-90.
- HARİTA GENEL KOMUTANLIĞI, 1995. Harita Genel Komutanlığı harita doküman arşivi.
- HARVEY, S. and FIELDHOUSE, K., 2005. The Cultured Landscape, *Designing the Environment in the 21st century*. Routledge, USA, 176 pp.
- HEATH, K.W.M., 2009. Vernacular Architecture and Regional Design, Cultural Process and Environmental Response. *Architectural Press*, Elsevier, UK, 185 pp.
- HOFFMANN-KROLL, R., SCHEAFFER, D. and SEIBEL, S., 2003. Landscape indicators from ecological area sampling in germany. *Agriculture, Ecosystem and Environment*, 98; 363-370.
- IŞIKLI, R.C., 2010. Antalya Side Bölgesi kültürel peyzajlarının “Peyzaj karakter analizi” yöntemi ile değerlendirilmesi. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 167 ss.
- JOKILEHTO, J., 1999. A history of architecture. D. Phil Thesis, The University of York, England, Institute of Advanced Architectural Studies, 1986, Recomposed in PDF format in 2005, England, 466 pp.
- KADIOĞLU, Y., 2010. Türkiye’de fonksiyonel özelliğini kaybetmiş geçici yerleşmelere bir örnek: Tavas bağ evleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21; 98-114.
- KAPLAN, R. and KAPLAN, S., 1989. The experience of nature: A psychological perspective. New York: Cambridge University Press.
- KARACA, H., 2008. Side antik kentsel yerleşiminin kültürel peyzaj açısından değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara, 344 ss.
- KARAKAŞ 2001. Süryani kırsal mimarisi üzerine bir araştırma: Midyat-Haberli (Basibirn) köyü örneği. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Diyarbakır, 154 ss.
- KAVAS, K.R., 2009. Environmental aesthetics of the rural architectural tradition in the mediterranean highlander settlement: The case study of Ürünlü. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 345 ss.
- KAVAS, K.R., 2012. Akseki-İbradı havzası mimari geleneğinde çevre kültür ilişkileri, *Batı Akdeniz Mimarlık Dergisi*, Mimarlar Odası Antalya Şubesi, 51; 72-76.
- KIRAŞ, S.N., 2010. Bursa’da ipek üretiminin yöresel konut mimarisinde mekan biçimlenmesi ve mekan organizasyonları üzerindeki etkilerinin incelenmesi.

Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul, 149 ss.

- KONG, L. L. L., YUEN, B., BRIFFETT, C. and SODHI, N. S., 1997. Nature and nurture danger and delight: Urban women's experiences of the natural world. *Landscape Research*, 22; 245-266.
- KTB 2011. Kültür ve Turizm Bakanlığı. www.kultur.gov.tr, erişim tarihi Kasım 2011.
- KURDOĞLU, M. N., 1969. Elmalı ve köylerinde mesken tipleri. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü, basılmamış mezuniyet tezi.
- KÜÇÜK, H. 1992. Karagöl ve Avlan Gölü'nün kurutulmasının ekolojik ve sosyal dengeye etkileri, Elmalı'da ormancılığımız, *Yedi Çınar Dergisi*, 1; 9-11.
- LAKE, J. and EDWARDS, B., 2006. Buildings and place: Farmsteads and the mapping of change. *Vernacular Architecture*, 37; 33-49.
- LIAO, Q., 2011. Fuse vernacular landscape in the design of urban wetland park. *Modern Applied Science*, Published by Canadian Center of Science and Education. 5 (4); 129-132.
- MAY, J., 2010. Handmade Houses & Other Buildings, The World of Vernacular Architecture 191 pp.
- MEŞHUR, M.Ç., 1999. Tarihi çevrenin korunması sürecinde yeni yaklaşımlar, Amasya kenti, Yalıboyu Evleri Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, 244 ss.
- MOGOL, H., 1991. XIX. Yüzyıl Başlarında Antalya. Mehter Yayınları, Ankara.
- MOSLER, S., 2009. Aspects of archaeological heritage in the cultural landscapes of western Anatolia, *International Journal of Heritage Studies*, 15 (1); 24-43.
- MOSS, M.R. and OKEY, B.W., 2004. A landscape-Ecological Appraisal of the Diversity and Relevance of Cultural Landscapes, In R.H.G. Jongman (editors), *The New Dimensions of the European Landscape*, 219-235.
- MTA, 1997. Maden Tetkik ve Araştırma Genel Müdürlüğü, harita doküman arşivi.
- NAVEH, Z., 1995. Interaction of landscapes and cultures, *Landscape and Urban Planning*, 32; 43-54.
- NOBLE, A.G., 2007. Traditional Buildings, a Global Survey of Structural Forms and Cultural Functions. I.B.TAURIS, London-New York, 339 pp.
- OGM, 2010. Antalya Orman Genel Müdürlüğü arşivi.
- OKTAÇ, 2010. 2004 yılı Antalya, Elmalı mimarlık yaz okulu. *Batı Akdeniz Mimarlık Dergisi*, Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Antalya, 44; 45-53.
- OLIVER, P., 1969. Shelter and Society. F. A. Praeger, London, 167 pp.
- OLIVER, P., 2003. Dwellings: The Vernacular House World Wide, London.
- ORİJİNAL 2011. Yöresel Mimari ve Kültürel Peyzaj Analizi: Antalya Elmalı Örneği Doktora Tez Çalışması Arşivi, Antalya.

- ORİJİNAL 2012. Yöresel Mimari ve Kültürel Peyzaj Analizi: Antalya Elmalı Örneği Doktora Tez Çalışması Arşivi, Antalya.
- ÖZCAN, Z., 1994. Vernacular architecture of Teke peninsula littoral. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Ankara, 477 ss.
- ÖZDEMİR, R., 1992. Osmanlı döneminde Antalya'nın fiziki ve demografik durumu 1800 - 1867. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 7; 133-166.
- ÖZGEN, İ., 2008. Elmalı Ovası tarihi ve arkeolojik araştırmalar. R. Günay (editor), Elmalı ve Yöresel Mimarlığı, Ege Yayınları, İstanbul, 1-19.
- ÖZKAN, S., 2006. Traditionalism vernacular architecture in twenty-first century. In L. Asquith and M. Vellinga (editors), *Vernacular Architecture in Twenty First Century: Theory, Education, and Practice*, Taylor & Francis, London.
- POLAT, I., EYÜPGİLLER, K.K. ve TOPÇUBAŞI, M., 2008. Kentsel koruma çalışması, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, 23 (4); 853-862.
- RAPAPORT, A., 1969. *House, Form and Culture*. Englewood Cliffs, Prentice Hall.
- RAPAPORT, A., 2006. Vernacular design as a model system. In L. Asquith and M. Vellinga (editors), *Vernacular Architecture in Twenty First Century: Theory, Education, and Practice*, Taylor & Francis, London.
- RESMİ GAZETE, 1983. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. 27.07.1983 tarihli, sayı; 18113.
- RESMİ GAZETE, 2003. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, 10.06.2003 tarihli, Kanun No 4881.
- RESMİ GAZETE, 2006. Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Belgesi. 04.02.2006 tarihli sayı; 26070.
- RESMİ GAZETE, 2011. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname. 17.08.2011 tarihli, sayı; 28028.
- RUDOFISKY, B., 1964. *Architecture without Architects*, New York, Doubleday&Co.
- SALTER, C.L., 1971. *The Cultural Landscape*. Duxbury Press, Belmont.
- SAMİ, K. and ÖZDEMİR, İ., 2011. The Vernacular Houses of Harran and Cultural Heritage, Turkey. *International Journal of Academic Research*, IJAR, 3 (3); 148-157.
- SAYGI, G. ve HAMAMCIOĞLU TURAN, M., 2008. Alaçatı'da yöresel bir konutun yeniden kullanım seçeneklerine eleştirel bir bakış, *İTÜ A-Z Dergisi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, 5 (1); 31-53.
- SERBEST, H., 2008. Elmalı kentsel sit alanında bulunan tescilli konutların günümüzdeki durumları koruma sorunları, değerlendirme önerileri. Yüksek

- Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Isparta, 106 ss.
- SÖNMEZ, S., 2002. Elmalı-Korkuteli yöresi elma bahçelerinin demir durumunun araştırılması ve demir klorozunun belirlenmesinde çeşitli analiz yöntemlerinin karşılaştırılması. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Toprak Ana Bilim Dalı, 184 ss.
- STEDMAN, M., 1989. Rural Architecture of the American Southwest, Featuring Fences, Barns and Corrals. Sunstone Press, USA, 90 pp.
- SWANWICK, C., 2002. Landscape character assessment, guidance for England and Scotland. Cheltenham (UK); Edinburg, The Countryside Agency, Scottish National Heritage.
- TARIM VE KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI, 1993. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Arşivi.
- TAYLOR, R. B., SHUMAKER, S. A. and GOTTFREDSON, S. D., 1985. Neighborhood-Level links between physical features and local sentiments. Deterioration, fear of crime and concedence. *Journal of Architectural and Planning Research*, 17; 261-275.
- TDK, 2005. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, ISBN 975-16-0070-7 Ankara, 2243 ss.
- TEKÇAM, T., 2007. Arkeoloji Sözlüğü. Alfa Yayınları, İstanbul, 277 ss.
- TUİK, 2011. Türkiye İstatistik Kurumu Arşivi.
- TUNA, C., 2008. Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari. Nezih Başgelen (editor), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 199 ss.
- TUZTAŞI, U. and CİVELEK, Y., 2011. From high culture to the folk culture: the notion of “national monument” and “the idealization of vernacular architecture in Western Europe”. *The Journal of International Social Research*, 4 (18); 274-289.
- UÇAR, A., 2008. Bağ evinde yaşam. R. Günay (editör), Elmalı ve Yöresel Mimarlığı, Ege Yayınları, İstanbul, 93-97.
- USLU, A., ERDOĞAN E. and DİLAVER, Z., 2010. Cultural landscapes and troy; an old Anatolian settlement. *Agriculture And Biology Journal of North America*, 1(3); 395-401.
- UZUN, O., DİLEK, F., ÇETİNKAYA, G., ERDURAN, F. and AÇIKSÖZ, S., 2011. National and Regional Landscape Classification and Mapping of Turkey: Konya Closed Basin, Suğla Lake and its Surrounding Area. *International Journal of the Physical Sciences* 6(3); 550-565.
- ÜNLÜKAPLAN, Y., 2008. Çok değişkenli istatistiksel yöntemlerin peyzaj ekolojisi araştırmalarında kullanımı. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- ÜRGENÇ, S., İ., 2000. Kırsal Peyzaj. YTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Basım Yayın Merkezi, İstanbul, 243 ss.

- ÜSTÜNKÖK, O., 1987. Traditional vernacular houses in Anatolia: the question of evaluative criteria, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Doktora Tezi, Ankara, 218 ss.
- VELLINGA, M., OLIVER, P. and BRIDGE, A., 2007. Atlas of Vernacular Architecture of the World. Routledge, USA, 150 pp.
- VURAL, N., VURAL, S., ENGİN, N. and SÜMERKAN, M.R., 2007. Eastern Black Sea Region - A sample of modular design in the vernacular architecture. *Building and Environment*, Elsevier, 42; 2746-2761.
- WHC, 2010. Dünya Miras Komitesi (World Heritage Committee), <http://whc.unesco.org>. erişim tarihi: Şubat 2010.
- WOODCOCK, D. M., 1982. A functionalist approach to environmental preference. Doctoral dissertation, The University of Michigan. Unpublished.
- YILDIRIM, Z.Ö., 2004. Sinasos yöresel mimarisi ve 19. yy batılılaşma hareketlerinin konut mimarisine etkileri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul, 190 ss.
- YILMAZ, O., 2003. Eğirdir gölü güneyinde fonksiyon değiştiren yerleşmelere bir örnek, Kelifler. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (6); 106-119.
- YUN, J., 2012. Remodelling of the vernacular in Bukchon Hanoks. *Open House International*, 37 (1); 40-47.
- ZAVADSKAS, E.K. and ANTUCHEVICIENE, J., 2007. Multiple criteria evaluation of rural building's regeneration alternatives. *Building and Environment*, Elsevier, 42; 436-451.

8. EKLER

EK -1: Kültürel peyzaj karakter analizi arazi gözlem formu

Kültürel Peyzaj Adı ve Tipi:

Gözlem Noktası: Fotoğraf No:

Tarih:

Saat:

GPS No:

TOPOGRAFYA

	Düz		Ova
	Hafif eğimli, Eğimli		Dar Vadi
	Engbeli		Geniş Vadi
	İnişli Çıkışlı		

BASKIN ALAN ÖRTÜSÜ VE PEYZAJ UNSURLARI

Yapısal Öğeler	Tarım Amaçlı Alan Örtüsü	Yapılanmamış Alan Örtüsü	Bitki Örtüsü	Hidroloji	Ulaşım ve Altyapı
Köy Evi	Duvarlar	Bahçeler	Karışık	Akarsu	Asfalt
Geleneksel Tarım	Çit	Orman	Yaprak Döken	Dere	Stabilize
Dini Yapılar	Tarlalar	Maki	İbrelili	Göl	Patika
Hayvan bar.	Meyve Bahçe	Çayır	Ağaç Küm.	Kış Deresi	Altyapı
Tahıl Ambarları	Zeytinlik	Açık Alan	Kültürel Bitki	Kaynak Suları	
Ağdalıklar	Bağlar	Tarlalar	Meyve Ağaçları		
Değirmenler	Seralar	Parklar			
Bağ Evleri					
Arı Serenleri					

Özet Tanımı: Dağ yamacı ve eteğindeki ovaya yerleşmiş, tarlalar ve seralarla çevrili, bahçelerin arasındaki az katlı konut yapıları ve baskın cami yapısıyla tipik bir Elmalı köyüdür.

Nadirlik	Hatırlanabilirlik	Tarihsellik	Önemlilik	Amıtsallık	
Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok

GÖRSEL DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

Desen	Baskın	Güçlü	Orta	Zayıf	
Ölçek	Küçük	Orta	Büyük		
Doku	Düzensiz	Dokulu	Kaba	Çok Kaba	
Renk	Monokromatik	Birkaç Renkli	Çok Renkli		
Kompozisyon	Basit	Çeşitli	Karmaşık	Değişken	
Uzaklık	Erişilemez	Zor Erişilebilir	Kolay Erişilebilir		
Birlik	Kombine	Kesintili	Bölünmüş	Karmaşık	
Form	Doğrusal	Kıvrımlı	Değişken	Yuvarlak	Formsuz
Çevreleme	Engin, Geniş	Açık	Etrafı Çevrili		
Görsel Dinamik	Geniş	Yayılmış	Dağınık	Yönlendirici	Bütün

PEYZAJIN ALGILANMASI

Güvenlilik	Teşvik Edicilik	Huzur, Sakinlik	Memnuniyet
Çok Güvenli	Tekdüze	Huzur Veren	Memnuniyet Vermeyen
Güvenli	Sıkıcı	Sessiz, Sakin	Memnuniyet Verici
Tedirgin Edici	İlginç	Orta Sakinlikte	Etkileyici
Tehdit Edici	İlham Verici	Sakin Değil	Güzel

BASKIN MİMARİ STİL:

Geleneksel

Güncel

Karışık

MALZEME, YAPI VE YERLEŞİM

Yapı M	Renk	Doku	Çatı M.	Pencere T.	Yerleşim F.	Yerleşim T.	Kat S.
B.arme	Sıcak	Az Pürüzlü	Kiremit	Standart	Organik	Kırsal	Tek
Ahşap	Soğuk	Orta Dokulu	B.arme	Giyotin	Izgara	Kentsel	İki
Taş	Karışık	Kaba Dokulu	Toprak	Dağınık	Çok
Kerpiç			Saz				
			Metal				

EK -2: Yöresel mimari öge arazi gözlem formu

Yöresel Mimari Öge Tipi:

Tarih: 06.09.2011

Gözlem no:

Fotoğraf no:

Yapıya ait Peyzaj Özellikleri

1 İklimsel özellikleri

a) sıcak nemli b) sıcak kuru c) ılıman kuru d) ılıman nemli e) soğuk

2 Topografya (eğim)

a) % 0-10 b) % 10-20 c) % 20-30 d) % 30-40 e) % 40 ve üzeri

3 Yapının içinde bulunduğu yerleşim dokusu formu

a) geometrik b) organik c) Yerleşim yok

4 Alan kullanımı (Peyzaj yerleşim tipi)

a)- kırsal yerleşim b) kentsel yerleşim b) tarım alanı c) ticaret d) diğer

Yapı Özellikleri

5 Ulaşım şekli (Ulaşılabilirlik, merkez ya da ana yola yakınlık; ulaşım süresi, yolun durumu)

a) yaya b) bisiklet c) motorlu araç

6 Ulaşım mesafesi (ilçe, köy merkezi veya ana yola yakınlık)

a) < 100 m b) 100-500 m arası c) 500-1000 m arası d) 1000- 1500 m arası e) 1500 ve üzeri

7 Yol durumu

a) patika b) ara sokak c) ana yol d) otoyol

8 Mülkiyet durumu (Yapı Sahibi)

a) özel b) belediye c) hazine d) diğer

9 Kullanım durumu

a) orijinal kullanım b) mevcut yeni kullanım c) kullanılmıyor

10 Yapı nizam durumu

a) ayrı nizam b) bitişik nizam c) yerleşim yok

11 Bahçe tipi

a) iç avlu b) bahçe c) yerleşim yok

12 Yapıya ulaşım / Yapıya giriş

a) iç avludan giriş b) bahçe kapısından giriş c) direkt sokaktan giriş

13 Yapının kat sayısı

a) zemin b) zemin + 1 c) zemin + 2 d) zemin + 3

14 Zemin kat plan tipi

a) kare b) dikdörtgen c) "L" tipi plan d) "U" plan tipi e) dairesel f) karmaşık

15 Yapı taban alanı

a) 0-50 m² b) 50-100 m² c) 100-150 d) 150-200 e) 200 ve üzeri

Yapı Detayları

16 Çatı tipi

a) düz çatı b) tek yöne eğimli (sundurma) c) iki yöne eğimli (beşik çatı) d) kırma çatı

17 Pencere tipi

a) giyotin b) tek kanat c) çift kanat e) boyutları: ... * ... d) yok

18 Giriş kapısı

a) tek kanat b) çift kanat c) boyutlar ... * ... d) yok

Yapıda kullanılan Malzeme

19 Duvar

a) taş b) taş+ahşap c) taş + kerpiç d) ahşap e) tuğla f) tuğla+ahşap g) tuğla+kerpiç

20 Pencere

a) ahşap b) metal c) pvc d) yok

21 Çatı (örtüsüne göre)

a) kiremit b) betonarme c) sazlık d) toprak d) metal e) cam f) ahşap

22 Yapım tekniği ve malzemesi

a) Moloz yığma taş temel üstüne duvarlar ahşap geçme sistemi b) Kaba yonu yığma taş üstüne yığma kerpiç duvar c) Tamamı ahşap hatıllı kaba yonu yığma taş duvar

23 Yapı üzerindeki değişiklikler, bozulmalar nelerdir?

a) yapı malzemesi yıpranmış b) yapının bir bölümü yıkılmış c) yapıya ekler yapılmış

24 Yapıya müdahale durumu

a) bakım b) basit onarım c) esaslı onarım d) sağlamlaştırma e) bütünleme f) yenileme g) yeniden yapma h) taşıma i) mevcut yapı ya da bileşenine ek yapılması j) tarihi bir alanın rehabilitasyonuna dahil olması k) yok

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve Orta öğrenimini Burdur-Bucak'ta, okul birincisi olarak tamamlamıştır. 1998 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden, 2007 yılında da Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Programı'ndan mezun olmuştur.

Çalışma alanları, kültürel peyzaj, yöresel mimari, ekolojik mimarlık, turizm ve çevre, görsel analiz'dir. Akdeniz Üniversitesi tarafından desteklenen "Kemer ve Knokke (Belçika) Kıyılarındaki Turizm Amaçlı Yapılar ve Çevre Arasındaki Görsel İlişkilerin Analizi" (2006-2007) konulu görev yaptığı proje aynı zamanda yüksek lisans tezidir. Turizm yapılarının çevre ile ilişkileri konularında kitapta bölüm yazarlığı, antik dönemde bitkilerin mimariye olan etkileriyle ilgili uluslararası hakemli dergilerde, ulusal ve uluslararası çeşitli bilimsel toplantılarda sunulan bildiri ve makaleleri bulunmaktadır.

İstanbul'da değişik yıllarda çeşitli, mimarlık ve şehir ve bölge planlama, dekorasyon büroları için çalışmıştır (Atölye 70, Biberoglu Ahşap ve Dekorasyon). Aynı zamanda 1998-2004 yılları arasında serbest mimarlık yapmıştır ve Mimarlar Odası mesleki denetim görevliliği de üstlenmiştir. Yüksek Lisans öğrenimi aşamasında, 2005 yılında Erasmus programı kapsamında Belçika Erasmushogeschool-Horteco'da öğrenim görmüştür. 2005 yılında İstanbul'da, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Alman STO Design işbirliği ile gerçekleştirilen "Yüzey Tasarımında Renk, Doku, Akustik" konulu programa katılmıştır. 2006 yılında İngiltere Galler'de Avrupa Birliği Sokrates Yoğun Programlar kapsamında COZIP-Kıyı Alanları Yönetimi Yoğun Programı'na katılmıştır. 2009 yılında, Bilimsel Araştırma Yöntemleri Semineri'ne katılmıştır. Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak 2009 yılına kadar görev yapmıştır. Halen Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.